Ketabton.com

پرله پسې لمبر (۴۳)

پښتني قبيلې

ليکوال

محقق عبداللطيف طالبي

د افغانستان جمهوريت د علومو اکاډمي
د پښتو څېړنو بين المللي مرکز
کال ۱۳۷۰ لمريز

د کتاب نوم :	پښتنې قبيلې
ليکوال :	عبداللطيف طالبي
د چاپ ځای :	د ښوونې او روزنې مطبعه
د چاپ شمېر :	۱۵۰۰ ټوکه
مهتمم :	د سر محقق مرستيال عبدالجبار نادر
د پوهنو خطاطي :	پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداء :

د پښتونخوا نامتو او ښاغلي مؤرخ
سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل ته .

چې د پښتنو د تاریخ په روښانولو کښې د قدر وړ خدمتونه کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعناوینو فهرست

عنوانونه	مخونه
دلارښود استاد نظر	الف
تقریظونه	ج
دلیکوال سریزه	اومړی
ابدالیان	۱
ابراهیم خیل	۵
اپریدی	۵
اتوال	۸
اڅکزی	۹
احمدزی	۱۳
ادوزی	۱۵
ادین خیل	۱۵
اسماعیل خیل	۱۶
اسحقزی	۱۶
اکاخیل	۱۸
الکوزی	۱۸
الیزی (علی زی)	۲۰
الیاس خیل	۲۱
امرخیل	۲۱
اندړ	۲۲

عنوانونه	مخونه
اتمانخیل	۲۵
اتمانزی	۲۹
اورکزی	۲۹
اورمړ	۳۳
اوریا خېل	۳٦
بابړ	۳٦
بابکر خیل	۳۸
بابی	۳۸
بارکزی	٤۰
بامیزی	٤۱
بختیاری	٤۱
بړیڅ	٤۲
بلخ یابلیخ	۵۱
بنګښ	۵۱
بنوڅی	۵۵
پیته‌نی	۵۸
پره ځمکنی	٦۵
پړبه	٦۵
پرملیان(فرملیان)	٦٦
پرانګیان	٦۸
پنج پای	٦۹
پښتی	٦۹
پوپلزی	۷۱
پیارو خیل	۷۲
ډارن	۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوانونه	مخونه
تتا	٧٣
تتور	٧٣
ترکلاني (ترکاني)	٧٤
تره خیل	٧٧
تره کي	٧٧
ترین	٨٠
تور ترین	٨٠
تڼي	٨٢
توخي	٨٥
توري	٨٨
تیج	٩٠
تیمني	٩١
تیموري	٩١
تیټي مده خیل	٩٢
تغر	٩٣
جبارخیل	٩٣
جدون (گدون)	٩٣
جلال زي	٩٦
جلواڼي	٩٦
جمریاڼي	٩٦
ځاځي	٩٧
ځدران	٩٨
ځمند	١٠١
څمکني (څوکني)	١٠٢
څو لیزي	١٠٥
ځینزي	١٠٥

عنوانونه	مخونه
حسن خیل	۱۰٦
خاښي خیل	۱۰٦
خاکواني دخوګیاني)	۱۰۸
ختک	۱۰۹
خدرزی	۱۱۷
خرشین	۱۱۷
خروتي	۱۱۸
خایل	۱۲۱
خوګیاني	۱۲۱
خوندی	۱۲٤
خویشکي (خیشکي)	۱۲٤
خوسور	۱۲۷
داوی	۱۲۷
داودزی	۱۲۹
دراني (درانیان)	۱۳۰
درمان یاعبدالرحمن	۱۳۲
دری کوتي	۱۳۳
دفتاني (دوتاني)	۱۳۳
دلازاك	۱۳٤
دور	۱۳٦
دستورخیل	۱۳۹
دولت خیل	۱٤۰
دولتزی	۱٤۲
دینارخیل	۱٤۳
رانزی	۱٤۳

عنوانونه	مخونه
رځړ	۱۴۳
ږاخیل	۱۴۴
زمړخت	۱۴۶
زیرك (ځیرك)	۱۴۶
زیرمانی	۱۴۸
زیړانی	۱۴۸
ساپی	۱۴۹
سالارزی	۱۵۴
ساك (سهاك)	۱۵۵
سبری	۱۵۶
سپینه‌زی	۱۵۷
سپین ترین	۱۵۷
ستانکزی	۱۵۸
ستانی زی	۱۵۸
ستوریانی	۱۵۸
سدوزی	۱۶۰
سرکانی	۱۶۲
سروانی	۱۶۲
سرپیال	۱۶۴
سړبنی	۱۶۵
سلطان خیل	۱۶۶
سلیمان خیل	۱۶۸
ستتیا	۱۷۲
سنځرخیل	۱۷۲
سوری	۱۷۳

عنوانونه	مخونه
سیدگی (سادات)	۱۷۶
شلمانی	۱۷۸
شمل زی	۱۷۹
شیتک	۱۷۹
شیرانی	۱۸۲
شینواری	۱۸۳
طوطاخیل	۱۸۷
ادریمزی (عبدالرحیم زی)	۱۸۸
علی خیل	۱۸۸
عمرخیل	۱۸۹
عیسی خیل	۱۹۰
عیسی خیل	۱۹۰
غرشین	۱۹۱
غرغښت	۱۹۲
غلجی	۱۹٤
غوریا خېل	۱۹۷
قاضی خیل	۱۹۸
قلندرخیل	۱۹۹
قوال خیل	۱۹۹
کاسی	۲۰۰
کاکړ	۲۰۱
کرلاڼی	۲۰۷
کړوخیل	۲۱۰
کسایی	۲۱۳
کوتی	۲۱۳

عنوانونه	مخونه
کورم خیل	۲۱۳
ګاړی	۲۱٤
ګبری	۲۱٤
ګګیاڼی	۲۱۵
ګنډاپور	۲۱۷
ګوربز	۲۱۹
لیلی یالالی وزیو	۲۲۲
لواڼی (لوهاڼی)	۲۲۲
لودیان	۲۲٤
لودین	۲۲٦
ماکو	۲۲٦
ماموند	۲۲٦
متون	۲۲۸
متی زی	۲۲۹
محمد زی	۲۲۹
مروت	۲۳۱
مسعود (مسید)	۲۳۷
مشواڼی	۲٤۱
مشیانی	۲٤٤
معروف خیل	۲٤٦
مقبل	۲٤٦
ملاخیل	۲٤۷
ملکزی	۲٤۸
ملاګوری	۲٤۸
منډړ	۲٤۹

عنوانونه	مخونه
منډوخيل	۲۵۱
منډوزی	۲۵۲
موسی خيل	۲۵۲
مومند	۲۵۲
مهمن زی	۲۵۸
مياخيل	۲٦۰
ميچن خيل	۲٦۱
ميانه	۲٦۲
منګل	۲٦۳
ناصر	۲٦۵
ناغر	۲٦۷
نورزی	۲٦۸
نيازی	۲۷۰
وردګ	۲۷۲
وزير	۲۷٤
هرېپال	۲۸٤
هزاربز	۲۸٤
همړ	۲۸٤
هنی	۲۸۵
هوتک	۲۸۷
هود	۲۹۱
هودخيل	۲۹۲
يوسف خيل	۲۹۲
يوسفزی	۲۹۲
نتيجه ګيری	۳۰۲
ماخذونـه او منابع	۳۰٤

دلارښود استاد نظر

د محترم لطیف طالبي دغې ډېرې مهمې پروژې په تکمیل سره د آسیا په زړه کې د یوه مهم توکم یعنې پښتنو د پېژندنې د کتاب یو بل پاړکی بشپړ شو.

په آسیا کې به داسې توکمونه نه وي چې د پښتنو په څېر یې هم د پښتنو نسب پوهانو او مورخینو او د بهرنیو توکم پوهانو او مؤرخینو له یوې خوا نه زوره او جدي توجه او له بلې خوا نه یې د تاریخ په اوږدو کې د نظریاتو مختلف متناوب توپیرونه را منځ ته کړي وي. ډېر وخت دا نظر مسلط و چې ګنې پښتانه د سامي توکمونو څخه دي د خواجه نعمت الله هروي د مخزن افغاني (۱۰۲۰ هـ. ق) نه نیولې لاتر ننه پورې دغه نظر ته افسانوي نسبلیکونه جوړ شوي، افسانوي روایات ورته خلق شوي او حتی په تاریخي ایتمولوژیکه ژبپوهنه کې ورته د اسنادو جوړولو کوشش شوی دی چې د کوثر صاحب طوفان او یو ریشه ای ژبې یې ښه مثالونه دي. د تېرې میلادي پېړۍ په نیمایي کې د پښتنو د سامي توب موضوع ته د پوهنتني غته نخښه او پایې پوهانو کښېښوده بیا د سوالیه پوښتنې ځای ورو په ورو د چلیپا نخښې ونیو. بیا هم چا د قفقاز د توکمونو سره، چا د البانیانو سره او بالاخره چا د هندي الاصل توکمونو سره ارتباط ورکړ خو بالاخره دا اوږدو څېړنو په ترڅ کې روښانه شوه چې پښتانه آریایان او پښتو یوه آریایي ژبه ده.

د پښتنو قبایلو په باب خصوصاً د لوېدیځو محققینو دا تېکل بېخي په ځای ښکاري چې څه په دې خیال چې پښتانه توکمونه له سامي توکم څخه وي او څه له دې امله چې د ښوونځیو د ایجاد تر وخته قلم د هغو کسانو په لاس و چې د عربي ژبې تر سلطې

الف

لاندې وو زیات پښتني قبایلي نومونه اوښتي اودعربي خوانه راکښل شوي دي . نواسېزی پهیوسفزی اپریتي پهافریدی لوهاڼي (لوهه=شوق ، اشتها) په لوحاني او داسې نور په نورو اوښتي دي چې اوس یې د دغسي اصالت په تیرواودونو کي اچولي دي :

همدارنګه دپښتنو په باب یو بل حقیقت هم زیاته څیړنه او په حقایقو اسنادو غواړي چې دسلیمان دلرغونو اوسیدونکو چې په اوستایي عصر کي دسیویماز په نامه یادیدل او دامو رګه ساکي قبایلو چې دپښتني ټولني دتعمیر یوه بله ډیره مهمه څښته ده سره پوره توپیر وشي .

ځیني کسان چې دپښتنو په څیړ نه بوخت وواویادی داسې نظرور کوي چې پښتانه دخو محدودو برخوڅخه څپاره شوي دي مثلاً آمومند ، ترکلاڼي ، یوسفزی ....

دغوړی مرغي نه دغزنی او ننګرهارله لاری دپېښور په وادي کي خپاره شوي چې هلته دمخه نه وواوپه دي ، تو ګه داهغه سیمي دي چې پښتنو نیولي دي . دغه محققین ډوله دي ته نه ګوري چې لـه چایي نیولي دي ، دلتـه چې دمخه دلازك پـراتـه ووهغه څوك دي . همدارنګه دهغو سیمو ډیرپخواني اوسیدونکي سلیما نیان څوك وو؟ . دغو پوښتنو ته ځواب ور کول دیوی بلي پروژی ایجادکوي چې که ددغه مرکزدو مره توفیق په برخه شي داپروسه به هم دکوم محقق په ذریعه بشپړه کړي چې د پښتنو قبایلو تار یخي میشت ځایونه ، دایبزدتاریخونه ، عوامل ، په ا جتماعي ګرو پـونو دویشن موجبات اوداسې نورراوسپړي .

زه چې دمحترم لطیف طالبي ددغي علمي پروژی لاربنود مشریم ، دغه اثرته په ډیره ښـه ستر ګه ګورم . ډیری پوښتني به له محترمو لوستونـکوسره پیداشي اوډیرو پوښتنو ځواب به هم خپله په دغه اثرکي خصوصاً دهغه په سریزه کي ومو ندل شي .

لطیف طالبي یوزیار کښن ، دراك اوڅیړ ني له عهدی وتـونـکی زلمی د ی دده زیاراوزحمت دزیاتي ستاینی وړدی - زما هم چې دلاربنود په حیث څه دلاسه پوره وو پـه دی برخه کي مي تري نه دی سپمولـی :

زه دده دغه اثرد محقق علمي رتبي ته دترفیع وړبـولم ددغي اثرد لیکلو تبر یـك ورکوم اوزیات بری یی غواړم .

سر محقق دوست شینواری

تقریظ

دعلوموا کادمی دپښتو څیړنو دبین‌المللی مرکز محترم ریاست ته!

اول- ددغی پروژی ضرورت:

انسانی ټولنه یوه متحرکه ټولنه ده. په هغی کی دزمانی په تیرېدو سره بنسټیز تحولات او ونښتنی رامنځته کیږي. دغه تحولات او ونښتنی په ټولو اقتصادي، اجتماعی، کلتوري، سیاسی، دینی او هنري چارو او برخو کی پېښیږي. اجتماعی- اقتصادي تحولات او اونښتنی هغه وخت چټک او بنسټیز ګا مونه اخلی چی په ټولنه کی اجتماعی انقلابات را منځته شی.

په همدې دلیل زموږ په هیواد کی هم بنسټیز تحولات او اونښتنی دافغانی ټولنی په بیلابیلو قبیلو، قومونو او ملیتونو دهغوی په عرفونو، عادتونو، دودونو او ټولنیزو ارزښتونو کی را منځته شول. د غه اونښتنی او تحولات ډیر سریع او چټک هم دي. تو څکه اتنوګرافیک او اتنولوجیک څیړنی په خاصه توګه زموږ د سپیڅلی هیواد په دغه اوسنی تاریخی مرحله کی دا تنوګرا فرانو او نورو اجتماعی علوموپوهانو ډیره عمده د نده جوړوي. دا ځکه چی مخکی له هغه څخه چی زموږ دګرانو وروڼو ملیتونو، قومونو او قبیلو، عرف، عادات، خویونه او دودونه او اجتماعی او کلتوري ارزښتونه بدلون وموسی او له منځه لاړ شی لازمه ده چی هغوي په کره او دقیقه توګه وڅیړل شی او زموږ دهیواد دویاړ نه ډک تاریخ پاڼو ته وسپارل شی.

برسیره پردي دنړی هروګړي په خاصه توګه ټول افغانان هیله من دي چی خپل ځان، خپله ریښه، خپل نسب او شجره وپیژنی اودخپلو او پردیو ترمنځ فرق وکړي او ځان پري پوه کړي.

له ښه مرغه د علومو اکادمی دپښتو څیړنو بین المللی مرکز په دغه مشخص موردکی د موقع سره سم یو اوچت او معقول ګام مخ په وړاندي کیښود او دڅیړنو

د دېپارتمنت علمي غړي محترم دمحقق مرستيال عبداللطيف طالبـي ته دمحقق علمي رتبې ته دترفيع له پاره د(د پښتني قبيلې) ترعنوان لاندې يې د دوه کلنه تحقيقي پروژه وتيا کله چې دادي اوس بشپړه شويده اوموزاوتاسو ته يې وړاندې کړې ده زه دغه کار په موقع او گټور عمل گڼم.

دويم ـ ددغـې پروژې تحليل :

ما دمحترم عبداللطيف طالبي اثر لـه سره تر پايه پوري په دقت ولوست. ماله هغه سره لږشانته کارهم وکړ اولارښوونـې مې ورته وکړې. ما محترم طالبي يو پوه، متحمل او زيار ايستونـکى پښتون بياموند . زما ترولـى لار ښوونـې يـې په ورين تندي ومنلې اولازم اصلاحات او تعديلا تـ يـې په خپل اثر کـې راوړل .

دغه اثر له يوې سريزې(٨مخونو)، دمأخذونو اومنابعو فهرست(٤مخونو) ؛ دقبا يلو نوموونه(٩مخونو)، نتيجه گيرې(٢مخونو) څخه برسيره په ٣٤١مخونو کې ليکل شويدی.

محترم طالبي په سريزه کې دخپلې مسألې (موضوع) بيان کـړي ده اودهـغه حدود اوڅوريې تياکلي دي. په دغه سريزه کې د موضوع داهميت بيان اود دغې تحقيقي پروژې هدفونه هم راغلي دي. برسيره پردې، څيړونکي هڅه کړيده چې په سريزه کې ځنې سوالونه مطرح کړي چې په متن کې دهغوي له پاره ځوا بـونـه ليدل کيږي. په بله وينا ،څيړونکى په دغه څيړنه کې ځانته (فرضيې) لـري چـې غواړي دڅيړنې په پروسه کې هغه د موجودوشواهـدواومعلوماتـوپر بنسټ باندې ثابتې يا رد کړي. په سريزه کې دځينو عمده اومهمو کتابونـو او معتبرومنابعـو څـخه هم يادونه شويده چې له هغوي څخه ددغې تحقيقي پروژې په اکمال کـې گـټه اخيستل شويده . په دغه سريزه کې دڅيړنې دميتودولوژي يـادونـه هم شويـده او دتحقيق هغه روش ښودل شوی دی چې دڅيړنې په بشپړتيا کې ځنې کـاراخستل شوي دي اوهغه کتابخانه يي څيړن دوددي. څيړو نـکي ليکلي دي چې د هيوا د داوسنيوشرايطوله امله يي کتابخانه يي متود ځانته غوره کړيدي. نوپه تأسف سره وايي چې دي قادرنه وچې دځينې پښتني قومونواوقبايلو، خيلواوښاخونو، کليو، باندواواستوگنځيو ته لاړشي، له نږدې نه يې وگوري اودخلکواو سپين ږيروسره

د

څېړي وکړي او له هغوی څخه لومړي لاس (دست اول) معلومات راغونډ کړي.

د مېړيزي څخه مخکې د پښتنې قبایلو نوم ونه په (۹) مخونو کې په الفبا يي سيستم تنظيم شوي دي. په متن کې د قبايلو، قومونو او خيلو نومونه، د هغوی منشأ، د تسميې وجه، نسبي شجرې، د هغوی استوګنځی، شمېر، ځينې فوکلوري يا کې افسانې چې د ځينو قبايلو منشأ ښيي راغلې او په ځينو مواردو کې د هغوی دودونه، کسب کار او شغل څېړل شوي دي. په نتيجه ګيري کې محقق په حقه سره د دغې څېړنې د بنه بشپړتيا د پاره د ساحوي تحقيق سپارښتنه کوي. په دغه برخه کې د متن پر بنسټ باندې د پښتنو قبايلو د ځينو مهمو مشاخرونه اېکالوژيکي، حرفوي او تجارتي خصلتونه ښيي او په پای کې په لړ پېشنهادونو لاس پورې کوي.

دريم- د اثر ارزيابي او د کانديد ترفيع:

۱- دغه اثر په روانه پښتو ليکل شوی ده او عبارتونه يې ابهام او تعقيد نلري.

۲- دغه اثر د کافي فوټ نوټونو او مأخذونو لرونکی دي چې په معياري او منل شوي اسلوب ليکل شوی دي.

۳- په دغه اثر کې له مهمو او معتبرو منابعو او آثارو څخه ګټه اخيستل شوې ده.

٤- دغه اثر ديوې علمي-تحقيقي رسالې په دول سريزه، متن او نتيجه ګيري لري.

٥- په دغه اثر کې د يوه علمي-تحقيقي منل شوي څېړندوی څخه کار اخستل شوی دی

٦- دغه اثر د پښتني قبيلو عمده شاخونه او خيلونه او د هغوی منشأ، شجرې، استوګنځی، کسب او شغل او ځينې دودونه ښيي.

نو د اثر د پورتنيو خصوصياتو د درلودلو سره که څېړي محترم عبداللطيف طالبي د محقق علمي رتبې ته د ترفيع د پاوه نور ټول شرايط د علوم و اکاډمۍ د قانون او مقرراتو سره سم پوره کړي وي زه دغه اثر د هغه د ترفيع د پاره د محقق علمي رتبې ته کافي بولم او د هغه د ترفيع سپارښتنه کوم.

پوهاند دوکتور الف شاه محمد راڼ
د کابل پوهنتون د علمي چارو مرستيال

تقریظ

د پښتو څیړنو د بین المللی مرکز محترم ریاست ته !

ستاسی د رسمی لیک په اساس می د ښاغلی عبداللطیف طالبی کښلی اثر (پښتنی قبیلی) وکوت تردی کتنی وروسته وایم چی :

د پښتنو قبایلو څیړنه له کابو څلورسوو کالو راپه دی خوا د پښتنو نسابانو ، مورخینو ، دسیمی د مورخینو او هم د څینو ختیځ پوهانو له خوا را روا نه ده په لسګونو کتابونه اور سایل په دی خصوص کی په پښتو، پارسی ، عربی ، اردو ، انګریزی او آلمانی ژبو کښل شوی دی او لا په دی لاره کی نور کارونه هم پاتی دی چی د پښتو څیړنو بین المللی مرکز غوندی یوه علمی موسسه باید د دی ساحی د کارونو پاتی برخی د نوی میتود ولوژی په رڼا کی وڅیړی او تیرو کارونو ته په انتقادی نظر وګوری او دا کارونه دعلم له غوښتنو سره سم د تاریخی واقعیتونو پر بنا بشپړ کړی .

د تیرو کارونو انتقادی څیړنه ځکه ضرور ده چی د پښتنو دتاریخ اوانسابو په زړو کتابونو کی د پښتنو دانسابو په باب راغلو خبرو کی واقعیتونه په افسانو کی داسی سره مروړل شوی دی چی د سموا و ناسمو بیلول یی سره ګران کړی دی .

زموږ د پخوانیو نسابانو یوه غلطی دا هم ده چی د لومړیو دریو اسلامی پیړیو روحانی مشران بیټنی ، سړه بن او اسماعیل یی د پښتنو د زیاترو قبایلو نیکونه ګڼلی دی حال دا چی د تاریخی اسنادو په بنا د پښتنو د سیاسی شهرت آغاز له اتمی میلادی سدی څخه د مخه دی نو څنګه کیدای شی چی د اولادونو د سیاسی شهرت رهبنی دی

و

یې ترا تمې هجري پیړۍ د مخه تللي وي او پلرونه نیکه ګان دي یې په کابولسمه هجري سدې کې پیدا شوي وي ؟

دغه پېښتني ، اسماعیل او سړه بن چې پاړ کې یې تذکرة الاولیاو پټې خزانې راوړي دي په هیڅ منطقي دلیل د تړلو موجود و پښتنو نیکه ګان نه شي بلل کیدای بلکې د اخلک د اسلام په صدر کې د پښتنو روحاني مشران دي چې پښتنانه احترام ورته لري . که فرض کړو چې موږ د دغو موجود وزیاتو قبایلو لړۍ په دغو دریو تنو پورې و نښلوو نو ایا دا په زرها وو قبیلي او خیلونه چې اوس په پښتنو کې شته داګورد په دې زرو کالونو کې راپیداشوي دي ، دومره انکشاف یې کړي دي له افغانستانه سوبیره د منطقي په هیواد ونو کې تیت شوي دي؟

د پښتنو نیکه ګانو بیټني ، سړه بن او غرغښت نومونه ډیر پخواني او له اسلام نه په ډیرو د مخنیو زمانو پورې اړه لري چې نسابانو په غلطه د اسلام د صدر د زمانو خلک بللي دي او په لومړیو اسلامي پیړیو کې یې د پښتنو له روحاني مشرانو شیخ بیټني ، اسماعیل او سړه بن سره ګډ کړي دي نه شیخ بیټني بیټ نیکه دي او نه د پښتنو دومره قبایل پرې پورې تړل کیدای شي .

له لوړې تشریح څخه زما مقصد دادی چې د پښتنو قبایلو د څیړنې په خصوص کې لا ډیر کارونه زموږ مخې ته پراته دي او ډیرې مغلقې او پیچلي موضوعګانې لا شته چې موږ یې باید حل کړو . زه اوس په داده زړه داویلای شم چې د ښاغلي طالبي او نورو دغسې پروژو تکمیل ته ضرورت شته او نورې دغسې پروژې هم باید په کامل دقت د ساحوي ریسرچ له لیارې بشپړې شي. د حاضرې پروژې څخه نګرنې دا سې ښودلای شم :

۱ـ داکتاب چې پښتنې قبیلو معرفي ته وقف شوی دی په دې معرفي کې د دوو سوو په شاوخوا کې پښتنې قبیلې ښوول شوي دي. داښوونه د غه لاندې مزایا نو رهم لري :

الف ـ د هرې قبیلې د نسبي اړیکو په باب څیړنې شوې دي .

ب ـ د قبیلې د اوسیدو ځای او جغرافي موقعیت یې په کې ښکاره کړې دي .

ج ـ دامکان ترحده دهری قبیلی دخیلړنو یادونه شوی ده .

۲ـ دکتاب بحثونه له نسبی څیړنو سربیره دتاریخی اسنادو او جغرافیایی معلوماتو د راغونډولو او له پلوه هم په زړه پوری دی او ځینی داسی جغرافی معلومات یی هم پکی راوړی دی چی عام وڅیړونکو ته یی پیدا کول ګران وو .

۳ ـ دپروژی دتحقیق میتود په زړه پوری دی ، مأخذونه او منابع یی په خپل ځای ښوولی دی له ماخذ واو منابعو څخه یی دمواد و په اخیستنه کی دمعاصر تحقیق له روښ نوسره سمه استفاده کړی ده دتحقیق د روش له پلوه هم دا اثر موږ په ښو آثارو کی درولای شو .

٤ ـ دپښتنو قبایلو د څیړنی او معرفی په باب خو په نوروژبو پښه پښه کتابونه لیکل شوی دی په پښتو کی که له ترجمو تیرشو نو په دی خصوص کی تألیف شوی پښتو رسایل او کتابونه په ډیرومحد ودو معلوماتو دی او یا په څو مقالو پوری محدو دیږی نو دا کتاب په خپل دغه حجم سره په دی خاصه موضوع کی په پښتو ژبه ثبت او منسجم تالیف شوی کتاب دی .

٥ ـ دښاغلی طالبی پروژه د پښتو څیړنو د بین المللی مرکزله ضرور تونو سره سم د مرکزله تحقیقی پروګرامونو سره سم کښل شوی ده .

په پای کی زه ددی پروژی کارونه ښه او په زړه پوری ارزیابی کوم او ښاغلی طالبی پوری د محقق علمی رتبی دترفیع مستحق بولم .

دپښتو څیړنو له بین المللی مرکزڅخه په درناوی هیله کیږی چی له ښاغلی طالبی څخه مننه وکړی چی په یکړځان یی دومره او یه پروژه په بریالی دول سرته رسولی ده .

په درناوی

معاون سرمحقق زلمی هیوادمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال سریزه

په دغه اثر (پښتنی قبیلې) کې دهغه ستر ملیت په باب اتنیکه څیړنه شوې ده چې دیر لرغونی او بډای تاریخی سوابق لری او موږ یې دپخوانیو اوزړو متونو له مخې دېکهت په نامه پیژنو چې یو آریایی قوم دی او ژبه یې هم دهندواروپایی یا آریایی اویا په بل عبارت دلویدیځو آریایی ژبو په کورنی کې داخله او په هغو کې دباختری ژبو په جمله کې یوه ژوندۍ ادبی ژبه ده.

آریائیان دانسانانو یوه خورا مهمه ډله ده چې له پیر یو پیړیو راهسې د لوړ مدنیت خاوندان دی او دختیز او لویدیز لوی ملتونه ددوی له پښت څخه راوتلی دی.

دآریائیانو اصلی ټاټوبی آریانا ویجه بنودل شوی ده چې دپامیر اوږی ځمکې او دآموسرچینې وې چې د آریانا ویجه مانا دآریائیانو ځمکه یاداسیلانو او نجیبانو هیواددی.

دغه آریائی قومونه وروسته له خپل لرغونی آریانا ویجه څخه خپاره اوپه بخدی او باختر کې یې یو ښکلی مدنیت جوړ کړی چې ددغه لیږد زمانه تاریخپوهان دمیلاد څخه (٤٠٠٠) کاله دمخه اټکلوي.

څرنګه چې د زمانې په تیریدو سره ددوی شمیر زیات شو او دغه ځمکې هم ورباندې تنګې شوې نو آریایی قومونو له بخدی او یا باختر څخه ختیز او لویدیز ته سره خپاره شول چې موږ دا مرکزی آریائیان پردری برخو ویشلای شو.

١ـ مرکزی او باختری آریائیان چې دوی دهندوکش په شمالی او جنوبی لمنو کې استوګنه درلوده او زموږ دهیواد په غرو او دښتو کې سره خپاره شول چې

داباسین له څنډو د آمو او د خراسان تر دښتو پورې د دوی اصلي مرکزي هیواد و او بلخ، تخارستان، هرات، اراکوزیا، کابل، کندهار، سګستان او خراسان د دوی د مرکزي هیواد مشهوري برخې وې. دغه قبایل د مرکزي او باختري آریائیا نو په نامه سره یادیږي.

۲ - د آریائیانو یوه بله ډله له بلخه د جنوب لویدیز خواته د هریوا (هرات) پر خوا له خراسانه تیره شوه، د پارس خاوري ته ورننوتلې او اوسني ایران یې تشکیل کړ چې دوی د میلاد څخه د مخه په ایران کې د ماد په نامه سلطنت جوړ کړ.

د آریائیانو دریمه ډله د باختر او هندکش له شا او خوا څخه د کابل، خیبر او نورو لارو څخه تیره شوه او د اباسین او ګنګا تر منځ یې یو ځلانده مدنیت جوړ کړ. د د غو هندي آریائیانو لیږدیدنه هم له څوارلسم قبل المیلاد پیړۍ څخه پیل کیږي.

د دوی یو مشهور دیني کتاب (ویدا) تر اوسه پورې پاتې دی چې د آریایي قومونو په تاریخ کې ډیر اهمیت لري. دغه کتاب چې د میلاد څخه (۱٤۰۰) کاله د مخه لیکل شوی دی د پښتون قوم د پیژندنې په باب یې ګټې نه دي.

په دغو آریایي قبیلو کې موږ یوازې د پکهت د قبیلې سره سر او کار لرو چې نوم یې په ریګویدا کې راغلی دی او دا څرګندوي چې دا اولس د میلاد نه (۱٤۰۰) کاله پخوا هم موجود و. په ویدا کې پکتها د پښتنو د پاچا په ډول او د پکهت د قوم نوم څو ځایه او په پرله پسې او مکرره توګه راغلي دي چې دلته د مثال له پاره د ویدا ځیني فقرې او جملې راوړو چې په هغو کې د پکهت = پښتون نوم یاد شوی دی.

«ای اندرا! ته ډیر لوی یې له تا څخه غوارم چې موږ ته پوروي غواوې را کړې لکه مدهه پاتي تیاا او نې پاتي تیا (د دوو شاعرانو نومونه دي) ته چې دې ور کړي دي هغسې چې د کنواتیر او د تر اسادسیو شهزاده او پکته او داسا و راجاته دې چې ور کړي دي.»

یاد ویدا په یوه بله سند ره کې چې راغلي دي:

«ای اسونانو! پر خپلو جنګیا رابو سپاره شي، پر خپل طلایي پلاز کښیني ای هغو خلکو چې تاسو بډایان یاست هغه مرستې چې تاسې د پکته او ادریګو سره

تو هم

وکړی نو بابهر وله خپلو دوستانو څخه بیل شو.»

په پورتنیو دوو مثالونو کی د پښت نوم په څرگند ډول ذکر شوی دی.

هغه وخت چی د پښت قبیله دخپل لومړنی لیږد په وخت کی د هندوکش سهیلی برخی ته راکوزه شوه نو ورو ورو د اریانا په جنوب ختیزو سیمو کی میشته شول چی ددوی سیمه په پکتیا، پښتیخا، پختیښا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا په نومونو سره یاده شوه لکه چی دیونان مشهور مورخ هیرودوټ (٤٨٤-٤٢٥.م) هم په خپله مشهوره جغرافیا کی دپښتو ذکر کړی او دپښتنو هیواد دپکتیکا په نامه یادوی چی داندوس پرغاړه واقع دی او خلک یی ډیر غښتلی او میړنی دی.

دیونان یوه بل جغرافیالیکونکی بطلیموس کلودیوس هم دپښتنو هیواد «پکتین» یاد کړی دی. دی وایی چی پکتین دپاروپامیزاد جنوب ته دی او داځای دپکتیانو اصلی مسکن دی.

بطلیموس چی تر هیرودوټ راوروسته ددوهمی میلادی پیړی په لومړی نیمایی کی ژوندی و په څرگنده توگه دپښتنو هیواد راښیی او داځینی ښکاری چی په دغه وخت کی هم دپښتون شهرت په نړی کی ډیر و او دا قوم هرچا پیژانده. داسلام په اوایلو کی دپښتنو دهیواد په باب بارتولد وایی:

سلماناسار داثور دوهم پاچا په (٨٤٢ ـ ق. م) یوه مخروطی ستنه جوړه کړی وه چی پرهغی ستنی تراوسه دبختی او ښانو انځورونه شته او د پارس د تخت جمشید په ډیرلیک کی هم دوی ددغه بختی او ښه سره لیدل کیږی چی دلته دبختی څخه مقصد دپښت کلمه ده چی پښتنو باندی اطلاقیږی. (١)

دپښت، پخت، پکتیکا، پښتیخا، پختیخا، پښتنخا، پښتونخا او پښتونخوا نومونه دپښتو په کلاسیکو ادبیاتو کی هم ارغو نتوب لری چی په دغه باب لومړنی اثر د ښکارندوی غوری (٦٦٩-٦٠٢ ه. ق) قصیده ده چی هلته دپښتونخا په لیک دود راغلی دی. لکه چی وایی:

---

(١) عبدالحی حبیبی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی ټوک ١٩-٤٧ مخونه.

دریم

پښتو نخا ښکلی زلمی چی زغلی هندته

نر اغلیه پیغلی کاندی اتڼو نه(۱)

همدارازدسلیمان ماکوپه تذکرة الاولیاء کی دغه کلمه دپښتنخاپه بڼه راغلی ده لکه چی وایی :

«په سن دولس شپږسوه دهجری تللی وم اودپښتنخا په ر اغواوکلیوګرځیدم اومراقد داولیاءاوواصلینو می پلټل» (۲)

همدا راز دپټی خزانی په سریزه کی دپښتنخااودباباهوتك (۶۶۱-۷۴۰ه.ق) په اشعاروکی هم دری ځایه د(پښتونخوا) په لیك دودراغلی دی(۳).

همدارازنوړداسی ډیرمثالونه په لاس کی لروچی زموږدپورتنی ادعاوولپاره ښه ثبوت کیدای شی.

وروسته تر هغه چی تولیدی قواوو پرمختګ وکړ له بلی خواد دغوپښتنوپه شمیرکی زیاتوالی راغی نوددوی یوشمیر دلی په غوراودسلیمان په غرونواوهم ددوی ګڼ شمیر دهیواد په بیلا بیلو برخوکی میشته شوی. همدارازیوشمیرپښتانه په دیارلسمه عیسوی پیړی کی دغزنی، پیښور، کوهاټ، بنواوکابل په شاوخواکی میشته شول اوحتی ځینی یی یی داوسنی پاکستان نه تیرشول او دهند په پراخو اوارتوورشو ګانوکی تربنګاله پوری ورسیدل چی دد غو پښتنوله جملی څخه یی ځینو په هند کی پیاوړی پښتنی دولتونه جوړکړل چی دسور یانو، لودیانو، غلجیانو اوکړلانیو دولتونه دهندپه تاریخ کی مشهوردی.

پښتنوچی دتاریخ په بیلا بیلوپړاوونوکی یی بیلا بیل قبیلوی جوړښتونه درلودل په عنعنوی توګه په لاندنیوپنځوستروتوانیزوګروپونوویشل شوی دی چی دغه پنځه ستری دلی عبارت دی له :

۱ - غورغښتی پښتانه :

---

(۱) محمدهوتك پټه خزانه، دادبیاتواوبشری علوموپوهنځی د کابل پوهنتون، ۱۳۵۶ کال-۲۷ مخ.

(۲) سلیمان ماکو تذکرة الاولیاء ۱۹ مخ

(۳) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه ۵ -۶ مخونه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- سربني پښتانه.

۳- کرلانې پښتانه .

۴- بيټني پښتانه :

۵- متوزي پښتانه چې غلجي اولودي پښتانه ترې مقصد دی :

دغه پنځه ډلې په ډيروښاخونو، څانگو اوخيلونو باندې ويشل شوې دي چې په متن کې ده ريوه تو لنيزگروپ په ښاخونو، څانگو اوخيلونو باندې بشپړ اومفصل معلومات وړاندې شوي دي :

که څه هم دپښتنوقبايلوپه باب دهيوادپه دننه اودهيوادڅخه بهر داوږدو کالونو راهيسې څه ناڅه څيړنې رواني دي، خودغه څيړنې په ټيټ اوپرك ډول سرته رسيدلې دي اومنظمه بڼه نه لري : په دغه برخه کې ځينوپښت پوهانو(نسب پيژندونکو) تريوه حده پورې کارکړی دی چې زه دمثال په توگه دپټې محمد حيات خان د تاريخ حيات افغاني، دحاجي زردارخان ناغو دصولت افغاني، دشيرمحمدخان گنډا- پوردتواريخ خورشيد جهان ، دسيدبهادرشاه ظفر کاکاخيل د پښتانه د تاريخ په رڼا کې، دحافظ الملك نواب حافظ رحمت خان بريخ دخلاصة الانساب او ځينونورو کتابونويادونه کوم چې تريوې اندازې پورې يې په دغه برخه کې رڼا اچولې ده ، خو ددوی کارمنظمه بڼه نه درلوده.

ماپه دغه پروژه کې دساحوي ريسرچ (څيړنې) دامکان دنشتوالي اومحدود- يتونوسره سره هڅه کړې ده چې زموږ دگران هيواد ديوه ستر مليت يعنې پښتنو اود هغوی داتنوگرافيکوخصوصياتو په باب هراړخيزه څيړنه وکړم. څرنگه چې د پښتوڅيړنو بين المللي مرکزدپښتنو دفرهنگ، ادب، تاريخ او اتنوگرافۍ په باب څيړنې کوي نوله دې کبله دپښتني قبيلې هم يوله هغوعمده اوغوره پروژوڅخه دی چې په هغې کې دپښتنوبيلابيلې قبيلې، خيلونه اوڅانگې، ددوی داستوگنې ځايونه ، شميراوترممکنې اندازې پورې دودونه پيژندل کيدای شي اوڅرنگه چې د نوی عصردبدلون سره سم زاړه قبيلوی مناسبات له مينځه ځي نوله دې کبله چې د پښتني

پنځم

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیلو نومونه او تاریخي پس منظر خوندي پاتې شوي وي نو دا کار گټور او گټمن شو او د يوې علمي - تحقيقي پروژې په توگه تر لاس لاندې و نيول شو .

که څه هم تر زياتې اندازې پورې د پښتني د قبيلو د بشپړ ولو له پاره د اخيرنيو په کتابونو او کتابخانه یې تحقيقاتو او پلټنو ولاړه ده خو د ځينو مهمو موادو څخه چې ساحوي ريسرچ پرې شوي دي هم گټه اخيستل شوې ده او د هغو موسسو څخه هم مرسته غوښتل شوې ده چې په غير مستقيمه توگه د دغې پروژې مواد برابروي .

د غه اثر د الفباء په ترتيب منظم شوي او تقريباً د (۲۰۰) په شا او خوا کې د هغو قبيلو ذکر پکې شوی چې په لره او بره پښتونخوا کې اوسيږي . همدارا ز د دغو قبيلو څيرنه د پښتو پښتني ټولنيز و گروپونو په چوکاټ کې تر سره شوې ده . په همدې ډول هڅه شوې ده چې د دوی د نسب شجرې هم ذکر شي چې په دغه باب د ځينو قبيلو د سپين ږيرو او مشرانو سره د نږدې څخه اړيکې نيول شوي دي همدا راز د پښتني کوچي قبيلو ذکر هم په کې راغلی دی او تر ممکنې اندازې پورې د قبيلو د تسميې وجه هم په پام کې نيول شوې ده . که څه هم په پښتني قبيلو کې د انو مونه اکثره يا د اسلامي دورې دي يا پخواني نومونه په اسلامي نومونو بدل شوي دي خو بيا هم ير داسې نومونه هم شته چې بشپړه توگه يې د آريايي دورې جوړښت ساتلی دی . په دغه لړ کې داسې نومونه هم شته چې تر اوسه پورې نه دي معلوم چې ريښه يې په کومې ژبې پورې اړه لري او غالباً به د هغې اريايي ژبې سره اړه لري چې باختري ژبې يې ز يږولې دی . البته دا خبره بايد سرسري و نه بلل شي چې د قبيلو نومونه په تصادفي ډول نه دي ايښودل شوي بلکې مسئله په دې برخه کې ډيره ژوره او جدي ده . د هر خيل او پښې نوم ځانته اساس او فولکلور لري او د غه نومونه په اې تمولوژيکه ساحه کې ځان ډيرو لرغونو زمانو ته رسوي .

همدا راز په پښتني قبيلو کې د نرې د نورو قبيلو څير د وينې خپلوي هم سپېڅلې بلل شوې ده او خپل قدسيت يې تر اوسه پورې په خپل پخوانۍ بڼې سره ساتلی دی . په پښتني قبيلو کې د وينو خپلوي په بشپړه توگه پالله کيږي او داپا لنه د پلار - شپږم

واکی دزوابطو تابع ده یعنی دپلار خپلوان چی دتربرونو په نامه یا دیږی یو له بله سره دوینی خپلوان گڼل کیږی او هغه کسان چی د وینی خپلوی سره لری نودوی دغیچ اخیستلو په وخت کی دامکلفیت پرغاړه لری چی دوینی د شریک والی ننگه وکړي.

دپښتنو دقبیلوی اړیکو په ساحه کی خپلوی مهم رول لوبوی یعنی یو خیل د بل خیل سره دخپلوی له کبله سره نژدی کیږی لکه په ځینو مواردو کی د یوه خیل د ښځی دبل خیل ناریینه وو ته وادی شي یاددوو خیلو نو ترمنځ د یری ښځی سره واده شوی دی. نو پردغه اصل دیوه او بل خیل ترمینځ دخپلوی مزی سره تینگ شی.

په همدی توگه په پښتنی قبیلوکی دقبیلوی تشکیلاتو دریم اصل گوندی رابطه ده. گوندی دقبیلوی تشکیلاتو یو خاص سیستم دی په دغه سیستم کی خیلونه پرته له دی چی دخیل یا تبرو نسبی اړیکی په نظر کی ونیسی په هغه کی داخلیږی چی دوی دغی اتحاد یی ته گوندوایی لکه په کرلانی پښتنو کی تراوسه پوری هم دتور او سپین اوگاری اوسملی په نامه گوندونه موجوددی. په پښتنو کی خوواړه گوندونه بیخی زیات حاکم دی.

څلورم اصل چی د نړی په ټولو قبایلوکی مشترک مفهوم لری هغه الحاق یا ادغام دی چی په څه توگه خیلونه یو بل سره گډیږی او په پښتنی خیلونوکی داعرف د یو مثالونه لری لکه چی خیشکی، مهمنزی او اتمان خیل سره الحاق شوی دی یا د جدون قبیلی دسالار او منصورخانگی چی دغرغښتو څخه بیلی شوی اود یوسفزیو سره ملحقی شوی دی او داسی نور ...

په دغه څیړنه کی مادیوشمیر معتبرو مأخذونو لکه حیات افغانی، صولت افغانی، تواریخ خورشید جهان، پښتانه دتاریخ په رڼاکی او همداراز دقومونو اوقبایلو وزارت دیوشمیر چاپ شوو کتابونو څخه گټه اخیستی ده، خو بیا هم څرنگه چی دساحوی ریسرچ امکان زمینه برابره نه وه نو ښایی ځینی نیمگړ تیاوی په دغه څیړنه کی موجودی وی. هیله من یم چی زمادغه اثر په د هغه محققینو له پاره چی دپښتنود قبیلو دپیژندنی په باب څیړنه کوی څه ناڅه مرسته وکړی.

اووم

په پای کې زه د خپل لارښود استاد ښاغلي سرمحقق دوست شینواري څخه ده دعلمي ارزښتمنو لارښوونو څخه چې ماته یې د دغې علمي پروژې په برخه کې کړې دي شکریه اداکوم. همدا راز په خپل وار سره د کابل پوهنتون علمي مرستیال ښاغلي دوکتور الفشاه محمدزان او ښاغلي د سرمحقق مرستیال زلمي هېوادمل دهغو علمي مرستو ستاینه کوم چې زما سره یې د دغه کتاب د لیکلو په برخه کې کړې دي .

په درناوی

عبداللطیف طالبي

د پښتو څېړنو د بین المللی مرکز

د ریسرچ دیپارټمنټ غړی

اتم

PROPERTY OF ACKU 3526

ابدالیان

ابدالیان دافغانستان په تاریخ کی یو ډیر نامتو ټبر دی چی دنامه ریښه یی د (۴۰۰م) شاوخوا کی سپین پوستی آریایی قبیلی ته چی اپتل (Aptal) یا هپتالی نومیږی رسیږی چی دغی قبیلی په باختر او تخارستان کی یو غښتلی دولت جوړ کړی او د برتانوی دایرة المعارف په استناد مورخانو یی نوم ابدلوی هم راوړی دی (۱) چی په تاریخونو کی یی بیلابیل شکلونه هپتل (اودل) = ابدل = یفتل ضبط دی.

دابدال په باب زیات افسانوی روایات هم شته چی دلته یی اخیستل بی ځایه نه دی: روایتونه وایی چی داسلامی دوری په تاریخ کی لومړی نامتو سړی چی د (ابدال= اودل) په نامه یاد شوی دی دپښتنی قبیلو مشهور نیکه دی چی د خپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کی اوسیده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړوسی دی او دده نوم په پښتو ادبیاتو او پخوانیو نسخو کی (اودل) اود جمع منسوب په صورت (اودلی= ابدال) ضبط دی چی د (۴۴۰هـ) یا (۱۰۴۸م) کلونو په شاوخوا کی یی پښتنانه قبایل پرځان راټول کړی وو او دده له ترکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چی په زیرك سره مشهور و پښتنی قبیلی د سلیمان له غره څخه د کندهار سیمی ته بوتلی او هلته یی میشته کړی او دخپل ژوند په پای کی یی خپل زوی ملك بارك پر مشری کښیناوه او تر بارك وروسته د زیرك بل زوی ملك یوپلی خپل نفوذ (داوسنی بلوچستان) ترشال او ژبه پوری ورساوه او دپنځه شپیته کالو ترمشرتوب وروسته د (۸۹) کلونو په عمر مړ شو.

---

(۱) عبدالروف بینوا، دافغانستان نومیالی، لومړی ټوك ۳۴مخ.

داسې فولکلوري روایتونه هم شته چې په لومړي سر کې دابدال نوم بل څه و، خو کله چې نوموړی دخواجه احمد ابدال چشتي حضور ته ورغی او دهغه خدمت ته یې ملاوتړله نوهغه دابدال لقب ور کړچې دهغه ورځې څخه په دغه نامه سره مشهور شوچې اولاده یې دابدالیانوپه نوم سره یادیږي اوپښتانه په خپلې ورځنی محاوره کې ابدال داودل په نامه سره هم یادوي (۱) خو دا روایت افسانوي ارزښت لري.

داسې روایت هم موجود دی هغه وخت چې دابدال دپلار ترین دمړینې وخت نژدې شو نوویې غوښتل چې دخپلو دریوزامنو دجملې نه یعنې (ابدال، سپین او تور) له جملې څخه یوه تن دخپل ځای دنیولوله پاره و ټاکي همدا وچې دتوراوسپین د خپګان سره سره یې ابدال په خپل ځای وټاکه.

په (پښتانه د تاریخ په رڼا کې) لیکل شوي دي چې ابدال یا اودل د (٤٢٠هـ) کال په شاوخوا کې ژوند کاوه.

ویل کیږي چې دابدال ترمړینې وروسته رځړ دخپلې کورنۍ مشرشو او ده دخپلو زامنو دجملې څخه خپل مشرزوی عیسی په خپل ځای وټاکه.

دعیسی دزامنو له جملې نه سلیمان ترټولو یوه اوهوښیارسړی ونوځکه دی په (زیرك) سره مشهورشوچې تراوسه پورې هم پښتانه هوښیاوسړي ته ځیرك وایي. که څه هم عیسی دمیرك په نامه مشرزوی دراود، خوسلیمان یې دهوښیاري له کبله په خپل ځای وټاکه. دزیرك په څلوروزامنو کې مشربارك نومیده اوپلار دی دکورنۍ مشر ټاکلی وخو څه موده وروسته مشري دپوپلزي لاس ته ورغله. (۲)

احمد شاه ابدالي چې دپوپلزیو دښاخ دسدوزودخانګي څخه ود (۱۷٤۷) نه تر (۱۷۷۳) ع کاله پورې یوه اویه امپراتوري جوړه کړه:

درانیان چې دسړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري په دووستروځانګو یعنې ځیرك اوپنج پای باندې ویشل شوي دي چې شجره یې په لاندې ډول ده:

---

(۱) محمد حیات خان، حیات افغاني، دلطیف طالبي اوفرهاد ظریفي ژباړه دقبایلونشرات، ۱۳٦۲ کال-۲۰٦ مخ

(۲) حیات افغاني ۲۰٦ - ۲۰۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

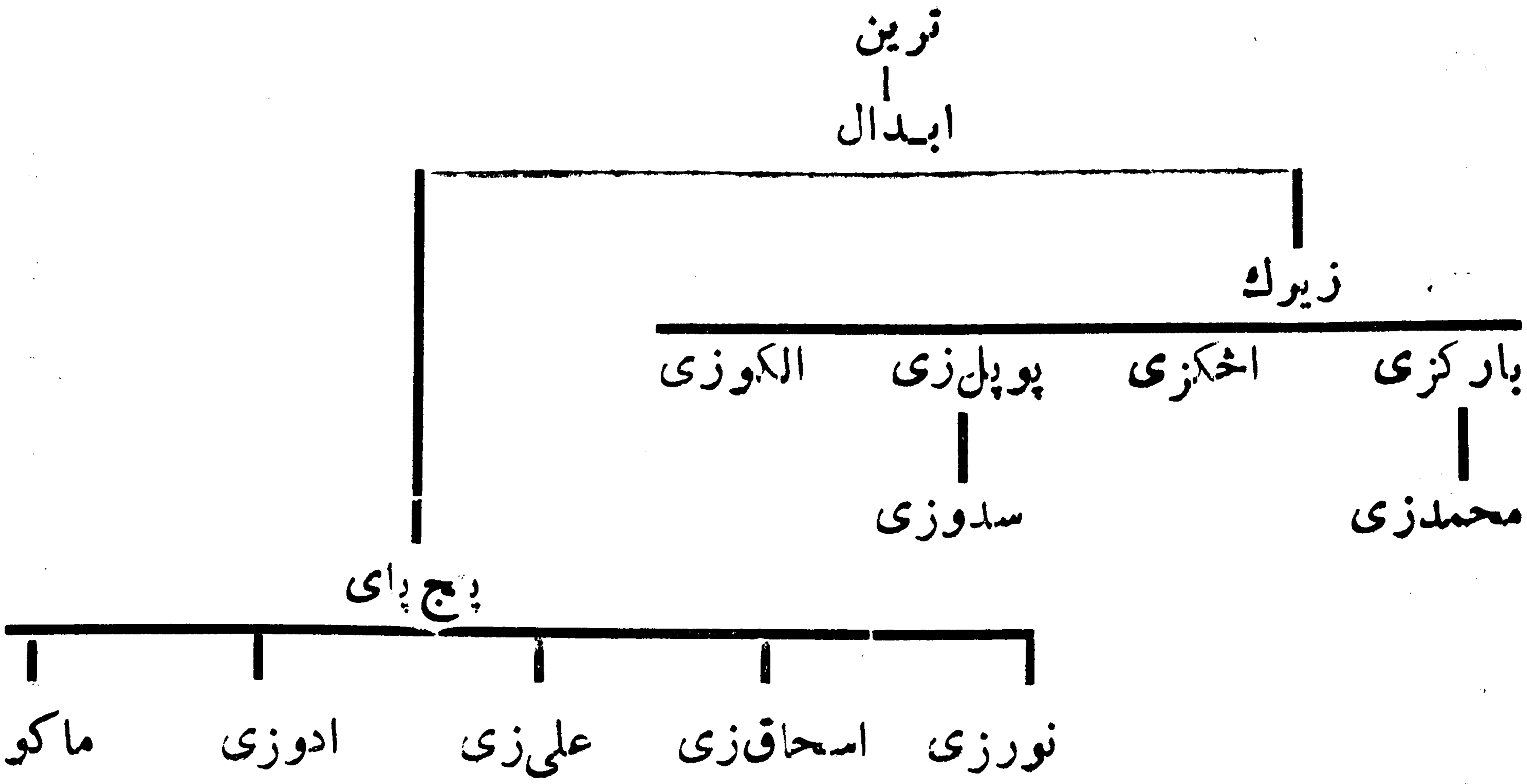

دابدالیو کورنی د(۱۷۴۷م) نه تر(۱۸۱۸م) پوری(۱) په افغانستان باندی حکومت وکړچی وروسته بیا حکومت بارکزیو اود هغو دیوی څانګی محمدزیو په لاس کی و(۲).

په ملتان کی میشته ابدالیان :

هغه ابدالی پښتانه چی د کندهار له شا او خوا څخه یی مهاجرت نه کړی دی اوپه ملتان کی میشته شوی اوس زموږ په زمانه کی د ملتانی پټهانانو یا افغانانو په نامه یادیږی . په دوی کی هم د نورو پښتنو په شان د (زی) او (خیل) کلمه موجوده ده . په تاریخ کی ملتان ته دابدالیانو تګ پوره معلوم نه دی . خود ځینو شواهدو له مخی داسی عقیده څرګندیږی چی دوی ملتان ته د هند د مغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب اوشاه عالم په وخت کی تللی دی . داسی روایت هم موجود دی چی دابدالیانو څخه لومړی ځل په ملتان کی د جمند یا زمند ښاخونه میشته شول او کله چی دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکوچیدل هلته په رانګپور ګهریان واله کی میشته شول دوی به د تجارت له لاری خپل ژوند تامیناوه . د ابدالیانو هر ښاخ چی په ملتان کی میشته و ځان ته یی بیل بیل خانان درلودل . کله چی په ملتان کی د ابدالیانو شمیر زیات او پیاوړی شو نو د ځمند له ښاخ سره یی د زراعتی مسلو له کبله شخړی رامنځ ته شوی او په پای کی

(۱) شیر رحمن دوړ، معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۹۴ مخ.

(۲) سید بهادر شاه ظفر کاکاخیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کی، لاهور ۱۹۶۵، زمانه پرنټنګ پرس ۱۲۸۱ مخ.

د دوی ترمنځ خونړی جګړې و شوې اود ځمندپر ښاخ بریالی شول اود جمند یا(زمند) ښاخ ډیر خلك ووژل شول پاتې یې له ملتان څخه وایستل او په دغه ځای باندې ابدالیانوخپله قبضه ټینګه کړه . کله چې د دغو پیښوخبرد ډیلي دربارته ورسیدنوله هغه ځایه یې دابدالیانودخارجیدوفرمان صادر کړهغه وخت چې د ابدالیانو دغه خبرواوریدنو هلك پلك شول. ددې خپل درې تنه استازی ده ډیلي پاچادر بارته واستول اوهلته یې دخپلو ګناووعفوه وغوښتنه ده ډیلي پاچادو مره نرم شوچې ددوی په کور نیو باندې یې تیری بند کړ ، خو ابدالی خانان اومشران یې تر دویم امره پورې بندیان کړل :

کله چې په دکن کې مرهټه وواونوروو مغولی دربارپر ضد په بغاوت لاس پورې کړ اوځوځله یې مغولی لښکروته ما تې ورکړې نوپه هغه وخت کې د ابدالی قبیلې قیدیا نوله بندی خا نې نه دوتلو غوښتنه وکړه چې دوی ته ددې زمینه برابره کړې چې د مرهټه وواونوروباغیانوسره وجنګیږی هماغه وچې دوخت د ضرورت اوغوښتنې په اساس ددوی غوښتنه ومنل شوه اود یوه پوځ په ملګرتیا ابدالیا ن هم د دکن خوا ته لاړل اوپه نوموړوجګړو کې یې له ځا نه دومره زړورتیا اومیړانه وښوده چې مغولی و اکمن له هغوی نه خوشحاله اودوی ته یې د یرخلعتونه او بخشونه ورکړل اوبیا بیرته ملتا ن ته ستا نه شول چې له هماغه وخته دغه خلك ژمکه وال اودملتان په ښا او خوا کې د جا یدادونو اوځمکوخاوندا ن دی :

دنواب مظفرخان په دوران کې چې دملتان ډیر مشهور نواب ودلاهوروالی رنجیت سنګه په ملتان باندې تسلط ومونده اونواب مظفرخان شهید شو. په ۱۸۷۵ بکرما جیتی کال کې سکانو په ملتان باندې تسلط ټینګ کړ اوهغه پښتانه چې دسکانو له عام قتل څخه خوندي پاتې شوې وو له ملتان څخه ولیږدیدل اودنواب محمدخان بهادر خیل سدوزی سیمو یعنی منکیرا اوبکهرته را غلل او کله چې منکیرا د رنجیت ـ سنګه لاس ته ور غله هغوی په ډیره جاتوپه تیره بیا په ډیره اسمعیل خان کې میشته شول (۱)

---

(۱) حیات افغانی ۲٤۱ مخ .

ابراهیم خیل

زموږ تر کم پوهان ابراهیم خیل د غلجیو پښتنو له ټولنیز ګروپه څخه شمیري ددوی زیات شمیر د کابل ولایت دلغمان په او لسوالي، دوړد ګو ولایت د میدان ښار په شاوخوا د پکتیا ولایت دګردیز ښار په سهیلي برخه او د افغانستان په ځینو نورو برخو کې استوګنه لري.

دلغمان ولایت دقرغیو په اولسوالي کې هم یو شمیر ابراهیم خیل استوګنه لري چې شمیر یې په نوموړي ولایت کې د مرکزي احصائیي د ۱۳۶۰ کال داحصا یې له مخې د (۱۷۱۹) تنو پـه شاوخوا کې ښودل شوي دي

داسې ویل کیږي چې ابراهیم خیل دسلیمان خیلو د قبیلې یو څانګه ده (۱)

اپریدي

دوی د کرلاڼ په ټولنیز ګروپ کې شامل دي . دیوه افسانوي روایت مطابق داپریدو د مشر نیکه نوم عثمان وچې دیوه واقعې په وجه په اپریدي سره مشهور شو. حقیقت دادی چې دایوه دیره پخوانۍ او مشهوره قبیله ده چې د(۵۰۰) ق . م په شا او خوا کې یوناني مؤرخ هرودوت چې د پښتنو دکومو ځلورو قبیلو ذکر کړی دی په هغو کې دیوې قبیلې نوم « اپیري یتي » هم یا دشوی او داپیي ریتي کلمه داپریدي سره دفقه اللغت په اساس مطابقت موندلی شي (۲)

اپریدي په خیبر دره ، کوهاټ او تیرا کې میشته دي. ددوی دختیځ خوا ته پوله د ختکو سره لګید لې ده، جنوب ته یې اورک زي او بنګښ او د سپین غره څوکې، لویدیځ ته یې شینواري او شمال ته یې دمومندو سیمه پرته ده .

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ، د ۱ ، ۴ مخ چارت.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۷۸ مخ .

دخیبر دری په استوګنو قبیلو کې اپریدي ډیر زړورا و توریالي خلک دي.
دوی په هر وخت کې داستعماري ځواکونو پرضد پراخه مبارزې کړې دي.

په اوسني وخت کې داپریدیو قبیله په اتومشهورو ښا خونوبانلی ویشله شوی چې هر یو ښاخ یې دیوې ځانګې لرې اوهغه دادي:

١ – ملک دین خیل: چې په باړه، میدان، شولوبر، تند، چوره، کجوری، خیبردره اوشدلی کې استوګنه لري:

٢– قنبرخیل: په کاهودره، شولوبر، ناوه، برشولوبر، باړه او کجوري کې میشته دي

٣– کوکي خیل:

په دوه توري، تورڅپري، راجګل، مخ رښی، لاله چینه او دجمرود نه تر علي مسجده پوري اوسیږي.

٤– زخه خیل:

دخیبر په دره، څپری کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکار، سنده پل اوشدلي کې استوګنه لري.

٥ – سه پای:

په باړه، ترخوکښ، سنده پل، لګړي او کجوري کې اوسیږي.

٦– کمر خیل:

په ګړي، څاوخ، تخته کې، غلام علي، بغری، وچ پل، چهل ګزی، میرو دره او کموزي کې استوګنه لري. (١)

٧– اکا خیل:

په باړه، ګلي خیل، وران، کجوري اوداکاخیلو په میره کې او سیږي.

٨– آدم خیل:

په اخوردره او میدان کې اوسیږي. داپریدیو قبیله په عمومي توګه په یوه

---

(١) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ٥٩–٦٠ مخونه

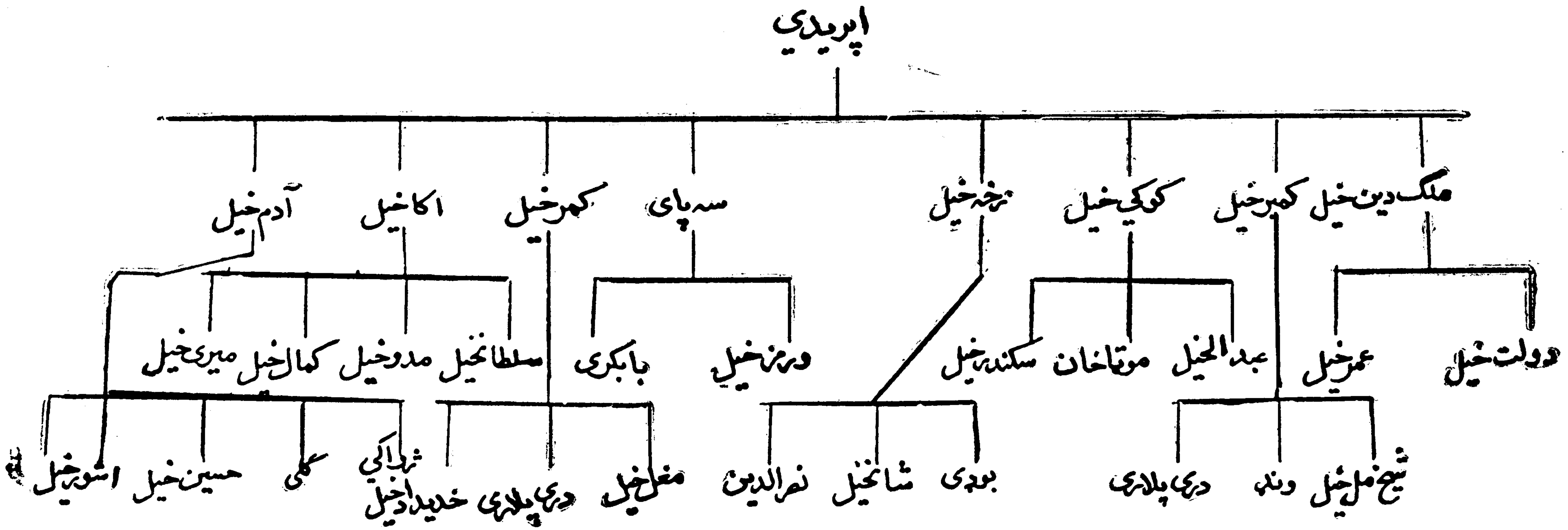
اپریدی
ملک دین خیل
کمبرخیل
کوکی خیل
زخه خیل
سپای
کمرخیل
اکاخیل
آدم خیل
دولت خیل
عمرخیل
عبدالخیل
موتاخان
سکنده خیل
ورمزخیل
باکری
سلطانخیل
مدوخیل
کمال خیل
میری خیل
شیخ مل خیل
ونه
دری پلاری
بوبی
شاتخیل
نصرالدین
مغل خیل
دری پلاری
خدیداد خیل
تراکی
ککی
حسین خیل
اشو خیل

غرنی سیمه کی ژوند کوی دغه قبیله په دوواداری واحد ونو کی تنظیمه شوی ده یوه دخیبر ایجنسی چی اکثریت یی اپریدی دی او په ۱۹۶۱ ع کال کی ددوی شمیر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښودل شوی دی .

بله د کوهات په ضلعه کی چی هلته آدم خیل اپریدی استوگنه لری اوددوی تخمینی شمیر (۳۹۸۷۵) تنه ښودل شوی دی. همدارازپه آدم خیلوپوری مربوط بله یوه ځانگه حسن خیل د پیښور په ضلعه کی استوگنه لری او په ۱۹۶۱ م کال کی ددوی شیمرد (۲٤۰۰۰) زره تنوپه شاوخوا کی ښودل شوی دی.(۱)

دلنډی کوتل، باړه، جمرود او اخوردری تجارتی مرکزونه داپرید یو په سیمه کی موقعیت لری اودغه خلك زیاتره په تنگودرو اوغرنیوسیمو کی استوگنه لری.

ددوی د کرنی ځمکی ډیری نه دی، نو ځکه اکثره د کابل او پیښور ترمینځ په سوداگری بوخت دی .

ددوی تر مینځ دوه قبیلوی فراکسیونونه (گوند ونه) موجود دی چی دسمل اوگاری په نامه سره یادیږی: ملك دین خیل، ذخه خیل، اکاخیل، سه پای او کمر-خیل په سمل گوندی او کمبرخیل او کوکی خیل په گاری گوندی او آدم خیل په کوم قبیلوی فرکسیون پوری اړه نلری .

په عمومی توگه داپریدیو سیمه په څلورو جغرافیایی برخوویشلی شوی ده چی دخیبر دری، دبازار دره، داخوردری اود پیښور د ضلعی اودخیبر دغرو تر دلری ترمنځ میدان څخه عبارت دی (۲).

اتـــوال

غلجی پښتانه او په اندړو پوری یوه تړلی ځانگه ده چی زیات شمیر یی دزابل دولایت ددای چوپان په اولسوالی کی استوگنه لری اوشمیر یی د ۱۳۶۰ کال

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پشتونستان ۶۰ ر ۶۱ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ٤۱ مخ.

د مرکزي احصاییې د شمیر په اساس د (۱۸۵۰۰) تنو په شا او خوا کې نیږدل شوې دي (۱) په پخوا وختونو کې د دوی زیات شمیر کوچیانی ژوند دراود. دوی به د موسی خیلو اند روسره یو ځای دمنی په موسم کې دناور او مالستان له غرونو څخه شلګر او قره باغ ته را ښکته کیدل او له دی ځایه به یې د کندهار خوا ته لیږد کاوه. (۲)
خو اوس دوی زیاتره کلیوالی ژوند غوره کړی دی.

اڅکزی

د پښتني قبیلو په لړ کې یوه مهمه قبیله د اڅکزیو غیرتي او جنګیالی قبیله ده چې زموږ پښت پوهان دوی د سړبن د ترلنیز ګروپ څخه شمیري. اڅکزي چې په اصل کې درانی پښتانه او د ځیرك د څانګی څخه دي یو شمیر یې په افغانستان او بله برخه یې د دیورند کرښې څخه پوری، خوا ژوند کوی.
اڅکزی په لومړی سر کې په دوو ښاخونو ویشل شوی دی چې ګوجین او بادین نومیږي. د ګوجین څانګی په لاندې دول دي: حمیدزی، ملی زی، اشیزی، عثمان زی، علی زی، نصرت زی، غنی زی او صالح زی:
همدا راز د بادین ښاخ هم په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی: کاکوزی، غیبی زی، شمشوزی، پیرعلی زی او پانیزی:
هغه اڅکزی چې په افغانستان کې میشته دی نو دوی په سپین بولدك، ریګك، کندهار، هلمند، اروزګان او هرات کې اوسیږی او هغه اڅکزی چې د دیورند د کرښې پوری خوا استوګنه لری نو هغوی په ګلستان، کوزك، خواجه عمران او غانی، پښین او توبه کې ژوند کوی:
مشهور انګریزی مورخ مونت ستوارت الفنستن په خپل اثر (د کابل سلطنت بیان) کې لیکي: (اڅکزی اکثره کروند ګر او پوونده دی که څه

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام ولایات سرحدی کشور ۱۱ او ۸۷ مخونه.
(۲) آریانا دایرة المعارف، دوهم توک، ۱۳۳۰ کال ۳۹۱ مخ.

هم یوه اندازه ځمکه لري خودخپل ژوند لپاره په ځمکې اتکاء نه لري. ددوی څاروی دخواجه عمران په غرونواودتوبې په هسکه سیمه کې ساتل کیږي ، په داسې حال کې چې اوښان یې د شوراوك دشمال ختیځ په شګلنه سیمه کې پوول کیږي. اڅکزي پرداسې ځمکه پراته دي چې یاخولغرغرونه دي اویاسپیره داګونه اویاهم خالصې شګې. ددوی دکرنې ځمکې ډیرې لږې دي :

په کندهارولایت پورې مربوط اڅکزي دسپین بولدك په اولسوالي ، دریګ په علاقه داري ، دخاکریز په اولسوالي ، ددامان په اولسوالي او دکندهار په مرکز کې اوسیږي چې شمیریې په کندهار کې (د ۱۳۶۰) کال داحصائیې له مخې (۴۲۹۳۸) تنه ښودل شوې دي.

همدارازهغه شمیر اڅکزیان چې دهلمند په ولایت کې استوګنه لري نو دوی دهلمند دولایت په مرکز دنادعلي په اولسوالي ، دګرمسیر په اولسوالي اودناوه بارکزایي په اولسوالي کې استوګنه لري او ټول شمیریې د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۶۹۶۵) تنو ته رسیږي.

دهرات په ولایت کې اوسیدونکې اڅکزي په انجیل ، پښتون زرغون ، ګاران اودغوریانو په اولسوالیو کې استوګنه لري چې ټول شمیریې د ۱۳۶۰ کال دمرکزي احصائیې له مخې په دغه ولایت کې ۶۲۲۴ تنه ښودل شوې دي.

دارزګان په ولایت کې اڅکزي په ترین کوټ ، دچوره په اولسوالي ، دخاص ارزګان په اولسوالي ، دګزاب په اولسوالي ، دکجران په اولسوالي ، دشهیدحساس په اولسوالي ، ددهراود په اولسوالي اودنیش په علاقه داري کې اوسیږي چې ټول شمیریې په دغه ولایت کې (۷۰۴۴۳) تنه ښودل شوې دي :

ددوی اکثره خلك دکرنې او مالدارې په چارو بوخت دي خود کندهار اڅکزي دکرنې نه پرته دسوداګرۍ په چاروهم بوخت دي. په کابل کې استوګن اڅکزي اکثره دلیلامي بوټانو اوجامو دوکانونه لري. ددوی دکوچیانو شمیرهم زیات دي. لنده داچې دهیواد په لویدیځ اوجنوب لویدیځو ولایتونو کې ددوی شمیر دمرکزي احصائیې د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۱۳۴۶۶۹) تنه ښودل شوې دي.

اڅکزيانودتاريخ په اوږدو کي دښکيلاکګرواواستعماري ځواکونوسره ډير جنګيدلی او دخپل هيواد په آزادی کې يې دهردول سرښندنوڅخه ډډه نـه ده کړی چي په تاريخ کي ددوی مبارزی او کارنامی په زرينوکرښوسره ثبت دی .

ددغوسترومبارزينو په جمله کي چي د انګريزانو پرخلاف يې ډيری توری وهلی دی يوهم غازی عبداله خان اڅکزی دی چي د کابل د(۱۹٤۱) م کال پـه پاڅون کي يې انګريزی ښکيلاکګروته مرګوني ګوزارونه ورکړی دی چي دده وياړلی نوم هيڅ يوپه وطن مين شاه زلمی نه شي هيرولی .

همدارازدسهيلی پښتونخوا په ملی آزادی پښونکـي غورځنګ کـې د خان عبدالصمدخان اڅکزی اوخان محمدايوب خان اڅکزی مبارزی دلرواوبروپښتنو دتاريخ پرځلانده باب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

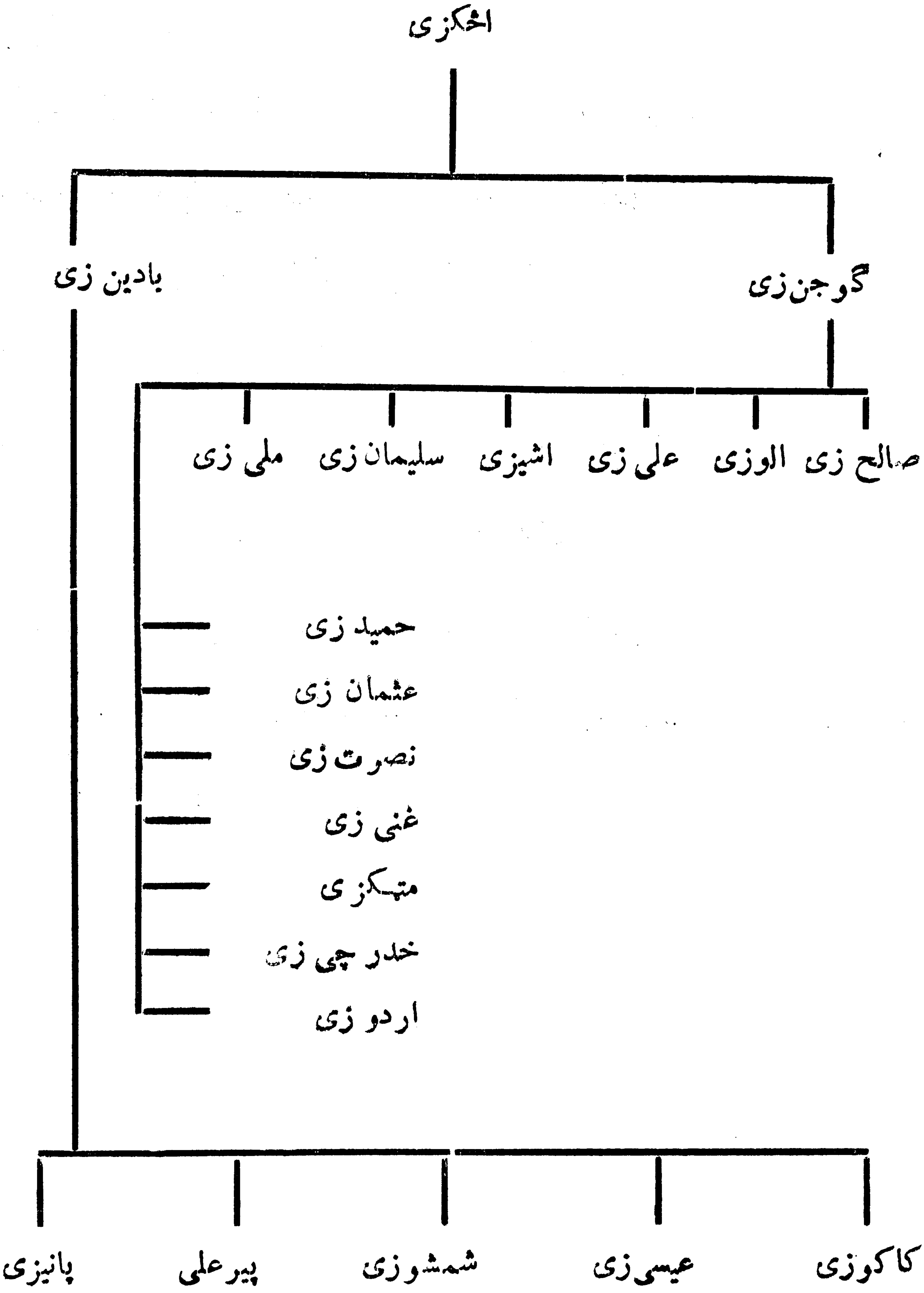

احمدزی

احمدزی په اصل کی غلجی پښتانه او په سلیمانخیلو ورگډیږی، خو تن د خپلی قبیلی څخه دلیری والی اود شمیر د ډیروالی په سبب د سلیمانخیلو څخه جلا شمیرل کیږی دغی قبیلی اکثره خلك د ګردیز په شمال ختیځ او جنوب کی استوګنه لری. دغه قبیله دپکتیا ولایت دمهمو قبیلو په ډله کی راځی. دپکتیاولایت احمدزی دمنګلو، توتاخیلو، ځدرانو، زرمت اودلوګر دولایت سره پوله لری ددغی قبیلی یوشمیر خلك د کوچیانو په ډول ژوند کوی اود دوی زیات شمیر د لوګردولایت دازری، التمور، سرخ آب، داوبازك په دښته اومحمدآغه کی ژوند کوی اودوی یوشمیر دننګرهار او لغمان په ولایتونوکی هم استوګنه لری.

ددوی یوه پیاوړی څانګه دموسی خیلو په نامه سره شهرت لری چی اکثره خلك یی کوچیان دی او ډیر زرور او جنګیالی خلك دی. (۱)

د ۱۳۵٤ کال درپوټ له مخی ددوی شمیر په پکتیاکی (٤۳۲٤۸) تنه ښودل شوی دی. همدا راز دننګرهار ولایت په مرکز کی د دوی شمیر (۲۳٤۰) تنه؛ په حصارك غلزایی کی (۱٦٥) تنه دکامی په اولسوالی کی(۲۱۷٤)تنه اودسره رود په اولسوالی کی (۱٥۷۰) تنه ښودل شوی دی.

د احمدزیو څینی څانګی او خیلونه په لاندی ډول دی: الله دین خیل، عیسی خیل، یحیی خیل، ځندی خیل، موسی خیل، ابراهیم خیل، معروف خیل، جبار خیل، صتانکزی او عبدالرحیم زی، چی دغه څانګی بیا په لاندنیوکو چنیو خیلو نو ویشل شوی دی چی الله دین خیل په بادین خیلو او کوچی خیلو عیسی خیل په سادو خیلو، بازوخیلو، محمد علی خیلو، پادشاه خیلو، خواجه خیلو، توره خیلو، اومانی خیلو.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٥۱ مخ

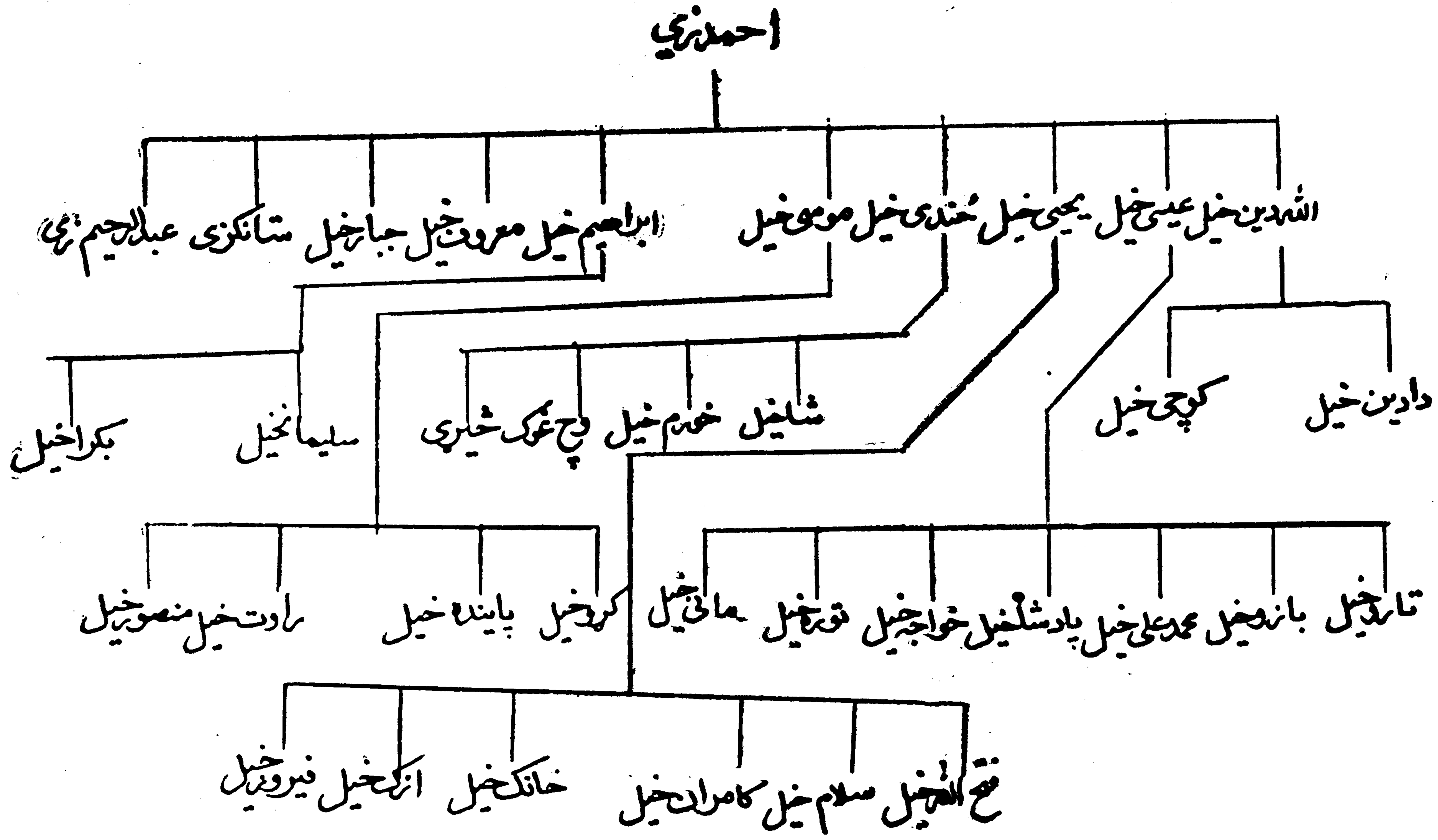
احمدزی
الله‌دین خیل
عیسی خیل
یحیی خیل
شندی خیل
موموخیل
ابراهیم خیل
مروت خیل
جبار خیل
ستانکزی
عبدالرحیم زی
دادین خیل
کوچی خیل
شاه خیل
خدم خیل
شیرپی
سلیمان خیل
بکرا خیل
تاره خیل
باز خیل
محمدعلی خیل
پادشاه خیل
خواجه خیل
نور خیل
جمانی خیل
کرم خیل
پاینده خیل
رادت خیل
منصور خیل
فتح الله خیل
سلام خیل
کامران خیل
خانک خیل
ازک خیل
فیروز خیل

یحیی خیل

په فتح اله خیلو، سلام خیلو، کامران خیلو، خانه خیلو، ازلک خیلو، او فیروز خیلو ویشل شوی دی.

څنډی خیل :

په شاه خیلو او خورم خیلو ویشل شوی دی.

موسی خیل : په کرو خیلو، پاینده خیلو، راوت خیلو او منصور خیلو ویشل شوی دی.

معروف خیل : په بادین خیلو، شکر خیلو، محمد خیلو، عبدالرحمن خیلو او سرکی خیلو باندی و یشل شوی دی .

پته دی پاتی نه وی چی یو شمیر احمدزی په مزار شریف، بغلان، کندز، هرات، فاریاب او پروان کی هم استوګنه لری .

ادوزی

دوی سربنی پښتانه او د پنج پای دڅانګی پوری اړه لری . د دغی قبیلی شمیر پنځه زره کورنی ښودل شوی دی . دوی دکندهار د معروف په اولسوالی دارزګان ولایت ددهراود په اولسوالی او همدارازدهلمند په ګرمسیر کی میشته دی(۱)

د شوروی اتحاد د تاشکند دیوه عالم ستانیشفسکی د اتنوګرافیکو معلوماتو له مخی د شلمی پیړی په نیمایی کی د دوی شمیر (۱۳۰) زره تنه ښودل شوی دی .

ادین خیل

ادین خیل غلجی پښتانه دی او په سلیمان خیلو ورګډ یږی د دوی اکثریت د پکتیکا په مرکز شرنه او د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی کی استوګنه لری یو شمیر ادین خیل دغزنی ولایت د ګیرو په علاقداری کی هم استوګنه لری .(۲)

(۱) حیات افغانی – ۲۲۷ مخ .

(۱)معلومات مختصر در باره اقوام قبایل ولایت کشور ۶۲، مخ .

اسماعیل خیل

اسماعیل خیل د کرلانړ په تولنیز گروپ کی شامل دی. دوی د پکتیا ولایت د خوست په لویه اولسوالی کی د شمل سیند په جنوبی کندو مندوزیو ته نژدی استوگنه لری. لویدیځ ته یی ځدران او جنوب ته یی د تنیو قبیله موقعیت لری. د مندوزیو د قبیلی په ختیځ او د شمل د سیند په شمالی غندو کی هم اسماعیل خیل استوگنه لری. د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د مرکزی احصائیی د سرشمیرنی له مخی (۱۶۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. د دوی عمده شغل کرنه ده او یو شمیر خلک یی په دولتی چارو هم بوخت دی(۱).

اسماعیل خیل

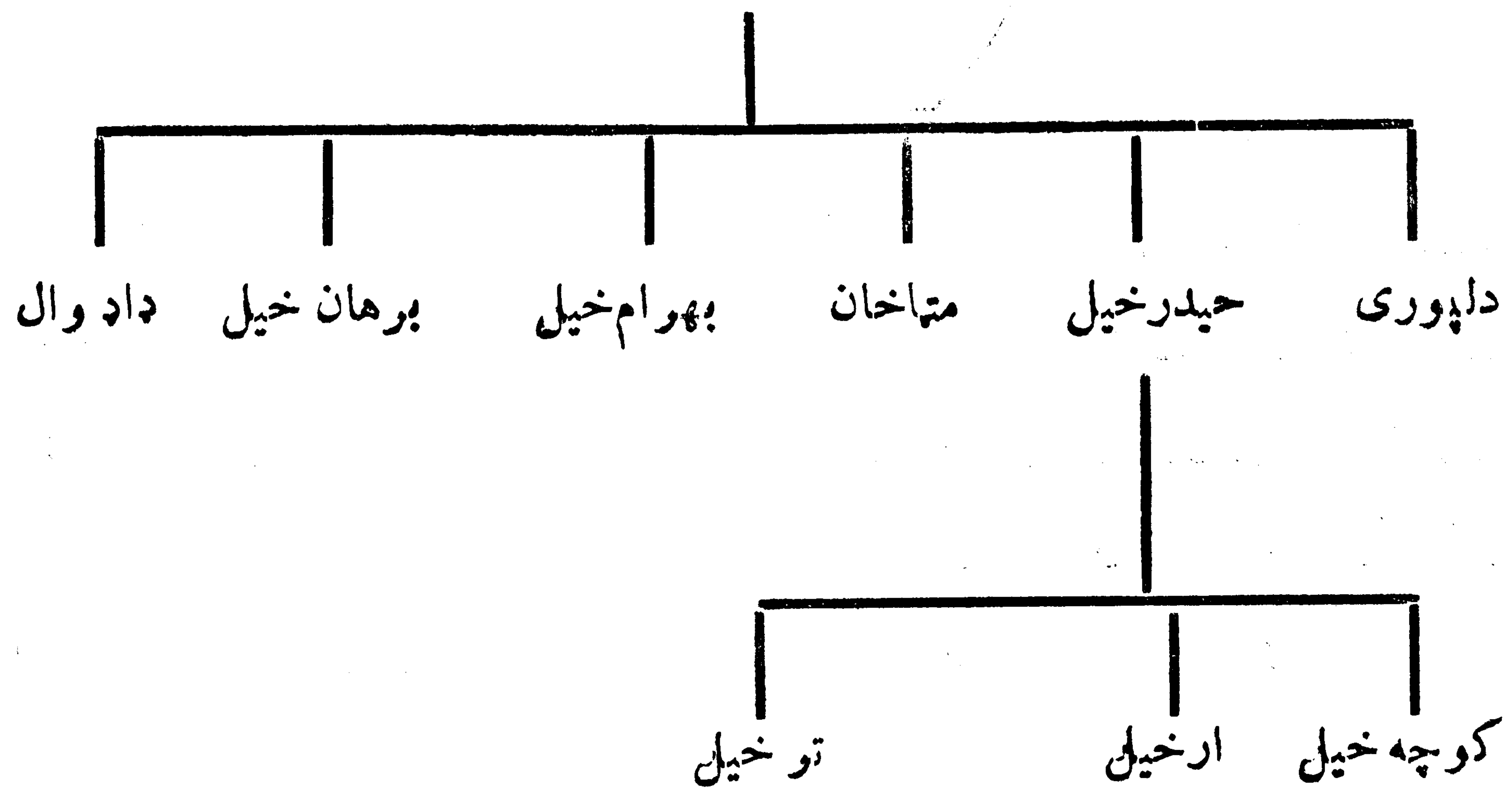

اسحق زی (ساکزی)

دوی د نسب د شجری له پلوه د سړبن په تولنیز گروپ کی شامل دی چی عموماً د کوچیانو په دول ژوند کوی ددوی. په افغانستان کی په لاندی توگه میشته دی:

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۳ مخ.

د کندهار په ولایت کې :

دکندهار په مرکز، د میوند په اولسوالي، د پنجوایي په اولسوالي، اودمعروف په اولسوالي کې چې ټول شمیرېې دکندهار په ولایت کې د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۳۵٤۲٤) تنه دي.

۲ - دهلمند په ولایت کې :

د هلمند په مرکز، دکجکي په اولسوالي، دریګستان په علاقه داري، د خانشین په اولسوالي، دنوزاد په اولسوالي اود نهر سراج په اولسوالي کې استوګنه لري چې ټول شمیرېې په نوموړي ولایت کې (۵۲۵۲۸) تنه ښودل شوي دي.

۳ - دفراه په ولایت کې :

د فراه د ولایت په مرکزاود لاش جوین په اولسوالي کې استوګنه لري چې ټول شمیرېې په نوموړي ولایت کې (۱٤۸۳۹) تنه ښودل شوي دي (۱)

٤ - د هرات په ولایت کې :

په هرات کې دوی دانجیل په اولسوالي، دپښتو زرغون په اولسوالي، د ګلران په اولسوالي، د کشک په اولسوالي، دغوریانو په اولسوالي اود کهسان په اولسوالي کې استوګنه لري چې ټول شمیرېې په نوموړي ولایت کې (۱۲۰٤۲) تنه ښودل شوي دي چې په دې اساس دهیواد په لویدیځو ولایتونو کې ددوی مجموعي شمیر (۱۱٤۸۳۳) تنو ته رسیږي.

حیات افغاني لیکي: اسحاق زي دکندهاراو لویدیځ ته په شګلنه سیمه کې دارغنداب دسین په غاړه دبست تر کلا پورې اوهمدارازخوسیمې یې د چلک دسیمې په ښکتني برخه کې چې دهلمند دسیند په ختیځه غاړه کې دي استوګنه لري. ځینې خلک چې دځمکو خاوندان دي په فراه، شین ډنډ، لاش او جوین، دهرات جنوب لویدیځ، دسیستان شمال اوهم ځینې یې په هرات کې میشته دي.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام سرحدی کشور- ۲۷ مخ .

کله چې زه په ۱۳۵٦ کال کې میمنې ته تللی وم د میمنې د ښار په لویدیځ پنځه کیلومتری کې ماټوشمیر کوچیان ولیدل چې په کیږدیو کې اوسیدل او ځانونه یې اسحاقزي پښتانه معرفي کړل اوویل یې چې دوی اوړی اوژمی همدلته اوسیږي او کوم بل ځای ته نه لیږدونه کوي (لیکوال)

الیزی (علی زی)

الیزی سربنی پښتانه دی اوددرانیانو دپنج پای دښاخ څخه شمیرل کیږی اکثره یې دهلمند دلایت دنادعلی، کجکی، بغران، موسی کلا، گرمسیر اودنوزاد په اولسوالیو کی استوگنه لری. ددوی نـه پرتـه دوی دارزگان، کندهار، فراه اودهرات پـه ولایتونو کی هم په لاندی ډول استوگنه لری:

۱ ـ دارزگان په ولایت کی: دگزاب اوشهرستان په اولسوالیو کی.

۲ ـ دکندهارپه ولایت کی:

دکندهارپه مرکز، ددامان په اولسولی، دمیوند پـه اولسوالی، دار غستان په اولسوالی اودمعروف په اولسوالی کی.

۳ ـ دفراه په ولایت کی:

دبالابلوك په اولسوالی اودفراه دولایت په مرکز کی.

دهرات په ولایت کی:

دانجیل په اولسوالی، دگوزری په اولسوالی، دکشك په اولسوالی، دغوریانو په اولسوالی، دزنده جان په اولسوالی، دکهسان پـه اولسوالی، دادرسکن پـه اولسوالی اودشین ډنډ په اولسوالی کی.

دالیزیو اوالکوزیو ترمینځ پوله یوازی دهلمندسیند دی. ددوی سیمه هم دالکوزیو دسیمی سره ورته والی لری. ددغی قبیلی څوښانگی په پنجاب کی هم میشته دی. ددغه ښاخ یوه کورنی دراولپنډی دضلعی په اسلام گره کی دحسن ابدال څخه دری میله ختیځ خواته استوگنه لری.

دوی اکثره دکرنی په چاروبوخت دی. ددوی ټول شمیرپه لویدیځ اوجنوب لویدیځ افغانستان کی د ۱۳۶۰ کال دمرکزی احصائیی له مخی (۲۱۴۹۵۵) تنوتـه رسیږی.

همدارازدشوروی اتحاد نامتوپوه ستانیشفسکی په حواله د(۲۰)پیړۍ په نیمایی کی یې شمیر (۱۵۰) زره تنه ښودل شوی دی .

الیاس خیل

دوی غلجي پښتانه دی . زیات شمیريي کوچیان او د ننګرهار اوکابل تر منځ وادی کی ژوندکوی . لږشمیرخلك یې محمکی لری ، خودیرشمیریي کوچیان دی د دوی د شمیر په باب تراوسه پوری ماسره کوم بشپړ اومو ثق معلومات نشته .

امرخیل

دوی غلجي پښتانه دی اوپه سلیمان خیلو پښتنوورګډ یږی . و یـل کـیږی چی د دغی قبیلی مشرامربابانومیده چي زیارت یې د ننګرهار د سیمی په شا و خوا کی دی . دامرخیلوزیاتره خلك د میدان په ولایت کی استوګنه لری چی په د غه ولایت که ددوی داستوګنی سیمه دنرخ علاقه داری اوچاریکه ده.دمیدان امرخیل په لاندنیوخیلونوویشل شوی دی:یارخانخیل، اللهدوش خیل، یوسفزی، ممی خیل، غوند اخیل اوبورخیل .

همداراز د دی دو همه لویه برخه په ننګرهار کی ا ستوګنه لری .د ننګرها ر د ولایت امرخیل د سره روداولسوالی د پیټاوی امرخیل په کلی کی چی د در ونتې بندته نژدی پروت دی استوګنه لری .همدارازد همدی ولایت د چپرهار د علاقه داری په سپین جومات اوسنګینه کی هم د دوی یوشمیر کرنی شته . دوی عموماد کرنی اومالداری په چاروبوخت دی . همدارازځینی امرخیل په بامیانوکی هم او سیږی چی هغوی کوچیانی ژوند لری. په همدی توګه په لغمان د پکتیکاولایت په کټواز او د جـوز جـان د ولایت دآقچی په سیـمه کی هم یوشمیرامرخیل ژوندکوی(۱)

(۱) د افغانستان د علومو اکادمی دژبواواد بیاتود مرکز غړی ښاغلی سر محقق عزیز اله امر- خیل څخه را غوندشوی معلو مات .

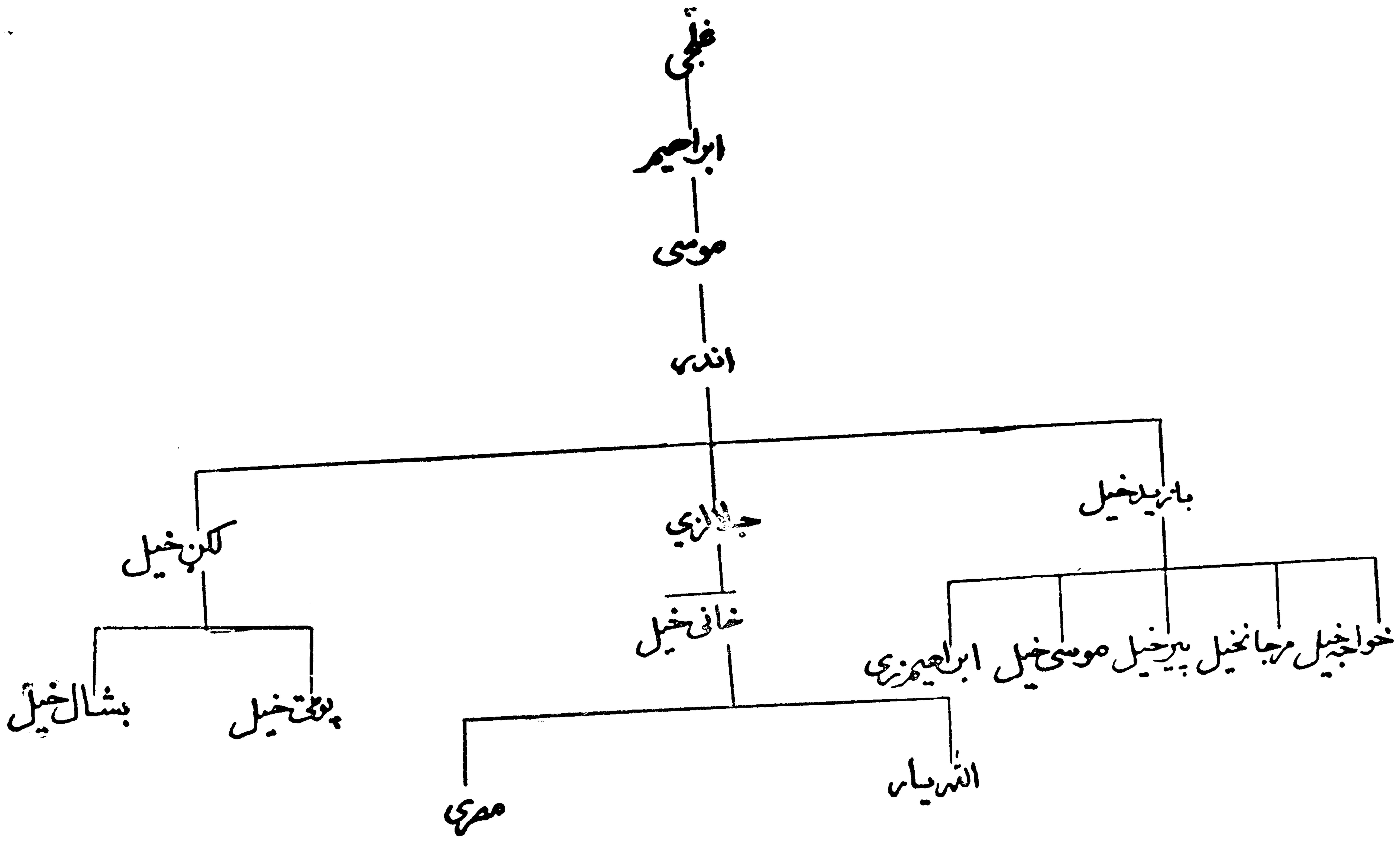
غلجي
ابراهيم
موسى
اندر
بايزيد خيل
جلالزي
كلن خيل
غاني خيل
خواجه خيل
مرجان خيل
پير خيل
موسى خيل
ابراهيم زي
الله يار
مصري
بشال خيل

اتمانخیل

اتمان خیل دکوزی پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چې په یوه واحده سیمه کې استوګنه لري، خو په دریو اداري واحدونو یعني دباجوړ ایجنسي، مومندو ایجنسي او دملکنډ ایجنسي پورې مربوط دي (۱)

د دوی دسیمې شمال ته پنجکوړه، لویدیځ ته یې باجوړ اود مومندوغرونه، ختیځ ته یې سوات اوجنوب ته یې اشنغر موقعیت لري (۲)

دنسب شجرې څخه څرګندیږي چې اتمان خیل هم دکرلاڼي پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شامل دي. ددغې قبیلې خلک دخوارلسمې عیسوي پیړۍ په پیل کې دیوسفزیو دقبیلې په ګډون دتالاش اوګومل دغرونو نه دکابل اوننګرهار له لارې پېښور ته لاړل اوله هغه ځایه په دوابه او اشنغر کې دیوسفزیو سره یو ځای په غم اوښادی کې شریک شول. کله چې ددلازاکو، یوسفزیو اونورو قبیلو ترمینځ دلنګرکوټ په میره یا ګړی کې پوره کې جګړه پېښه شوه نو په دغه وخت کې دغه قبیله سره له دې چې دلازاک ددوی سره په قومیت کې نژدې وو دیوسفزیو پرخو اودریدل اوپه دې توګه یې دلازاکو ته ماتې ورکړه، خو یوسفزیو د اتمان خیلو سره کومه نیکي ونه کړه. دوی بیا له هغه ځایه څخه تیراته ولیږدیدل او کله یې چې دهغه ځای څخه هم لاړ ونه لړل شول نو بیا دارنګ برنګ سیمې ته راغلل چې تر اوسه هماغلته میشته دي (۳)

داتمانخیلو سیمه په عمومي ډول غرنۍ ده چې دلویو او کوچنیو رودخه جوړه شوې ده چې وارہ سیندونه یې د سوات په سیند کې چې په دغه سیمه کې دا بازو په سیند مشهور دی توئیږي.

ددغې سیمې په شمال کې د(باجوړ سیند) بهیږي چې تر کلاڼي او اتمان خیل

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان، ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۸۸ مخ.

(۳) حیات افغانی، ۲۳۷ ۲۳۸ مخونه.

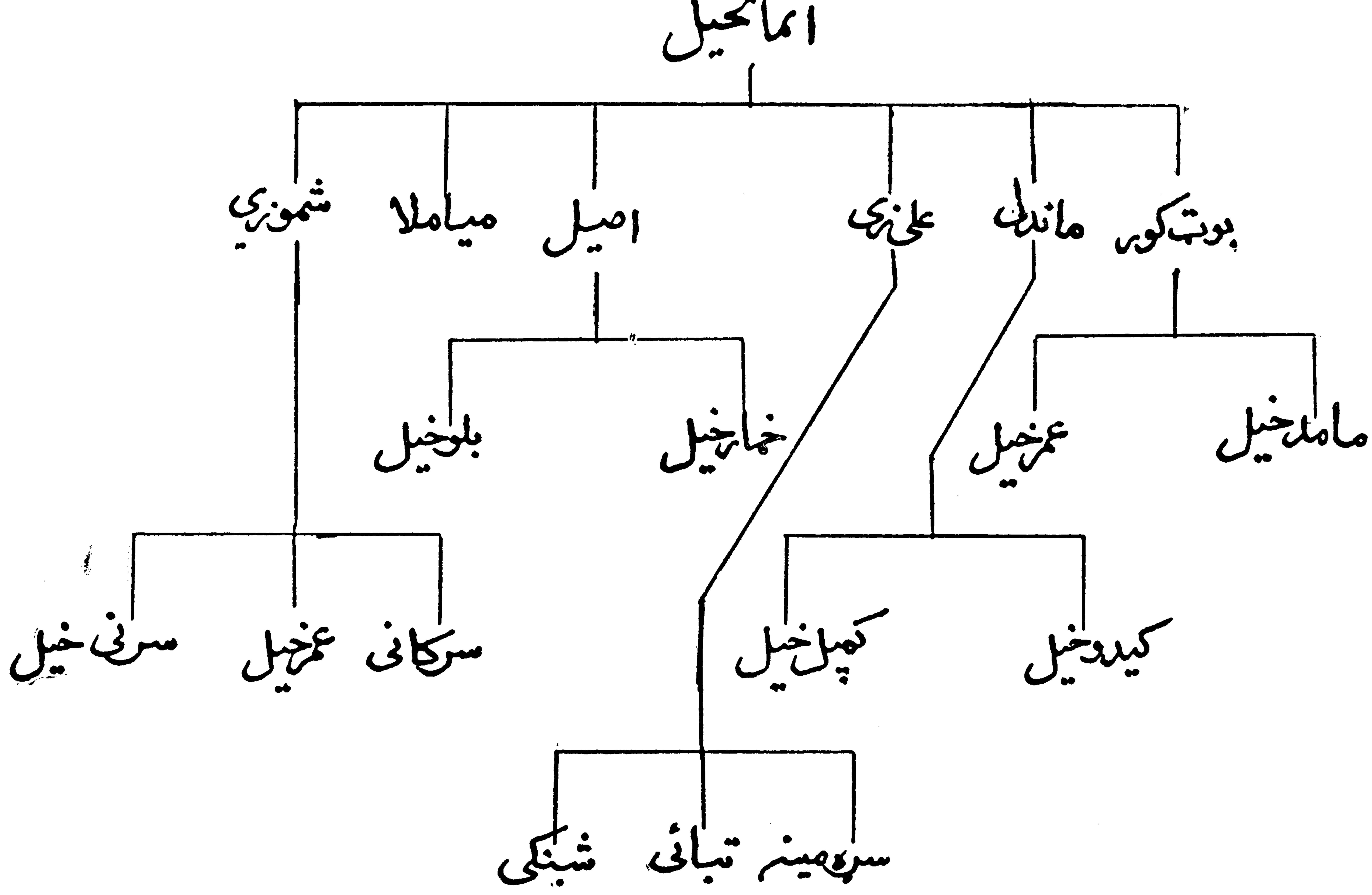
اتمانخیل
بوتہ کور
ماندل
علی زی
اصیل
میاملا
شموزی
مامدخیل
عمرخیل
خمارخیل
بلوخیل
کیدوخیل
کپمل خیل
سرکانی
عمرخیل
سرنی خیل
سرہ مینہ
تبائی
شبنکی

اتمانزی

دوی سرېنی پښتانه دی اودمندړیوښاخ گڼل کیږی . اتمان زی د یوسفزیو دسیمې په ختیځه برخه کې دا باسین پرغاړه اود مهابن د غره په سهیلي لمنو کې پراته دی. توپی، مینی، کوټه اومرغزدوی دسیمې مشهور کلي دی(۱)

داتمان زیو نورخیلونه په لاندی ډول دی: اکازی، کنازی اوعلیزی : د سدواولاده که څه هم په اتمان ورګډیږی مګرځان ته یې بیل نوم غوره کړی دی. داتمانزی قبیلې دری واړه ښاخونه د شیخ ملي دویش له مخې برابری پلرنی برخې لری چې د غه دری واړه ښاخونه په برابرډول دخپل نیکه ځمکه کری او ورڅخه استفاده کوی.

همداراز دعلي زیو دطاهرخیلي څانګه ډیره مشهوره اوپه ګند ګهرنومې سیمه کې میشته دی . ویل کیږی چې اتمان زی(۱۲۰۰) وسله وال کسان لری. (۲)

اورکزی

اورکزی دپښتنو یوه مشهورقبیله ده چې زموږ تو کم پوهان(نسب پیژندونکی) یې دکرلاڼ دټولنیزی ډلې څخه شمیری .

اورکزی دکوهاټ په شمال لویدیځ، دسپین غره په ختیځ اودتیراه دجنوبی ګڼیوپه سیمه کې استوګنه لری. شمال ته یې د اپریدیو قبیله، شمال لویدیځ ته یې پره ځمکنی، لویدیځ ته یې توری، سهیل ته یې بنګښ اوختیځ خوا ته هم داپریدیو اوبنګښو سره پوله لری .

دحیات افغانی په حواله دغې قبیلې داویوښاخونو شمیر پنځوته رسیږی چې بیاوروسته په نورووړو وړوڅانګو اوخیلونو باندی ویشل شوی دی اودغه خیلونه دادی :

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۱ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۶۷-۳۰۰ مخونه.

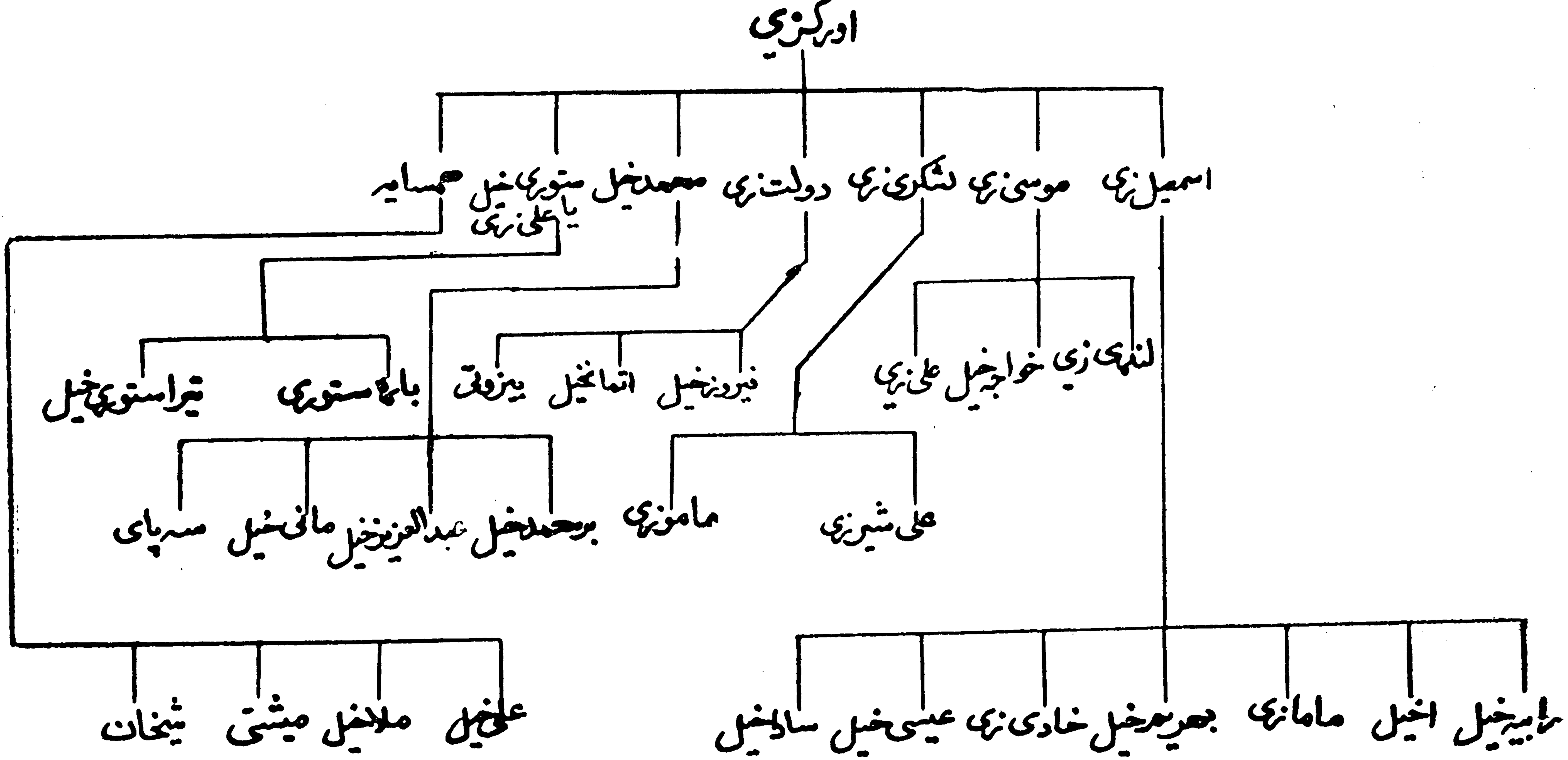
اورکزي
اسمعیل زی
موسی زی
لشکری زی
دولت زی
محمد خیل
ستوری خیل یا علی زی
همسایه
لنډی زی
خواجه خیل
علی زی
فیروز خیل
اتما خیل
بیزوټ
بار استوری
تیراستوری خیل
علی شیر زی
ماموزی
برمحمد خیل
عبدالعزیز خیل
مانی خیل
سه پای
علی خیل
ملا خیل
میشتی
شیخان
رابیه خیل
اخیل
ماما زی
بعریم خیل
خادی زی
عیسی خیل
سادا خیل

اورمړ

دهغواورمړوچې خپله ژبه یې ساتلې ده په ژبه کې له خیرنومعلومیږي چې په مشکله کیدای شي هغه دپښتوژبې یوداسې لهجه (دیالکت) وګڼل شي چې په خورالرغونې زمانوکې له پښتوڅخه بیل شوې دی ځکه چې ددغې ژبې فونولوژي مورفولوژي، نحو(سین تاکسیس) لیکسیکالوژي او نورژبنی خوا ص دغه ژبه له پښتوڅخه لرې کوي اودپښتودیوه لهجې (دیالکت) په صفت نه بلکې دنوې ځانګړې ژبې په توګه یې حدود ټاکي.

داورمړودتوکم په باب هم علمي تاریخي اسناد وایې چې دابه دیوه لرغونې توکم له نسلهوې چې په ختیځ آریایې لهجې (دیالکت)یې خبرې کولې(۱) نوپه دغه توګه اورمړ یوبیل ملیت دی چې له پښتنوڅخه بایدبیل وګڼل شي اوهمدغه نظرعلمي نظردی.

خوځرنګه چې دپښتنودانسابوتولومنابعود پښتنویوه ښا نګه بللې ده اوښایي کوم اساس هم ولري نو موږددغه علمي نظرپه پام کې نیولو نوسره دانسابومنابعو سره دآشنایې په خاطرداورمړوپه باب معلوما ت وړاندې کوو :

دشجرواوروایاتومطابق اورمړ دشرخبون زوی اودسړبن لمسی دی . دی عمر دین نومیده اوپه اورمړ مشهوردی. په موجوده وخت کې اورمړ دوزیرستان په کانیګرم، دافغانستان دلوګرپه برکي برک اودپیښوردضلعې په دریوکلیوکې پاسنی اورمړ، منځنی اورمړ اولاندنی اورمړ کې میشته دي (۲)

دحیات افغانی مؤلف محمد حیات خان لیکي: «جوته ده چې داورمړ پلار امرالدین دشرخبون له پنځوزامنونه کو چنی و. ده یوزوی درلود چې اورمړ نومیده چې دغه قوم هم دده په نامه سره نومول شوی دی. نوتراوسه پورې هم په دغه

---

(۱) دزیات تفصیل له پاره وګوری دافغانستان ژبې اوتوکمونه (۱۶۸-۱۶۹) مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکې ۱۷۸۳ مخ .

نامه سره یادیږي. دده په باب داسې ویل کیږي چې د اورمړ کوم زوی په چې په کوم ځای کې پیداشونود هماغه ځای نوم یې ورباندې ایښوده او په یوه منظومه شجره کې چې میاعمر څمکني (رح) ویلی ده په هغه کې اورمړ ته شل زامن منسوبوي چې په دې ډول دي:

سنګتوی، مستوی، مشکور، شکتوی، زیق: مشوی، جلویان، دهری، کانیګورم، حران، کړ نیخ، خصران، زنګ، داچا، ملانی، سیدانی خان، دوتوی، سین، خلیل او بوکی (۱)

دد وی داستوګنې سیمه د سلیمان دغره هغه برخه ده چې اوس پکې د مسید او وزیرو قبیلې اوسیږي. د کانیګورم ښار چې د وزیرو او مسید و د بدر په علاقه کې پروت دی هغه داورمړو له خواجوړ شوی دی چې اوس هم داورمړو پنځه ښاخونه په کانیګورم کې په دې ډول سره میشته دي: خیکنی (٦۰) کوره، خرم جانی خلو یښت کورنې، ملاتانی (٦۰) کوره، بیکنی (۲۰۰) کورنې او چرانی (۲۰) کوره، چې ټول (۳۸۰) یا (٤۰۰) کورنې پخپل پخوانی ټاټوبی کې اوسیږي پاتې اورمړ تقریباً د پنځه سوه کالو راهیسې دکاختې او بیا دوزیرو دقبیلې د غلبې له امله له د غه ځایه لوګرته چې د کابل په سویلي برخه کې موقعیت لري ولږ دیدل او هلته میشته شول چې تر اوسه هم دلوګرد علاقې د برکی برك په په سیمه کې اوسیږي او اکثره خلك یې اورمړ دي .

اورمړ خپله یوه خاصه ژبه لري چې د پښتو ژبې سره څه مشابهت نه لري داورمړو د اپخوانی ژبه د کانیګورم اورمړو تراوسه پورې هم دځانه سره خوندي ساتلې ده او په خپلو مینځو کې پرې ګړیږي او خبرې پرې کوي خود لوګر او پیښور اورمړو خپله پخوانی او اصلي ژبه هیره کړې ده. داورمړو داصلي ژبې د موجودیت نه ځینې عالمان دې عقیدې ته مایل دي چې اورمړ به شاید د دې ملك د یرو پخوانیو

---

(۱) حیات افغانی، ۲٦۱ مخ.

استوګنو اخلاف وي او د پښتنو د ګاوندیتوب او یو ځای استوګنې په وجه یې د پښتنو تهذیب او تمدن خپل کړی وي.

په اوسني زمانه کې اورمړ په خوي بوي، عادتونو، دودونو، دستورونو، ژبه، تهذیب او ثقافت کې کټ مټ د پښتنو په شان دي او په ظاهره کې د دې خبرې هیڅ څه شوا-هد نه معلومیږي چې ګوندي دا خلک به د پښتون اولس نه بیل خلک وي.

د لوګر د اورمړو شمېر د (۴۰۰) او (۵۰۰) تنو تر مینځ دی او د وی د عبدالصمد خان، نورالله او تقی په کلیو کې ژوند کوي.

د اورمړ بن شرخبون بن سړبن
د نسب شجره

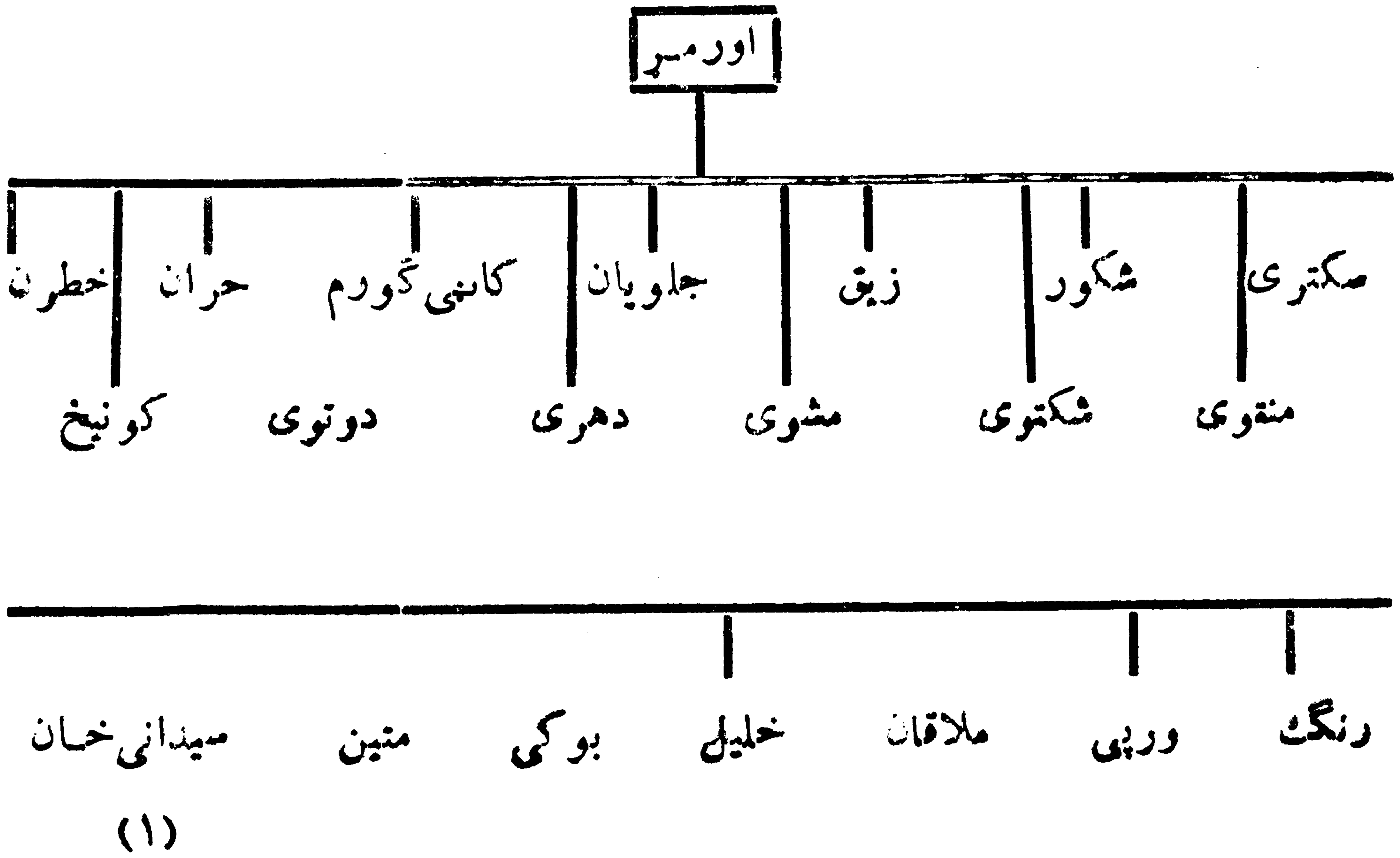

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۲۷۶ مخ.

اوریاخیل

دوی غلجی پښتانه دی او زیات شمیریې دکابل ولایت د پغمان په اولسوالی کې استوګنه لری .هلتهددوی‌مشهورکلی اوسیمه دخالداریوپه نامه سره یادیږی. یوشمیراوریاخیل دکابل لویدیځ سیمو تـه اوپه تیره بیاد میدان پـه ولایت کی هم استوګنه لری (۱)

یوزیات شمیراوریاخیل دپکتیادولایت دزرمت (زر ملی) په اولسوالی کی هم استوګنه لری .دلغمان دولایت داوریا خیلوشمیرد(۱۳۶۰) کال‌داحصائیی له‌مخی (۱۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی چی دلغمان په‌مرکزمهترلام اودقرغیوپه اولسوالی کی اوسیږی .

همدارازیوشمیراوریا خیل دپروان و لایت دقـره باغ پـه اولسوالی کی هم میشته‌دی :

بابر

دنسب دشجری‌له‌لیدلو نـه څرګندیږی‌چی بابر په اصل کی‌دشیرانیو‌یوه څانګه اوسربنی‌پښتا نه دی، خوددوی اولادی ځان ته بیل نوم غـوره کړاواوس په مطلق دول دبابرو‌په نامه سره یادیږی (۲) .

دوی یو ډیر ښه متمدن قوم دی . دوی په سوداګری ډیر ښه پوه اوپه عمومی ډول ددامان په قومونوکی ترټولوشته من او غوریدلی دی .(۳)

بابردمیاخیلوپه سهیل کی استوګنه لری چی لویدیځ ته یی سختی غرنی سیمی پرتی‌دی اودیوه غرنی وادی څنډی ددوی ملک ته رسیږی اوله هغه ځایه څخه

---

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل‌ولایات‌سرحدی کشور ٤١ مخ.

(۲) حیات افغانی ۲٥٥مخ .

(۳)الفستین، دکابل‌سلطنت بیان، دوهم ټوك، ددکتورمحمد حسن کاکړ ترجمهٔ، کابل : ۱۳٦۱ کال۲٦مخ.

یوه غرنی ویاله راوځی چی د دغی غرنی ویالی په ذریعه ځمکی خړوبیږی ددغی وادی څخه یوه لاره لویدیځ افغانستان ته تللی ده خو خلك ورباندی ډیر تګ اوراتګ نه کوی لکه چی د غویلوی اویاګوملی په لارویی چی کوی. ویل کیږی چی د بابړو قوم د ستوریانی د قوم څخه پرته دنورو تولو پښتنو څخه وروسته د شیرانیو له غرنی سیمی څخه را ووتل اود چوهدوان په سیمه کی میشته شول . بابړدنورو پښتنی قبیلو په نسبت ډیر حلیم ، آرام اود ښه چلند خاوندان دی. د کابل دوا کمن سدوزی تیمور شاه په وخت کی د با بړود قوم مشر ته دامین الملك منصب ورکړل شو.

دپروفیسورسیال کاکړ په حواله یوه شمیر با بړ په ژوب، کو ټه او پشین کی هم میشته دی اوهمدارازدسند په ګړی یاسین ، سلطان کوټ اوشکارپور کی هم میشته دی . دننګرهار دجلال آباد په ښار کی هم ددوی ځو کورنی دبابړیانو په کلی کی هستوګنه لری.

دحیات افغانی دمولف په قول هغه بابړچی په اوار وسیمو کی اوسیږی نود هغوی شمیر تقریباً څلورزره کورنیو ته رسیږی د بابړ و یوه لویه څانګه د سلیمان له غرو نه هغه خوا په سیره (Sehra) کی اوسی . دغه سیمه د شیرانیو سیمی ته نږدی پرته ده اوبابړیان له دوی سره نږدی اړیکی لری اوله هغوی سره په ګډ ورورواو رواجو کی ورته دی.

دلویدیځ افغانستان په ځینو ځایونو کی هم بابړلیدل کیږی لکه چی د کندهار په ښار کی هم څو کوره، دپنجوایی په اولسوالی ،کندهارته نږدی په سوزنای کی چی دارغنداب دسیمی پوری تړلی ده هم ددوی څو کلی شته دی. همداراز په کابل، لوګراود کونړ ددری په ځینو ځایونو کی هم زیات شمیر بابړ او په ځینو ځایونو کی په لږشمیر میشته دی. دحیات افغانی مؤلف لیکی: «له هغو مختلفو روایاتو څخه چی تراوسه لاس ته راغلی دی داسی اټکل کیدای شی چی هغه بابړ چی په لویدیځ افغانستان کی په خواره واره دول ژوند کوی دهغوی شمیر د (۵۰۰) کورنیو نه زیات نه دی»

دکندهار ولایت په مرکز او د پنجوایی په اولسوالی کی د بابر وشمیر (۱٤٥۰۹) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی. (۱)

بابکرخیل

دوی غلجی پښتانه دی د دوی یو شمیر د ځاځی میدان او خوست ترمینځ د باك په علاقه داری کی استوګنه لری چی د دغی سیمی د اوسیدونکو شمیر (۸۰۰۰) تنه ښودل شوی دی او اکثریت یی بابکرخیل تشکیلوی :

دلغمان ولایت د خان کلا، هرمل او سه سده په کلیو کی هم یو شمیر بابکرخیل استوګنه لری چی دلغمان ولایت کی د دوی شمیر د (٥٤۷) تنو په شاوخوا کی ښودل دی. یو شمیر بابکرخیل د کابل او ننګرهار ترمنځ د سروبی اولسوالی په جګدلك او تیزین کی هم استوګنه لری : دغه راز د خاك جبار د علاقه داری د خورد کابل په کلی کی هم یو شمیر بابکرخیل استوګنه کوی چی د کابل ولایت د بګرامیو په ولسوالی پوری مربوط دی .

د پکتیا ولایت د خوست د لوی اولسوالی د باك د علاقه داری بابکرخیل اکثره د کرنی په چارو بوخت دی او په یوه شنه او اوره سیمه کی ژوند کوی :

بابی

د غرغښت په ټولنیز ګروپ کی یو هم د بابی یا بابیانو قبیله ده خو د دیرو ښو او کوښښونو سره سره موږ د دی قبیلی په باب ډیر معلومات ټول سره نه کړل . داسی ویل کیږی چی بابی په خپلو ځلو روزامنو باندی د ځاور و مقرب و پر ښتو جب وا ئیل

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲ مخ .

میکائیل ، عزرائیل او اسرافیل نومونه ایښې وو خو وروسته یې د پښتنو د انتقاد او تنبیه په وجه د غو نومونو ته تغییور کړ. (۱)

حیات افغانی لیکي : که څه هم د بابی قبیلې شمیرله دریوزرو کسانو نه زیات دي خو په پښتو کې بابیان په کندهار او کلات نصیرخان کې ډیر با همه سوداگران دي او دخپل ښه غوره سلوك او نوم چال چلند په وجه د ښه ژوند څښتنان او اکثره یې شتمن دي (۲)

همدارازد دغې قبیلې خلك په میړانه کې هم ښه شهرت لري : د بابی قبیلې خوراك او پوښاك اکثره په لوړه سویه او د د رانیانو په څیر دي . بابیان د شمیر په لحاظ بیخي لږ او وګړي یې په کلات ، بوري ، کندهار او کویټې په شابونومي کلي کې میشته دي . همدارازد دوی یوشمیر په هند کې استوګنه لري او د ځینو روایتونو له مخې د هند د جونا ګړا او ګجرات نوابان د بابیانو له جملې څخه وو . (۳)

د شوروي د نامتو اتنوګرافو ستانیشفسکي په حواله د (۲۰) پیړۍ په نیمایي کې د دوی شمیر (۸۵) زره ښودل شوی دی .

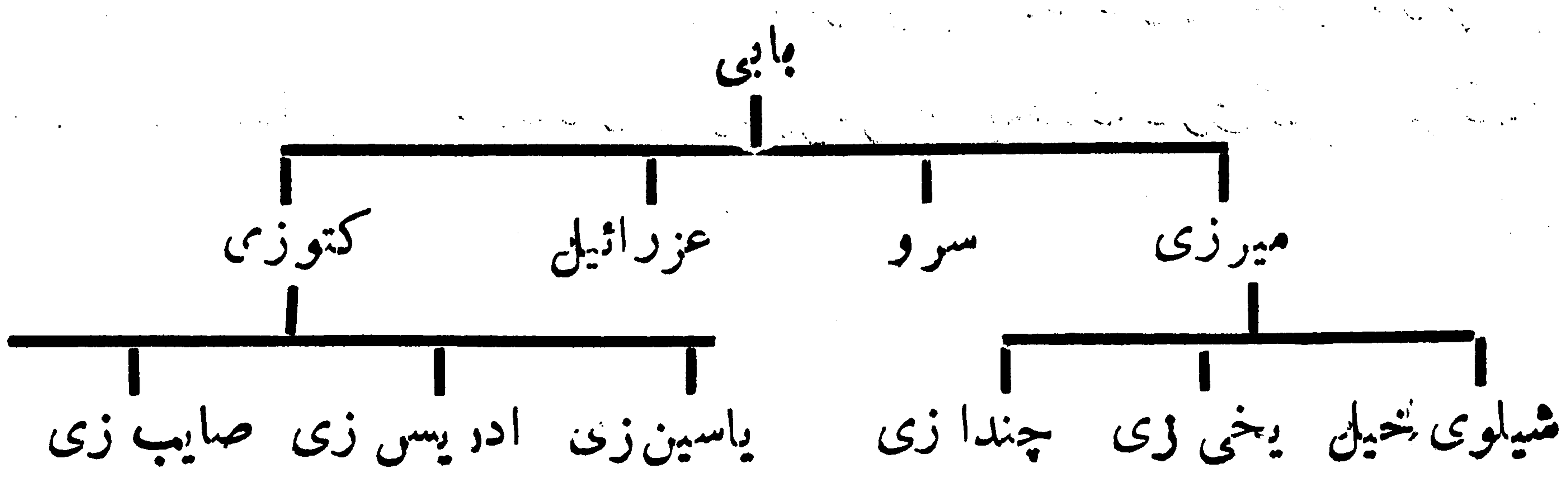

(۱) حیا ت افغانی ۳۳۹ مخ ،

(۲) نوموړی اثر ۲۷۳ مخ .

(۳) پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ، کویټه : (۱۹۷٦) ٤٦٦ مخ

بارکزی

دوی سربني پښتانه دی او ددرانیو دزیرك یوه څانګه ده چی دکندهار، هلمند، فراه، نیمروز او هرات په ولایتونو کی استوګنه لری. بارکزی دشمیرله مخی د پوپلزیو نه زیات دی (۱) بارکزی دوزیرفتح خان له وخته دیرمشهورشول په تیره بیا هغه وخت چی له دغی څانګی نه امیردوست محمدخان دکابل په تخت کښیناست نوددوی شهرت دوه برابره زیات شو او بارکزیان تر لیری ملکونو پوری دشهرت خاوندان شول (۲) ددوی داستوګنی سیمی په لاندی ډول دی :

۱- په کندهار کی :

دکندهار دولایت په مرکز، ددامان په اولسوالی، دشاه ولی کوټ په اولسوالی، دارغنداب په اولسوالی، دپنجوایی په اولسوالی، دارغستان په ولسوالی او معروف په اولسوالی کی اوسیږی چی ټول شمیریی دکندهار په ولایت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۵۸۳۴۷) تنه ښودل شوی دی.

۲ - دهلمند په ولایت کی :

دهلمند په مرکز دنادعلی په اولسوالی، دواشیر په علاقه داری، دناوه بارکزایی په علاقه داری، دنوزاد په علاقه داری او دنهرسراج په علاقه داری کی استوګنه، لری چی دهلمند په ولایت کی یی ټول شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۱۲۶۰۸۸) تنه ښودل شوی دی.

۳- دنیمروز په ولایت کی :

دوی دلته دنیمروز په مرکز کی اوسیږی چی شمیر یی د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی (۸۹۵) تنه ښودل شوی دی .

---

(۱) الفنستن، دکابل سلطنت بیان، دوهم توك، پښتوژباړه دپوهاند داکتر حسن کاکړ (کابل: ۱۳۶۱) ۷۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ۲۲۴ مخ .

همدارازدکنډګ اوچاربرجك په اولسواليو کی هم اوسيږي چی ټول شمير يې د ۱۳۶۰ کال داحصائيې له مخې په نيمروزکی (۳۲۸۰) تنه ښودل شوی دی.

۴ـ دفراه په ولايت کې:

دفراه په مرکز دبالابلوك اوګلستان په اولسواليو کی استوګنه لري چی ټول شمير يې دفراه په ولايت کی د ۱۳۶۰ کال داحصائيې له (۹۰۷۶۲) تنه ښودل شوی دی.

۵ـ دهرات په ولايت کې:

دانجيل، ګوزرې، پښتون زرغون، ګلران، غوريانو، زنده جان اوادرسکن په اولسواليو کی استوګنه لري چی دهرات په ولايت کی ددوی شمير د ۱۳۶۰ کـال داحصائيې له مخې ۳۲۴۰۷ تنه ښودل شوی دی.

دبارکزيو شمير ټوله دپاسه (۲۳۱۰۶۷) تنه ښو دل شوی دی. هغه سيمې چی بارکزيان پکی استوګنه لري ښې حاصلخيزه اودکرنې وړدی. دوی دپوهې اوتعليم سره زياته مينه لري اوځانونه اصيل پښتانه بولي(۱)

همدارازدشوروی اتحاد داتنوګرافـرستا نيشفسکی په حواله ددوی شمير د (۲۰) پيړی په نيمايي کی (۳۲۰) زره تنه ښودل شوی دی.

باميزي

سربنی پښتانه اوددرانيو دزيرك پوه ځانګه ده. ددوی اکثريت دکند هـار دولايت په مرکز کی استوګنه لري. شميريې د ۱۳۶۰ کـال داحصائيې لـه مخې د (۱۹۷۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی. (۲)

بختياري

تاريخ حيات افغاني دبختياريو دقبيلې په باب ليکی: «ځينی خلك دوی سيدان بولي. دا خلك په اصلی کی له ايران نه را غلي دي چـې ددغـې قبيلې ډيرشمير

---

(۱) معومات مختصر در باره اقوام وقبايل ولايا ت سرحدی کشور ۹۸ مخ

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۹۲ مخ.

اوس هم په ایران کی استوګنه لری: دبختیار دقبیلی یوشمیر دایران داصفهان په لویدیځ او یوشمیر یې په بخارا کی هم ژوند کوی. په دره بندیادراېن کی ددغی قبیلی (۷۰۰) یا (۸۰۰) کورنی شته او په مرغه کی هم تقریباً (۵۰۰) کورنی استوګنه لری:

هغه بختیاری چی په دراېن کی اوسیږی هغوی د میاخیلوسره په ګټه او تاوان کی شریك دی: د بختیار یو دقبیلی ځینی پوونده سوداګرد ډیر کلک هوډخاوندان دی (۱) داسی فکرکیږی چی ښایی دوی به دلودی قبایلو یوه څانګه وی:

دمخزن افغانی لیکوال دبختیارو دقبیلی دنسب داصلیت په باره کی داسی لیکلی دی: اسحاق نومی چی اصلاً دیوه سید زوی و په اوش نومی ځای کی چی دبغداد له توابعو څخه دی دروزګاردپیښو او ستونزو په سبب په سفرلاس پوری کړاو سلیمان په غره کی د شیرا نیوسیمی ته راغی اود شیرانی په قبیله کی یی له یوی ښځی سره چی شیخی نومیده واده وکړاو له دغی میرمنی نه یی یوازی یوزوی وشواوداپرسعید نوم یی وربانډی کیښود چی نوموړی ماشوم دبخت اونیکو طالعو په اساس په بختورسره شهرت وموند اودوخت په تیریدوسره په بختیار باندی مشهورشوچی دده اولادی ته بختیاری وایی، خومولف ته ددغه روایت په باب صحیح ثبوت ترلاسه نه شو(۲) دغسی روایتونه ډیردی چی کله دپښتنو یوی قبیلی او کله بلی ته دسیدانو یانورو عربی الاصلوسره ارتباط ورکوی چی په حقیقت کی له افسانو څخه هیڅ زیاتوالی نه لری:

بریخ

بریخ دپښتنو یوه قبیله ده چی زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکی) یی د سړبن دتولنیزی دلی (Socialgroup) څخه شمیری اوددوی دوینا له مخی دسړبن په ښوخبون (ښرخبن) ښاخ ګډیږی:

---

(۱) حیات افغانی ۴۴۱ مخ

(۲) حیات افغانی، ۶۰۹ مخ.

دهند د کمبرج په تاریخ کی دلرغونی آریایی کتاب رگ وید اپه حواله داسی لیکل شوی دی : «دلسو ملکانو (پاچهانو) جنگ دویدی زمانی مشهور جنگ و . په دې تاریخی جنگ کی لس آریایی قامونه ملگری و واود بهارتیه نومی آریایی قبیلی دپاچاسوداسه پرضد وجنگیدل . په دغولسو قامونو کی یوقام پکتهان نومیده چی اوسنی پکتون = پختون = پښتون ځینی مراد دی .

د دغه سوداسه پلاریا نیکه (Devadasa) هم د خپل قام نامتو پاچاو . دی دخپلی پاچاهی په زمانه کی لهخو آریایی قبیلوسره جنگیدلی او پر هغوی یی بری مونـدلی دی چی یوه په هغو کی (Brisaya)دی .

افغانی محققین لکه مرحوم استاد احمد علی کهزاد اومرحوم استاد پوهاند عبدالحی حبیبی دغه په وید کی راغلی «بریسیه» قبیله بریڅی بولـی :

د بریڅوخیلونه :

ښاغلی استاد رشاد دشیخ بستان بریڅ نومی اثر کی لیکی :

بریڅ په اومړی سوکی په دووپلارووېشل کیږی یویی « اوتغ» دی او بل یی «اوسین» . اوتغ پرلاندنیوخیلونوویشل شوی دی : ۱- داود زی ۲- چوپان زی ۳- ملیزی ٤ - بدل زی ٥ - ثابت زی ٦- شکر زی او بروکی زی :

اوسین هم پرلاند نیوخیلونو ویـشل شوی دی :

۱- بارکزی ۲- زکوزی ۳- مندوزی ٤- سبازی ٥ - راو زی. حافظ الملك حافظ رحمت خـان بریـڅی چی په ۱۱٤۸ه . ق دهندوستـان په روهیل کهنـدکی خلاصة الانساب لیکلی دی هلته داسی وایی :

اوس بریڅی په خپـل اصـلی وطن ښوراوك کی یوازی پرد غوخیلونـوویشل شـوی دی :

. بدل زی :

زکوزی :

مندی زی :

چوپان زی اوملیزی د یوسفزیوسیمی ته راکوچیدلی اوزیاتره بیاله هغه ځایه هندوستان ته را غـلی دی دد غـودوو (زیو)خـلك چی په ښوراوك کی پـاتی دی ځانته خانی او د مځکو تاکلی جلا برخه لری . د شکرزیـو، را وزیـو، او نـورو (بارك زیو، سبازیو، پروکی زیو) شمیرلږو . دوی هم په هغو دریوزیو(بدلزیو، زکوزیو، مندوزیو) کی مـدغم شوی دی :

د حافظ رحمت خان د غه لیـکنه پس لـه دوه سوه اوڅوکالوڅخـه اوس‌هم رښتیا کیږی او د ښوراوك دکرنی مځکه پرنو مورودریو زیو (بدل زیو، زکوزیو مندوزیو) باندی په دی ډول ویشلی ده :

۱ـ د بدل زیو برخـه

د پښین‌خواته له غل دری څخه تربا دوزیو پـوری(د ښوراوك ختهځه سیمه).

۲ـ د زکو زیو برخـه :

له پنج پایه څخه دریگګ ترعلاقـه داری پوری :

۳ـ د مندوزیو برخه :

له کاریزه څخه د بلوڅانوترتکه (بریده) پوری (د ښوراوك لویدیزه‌سیمـه)

دلته دا هم باید وویل شی چی د مندوزیوپـه برخه شیرانی هم اوس شریك شوی دی او د بریڅود څلورم خیل په توگه پیژندل کیږی . په خلاصة الانساب کی بدل زی پر دغولاندی پنځوښاخونوباندی و یشـل شوی دی :

سالارزی، بیسین‌زی، ادوری(زی)، ملاخیل‌او دولت‌خیل.مولف‌داهم‌زیاتوی: اوریدل کیږی چی ملا خیل او دولت خیل اوس پـه ښوراوك کی نه دی پاتی د یوسفزیوسیمی ته راغلی اوزیاتره یی بیا له‌هغه ځایه هندوستان‌ته را لیږدیدلی‌دی. په خلاصةالانساب کی داهم راغلی دی‌چی مندوزی او زکوزی هم د بدل‌زیو په څیرپر څوڅو پـښو ویشلی دی خودهغی نومونه یی نه‌دی راوړی :

دبریڅوتیا توبی :

دبریڅوپخوانی تاتوبی دبست تاریخی سیمه وه چی پښتانه یی کلا بست بولی

اوس هم هلته بریښي یا بریښان اوسیږي . د فتح خان اورابیاد نکل قهرمان (پتي خان) دکلابس له بریښوڅخه وپه دغه ګل کي دهلمند پرغاروباندي دبریښوګڼه آبادي ښیي . په ۱۰۵۸ هـ.ق کال پر کندهار باندي دایران دصفوي پاچا دوهم شاه عباس (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ هـ.ق) دحملي پـه وخت کي پـردل خان بـریښي له خپل قبیلوي لښکرسره دایراني پوځونو پـه مقابل کي پنځه پنځوس ورځي دکلابس کلا بندي وساتله . دغه پیښه هم دا ښیي چي تریوولسمي هجري سدي پوري لادهلمندپرغارو په تیره بیاپـه کلابس کي ډیر بـریښي میشته ووسل اوڅو کالـه پخواچي دپتـي حیات خان پوپلزی (؟) حیات افغاني (۱۲۸۳ هـ.ق تالیف) کړد کلابس پـرشاو خوابریښوخپله خاني دراوده اوخان یي اورنګ خا ن نومیده :

بـل د هلمندپـر کیڼه غاره باندي دګر مسیل اوسیستان تر مینځ په لنډي او پلالکه کي اوس دري سوه کوره بریښي میشته دي اودغه بریښي دزکوزیواه ایسازي پښي څخه دي .

لنډي اوپلالـکه دوي ویالي دي چي بریښوپخپله کیندلي دي . لنډ ی ویـالـه لویدیزي اوپلالـکه والختیځي خواته واقـع ده چي ددوارو ترمنځ تقریباً لس کیلو متره واټن شته . لنډي اوپلالکه له اداري لحاظه د د یشوپه اولسوالي پـوري اړه لري ددغي اولسوالي ختیزلورتـه دګرمسیل اولسوا لي پرتـه ده دادواړه اولسوا لي دهلمندپه ولایت پوري اړه لري چي مرکز یي دلښکرګاه ښار (بست) دي :

دکندهارپه ښارکي هم دبریښانوڅوکوره شته مګردوي داستوګني ترټولو لویه سیمه ښوراوك دي چي دلنډي اوپلالکي ویالي یي شمال غرب ته پرتي دي :

دپتي حیـات خان پـه حیات افغاني کي یـوسل اوشل کـالـه دمخه کښلي دي چي اوس په ښوراوك کي تخمیناً دري زره کـوره بریښي اوسي : دحیا ت افغاني پـه دغه شمیر کي شیراني هم راغلي دښو راوك دخلکوشمیر د« اتـلس قـریـه هـای افغانستان» په (۱۳٤۹) مخ کي لیـکلي دي تقریباً یوولس زره تنه دي چي په دغو کي تقریباً دوه زره تنه بریښان نه دي اوددغي سرشمیرني له مخي چي په ۱۳۵۳ ش

کال په کابل کې خپره شوې ده دښوراوك دبړیڅوشمیر یې له شیرانیو نه وزرو تنوته رسیږی. (۱)

د (Dictionary of the Pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کې لیکلی دی «څه بړیڅي په کوټه، پیښن او ځاگي کې اوسي. دغه قبیله زیاتره دافغانستان په جنوبي برخه ښوروا ك کې میشته ده.»

داولس مجلې د۱۹۶۸ ع کال اکتوبر په گڼه کې عابد کښلي دي: «بړیڅي دکویټې دوبژن په شر اورد نومي ځای له عیسی خیلو سنتیا کاکړ و سره میشته دي په کوټه کې هم اوسي» دپټان دکتاب په سلم مخ کې لیکلي شوي دي:

ددبړیڅو څوکوره دکویټې دبولان دحکومت په ځاگي کې هم شته او څه بړیڅي په نوشکې کې هم اوسي.

څه اکازی، الیاك زی او وسمی زی بړیڅي (چې له نسبي لحاظ په مندوزیو گډیږی) په بولان کې له سنجرانیو بلوڅو سره میشته دي او اوس یې خپله ژبه له لاسه ورکړی ده. ددغو بړیڅو شمیر سلو مړو ته رسیږي.»

ملاك صالح محمد لهړی دبلوچستان نومي کتاب په ۵۵ مخ کې لیکلي دي: په ۱۹۵۱ ع کال چې په بلوچستان کې دنفوسو شمیر وشود بلوچستان دبړیڅو شمیر (۴۹۶۵) تنه وو. په صولت افغاني کې راغلي دي:

«بړیڅي په هندوستان کې هم اوسي دجهجر و پرگنه دبړیڅا نوده. په ۱۸۵۷ ع کال چې د هندوستان دآزادولو له پاره هندوستانیان پورته شول د جهجر بړیڅي رئیس هم ددغو غازیانو مل و. انگریزانو چې بری و موند دغه بړیڅي رئیس یې په دار کړ.»

دجهجر پرگنه ددهلي او علي گړه تر مینځ پرته ده په اداری لحاظ دسکند ر آباد په حکومت پورې اړه لري سکندر آباد سلطان سکندر لودی (۸۹۴-۹۲۳ هـ.ق) ته منسوب دی.

---

(۱) پوهاند رشاد ، بړیڅي او ښوراوك ، دشیخ بستان بړیڅ دمقالو مجموعه ، ۹-۱۸ مخونه ۱۳۶۰ هـ کال.

بریښی دروهیل کند په ښارونو کی هم شته په تیره بیا بوریلی په بریښو دك دی:

د(Pathan په سلم مخ کی راغلی دی چی په بمبئی کی (دبروچ) په نامه ښار هم بریښوته منسوب دی او له دی ځخه معلومیږی چی بریښی ترگجراته پوری هم رسیدلی وو:

ښوراوك:

دښوراوك سیمه داوسنی کند هارپه جنوب غربی کنج کی موقعیت لری او داولسوالی په نامه اداری تشکیل لری. دریګ په نامه یوه علاقه‌داری هم په دغه اولسوالی پوری‌تړلی ده. دښوراوك دسیمی‌شمال او لویدیځ ته ریګ(ریگستان) پروت‌دی دغه‌ریگستان په شمال کی‌دسپین بولدك‌تر حدودوا‌وپه‌لویدیځ دافغانستان دغربی پولی‌پوری غزیدلی دی لمرخاته خواته یی دخواجه عمران غردی‌چی له پښینه ځخه ښوراوك‌جلاکوی :

دجنوبی ددی غرو نه یی دبراهوی بلوځو ټاټوبی دی چی په نوشکی پوری اړه لری. دښوراوك مځکه ښوی داگ‌دی‌اوددغه داگ‌په منځ کی هیڅ غرنشته مځکه یی مټ ده اودبری بیخی نلری. د ښوراوك دمساحت په باب دصولت افغانی په ۳۴۷ مخ کی راغلی دی:

«ښوراوك نسبتاً په مربع شکل پروت دی چی هره ضلعه یی تخمیناً شپیته میله او پزدوالی لری.»

دصو لت افغانی دغه لیکنه دحیات افغانی د (۱۵۳) مخ نقل دی :

د «اتلس قریه های افغانستان» په ۱۳۴۹ مخ کی دښوراوك دتړلی اولسوالی مساحت (٤۹٦٤) مربع کلیو متره راغلی دی مگر قاضی عطاوالله‌خان دپښتنو په تاریخ کی د ښوراوك ټوله علاقه تقریباً شپیته مربع میله ښودلی ده : داروانښاد قاضی صاحب دغه لیکنه داسی توجیه کیدلای شی‌چی ده یوازی دښوراوك هغه‌آباده مځکه شپیته مربع میله بللی وه چی دبریښو کروندی او ټاټوبی دی او دنوی او زاړه ښوراوك په نومونو یادیږی :

په قاموس جغرافیایي افغانستان کې د ښوراوک کلي اووه ویشت ښودل شوي دي (۱) په دغه کلیو کې تر ټولو لوی کلي د بادرزو دی چې تقریباً یوزرو دوه سوه تنه پکې اوسي. په زیاترو کلیو کې دوه دري کوره براهویان هم شته چې نار ینه یې د کلي ساروانان او شپنیان دي. ښځمنې یې کمبلي، جوالونه، خورجینونه او دسترخوا لونه اوبي:

کلي او کورونه:

د ښوراوک دبړیڅ کور په یوه ساده کوډۍ (کوډله) یا خونه کې وي. کوډۍ یې په بیضوي شکل د غره له ډبرو یا لښتو څخه جوړه شوې ده چې څلور پنځه دانې یې یو ځای په مځکه کې له یوې خوا او بلې خوا څخه د نیمې دایرې په توګه نجتي وي پرسویې کېږه ورا چوي کېږه د غزوله لښتو یا نلونو څخه تغر غوندې شي اوبې د خونې په پښنښت کې یې پر تیرانو اچوي.

هغه کوډۍ چې دژمې له پاره وي پر کېږه سربېره یې اخیږ وي. خونې یې څلور دیوالې لري چت یې له یوه او ږده تیرو او دغزه له لښتو څخه داسې جوړ کړی وي لکه عصري چادر پوښه کورونه. دغه خونې او کوډۍ یوه د بلې وار خ ته په بیضوي یا مستطیل شکل یو لړ پر له پسې پرتې وي. پرشا او خوا باندې (د ښاري دوله کورونو په شان) دیوالونه لري او زیاتره کوډلې یې دروازې وي داځکه چې په دوي کې مخ پټې او غلا نشته:

کښت او کر:

د ښوراوک دوبې دیرتود او ژمې یې معتدل دي څه شمیر تره کي او خروټي کوچیان ژمې ځانو نه ښوراوک ته رسوي د ښوراوک کښت په باران دي فقط یو کاریزګی پکې شته چې پر هغه هم دوه دري کوره آباد دي نوری بها ندي او به نه لري. غنم، اوربشې او باجري په للمي دول کري. څه للمي پالیزونه هم کري.

د ښوراوک دبړیڅ رسپین ږیرې وایي: «زموږ نیکه ګانو چې په ښوراوک کې وارول کښت یې په باران وا وله لوړې څخه یې ځمکې نه خړوبېدلې. لوړه دیوه

قاموس جغرافیایي افغانستان، ۱٤مخ، دکابل چاپ، ۱۳۳۸ هـ. کال

روداوم دی. دارود دتوبی له غروراوزی اوزدوالی یی(۲۵۰) میله‌دی. لوره ژوره ده غاروته یی او به نه خیژی .

سترستانه حاجی محمد نیکه خیشکی دوی تشویق کړل چی ویالی وګازی اوله لوری څخه اوبه خپلو کروند و ته وخیژوی بریځود حاجی نیکه خبره ومنله لیځی یی راونغښتلی لوری ته یی اومه بندونه واچول. دوی لـویی ویالی څینی وکښلی یوه ویاله دبدلزیو او زکوزیووه بله ویاله یی دمندوزیووه چی شیرانی‌هم په ښویلک شول‌له د غولویو ویا لوڅخه‌بیاکوچنی ویالی جلاکړی چی پـه دغوکی شپـږ ویالی یوازی دمندوزیودی.

وروستـه‌داوبـودهغه بـند په اغیـزه چی‌دپښین پـه‌ملوزوکی‌لوری‌تـه‌و اچـول شودلوری‌اوبه ښورا وک‌ته‌ونه‌رسیدلی او ښوراوک یی پـه یوه بی‌او بو میره‌بدله کړه. اوس دښوراوک دخلکو کښت وکرد باران په اوبودی . څه اوبه په او ښا نـوله څاه ګانوراکازی څاه ګانی یی شپیته اویا متره ژوری دی. دڅاه‌ګانو اوبه‌یی تروی دی نوځکه دوی ناوران (څلیرونه) هم لری . په ناورانوکی دباران اوبه‌ذخیره کوی‌د د څا او ناور په اوبودښوراوک خلک خپلی ورځنی‌اړتیاوی ایسته‌کوی، څښی یی‌اوادسونه‌پری تازه کوی، لوښی اوکالی پـری مینځی او څاروی پـری اوبـه کوی . دڅاه ګانو اونا وروانواوبه دومره نه دی‌چی‌دکښت وکوله پاره هم څینی کار وا خلی . د ښوراوک مځکه ډیره ده او اوبه یی لږی دی ځکه نوځینو مځکوته دکرهنی وار پسله څلوروپنځوکاالوورسیږی لـه‌غه املـه‌یی نو مځکه خورا زوروره وی، ډیرحاصل‌کوی اوسری‌ته یی حاجت نشته .

د ښوراوک ټول خلک په پښتوخبری‌کوی اود خلکو په محاوره‌کی‌یی دمتلونو ډیراستعمال داسی څرګند یږی‌چی دفولکلوری ادب خزانه یی ډیره بډایه‌ده .

دبریځویوزیات شمیرپـه هندوستان کی استوګنه لری اودا هغه پښتا نـه دی چی دافغانی فا تحینو سره هند ته ورغلی دی اوس یی پاتی کسان‌ځانونه هغوکسانه ته‌منسوب ګڼی چی دهندوستان په تاریخ کی نوم اونښان لری .

یوله دغو کورنیو څخه د حافظ رحمت خان بریځ کورنۍ ده چې اصلاد کندهار د شوراوک وو چې په رو هیلکنډ کې حکمران و . حافظ رحمت خان په هند کې دابدالي احمدشاه دفتوحاتو ملګری واوده زامن اوورېرونه درو هیلکنډ ډېر مشهور حکمرانان وو . پخپله حافظ رحمت خان دافغاني فرهنګ په بډایتوب کې ډېره لویه برخه اخیستې وه او ځینې داسي تاریخي متون د ده په پاملرنه د ورکیدو او هیرې څخه ژغورل شوي دي چې هغه نن دلویو علمي اسنادو په جمله کې ډېر هسك ځای لري.

تواریخ حافظ رحمت خان چې پیرمعظم شاه ته منسوب دی اصلي متن یې د حافظ رحمت خان په سپارښت لیکل شوی دی اودا یو داسې غنیمت اثر دی چې دپښتنې اقوامواوقبایلو دلیږد یدنو اونورو اجتماعي اوسیاسي مناسباتو ډېرې خبرې په کې پرتې دي .

له دغې کورنۍ څخه چې د شوراوك ته منسوب ده بل ډېر لوی سړی جنرال بخت خان وچې د هندوستان دخلکو په هغه ستر قیام کې یې دآزادي ساتونکو رهبري وکړه چې په ۱۸۵۷ ع کال کې دانګریزانو پرضد را اوچت شو .

د۱۸۵۷ کال په دسمبر کې انګریزانو دډیلي پرښار یرغل وکړ کورګاني پاچا بهادرشاه ظفر په دارسزه انګریزانو ته ځان تسلیماوه خوجنرال بخت خان هغه ته دادورکاوه چې دانګریزانو مخه به ونیسي. جنرال بخت خان دانګریزي قواوو په وړاندې دومره خندونه ایجاد کړل چې دکشمیري دروازې اولال کلا ترمنځ لنډه فاصله انګریزانو په پنځه ورځې ووهله .

دی جنرال پاچا دتسلیمیدو څخه ونه شو ګرزولای نوکله چې پاچا تسلیم شو جنرال بخت خان له ډیلي څخه لکسنهو ته ولاړ او له هغه ځایه دهندوستان غرونو ته وخوت اوپسې ورك شو چې بیا یې چا پته پیدانه کړه .

دشوراوك خلك وايي : «کله چې دډیورنډ کرښه ټاکل کیده نوشوراوك دافغانستان څخه دباندې شوي وخوسمندرخان بریځ دخپلو سپروسره پرکوټه حمله اوکړه

اودومره لوی خطرونه یې ا نګریزانو ته متوجه کړل چې هغوی په دې راضي شول چې ښوراوک د دیورنډ د کرښې هغې خوا ته کړي .

بړیڅان قوي خلک دي او د کار څخه د فراغت په وخت کې بیل بیل سپورتونه لري چې عمده سپورت یې غیږ ده. دمیلو په ورځواو ودونو کې اتڼونه کوي او د بړیڅو اتڼ ځان ته نوم لري. دوی په اتڼ کې توپکونو ته حرکت ورکوي او کله چې اتڼ یې ګرم شي نو په توپکو ډزې هم کوي. د سپوږمۍ په ۱٤ شپه په سپوږمۍ رڼایې ځوانې ښځې او پیغلې اتڼونه کوي او سندرې وایي .

دزوی دزیږېدنه نیکمرغي بولي او په هغه کورکې چې زوی وزیږي خیرا تونه کوي او د هلک د نوم ایښودلو پر وخت سندرې وایي او اتڼونه کوي. ویل کیږي چې د ښوراوک خلکو شمیر اته زره تنو ته رسیږي.

بلخ یا بلیخ

د دغې قبیلې خلک کله ځانونه د نیازي، کله دولت خیل او کله هم ځانونه د لودي داولادې نه شمېري، خو داسې فکر کیږي چې دوی لودي پښتانه دي. دوی په پنیا له نومې ځای استوګنه لري چې د غندشیخ د غره جنوب ختیځ خوا ته موقعیت لري .

د دغې قبیلې څخه یوه کورنۍ د میانوالي د سیمې په پپلان کې استوګنه لري(۱) دوی دلوانیو پښتنو سره داسې ګډشوي دي چې د هغوی سره یې کوم توپیر نه شي کیدای. دغه قبیله دومره مشهوره قبیله نه ده او د شمیر په لحاظ هم ډیر لږ دي (۲)

بنګښ

بنګښ د کرلانړ پښتنو یوه مشهوره قبیله ده. د دغې قبیلې خلک ځانونه قریش بولي او په خالدي افغانه سره هم شهرت لري. دافسانوي روایتونو له مخې

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۹ مخ.

(۲) حیات افغاني - ۲۹۹ مخ.

ددوی دلوی نیکه نوم اسمعیل و. دوی وایی چی دخالد ابن ولید دزوی عبدالله نه راښکته په لسم پښت کی اسمعیل وزیزید اودده ددووزامنوګا ړه او سمل ترمنځ چی موریی د پرملی (فورملی) دقبیلی څخه وه سخته جګړه رامنځ ته شوه.

حیات افغانی لیکی: ددغی قبیلی لوی نیکه اسمعیل دګردیز دسیمی په زرمت کی اوسیده. ددوی ددی کورنی جګړی په سبب و چی دګاره اوسمل په نوموټوددبنګښوپه توله قبیله کی دوی ګوندی رامنځ ته شوی اودوا ړه ګوندونه په خپلومینځو کی سخته دښمنی لری. کله چی په زرمت کی د دغی قبیلی شمیر مخ په ډیریدوشواوه بلی خوایی دغلجیو قبیلی زورولید نوتقریباً (۵۰۰) کاله دمخه یی دغه سیمه پریښودله اوپه کورمی، پیوار اوشلوزان یی چی د سپین غره په جنوب کی موقعیت لری خپله قبضه ټینګه کړه، خودا ورکزیو او ددوی ترمنځ بدی پیداشوه(۱) په هغه وخت کی دختکو قبیلی هم د بنګښوسره مرسته وکړه. اوتربوی سختی جګړی وروسته یی داورکزیو لاس له کوهاټ نه لنډکړاوخپله قبضه یی وربانـدی ټینګه کړه. تر هغی وروسته هم د بنګښواو اورکزیوترمنځ ډیری جګړی وشوی، خوپه پای کی دبنګښو او اورکزیو ترمنځ سرحد وټاکل شو، میدان اوهغه دره چی اوس بنګښ پکی استوګن دی دبنګښو اودشمال په خوا غرنیزه سیمه اورکزوته ورسیده (۲).

دبنګښوعلاقه د دری په شکل شرقاً اوغرباً دغرونوترمنځ پرته ده. ددوی لمر خاته اوجنوب ختیځ خواته ختک، شمال ته یی اورکزی، جنوب غربی حدیی د وزیروسره لګیدلی دی اولمراویدوته یی دکورمی علاقه پرته ده.

قاضی عطاء اللهخان پخپل اثر د«پښتنوتاریخ» کی د بنګښو په باب داسی لیکلی دی: «بنګښ داپریدواواورکزوسویل ته پرانه دی. ددوی دعلاقی

---

(۱) حیات افغانی - ۶۳۷ - ۶۳۸ مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۸ مخ

لمرخاته اوجنوب ختیځ ته ختیک موقعیت لری جنوب ته یی وزیرا ولویدیځ ته یی توری اوسیزی . ددوی ملک دیوی لویی دری په شکل دی . د دوی میدا نی علا قه زر خیزه ده . میدانی علاقی ته یی کوز بنګښ وایی او دغرونو علاقی ته یی بر بنګښ وایی . دکوهات ښارهم دبنګښو په علاقه کی دی (۱) »

دکوهات دضلعی شمال ته د پیښور ضلعه اوداپریدیو او اورکزیو غرونه ، شمال لویدیځ ته یی اورکزی او تیراه ، لویدیځ ته یی کورمه ایجنسی ، داورکزیو ایجنسی اوشمالی وزیرستان اوجنوب ته یی دکرک ضلع ، دمیانوالی ضلع اوختیځ ته یی د سنددریاب دکمبلپور ضلع او کوهات یوله بله څخه بیلوی .

په هنګو کی هم ډیرشمیر بنګښ استوګنه لری . او همدارازدټل ښارهم دبنګښو په علاقه کی پروت دی . هغه بنګښ چی دکورمی په علاقه او پیوار کی اوسیزی نوهغوی دتوری دقبیلی په ذریعه مغلوب شوی دی .

دبنګښو قبیلی ځینی خلک شیعه اوځینی هم سنی مذهبه دی . دکرمی شیعه بنګښ دسپین غره په لمن اودپاره چنارشمال ته اوسیزی چی شمیر یی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی (۱۱۰۵۸) تنوته رسیزی .

بلند خیل بنګښ چی دټل ښار ته نزدی دوزیروپه ګاونډ کی اوسیزی شمیر یی د ۱۹۶۱ کال داحصائیی له مخی ۶۴۴۶ تنوته رسیزی .

دهنګو دتحصیل نفوس چی اکثره یی بنګښ دی په ۱۹۶۱ کال کی (۹۰۱۴۸) تنوته رسیده . (۲)

میران زی دټل نه دهنګو ترشا اوخواپوری استوګنه لری اود څه دره هم دمیران زیو یا هنګو په نامه سره یادیزی .

بنګښ په عمومی ډول دکوکیلی په چاروبوخت دی خو ځینی یی د مالګی سوداګری هم کوی . دوی زړور ، جنګیالی او ډیرمیلمه پال خلک دی .

---

(۱) قاضی عطا الله خان ، دپښتنوتاریخ ؛ لومړی ټوک ، کابل - ۱۳۵۶ کال ، ۳۹۰ مخ .
(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۳-۹۴- مخونه .

ددوی دلویو اومشهورو کلیو اوځـایونو نومـونه دادی : نری او به ، تل، درسمند، هنګو، اوسترزی، کسائی، توغه، توره وړی، کڼی، مد خوزه او نور (۱)

سوویلیم بارتن دبنګښو دجګړنومیرونـوشمیر (۶۰۰۰) تنه ښود لـی دی چـی (۴۰۰۰) تنه یی په کوهاټ اوپاتی برخه یی دکورمی په سیمه کی اوسیږی :

دکوهاټ دضلعی دبنګښو نه پرته یوشمیر بنګښ په افغانستان، دایران دمازندران په سیمی اود هندوستان په ځینو ایالتونو په تیره بیا په فرخ آباد کی دیرشمیر بنګښ استوګنه لری :

دبنګښ دقبیلی اکثره خلك شیعه ګان (شیعه مذهبه) اودګاړی دګوند پوری اړه لری.

بنګښ

- میرانزی
  - باده خیل
  - حسن زی
  - عمر خیل
    - یوسف خیل
    - خاخیل
    - د تل اودوابه په شاوخواکی اوسیږی
    - میر احمد خیل
    - علیشیرزی
    - په هنګو اودهغه په شاوخواکی استوګنه لری (۲)
- بایزی
  - کمال خیل
  - مندوخیل
  - داودخیل
  - شادی خیل
  - دوداخیل
  - اوداخیل
- سمل زی
  - ایلم خیل
  - حسن خیل
  - لندی خیل
  - میاوی
  - کاغذی

(۱) پښتونستان کابل- ۱۳۳۰-۲۷۰ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۴ مخ .

بنوڅي

که‌چیری دبنوڅیو دنسب شجره په غورسره وګورونوڅرګنده‌بـه‌شي چي دوی په اصل کی کرلانـي پښتانه دي. دبنوڅیولوی نیکه شاه فرید نومیده چي وروسته په‌شیتك باندی مشهور شو. دشیتك‌مورککی نومیده چي د ده دپیداکیدو پـه‌وخت کی مړه‌شوه پلاریی په ده باندی دشاه‌فرید نوم کیښود. په کوچنیوالی کی یی د نوروښځودشیدوسره‌تـوافق نـه درلـودپـه دی نسبت ډیر ناروغ شو. نو په دغـه وخت کی دحکیمانوله‌خوادده‌پلارته توصیه‌وشوه چي دخری شید ی دی ورکړل شي. په‌دغه سبب دی په شیرتګك باندی مشهور شو چي دزیا ت استعمال په سبب شیرتګك په شیتك بد ل شو .

داسی روایت مـو جود دی چي شیتك دری ښځي درلودی. دیوی ښځي اولاده یی دوړ اوتني‌دی، ددویمی ښځي اولاده یی جیلم اوهویداوله د ریمی ښځي نه یی چي بانو نومیده دوه زامن دکیوی اوسورانـي په‌نامه وزیږیدل چي د وی دمور نوم له کـبله د وی ته بانوزی ویل کیدل خوعوام پښتانه یی‌بنوڅي بولی :

دبنودسمیی دتسمیی وجه به‌غالـباًدهماغی‌ښځي نـوم وی چي اولاده یی‌په‌دغه سیمه کی میشته‌وه داځکه چي وړاندی تردی چي دوی په دغه ځای کی میشته شي ددغی سیمی نوم بنونه و. په دی باب یو بل روا یت هم موجود دی چي د اسلام ترخپریدودمخه دلته یوهندی راجا استوګنه درلوده چي نوم یی ستړام و. ده خپله یوه لورچي بانونومیده خپل یوملازم اوپهـلوان تـه چي هـنی نومید واده کړه . نوموړی داواده دځان دپاره سپکاوی وګاڼه اوښیراوی یی وکړی چي دده د دی دعاوو دقبلیدوله کبله په دغه‌ځای‌دزلی او ډبرو باران‌وشو‌چي‌دغه‌ملك‌او‌اوسیدونکی خلك یی تباه کړل. نوددغی پیښی په سبب ددغی سیمی نوم بنو شو .

داسی ویل کیږی چي ددوی اصلی ځای دسلیمان‌دغره ښاخ د شوال غوکښل کیږی. هغه‌وخت‌چي‌هني‌اومنګل‌دبنو پـه‌سیمه‌کی میشته‌وو ددوی‌ترمنځ دبی اتفاقی پیـداشوه اوپـه هغه وخت کـی د دوی پـیـر شیخ‌شـاه محـمـد روحـانـی (رح)

له دوی نه په دی سبب ناراضه شو چی د پید اوارواو غلی عشر یعنی لسمه برخه چی هغه ته به یی ورکوله وربا ندی بنده کړی وه چی له هما ـ غه وختنه نوموړی پیرد شیتلک له اولادی نه دکیوی اوسوراني بنوخیواولاده دخپل زوی شاه نیکبین سره دشوال دغره څخه دی ملک ته را ولیږل اواجازه یی ورکړه چی دهنی او منګل قومونه له دغه ځایه وباسی اودغه سیمه چی په هغه وخت کی په دنه باندی مشهوره وه په خپله قبضه کی راولی .څر نګه چی د شیتلک اولاد ه دوزیر وقوم دغلبی اوزور زیاتی نه په تنګ شوی وو نو دغه خبره یی غنیمت وګڼله اودخانه کوچ په دول دغه ځای ته روان شول لومړی دتوچی دسیند سهیل خواته اودګبر دغره په شمالي لمنی ورغر کی میشته شول چی اوس هم دلته دکیوی میله په نوم یوځا ی شته :

بنوخیو د خپل پیر دزوی په غوښتنه اومشوره دری کوتری را وړی دیو ی کوتری نه یی هیڅ بڼی ونه ایستلی ددویمی کوتری نیمایی بڼی اوددریمی کوتری ټولی بڼی یی وایستلی اودری واړه کوتری یی دخپل استازی په لاس دهنی او منګلو قومونو ته واستولی اودا پیغام یی ورولیږه چی له تاسی څخه هر هغه څوک داستول شوی کوتری په څیرچی بڼی یی نه دی ایستل شوی کولای شی خپل مال اوجایداد واخلی اولاړشی اودوی ته به هیڅ زیان ونه رسیږی اوهغه خلک چی ترلږتم کیدو ورسته ولاړشی هغه به د هغی کوتری په شان وی چی نیمایی بڼی یی وتلی وی او هغوی ته به ځانی اومالی تاوانونه ورسیږی اوپښیمانه به شی اوهغه څوک چی نه ځی هغه به موږ د خپل پیر په برکت دهغی بی بڼو کوتری په شان لوڅ کړو :

کله چی هنی اومنګلو د کوتر ودغه حال ولید اوپیغام یی وا وریده نو په خپلو مینځو کی یی سره سلا اومشوره وکړه چی که څیری له دوی سره جګړه وکړی نود بریالیتوب هیله نشته همدارازدوی دخپلی بی اتفاقی اودپیر دنارضائیت په سبب خواشیني وو اوهم بنوخیو ددوی کرنی اوزراعت پایمالاوه اودوی ته به یی زیانونه رسول : کله چی په دغو کوچنیو پیښو باندی شخړی را مینځ ته شوی نو بنوخی

بریالی شول . په پای کی دهنی اومنګل قومونه مجبورشول اوملك یی پریښود .

دهنی دقوم لزشمیر دهندخواته لاړل اولزشمیریی دمنګلوله قوم سره یوځای دسپین غره په سهیلی برخه کی میشته شول چی له هغی مودی را په دیخوادشیتکو بنوڅیواولاده په دی سیمه باندی قبضه لری .

که څه هم ددوی له خوادغه ملك دنیولوتاکلی نیټـه معلومه نه ده ، خو دوی دشاه محمد روحانی (رح) په وخت کی چی د شاه رکـن عالم هممعصره اومریدو دلته میشته شوی دی اوشاه رکـن عالـم په (۷۰۵ه) کـال له دی نړی نه سترګی پټی کړی دی .

دبنود ضلعی جغرافیـوی موقعیت :

ددغی ضلعی لویدیځ ته دوزیروغر ، ختیځ ته یـی د شاپور دضلعی سرحد ، د متهه نوابیه سیمه اودجیلم دضلعی دتله کنګ تحصیل یوه برخه ، شمال ته یی دلویدیځ نه نیولی دسند درياب ترښی غاړی پوری دکوهاټ ضلعی د ختټکـو غونډی سیمه اودهغه دریاب کیـڼـه څنډه ازخه دراولپنډی دضلعی دمکهد د سیمی سره یوځای کیږی . سهیل ته یی ددیره اسمعیل خان ولسوالۍ پرته ده .

اوږدوالی یی له لویدیځ نه چی هلته دکورمی سیند د غـره نه اوا ری سیمی ته راځی ختیځ خواته دشاهپورتر ضلعی پوری (۱۰) میله اومنځنی پلن والی یی له شمالی نه جنوب ته ترڅلویښتومیلولزڅه زیات دی .

مساحت یـی (۳۶۱۱) میلـه مربع اود (۱۸۵٤) ع کـال دسرشمیرنی له مخی (۲۳٦۲۵۸) تنه اوسیدونکی لری چی په دی حساب په هر میل کی (٦۵) تنه میشـته دی .

ددغی ضلعی لویـه برخـه چـی دری پرګـنـی لری یعنی خاص بنو ، لـکهی - مروت اوعیسی خیل دسندهـ دریاب دلویدیځوغرونو په ذریعه احاطـه شوی دی په لیره بیاد تنګ دره چی دعیسی خیلواولکهـی مروتو په پولو کی دکورمی سیـنداو هامه لاری دیوځای کیدو په سبب دبنواومروتوپرګـنه دغرونو پـه حلقو کی د لوړ ځای څخه دګرد میدان په شان بریښی .

ښوېو پراخ میدان دی چې دکورمې په سین سره خپروېږي . دلته جوار ډېر کرل کېږي په اوړي کې یې هوا ګرمه ده ،خو په ژمي کې داسې سوړوي چې انسان یې زغملی نه شي .

حاصلات یې شولې، غنم، جوار، ګنې، تمباکو، کور کمن او زنجبیل دي. له ختکیو، توتانو، نارنج بادام او غټو لیمو ګانو پرته نورې میوې نه لري.(۱)

دبنو د خلکو ونې دنورو سیمو د خلکو د قد ونو په تناسب ورې دي . د دوی رنګونه زیړ او اکثراً بیضوي او متوسط اندامونه لري ددوی تنګې وړې او سترګې یې ګردې دي .

ددوی کالي او پوښاك نورو پښتنونه ورته دي . دبنو ځینو مشهور ښاخونه دادي :

د میری ښاخ، دسوراني ښاخ، د سمي ښاخ، دعیسکي ښاخ، دسیناور ښاخ، دتپي ښاخ، دغر صنزي ښاخ او دمنداخیلو ښاخ چې دا ښاخونه بیا په ډېرو څانګو او هره څانګه بیا په وړو وړو او فرعي پښو یاندي ویشله شوي ده . (۲)

بیټني

د دغې قبیلې خلك د خپل اوي نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لري . دا سړی په پښتنو کې ډېر مشهور نیکه دی او له پخوازماني څخه مورخانو ده نوم او حال لیکلی دی او په پښتني عنعنه کې دا سړی یو خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کېږي .

د دې عنعنې تصدیق په خارجي مورخینو کې ابوالفضل علامي (۱۰۰٦ ه) داکبر مغولي پاچا د دربار مورخ په دې ډول کوي : «په پښتنو کې درې ورونه بیټني ،غرغښت او سړه بن ډېر مشهور نیکونه دي (۳) .»

---

(۱) حیات افغاني - ۷۱۸- ۷۱۹-۷۲۱- ۷۲۲- مخونه.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکې ۱۳۹٦- ۱۳۷۹ مخونه

(۳) آئین اکبري ، لومړی توك ، ۱۹۱ مخ .

د بیټ نیکه نوم په تاریخونو کی بیټنی او بټن هم راغلی دی او نعمت الله هروی (نورزی) چی په (۱۰۱۸ ه) یی مخزن افغانی تالیف کړی دی مم د شیخ بیټنی او د ده د اولادی احوال په بشپړه توگه راوړی او څینو نورو تاریخونو ته حواله ورکوی چی مجمع الانساب او معدن اخبار احمدی او تاریخ ابراهیم شاهی له هغو څخه دی او نورده د مخه کښل شوی دی (۱)

د روایاتو له مخه بټن د قیس عبدالرشید زوی دی . بیټ نیکه (•) د خپلو ورونو یعنی غرغښت او سړبن نه په عمر کوچنی و، خود خپل نیک خوی، زهد او تقوی په وجه یی ډیر شهرت تر لاسه کړ. په کوچنیوالی کی یی تو غر بستان او عراق پوری سفرونه وکړل چی د دی سفرونو په ترڅ کی یی ډیر و خلکو سره لیدنی کتنی وکړی او د هغوی د محبت نه یی فیض حاصل کړ (۲)

اخوند درویزه ننگرهاری (چی تر ۱۰٤۸ ه) پوری ژوندی وهم د شیخ بیټنی او ده داولادی ذکر کوی او د پښتنو له مشاهیرو څخه یی گڼی خو تر دغو ټولو یو پخوانی او زوړ کتاب چی د بیټ ذکر او دده اشعار په کی راغلی دی د سلیمان ماکو د بارک خان دزوی تذکرة الاولیاء دی چی له (۶۱۲ه) وروسته لیکل شوی دی د دی کتاب هغه یو څو پانی چی شته د شیخ بیټنی ذکر داسی کوی: «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزگار د شیخ بیټنی دده ورور چی سړبن نومید او پر شیخ بیټنی هم خورا گران و. سړبن نه درلود زامن او هر کله به یی ویل خپل ورور ته بیټنی خپل زوی اسماعیل ور کا او لوی شو د سړبن په کاله خدای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړه دو مره زامن چی اوس شوگنون دهغو...(۳).»

لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی د پښتو ادبیاتو تاریخ په دوهم ټوک کی لیکلی: «دبیټ نیکه نور احوال موږ ته نه دی معلوم او نه دده د ژوند و خت مؤرخانو

(۱) د پښتو اد بیات تاریخ ، دوهم توک ،(۱۰۵) مخ .

(•) په سانسکریت کی بت Bhutt د دانشمد ، فاضل او بت د پهلوان او سرباز په معنی راځی.

(۳) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰٦ مخ .

(۳) عبدالحی حبیبی ، دپښتو ادبیاتو تاریخ ، دوهم توک (کابل: ۱۳٤) ۱۰٦ مخ .

تصریح کړی دی. فقط دپټې خزانې د لیکلو څخه ښکاري چې اسماعیل دبیټ نیکه زوی دخرشبون معاصرو او دغه سړی په (۴۱۱ هـ) کال کې مړ شوی دی. نو چې داسماعیل دژوند وخت د (۴۰۰ هـ) حدودوی ښایي چې پلار او کا یې هم د (۳۵۰ هـ) په حدودو کې ژوندي وی.

دحیات افغانی دلیکوال په حواله دی دسلیمان په غرونو کې میشته وخو تر مړینې وروسته دغزنې په شاوخوا کې ښخ شو (۱)

شیخ بیټني دری زامن درلودل چې اسماعیل، ورشبون او کجین نومیدل او په دغو دریو زامنو برسیره یې یوه لور هم درلوده چې بې بې متو نومیده او دشاه حسین غوری میرمن وه چې اولاده یې متوزي پښتانه دي (۲)

دبیټ نیکه په زامنو کې دورشپون او کجین اولادې ته بیټني وایي (۳) په پخوا وختونو کې ددغې قبیلې خلک دسلیمان دغره په لویدیځه خوا کې اوسیدل او دبهلول دزوی سکندر او دی دواکمنې په وخت کې دغلجیو دقبیلې دغلبې له امله له خپل پخوانې او اصلي تاټوبي نه وکوچیدل او دسلیمان دغره په لمرخاته د گومل درو دپرغاره او په ټانک کې میشته شول. وروسته بیا ددغې قبیلې اکثره خلک دسوداگرې او نورو دولتي چارو دتر لاسه کولو له پاره هند ته ولاړل له دی کبله چې په هغه وخت کې په هند کې پښتنو واکمنانو قدرت درلودنو له همدی کبله دبیټني قبیلې ځینې کسان هم دلوی پور تبو خاوندان شول چې تر هغه وروسته فتح خان بیټني دبنگال دعلاقې دگورد سیمې خودمختاره او مشهور صوبه دار یاگورنر و چې وروسته دهغه تاج دکرلاني قبیلې لاس ته ورغی او په همدی دول ددغې قبیلې خو تنو نورو هم دپښتنو پاچایانو په دوره کې امیرانو و هغه شمیر بیټنیان چې دگومل په دره کې اوسیدل د هغوی په شمیر کې زیاتوالی راغی چې دخپل ملک په لویو لو او دنورو سیمو په نیولو یې

---

(۱) حیات افغانی - ۳۸۱ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۳۴ مخ.

پیل وکړ ان تر دی چی (دوتی) ته چی کابښی ګرام ته نږدی موقعیت لری ورسیدل: (۱)

دوی دلته دوز یرو او مسیدوسره مخامخ شول او په هغه جګړه کی چی ددوی ترمینځ پېښه شوه ماتی یی وخوړه او بیرته تګ ته مجبور شول او دکړ نګی له کلاڅخه هم ښکته راغلل. اوس نوموړی کلا دمسیدو دقبیلی دبهادول زیو د ښاخ دښمنګی ځانګی په لاس کی ده. کله چی وزیرا ومسید ددوی دمقبوضه ملك له نیولو سره ته دهغوی په ملك باندی هم تیری پیل کړ نو په دغه وخت کی ځینی خلك له خپلو کوروڅخه لاړل او چیرته چی دوی ته پناه ورکړل شوه هلته میشته شول، خود کجین داولادی زیاتره برخه او دهغی نه دورسپون اولاده دسلیمان دغره په ختیځه برخه کی میشته دی (۲)

ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی دګبرغرچی دبنو جنوب او دتاك شمال ته پروت دی او دورګارانښاخ ورسپون بیتنیو په قبضه کی وچی وروسته بیا په نوموړی ښاخ باندی دګوربزو قبیلی یرغل وکړ او بی شمیره ورګاری یی ووژل او ددوی ملك یی ونیوه. داسی روایت هم موجود دی چی ددغی مظلومی او خپل شوی فرقی په مینځ کی یوه امیند واره ښځه هم وه چی ژوندی پاتی شوه او دلکی په نوم یوه ځای ته راغله او په دغه ځای کی خدای (ج) دی ته دوه غبرګونی زامن ورکړل چی په یوه باندی یی دآدم او په بل باندی یی دمعروف نوم ونه کیښودل او کله چی دغه یتیمان دبلوغ مرحلی ته ورسیدل نو دخپلی مورنه یی دبیتنی قبیلی د پاتی خلکو حال تر لاسه کړ او دګومل دری ته دکجین او ورسپون اولادی ته ورغلل او له هغوی نه یی مرسته وغوښتله او هغوی یی دخپلی مظلومی څخه خبر کړل او ورته یی وویل که چیری تاسی زموږ پخوانی ملك ونیو نو دوی برخی یی ستاسو او دریمه برخه یی موږ ته راکړی (۳)

---

(۱) حیات افغانی -۳۸۲ مخ.

(۲) نوموړی اثر ۳۸۲ مخ.

(۳) تواریخ خورشید جهان- ۲۰۶ مخ.

دگجین اولادی دغه شرط ومانه‌اوهغه‌خوا ته یې لښکری ولیږلې او پــه هغه جگړه کې چې د دوی ترمنځ پیښه شوه کجینوته بری ورپه برخه شو اوگور بـز وتښتېدل‌اودهغوی‌داوسني سیمی لویدیـځ خواته ولاړل توبریالیتوب وروسته یې مفتوحه سیمه د پخوانی شرط له مخې په دریـو برخوویشله‌چې‌دوی برخې‌دکجین اولادی ته اوپاتی‌دریمه برخه یې اصلي خاوندانوته ورکړل شوه اوددغه ویش‌په مطابق ددغې سیمې دچاروواکي ترسره کیدی خـواوس دگبرسیمې‌اکثره ځمکې دکجین اولادی دنانی ښاخ دبیې اوگروی په ذریعه نیولي دی (۱)

بیټني د جنوبي وزیرستان په سهیل اوددیره اسماعیل‌خان دضلعې پـه لویدیځ کې استوگنه لری چې دجغرافیوی پلوه په جنوبي وزیرستان، خوپـه اداری لحاظ په دیره اسماعیل خان کې موقعیت لری .

ددوی سیمه له ۱۲ څخه تر۱۵ میلوپوری پـلن والي او تقریباً ۵۰ میله اوږود والي لری . ددوی اصلي مرکز دجنډ ولـه پـه نامه سره یادیږی چې پـه جنوبي وزیرستان کې دټانګ پوری مربوطه سیمه ده همدارازددغې‌قبیلې خلک په بنوکې هم استوگنه لری (۲)

په ۱۹۶۱ کال کې په بنوکې ددوی شمیرد۱۱۹۸٤ تنواو په دیره اسماعیل‌خان کې ۱۳۲۱۷ تنو ته رسیده . (۳)

کسبونـه او عادتونـه :

ددغې قبیلې اکثره خلک دکرنې اومالداری پـه چارو بوخت دی : دوی پـه خپلوکسبونوکـې تـکړه اوزیارکښ دی ددوی څخه ځینې خلک هندوستان تـه د سوداگری له پاره تګ اورا تګ کوی (٤)

بیټني غنم رنګه پوستکی، گردمخونه، غټې‌سترگې او منځنی اندامونه لری .

(۱) حیات افغانی- ۳۸۳ مخ .
(۲)اضلاع، ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.
(۳) » » » » ۹۸ مخ .
(٤) پښتونستان، ۲۵۲مخ.

دوی دیرمیلمه پالونکی خلک دی . د بیټنو د نارینه او ښځو پوښاک د وزیرو سره د
ګاوندیتوب په سبب ورته والی لری. همدار از دیوالر تو پیرونو څخه پرته ددوی دود او
دستورکت مټ دوزیرو په شان دی :

د ښواو دیره اسماعیل خان نه پرته د یوشمیر بیټنی په هندوستان او د افغانستان په بیلابیلو
ولایتونو کی استوګنه لری او خلک د دغه قبیلی خلکو ته دستانه وو په ـه توګه درناوی کوی:

همدار از دوی د مسیدو سره پخوانـی د ښمنی لری اود مروتو دقبیلی د موسی
خیلو او نوتاخیلو ا کثره ځمکی ددغو خلکو له خوا کرلی کیږی :

دبیټنی دقبیلی ښاخونه:

ددغی قبیلی خلک په ځینو عمده څانګو ویشل شوی دی چی بیا وروسته په نو-
رووړو خیلو نو باندی ویشل شوی دی د غه څانګی په لاندی دول دی :

دانا، تتا، کتیا، کوتی، رتن زی ، بوبائی، بویک، توران خیل ، کته ګرام ،
مندانه ، شیخایی، ترایی اوخپلایی(۱)

۱ـ دکوتی ښاخ :

دکوتی ښاخ پـه اصل کی سیدان دی ځکه چی دبیټ نیکه لمسی ابراهیم بن
ورسبون یوسیدماشوم په خپل زوی توب ونیوه اوهغه یی لوی کړچی دغه ماشوم
کوتی نومید چی دکوتی ښاخ هم دده په نوم نومول شوی دی . کوتی دا براهیم
داصلی زوی دوتانی څخه نیمه برخه واخیستله نو ځکه دبیټنی په قبیلی کی وشمیرل
شواوس هم دده اولادی تـه سیـدان وایی چی دښو په ضلعه کی یوه سیمه دکوتی
صادات په نامه یادیږی چی هلته یی اولاده میشته ده :

۲ـ دتتا، دنااو کتیااولاده :

دوی دکجین له نسل څخه دی او اوس دبیټنی په قبیله کی داسی ګډ شوی دی
چی ددوی تر منځ هیڅ توپیر نشته. دتتا او دنا اولاده دشمیر دزیاتوالی په سبب دتولی
بیټنی قبیلی مخکښس دی (۲)

---

(۱) اصلاع ،ایجنسی هاوقبایل ایالت پښتونستان ،۹۸مخ .
(۲) حیات افغانی ،کابل - ۱۳۶۲ ، ۸۸ مخ .

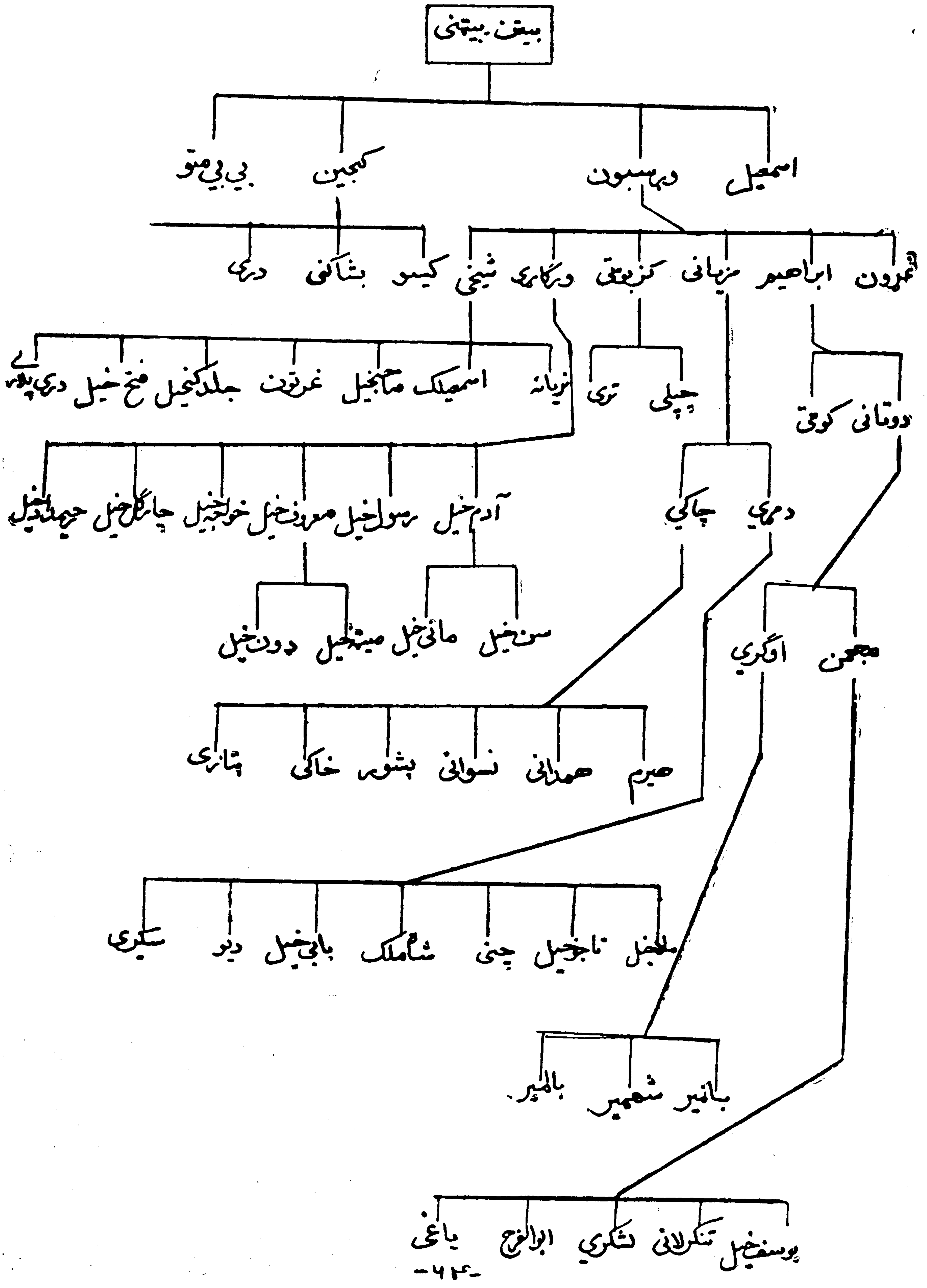
بیټن بیټنی
اسمعیل
ورسپون
کیجین
بی بی متو
عمرون
ابراهیم
مزیانی
کنزبوتی
ورکاری
شیخی
کیسو
بشاکنی
دری
دوتانی
کوتی
چیلی
تری
نزیانه
اسمیلک
مماخیل
غرتون
جلدکخیل
فتح خیل
دمری
چاکی
آدم خیل
رسواخیل
معروف خیل
خواجه خیل
چارگل خیل
سن خیل
مانی خیل
میته خیل
دون خیل
اوګری
صیرم
همدانی
نسوانی
بشور
خاکی
ناجوخیل
چنی
شاملک
بابی خیل
دیو
سکری
بانیر
شهمیر
بالمیر
یوسف خیل
تنکرلانی
لشکری
ابوالفرج
یاغی

-٦٤-

(c) ketabton.com: The Digital Library

پره څمکني

دپره څمکني قبیله د سړبن په تولنیز ګروپ کې شمېرل کیږي چې د سپین غره په سهیلي لمنو کې ژوند کوي . ختیځ ته یې اپریدي او اورکزي، او لویدیځ ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خوا ته یې د توري او اورکزي سره پوله لري .

په ۱۹۶۱ ع کال کې د دوی شمېر (۳۹۱۱۹) تنو ته رسېده . دوی په یوه غرني سیمه کې ژوند کوي . د دوی ځمکې اکثره للمي دي خو ښه حاصل نه ورکوي پره څمکني د افغانستان څخه د سپین غره په واسطه جلا شوي دي او کله چې افغانستان ته سفر کوي د اپرید یو او کورمي دلارو څخه ځي او په اداري لحاظ د کورمي په ایجنسي پوري مربوط دي . دوی غالباً د کرمان په دره کې ژوند کوي.(۱)

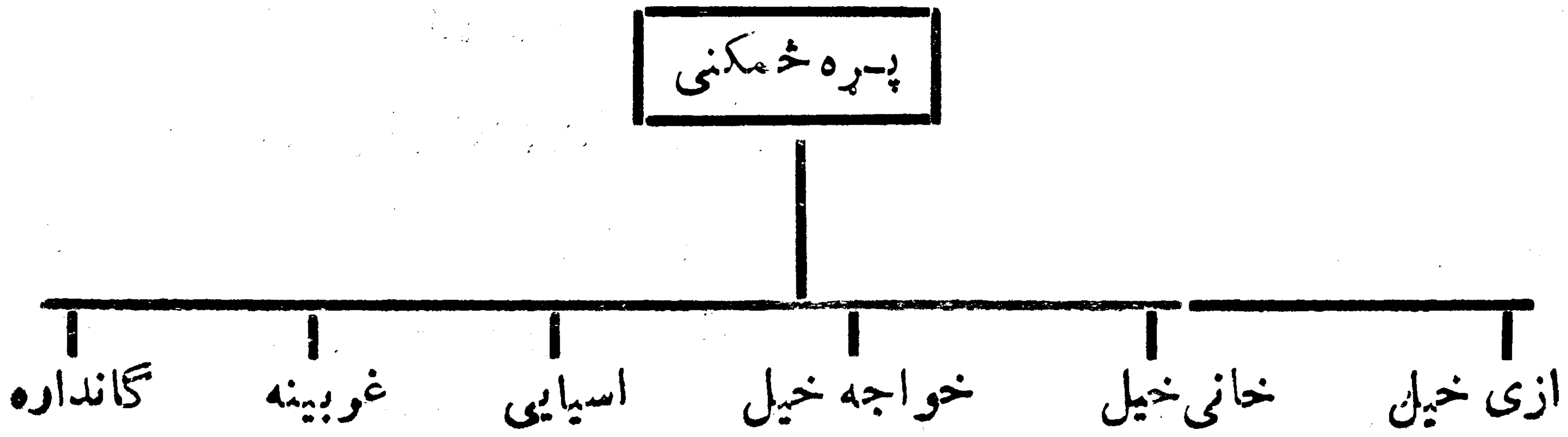

پربه

پربه په اصل کې کرلاني پښتانه او دخوګیانیو د قبیلې یوه څانګه ده خو د یوې مودې راهیسې له دوی نه بېله شوې ده او دخوګیانیو له پاټي ښاخونو څخه دومره لیرې استوګنه لري چې په خپله هم نه پوهیږي چې له خوګیانیو سره اړیکې لري او که نه (۲)

نوځکه مو دلته په ځانګړې توګه وڅیړل . د پربه مشهور خیلونه دادي: مردي-خیل ، میاخیل ، بسي خیل ، سردارخیل ، محمود خیل، تري زي، ملي زي، اشي زي، دده خیل او بوچي خیل.

---

(۱) اضلاع ، ایجنسي ها وقبایل ایا لت پښتونستان - ۹۲ مخ .

(۲) حیا ت افغاني - ۵۰۱ مخ

داسي ويل کيږي چې اومړی تولوخوګيانوپه خوست کې استوګنه درلوده خو د جهانګيرپه زمانه کې د زرمت په سيمه کې ځينو استوګنوغلجيو قبايلوپه دوی حمله وکړه اودوی يې د خپلې سيمې نه بې ځايه کړل . د شاه جهان دواکمنۍ په وخت کې په دوی کې کورني جګړې پيل شوې او دوی په هغو جګړو کې ډير کمزوري شول (۱)

دحيات افغاني اوتواريخ خورشيدجهان دمولفانو پـه قـول د دوی د وسله وا لو کسانو شمير په هغه وخت کې (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی. دوی د خوست په سيمه کې استوګنه لري او په سپين ګوندی کې داخل دي . د پرېه د ښاخ زيات شمير خلك د کرنې په چارو بوخت دي خو لږ شمير يې د تجارت او سوداګری کارو نه هم سرته رسوي (۲)

پرمليان (فرمليان)

پرمليان پرمليان او يا فرمليان پـه پښتنو کـې يوه ډيره لرغو نې قبيله ده چې د غرغښت په تولنيز ګروپ پورې اړه لري او ځا نونه د کاکړويوه ځا نګه بولي . د دوی داستوګنې اصلي ځای پرمل يا برمل دی چې دسليمان د غرو نو په اړې اود اوسني ا رګون پـه سيمه کې موقعيت لري .

تاريخ حيات افغاني ليکي : پرمليان اکثراً پـه اورګـون اودخرو تو د سيمې په منځنۍ برخه کې اوسيږي (۳)

البيروني دقانون مسعودی په دريم توك کنې دپرمليانـودسيمې موقعيت د غزني اوملتان ترمنځ ښودلي دی . همـدارازد دولت افغاني دتاريـخ مؤلف زرد ارخان ناغر دپرمليانو دقبيلې دموقعيت په باب ليکي :

«پرمل دغزني په توابعو کې ديوې سيمې نوم دی اوهغه کسان چې د پرمل په سيمه کې استوګنه لري د پرمليانو په نامه بلل کيږي (٤)»

---

(۱) پښتانه د تاريخ په رڼا کې - ۱۳۸۹ مخ .

(۲) تواريخ خورشيد جهان - ۲۵۰ مخ .

(۳) حيات افغاني- ٦٤٧ مخ .

(٤) معاون سرمحقق محمد محسن پرملي ، (دپرمليانو قبيله) دحقيقت سرباز دورځپاڼې ٤٧ ګڼه د ۱۳٦۷ کال دسرطان مياشت .

دافغانستان نامتو او وتلي مورخ اروابناد استاد احمد علي کهزاد هم دپرمليا نود اصلي ټاټوبي مرکز (اورگون) ښودلی دی چي پرمليان پـکي ژونـدکـوی . کـه څه هم دپرملیانو داستوگنی اونژادي اړیکو په باب دول دول نظـریـې څرگندې شوی دي او دهغوی څخه یې ځینې عقیده لري چـې پرمليان دهغو يفـتلي شهزاده- گانو له اولادي څخه دي چې دعرب و دفتوحاتو له وخت نه دغز نوی واکمني تر دوري پوري او بیا تر اوسه په سليمان او سپين غره کي اوسیږی .

همدارنگه دپرملیانو په باب دوهم نظر دادی چي دوی به خلجي (غلجي) وی خو هغه دوېم او قطعي نظر چي دپـرملیـانـو پـه بـاب صدق کوی هغه دا دی چي دوی دپښتنو دغرغښت په ټولنیز گروپ شامل او دکاکړ و پښتنو اولاده ده چي موږ ددوی دپښتونوا لـی دثبوت له پاره لاندیـني دلایل راوړای شو . هغه وخت چي بهلول لودی دډيلي سلطنت ترلاسه کړ نو ديوه فرمان په ذريعه يې پښتانه قبايل هند ته ور وبلل . په دی فرمان کي راغـلي وچي ماتـه خدای دهندوستا ن تخت راکړ خو ددی تخت حفاظت هغه څوك کولای شي چي د قوم او قبيلي خاوندوی. نو پـس پښتنو ته په کار دی چي ددوی د يرشمير هندوستان ته راشي او نه يوا زی سلطنت و- صاني بلکې هغه ته پراختيا ورکړی اوجا گيرونه ترلاسه کـړی چي ددغه فرمان په ځواب کي ډير پښتانه قبايل په تيره بيا لوهاني او پرملي پښتانه دهند په لور وړغلل.

په اوسني وخت کي پرمليان په لاندنيو سيمو کي ژوند کوی :

۱- زوړ اورگون چي داورگون داولسوالي په شپږ کلومتری کي موقعيت لری او وېل کيږی چه په دغه ځای کي دپرمليانو تقريباً څلورزره کورني ژو ند کوی. دزاړه اورگون پرمليان په دوو ښاخونو ويشل کيـږی شرف اوسپري چي شرف بيادبالشتي، ميل احمد او ملت کلاں په څانگـو اوعلي خيـل اوقره خيل دسپري په ښا خ پوري اړه لری .

داورگون په پرمليانو سربيره يوشمير پرمليان دکـابـل دچهاردهي په کلا ی- قاضي، کلای غيبي، آ قـاعلي شمس، ده مرادخان، چهلستون، سرآسياب، موسهي

پرملیان، کلای کاشف، یوسف بنګی، برپرملی او کوز پرملی کې چې دګلباغ د سیمې پورې اړه لري او کلای غیب الله او کلای بهادرخان پر ملي کې ژوندکوي همدارازدکابل درخت شنګ ته نژدې په کوز پرملي کې هم استوګنه لري. یوشمیر پرملیان دمزارشریف په چارکنت، لوګر، غزني، هلمنداوکندهار کې هم اوسیږي دخوشحال ختک داشعارودقاموس له مخې دګوزی پښتونخواد صوابی په تحصیل او همدارازدپاکستان په پنجاب کې زیات شمیر پښتانه پرملیان استوګنه لري. (۱)

پرانګیان

دوی لودی پښتانه دی. ویل کیږي چې دلودی د زوی سیاني له دووزامنود جملې نه یې پرانګی مشروچې دغه څانګه دهغه په نامه سره شهرت لري. په پیل کې ددغې قبیلې خلك په لویډ ځ افغانستان کې میشته وو، خوتر هغه وروسته دغره ختیځې خواته ددامان دسیمې په ټانك اوروړي نومې ځایونوکې یې استوګنه غوره کره. چې ډیره موده یې پردغې سیمې با ندې قبضه دراود له څوړ هند د مغولي واکمن ظهیرالدین محمد بابر په وخت کې دد ولت خیلو، میاخیلو اومروتوقبیلې او همدارازدلواڼي نوروڅانګودغه سیمه په زورسره دپرملیانونه ونیوله او ډیرشمیر پرانګی ووژل شول. پاتې یې تیت اوپرك اود خپلې قبیلې له نوروڅانګوسره دهندوستان په مختلفواوبیلا بیلوبرخوکې میشته شول (۲)

اوس په افغانستان کې حتی څوك دپرانګي له نامه سره هم اشنایي نه لري، خود هندوستان په بیلابیلو برخوکې دوی دلودی پښتنو په نامه سره استوګنه لري. دهندوستان دپنجاب دایالت په روپراولود یانه نومې ځایونوکې هم ددغې قبیلې خلك میشته دی. همدارازدهندوستان په دکهن کې هم ددغې قبیلې څوکورنۍ شته:

---

(۱) محمد محسن پرملی، «دپرملیانوقبیله» حقیقت سرباز، ۴۷ ګڼه د۱۳۶۷کال دسرطان میاشت

(۲) حیات افغانی - ۲۸۷ مخ.

دهند مشهور رواکمنان لکه سلطان سکندر لودی او سلطان ابراهیم لودی هم دلود یا نود پر انګی ښاخ ته منسوب وو .

پنج پـای

لکه چې د درانیو په بحث کی راغلی دی درانیان د سړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لری او په دو وستورخانګو یعنی ځیرك او پنج پای باندی ویشل شوی دی دپنج پای ښاخونه دادی:

۱ـ نورزی.

۲ـ اسحاق زی .

۳ـ الیزی .

٤ـ ادوزی.

۵ـ ماکو .

٦ـ خاکوانی یا خوګیانی .(۱)

پته دی پاتی نه شی چې دپنج پای دخوګیانی یاخاکوانی ښاخ دی له هغو خوګیانیو له قبیلی سره یو ونه شمیرل شی کوم چې دننګرهار دولایت د خوګیانیو په اولسوالی کی استوګنه اری او کرلانی پښتانه دی .

پنـی

دپنی قبیله په غـرغښتو پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده.ددغی قبیلی اصلی مرکز د کاکړستان دژوب ناوه او د بوری تاریخی سیمه ده. خو بیا وروسته پنیو خپله پارنی سیمه پریښی او د لویی تاریخی پښتونخوا نورو سیموته لیږدیدلی دی.هغه وخت چې پنیانو خپل اصلی ټاټوبی کاکړستان پریښودنوځینی یی په پښین کی میشته شول او ځینی یی دسیوی په تاریخی سیمه کی اباد شول (۲)

---

(۱) معلو مات مختصر در باره.ا قوام وقبایل ولایات سرحد ی کشور- ۹٤ مخ .
(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی کویټه ، ۱۹۷٦، ۹٤ مخ .

ظفر کاکاخیل په خپل مشهور اثر «پښتانه د تاریخ په رڼا کې» لیکي: «پڼي هم د کاکړو په شان مشهوره او پخوانی قبیله ده او جرړې یې تر ویدي زماني رسي. د دوی ځینی خلک په افغانستان او ځینی یې په دکهن کې هم استوګن دي.» (۱)

همدارازد پڼي د قبیلې یو شمېر خلک د هند داندهرا پرادیش په ولایت کې هم شته دي چې د هندوستان په تاریخ کې دلیدو وړ برخه لري: داودخان پڼي په هند کې یو تاریخي شخصیت تېر شوی دی.

د پڼي ابن داني دنسب شجره

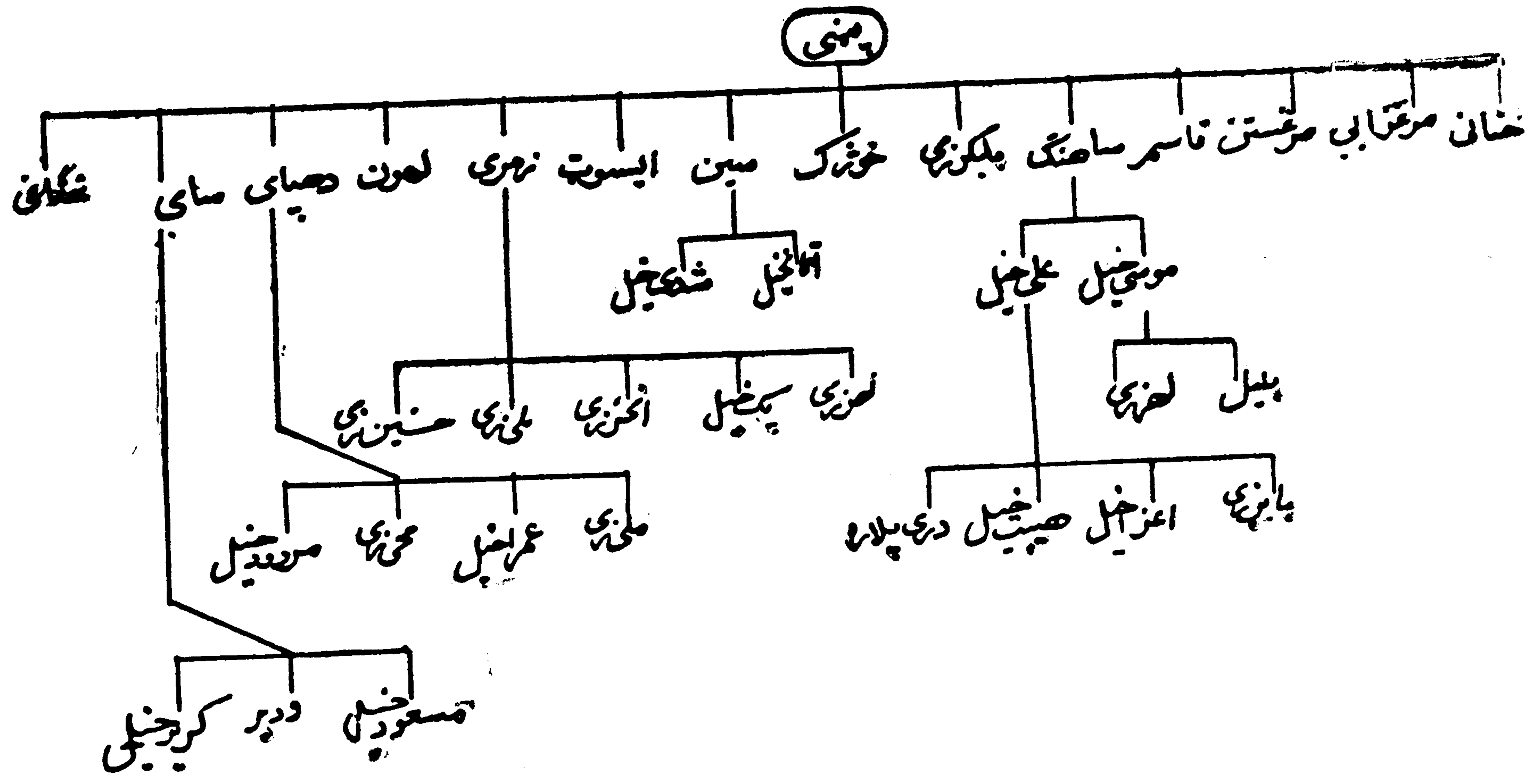

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۹ مخ.

پوپلزی

پوپلزی دسړبن په توليز گروپ اړه لري او د درانيو د څيرك په څانگې پوري تړلي دي.

پوپلزي د نورو درانيو څانگو څخه ډيره نوميالی څانگه ده ځکه چې د پښتنو پاچا ابدالي احمدشاه بابا اود ده اولاده له همدغې څانگې څخه دي. د دوی زيات شمير په کندهار او هرات کې استوگنه لري او لږ شمير نور يې د هيواد په نورو لويد يځو ولايتونو کې ميشته دي. د دوی د کرنې په چارو بوخت دي او ډيرې ښې ځمکې لري:

همدار از د زابل په ولايت کې هم يو شمير پوپلزی استوگنه لري. اوس په هر يوه ولايت کې د دوی د استوگنې سيمې او شمير ښيو:

۱ ـ د کندهار په ولايت کې:

د کندهار ولايت په مرکز، دامان، شاه ولی کوټ، ارغنداب، خاکريز، پنجوايي او ارغستان په اولسواليو او د غورلك په علاقه داری کې استوگنه لري چې د کندهار په ولايت کې د دوی شمير د ۱۳۶۰ کال د احصائيې له مخې ۶۷۲۸۳ تنه ښودل شوی دی. (۱)

د هرات په ولايت کې:

پوپلزيان د هرات ولايت د نظام شهيد، غور يـا نو، اوبې، کرخ او زنده جان پـه اولسواليو کې استوگـنه لري چې د هرات په ولايت کې د دوی شمير د (۱۵۷۷۶) تنو په شاوخوا کې اټکل شوی دی.

د هلمند په ولايت:

د ناوه بارکزايي او نوزاد په اولسواليو او د واشير په علاقه داری کې هم يو شمير پوپلزيان استوگنه لري په نوموړی ولايت کې يې ټول شمير (۱۲۱۵۳) تنو ته رسيږي.

د زابل پـه ولايت کې:

د ترنك او جلدك په اولسواليو او د ميزان په علاقه داری کې استوگنه لري چې په نوموړي ولايت کې د دوی شمير (۳۸۳۸) تنو په شا اوخوا کې ښودل شوی دی.

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبايل ايالت سرحدی کشور ۹۸ مخ.

د ارزگان په ولایت کې :

په تورین کوټ او د خاص او روزگان، گزاب، شهید حساس او د هراود په اولسوالیو کې استوګنه لري چې په نوموړي ولایت کې د دې شمیر ۲۹٦٤۱ تنه ښودل شوي دي (۱)

یوشمیر پوپلزي د باد غیس په ولایت د مرغاب او غورماچ په اولسوالیو کې هم استوګنه لري یوشمیر پوپلزي په ملتان کې هم استوګنه لري چې ښایي دوی په کوم سیاسي ملحوظ هلته تللو ته اړشوي وي (۲) که څه هم ځینې پوپلزي پوونده دي خو بیا هم ځینې زیات شمیر یې د کرنې په چارو بوخت دي د دې د کوچیانو شمیر هم لږ دي.
د دوی تخمیني شمیر د (۱۲۸٦۹۱) تنو په شا اوخوا کې دی :

پیاروخیل

دوی هم غلجي پښتانه دي او اکثریت یې په زرمت، پکتیکا او د کابل ولایت په جنوب لوید یځ یعنې دللندر په درهٔ کې استوګنه لري :

تاړن

د تاړن د قبیلې له په باب په مخزن افغانی کې لیکل شوي دي چې په اصل کې د سیدزوي و، خو کاکړ هغه په زویتوب ونیوه اوهغه یې وروزه. تاړن هم په دغې قبیله کې ښځه وکړه او اولاده یې د کاکړو د او لادې سره مخلوطه شوه چې اکثره تاړن د کند هار په سیمه کې میشته او ستانه بلل کیږي او وایی چې دوی د (طاهر آبشناس) له اولادې څخه دي چې د سلطان محمود غزنوي د واکمنی په وخت کې د او بو پیژندلو په کار کې بې ساری و (۳) د نسب د شجرې د لیدلو څخه

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۹۷ مخ .
(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم توک ۸۷ - مخ .
(۳) حیات افغانی - ۲۳۱ مخ .

وروسته دا څرګنده شوه چې دا قبیله هم دغرغښت په تولنیز ګروپ کې شامله ده.
ددغې قبیلې وګړي په رودملازی، زیارت، هرنایي او سنګاوي کې ژوند کوي(۱)

د تارن یا طاهر د نسب شجره

تارن

خواجه کړی

هکالون — ادین — ابراهیم — اسماعیل — تور

تتا

دوی په اصل کې دکچین له نسل څخه دي او اوس دبیټني په قبیله کې داسې ګډ شوي دي چې ددوی ترمنځ هیڅ توپیر نشته. ویل کیږي چې دتتا اولاده دشمیر دزیاتوالي په سبب د ټولې بیټني قبیلې منځکښې دي (۲)

تتور

تتور د دولت خیل او تاك په لوېدیځه برخه کې موقعیت لري. د دې ښاخ خلك هم ددولت خیلو او میاخیلو په شان په سوداګرۍ او تجارت باندې بوخت وو چې ددوبي له خوا به په وانه او په ژمي کې به ددامان په سیمه کې اوسېدل. دخانزمان خان کټي خیل دتسلط او قبضې په وخت کې دغه قبیله د لوحاني د ټولو خانانو په ګډون دده تسلط لاندې پاتې شوه. وروسته دنادرشاه افشار ایراني په وخت کې دشاه بزرګ دخانۍ په موده کې دغه قوم دمغولو سره دمقابلې له کبله ډیر کمزوری شو او کله چې دغه قوم په یعقوب خیلو باندې یرغل وکړ نو دیعقوب خیلو نه یې ډیر خلك وژل. خوښونګه چې صاحب دا د خان او دیعقوب خیلانو

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې - ۴۶۷ مخ .

(۲) حیات افغاني - ۳۸۸ مخ .

نوروملکانو دګندابوریانو نه مرستهوغوښتله ګندابوریان هم ددوی سرهملا وتړله اودتتورپرقوم یې حمله وکړه چې دیرشمیر تتور یې دیعقوب خیلو په بدل کې ووژل چې وروسته بیادغهٔ قوم دیر کمزوری شو (۱)

دحیات افغانی په قول ددغه ښاخ شمیرله دریوسووکورنیونه زیات نه دی. ددوی دود او دستور دمیاخیلوسره ورته والی اوییووالی لری اوغالباً خلک یې دکرنې په چاروبوخت دی. (۲)

ترکلاڼی (ترکاڼی)

که چیری ددغې قبیلې دنسب شجره وګورونوخرګنده به شې چې دوی دسړبن په تړلنیزګروپ کې شامل دی. دوی د پښتنونوروقبایلوپه ډلې کې یوسفزیو، مندړو اوګګیانیوته دیر نژدی اودغه دری واړه قبیلې دترکلاڼیوپه ګډون دښاخې خیلویاخوښې خیلو پښتنوپه نامه سره یادیږی :

دغه قبیله په پخوانیومتونوکې دمشال په توګه داخوند درویزه په تذکرةالابرارو الاشرار کې عموماً دترکلاڼی په نامه یاده شوې ده خواوس معمولاً دترکاڼی په لیلك دودلیکله کیږی.

یوسفزی، مندړ، ګګیانی اوترکاڼی چې مجموعاً دخا ښې خیلو یا خوښې په نامه یادیږی ددوی اصلی اولومړنی تاټوبی دارغستان په حدودوکې دغوبندان اوسره غره په خواوشاکې هغه ځمکه ده چې دغوری مرغی په نامه یادیږی. دوی چې دترینوپه ګاوندکې اوسیدل دترینودفشاراوزورله امله یې خپله سیمه پریښوده او دغوریاخیلوله خوادغزنی دمقرپه کڅی کې په ورکړل شوې ځمکه باندی دشه وخت له پاره میشته شول خوله غوریاخیلوسره هم خوابدی شول هغه ځمکه یې هم پریښوده چې په نتیجه کې دکابل خواته راوخوځیدل. دراتګ په وخت کې اتمانخیل هم ورسره ملګری شول. دوی دکابل په شا اوخواورشوګانوکې میشته شول چې په هغه وخت کې په کابل کې دتیموری کورنی میرزاابوسعید واکمن وچې

---

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۸ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۹۸ مخ.

ورپسی یې زوی میرزاالغ بیګ دهمدغو پښتنو په مرسته په ۱۴۶۹ع کال کې په کابل او غزنې کې واکمن شو. له دغه ځایه اتکل کېږي چې ښایي خانې خیل پښتانه به د کابل ورشوګانو ته د پنځلسمې پیړۍ دلو مړی نیمایي په وروستیو کلونو کې راغلي وي. میرزا الغ بیګ چې تر څو پوري کمزوری وپه همدغو پښتنو به یې ځان ساته خو کله چې هغه په خپلو پښو ودریدد پښتنو سره یې مخالفت څرګند کړ. میرزا الغ بیګ لازمه وګڼله چې دهغوی پیاوړی ځواك مات کړي هماغه وچې خانې خیلو پښتنو مشرانو ته یې یوه میلمستیا جوړه کړه او په چل ول یې سره یې دهغوی د(۹۰۰) تنه په شااوخوا کې مشران له تیغه تیر کړل چې ادیره یې د کابل دمونجان دغونډۍ په جنوبي برخه دسیاسنګ دغره په لمنه کې پرته ده داپېښه په غالب ګومان د۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلونو په شااوخوا کې شوې ده :

تردې خونړۍ او خواشینوونکې پیښې وروسته خانې خیل پښتانه د کابل نه د ننګرهار په خوا روان شول تر کلانیو به لغمان کې واړول :

یوسفزي ، ګګیاني او اتمان خیل په ننګرهار کې اوسیدل چې په بیا وروسته نوموړي درې قبیلې په سوات ، دیر او باجوړ کې میشته شوې، خو تر کلاني چې په لغمان کې یې استوګنه غوره کړې وه دلغمان خلکو ددوی له لاسه په کابل کې مغولي حکمران ته شکایت وکړ اودمغولي پوځ په فشار ترخه مودې وروسته دلغمان نه باجوړ ته ورغلل:

محمدحیات خان په خپل مشهور اثر «تاریخ حیات افغاني » کې لیکي: «په کومه سیمه کې چې د تر کلانیو قبیله استوګنه لري یوه غرنې او ښکلې شنه سیمه ده چې دیره په زړه پوري آب وهوا لري. ددوی په سیمه کې دغنمو پیداوار دنوروغلو دانو په پرتله دیر دی »

قبیلوی ویش :

تر کلاني په لاندنیو ستر وښاخونو باندې ویشل شوي دي : (۱) سالارزی (۲) ماموند(۳) ابراهیم خیل (٤) اسوزي (۵) سمیل زی .

۱ـ سالارزي:

سالارزي په بنار، کوټکي، الیکي، ناوه ګي، چارمنګ، لرآمدك، برآمدك، لرسدين، برسدين، بر چمر کنډاو دکونړ دولايت په دانګام کي اوسېږي.

۲ـ ماموند:

ماموند په اومړي سرکي په دوه مهموښاخونو چي يوته يي (اوي ماموند) او بل ته يي (وارهٔما موند) وايي ويشل شوي دي دلوي ماموندو خيلونو مونه دادي:

مسعودخيل، عمرخيل، يوسف خيل، سليمان خيل او خلوزي.

دوړو ماموندو خيلونه دادي: بروزي، اورياړي، برم کازي.

۳ـ ابراهيم خيل:

په ټوله ترکاني قبيله کي ابراهيم خيل دمشرتوب او اعتبار څښتن دي دوی اصلاً په سالارزيو ورګډيږي. خوله کومه وخته چي ابراهيم نومي دباجوړدسالار زيو مشردخپلي آزادي له پاره دمغولودامپراتوري سره ډيري جګړي وکړي او د باجوړدسيمي خپلواکي يي په ډيري ميرانيسره وساتله دهغه ځای ديښتنو له خواده نه دخان لقب ورکړشوچي دغه مشري تر ډيري مودي پوري دده په کورني کي پاتي شوه اواولاده يي دابراهيم خيلو په نامه سره ياده شوه:

٤ ـ اسوزي:

په جندول او بر اول کي استوګنه لري:

٥ ـ شمل زي:

چي په ميران او براول کي استوګنه لري:

د باجوړ څخه پرته ترکلاني ددير په ضلعه او د افغانستان دکونړ په ولايت کي هم استوګنه لري چي ددير دضلعي ترکلاني په براول، ميدان او جندول کي استوګنه لري اوشميريي (۷٥٤۰۰) تنه ښودل شوي دي: په باجوړ کي دترکلانيو شمير د ۱۹٦۱ کال د سرشميرني له مخي (۱٥۰٥۰۰) تنه وو چي د هغي جملي څخه يي

(۸۰۰۰۰) تنه ما موند او (۷۰۵۰۰) تنه سالارزي شمیرل شوي دي .

د افغانستان د کونړ په ولایت کې ددې شمیر (۳۹۹۸۲) تنه ښودل شوي دي چې په دانګام ، اسمار ، شنګري ، شالي ، ناړي ، بریکوټ ، دم کلي ، نرنګ ، سرکانو ، ګنجګل ، تانکو ، شلتن او مرورو کې استوګنه لري (۱)

تره خیل

دوی غلجي پښتانه دي او ډېر شمیر خلک یې د کابل دده سبز د اولسوالي په تره خیلو ، د لغمان ولایت د تبي کونج او تره خیلو په کلیو او څینو نورو کلیو کې میشته دي . یو شمیر تره خیل په کوهدامن کې هم استوګنه لري . ددوی یو شمیر کوچیانی ژوند لري تره خیل د کرکیلي په چارو بوخت دي او یو شمیر یې دولتي ملازمتونه هم سرته رسوي .

تره کي

د غلجو په توخیز ګروپ کې یوه ډیره مشهوره قبیله ده . د حیات افغاني د مولف په قول په افغانستان کې ددوی شمیر پنځلس زره کورونو ته رسیږي ددوی زیاتره برخه د غزني ولایت په مقر ، ګیلان او د ناوي په اولسوالیو او د آب بند په علاقه داریو کې استوګنه لري چې ۲ پر ۳ برخه خلک یې په کلیو او یوه برخه یې په پووندو او کوچي دول ژوند کوي چې ددوی د شمیر په تناسب د هغوی ملک او سیمه وره ده . څرنګه چې د مقر د سیمې زیاته اندازه د علي خیلو او خدوزیو په لاس کې ده نو ځکه د ځمکې د لنږوالي له کبله یې یو پر ۳ برخه خلک په شپنتوب او دژو یو په روزنه او پالنه ژوند کوي .

د تره کو پووندو د ژمي د موسم په پیل کې د کندهار خواته ځي او د پسرلي د موسم په پیل کې بیرته د مقر خواته په راتګ پیل کوي چې د همدې کبله په پښتو

(۱) اصلاح ، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان (۵۰ - ۵۱) مخونه .

ژبه کی د پوونده وو تره کوپه باب یو متل هم شته چی وایی :

چی چونگښی وایی قر تره کی وایی مقر
چی چونگښی وایی غار تره کی وایی کندهار

چی د دغه متل نه مقصد دادی چی کله دگرمی د موسم په پیل کی چونگښی د رغز پورته کوی : نوپه دغه وخت کی تره کی کوچیانو او پوونده ته خپل وطن ته په زړه ور گرځی او بیرته مقرته راستنیزی . (۱)

د غزنی د ولایت څخه پرته یوشمیر تره کی د زا بل د ولایت په مرکز کلات او د شاه جوی په اولسوالی کی هم میشته دی .

همدا رازد هلمند د ولایت د نادعلی او گرمسیر په اولسوالیو کی هم یوشمیر تره کی استوگنه لری.د تره کو جنوب او جنوب ختیځ ته سلیمان خیل او توخی، ختیځ ته یی سلیمان خیل، شمال ته یی علی خیل ، اندړ او هزاره او جنوب ته د دیورنډ په کرښه د کاکړ و سره نښتی دی. ددغی قبیلی کوچیان په عمومی توگه په ژمی کی د کندهار په ویګئ او دا څکزیو په سیمی او همدارازد کندهاو په نورو برخو کی لیدل کیزی.

ددوی یوشمیرد دیورنډ د کرښی نه تیریزی او د کاکړو دقبیلی سیموته لیزد کوی او تر پښینه پوری ځی(۲)

یوشمیر تره کی د ننګرهار دولایت د چپرهار د علاقداری د تره کو په کلی کی استوګنه لری چی شمیر یی (۲۸۷) تنو ته رسیزی (۳) سر بیره پردی د فار یا ب په ولایت کی هم زیات شمیر تره کی ژوند کوی .

همدا رازد دوی یوشمیر د بـاد غیس د ولایت د مرغاب دا ولسوالی د بوکن په

---

(۱) حیات افغانی، پښتوژباړه - ۲۷۱ مخ .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدی کشور - ۷۳ - ۷۶ مخونه.

(۳) نوموړی اثر ، ۷۳ مخ .

کلی او دهغه په شااوخوا او دنوموړی ولایت دغورماچ د اولسوالی په څو کلیو کی هم میشته دی. د دوی شمیر د ۱۶۱۳۱۴ تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی .

د تره کی ابن موسی ابن ابراهیم ابن غلجی د نسب شجره

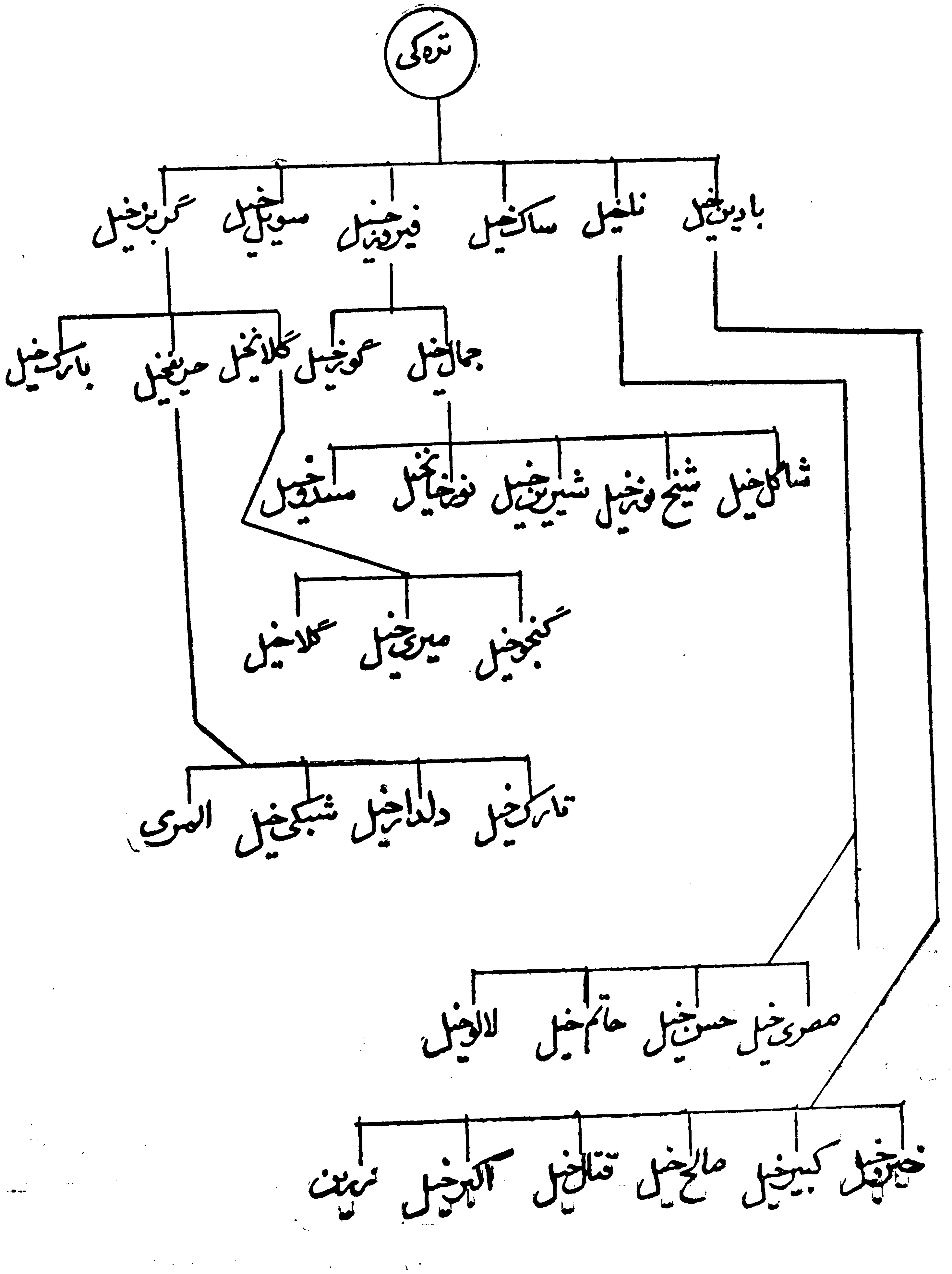

ترین

دنسب دشجری دکتابونه څرګندیږی ابدال چی هغه له نسله څخه ددرانی قبیله رامینځ ته شوی دترین زوی و، څوڅرنګه چی دده اولاده په درانی او ابدالی سره یادیږی نود ترین پاتی دوه زامنو دخپل پلار یعنی ترین سره شهرت وموند چی په دوو لویو قبیلو ویشل شوی دی تورترین اوسپین ترین اود تسمیی وجه یی داسی ښودل شوی ده. دترین هغه زوی چی لږتورزمه وهغه په تورترین اوبل زوی یی چی سپین رنګی وپه سپین ترین سره شهرت وموند. (۱) چی ددوی بحث به په خپلو خپلو ځایونو کی وشی.

تور ترین

دبریښوخښتیځ ته ورڅرمه پښین موقعیت لری چی دترینانوملک دی. دغه سیمه ددرانیو د ملک په سهیلی برخه کی موقعیت لری. لویدیځ خوا ته یی شوراوک چی هلته بریڅ میشته دی، سهیل لورته یی پښین له شال څخه دتکه تو په نامه په یولړغرونو سره بیلیږی. ختیځ خوا ته یی هغه غرونه موقعیت لری چی دغه سیمه دکاکړونه بیلوی اوقطب خواته پښین ددرانیوله سیمی نه دشمال خواته غرونوسره بیله شوی ده. پښین له شمال ختیځ نه ترجنوب لویدیځ پوری نږدی اتیا میله اوزدوالی اواخری سوریی نږدی څلویښت میله دی.

پښین دشوراوک په نسبت اوچت اوسطحه یی نا همواره ده، خودشوراوک په پرتله دکرنی ور ده. ددی سیمی خلک په یوی کولوکی داوښانو په پرتله زیاتره دغوایانو څخه استفاده کوی که څه هم داوښانو شمیریی زیات دی (۲) دوی غالباً دکرنی په چارو بوخت دی خو ددوی زیات شمیر خلک دکند هار اوسند (اباسین) ترمنځ دسوداګری په چارو بوخت دی.

(۱) حیات افغانی - ۱۴۰ - ۱۴۳ مخونه.

(۲) حیات افغانی - ۱۴۵ - ۱۴۶ مخونه.

د دوی کړه وړه د درانیو د کړو وړو په څېر دی چې له هغوی سره هم په نسب ارهم په ملګرتوب کې ډېر نژدې ورته والی لري(۱) د پښین یوازیني او سیدونکي تور ترین ، سیدان او یو څه کاکړ همسایه دي. حیات افغاني د ترینانو شمیر د(۶۰۰۰) کورنیو په شا او خوا کې ښودلی دی (۲)

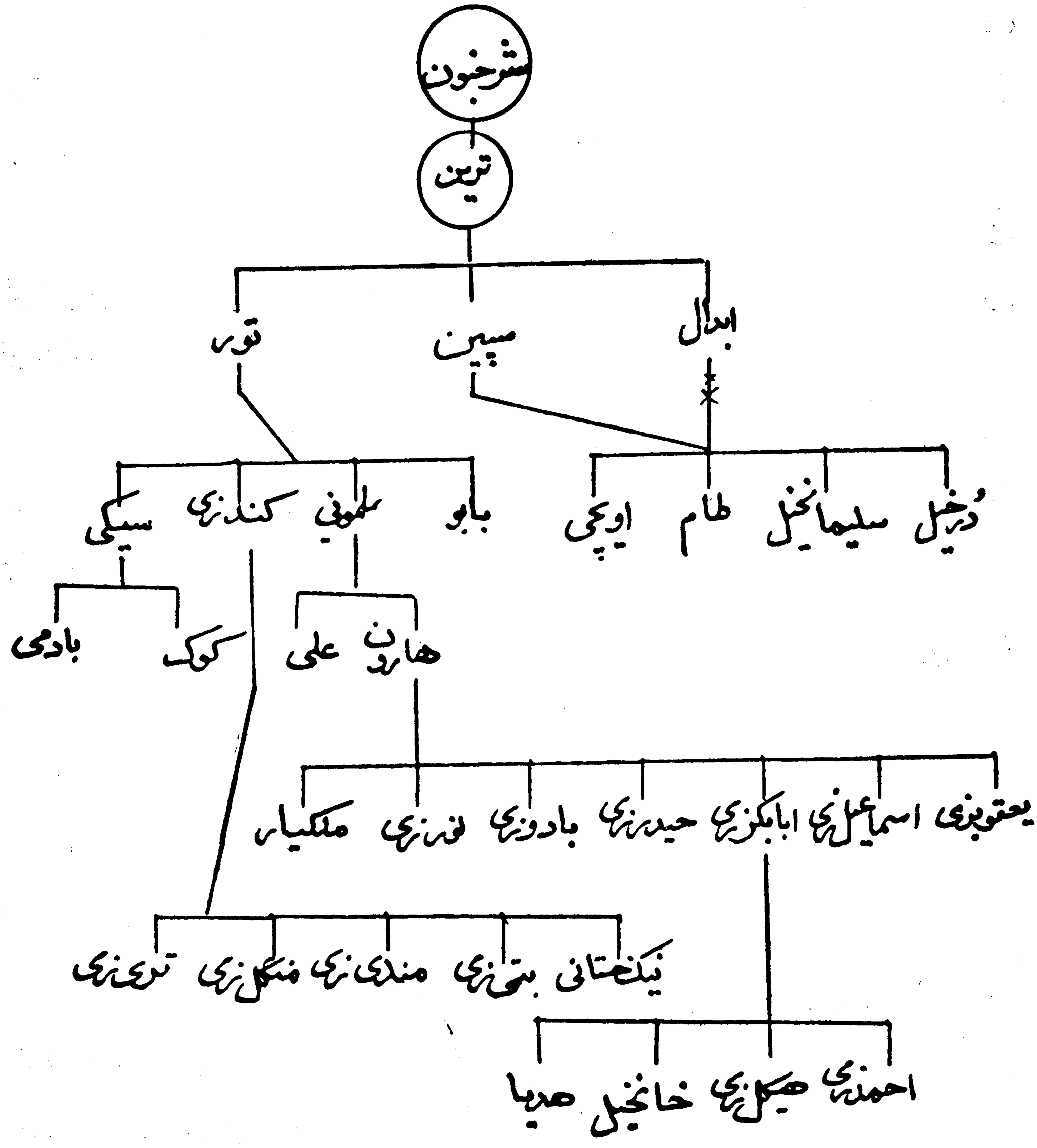

(۱) د کابل سلطنت بیان ، دوهم ټوک ۱۲۱ ، ۱۲۲ مخونه .

(۲) تواریخ خورشید جهان ، ۲۰۴ مخ .

دوی هم دکرلاڼ په تړلنیز گروپ کی شامل دی او دشیتلك داو لادی څخه شمیرل کیږی . دغه قبیله په دریو څانگو باندی ویشل شوی ده : اریوزی، میرخیل اوسپنکی. تڼی دخوست د ښار په جنوب کی میشته دی (۱)

جنوب ته یی گوربز اومده خیل وزیرموقعت لری چی ددیورنډ کرښه مده خیل او تڼی سره جلاکوی ، لویدیځ ته یی ځدراڼ ، شمال ته یی دشمل سیند او اسمعیل خیل اوختیځ ته یی هم گوربز پراته دی .

دتڼیو قبیله پر (۱۱۲) کوچنیو اوسترو کلیو ویشله شوی ده(۲)ددوی لویدیځ غر دیر آباد او اکثره خلك یی په غرونو کی اوسیږی ، خوځینی خلك یی د غرو نو په لمنو کی هم اسنوگنه لری.

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغانی کی لیکی : «ددوی اوی کلی د درگی په میدان کی موقعیت لری چی پنځه سوه کوره لری او خلك وایی چی په دغه ځای کی (۱۰۰۰) تنه وسله وال کسان شته دی (۳) . »

د درگی نه پرته چی ددوی دیر ستر کلی دی دا لاندینی کلی یی هم مشهور دی: حصارك، گوخه، نرخی، ایتمان، کوچڼ ، دبر، وریځی، د برملکه، سنگرای، تورخیل اوورژله .

تڼی دیرجنگیالی او زړور خلك دی اوپه دووگوندیو ویشل شوی دی یعنی اریوزی اوسپنکی یوه گوندی ده اومیری خیل بله گوندی ده .

ددغو دری واړو څانگو په جمله کی د میری خیلو شمیر زیات دی. تڼی د کرنی په چارو بوخت دی.ځمکی یی للمی دی، خویوه اندازه آبی ځمکی یی دویالو په ذریعه خړوبیږی .ددوی پوښاك غالباً دوړوته ورته دی.

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۶ مخ .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور، ۶۷ مخ .

(۳) حیات افغانی ۶۰۵–۶۰۶ مخونه.

په غره کې اوسېدونکي تڼي دوژواوداوارو سيمو اوسېدونکي تڼي دپسونوډېرې رمې ساتي . دغو ايانو ګلې هم په دوی کې ډېرې دي. دوی په خوراك کې دغنمو ، اوربشو اووزدنو نه استفاده کوي اوېـو ډول غرنی میوه چې پورګی بې بولي اوره کوي او بیایې خوري (۱)

دتڼیو خلـك لوړي وني ، غنم رنګه اوښایسته څېرې لـري اود تاریخي پلـوه ددوړو او ښوڅېو سره ورو ښـه دي. د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې(۲٤۱٦٤) تنونه رسیږي (۲)

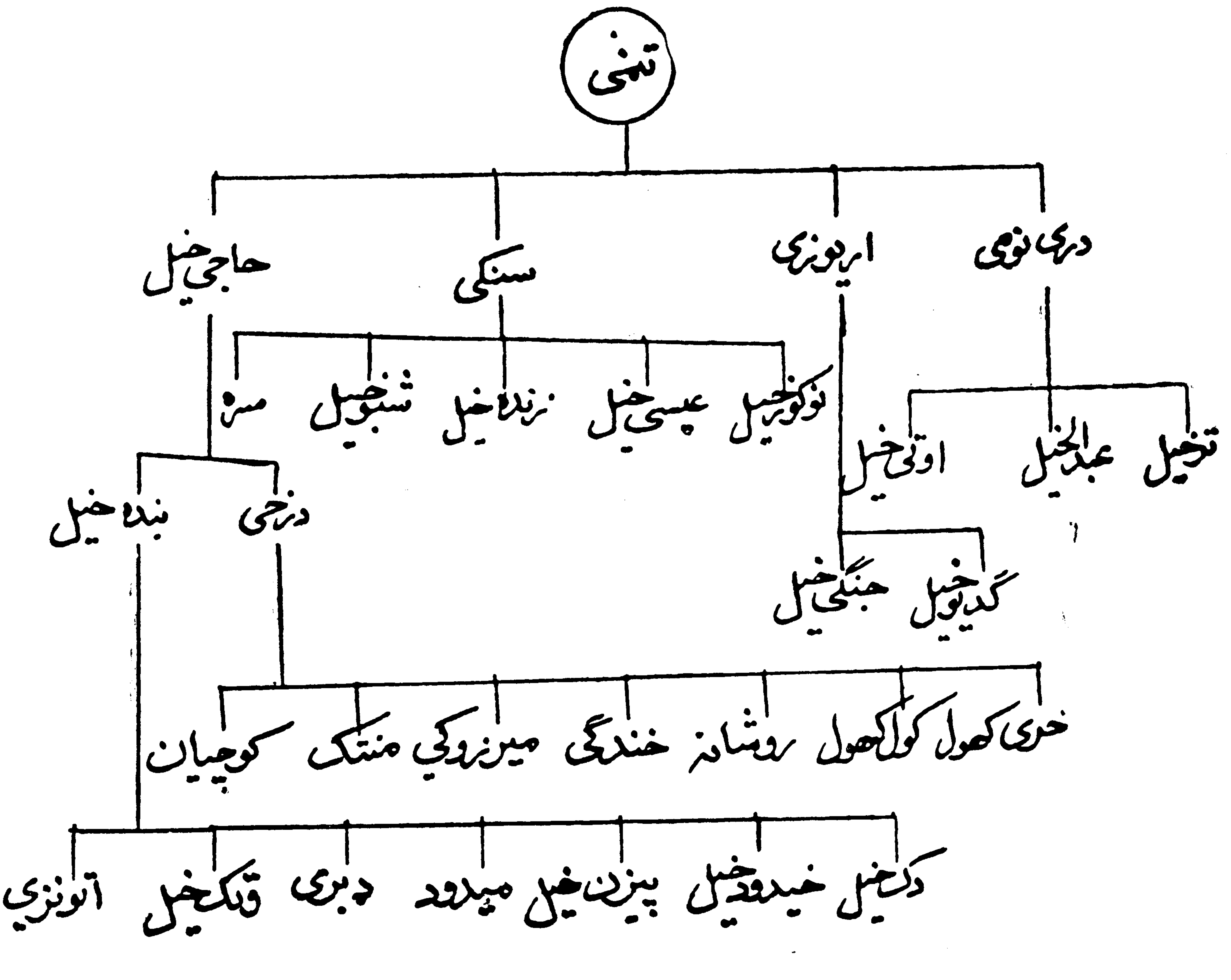

(۱) حیات افغانی ٦۰۵ مخ

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ٦۷ مخ

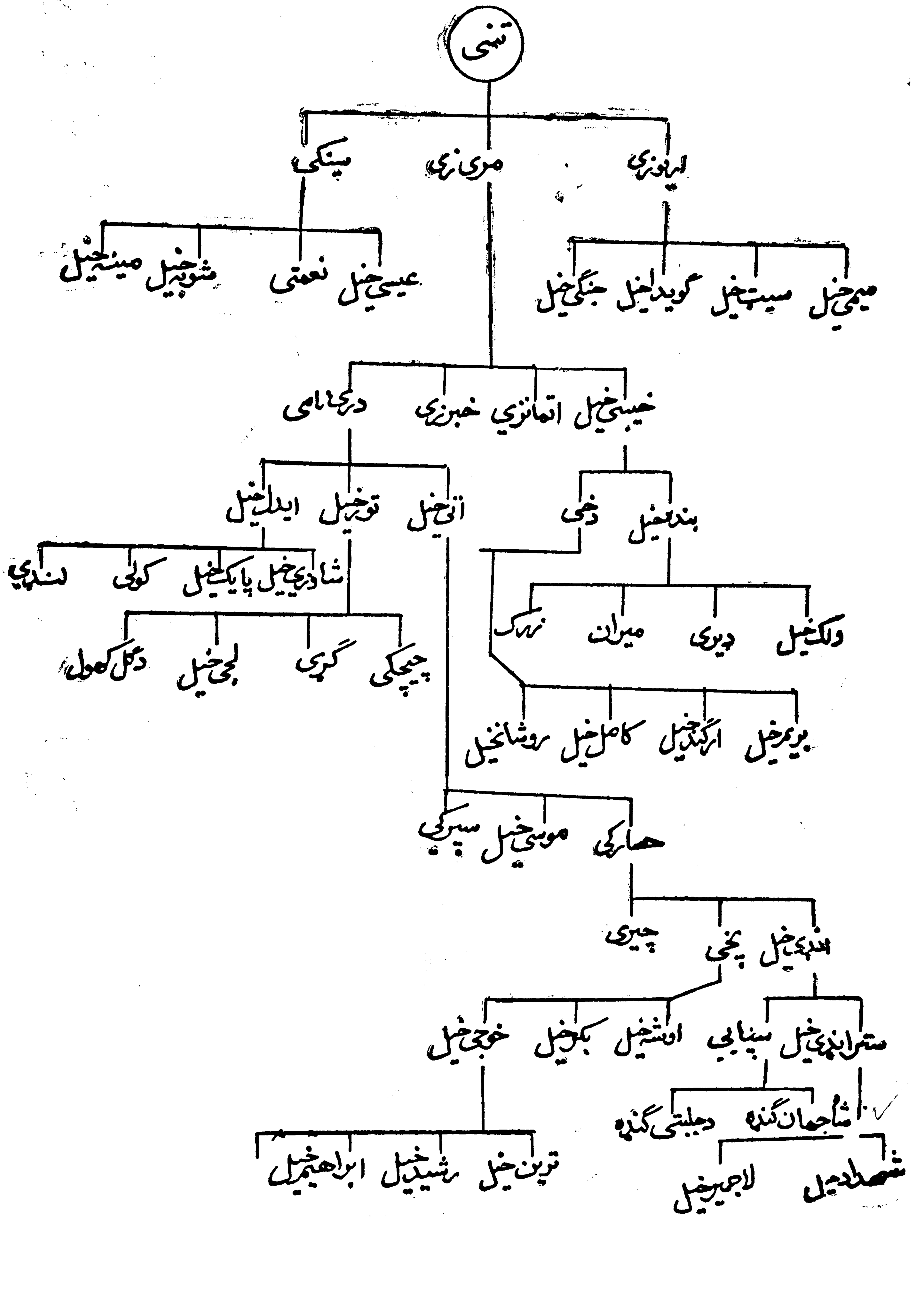

(۱) حيات افغاني ۶۰۶ مخ

توخــی

دغلجیو په تولنیز گروپ کی توخی یوه مشهوره قبیله ده .توخی دهوتک بابا وروره ،دباروزوی ،دتولر امسی او د غلجی کړوسی دی چی دتوخی قبیله دده په نامه سره مشهوره شوی ده (۱)

دتوخو قبیله دهوتکو دعروج نه وړاندی دغلجیو په قبیله کی لومړی مقام در لود او سلطان ملخی چی داورنگزیب همعصره و دتوخو دښاخ دیر مشهور مشر او سردار تیر شوی دی (۲)

دتوخو سیمه دکند هار لمرخاته نه په ۸۵ میله واټن کی موقعیت لری چی په کلات غلجایی سره مشهوره او دتوخو صدر مقام گڼل کیږی. توخیان دتونلک درود پرڅنډو دپل سنگی نه نیولی تر شیباره پوری استوگنه لری (۳)

الفنستن په خپل کتاب د کابل سلطنت بیان (An Account of the kingdom of Caubul) کی دتوخیو دقبیلی شمیر د ولس زره کورنی لیکلی دی ،خو دحیات افغانی د مؤلف دپښتی محمد حیات خان په قول ددوی شمیر له پنځلس زره کورنیو څخه لږ نه دی.

دارغنداب وادی چی په شمالی برخه کی دهزاره وود سیمی ترڅنگ پرته ده اوهم میزانه دتوخو په قبضه کی ده . همدارازیو شمیر توخی دناوی دوادی په جنوبی او ښکتنی برخه کی استوگنه لری.پاتی یی په شیبار، هلتاغ، میزان او نورو ځایونو کی میشته دی .دتوخو یوه محله دکابل ښارته نژدی پـه ده افغانانو کی هم شته .

اوس به په لاند نیو جدو لونو کی د دوی داستوگنی ځایونه او شمیر وگورو :

دزابل په ولایت کی :	شمیر
۱ - په کلات کی .	۱۷٤۲۷ تنه
۲- په شاه جوی کی:	۲۵۷۹۹ تنه
۳- دارغنداب په اولسوالی کی .	۱۹۲٤۷ «

(۱) محمد هوتك بن داود، پټه خزانه، کابل .۱۳۳۹ - ۹ مخ.

(۲) حیات افغانی - ٤۰۱ مخ.

(۳) عبدالروف بینوا، هوتکی ها، کابل - ۱۳۳۵ - ۵ -٦ مخونه .

٤ـ دشینکی په اولسوالی کی.	٤١٥٧ تنه
٥ـ دشمول زیوڼه اولسوالی کی .	٢٦٣٤٧ «
٦ـ دمیزان په علاقداری کی .	٢٤١٧ «
مجموعاً	٩٥٣٩٤ «

دکندهارپه ولایت کی:

دولایت په مرکز کی .	٩٩٦٩ تنه
دشاه ولی کوټ په اولسوالی کی.	٥٦٧٤ «
دارغنداب په اولسوالی کی	٢٣١٨ «
مجموعاً	١٧٩٦١ «

دنیمروزپه ولایت کی:

دکنګ په اولسوالی کی	١٧٠٣ «(١)

الفنستن په خپل کتاب دکابل سلطنت بیان کی زیاتوی: «هغه سیمی چی دپارا پامیزادپه غره پوری اړه لری په هغه کی توخی استوګنه لری اوداسی معلومیږی چی دوی غریب اوخوارخلک دی (٢)»

دامیرعبدالرحمن خان دواکمنی په وخت کی دوی دیره شدید ه ضربه ولیدله اویوشمیریی دخپلی سیمی څخه تبعیدشول اودافغانستان په نورو ولایتونو کی میشته شول. ددوی سیمه وچه اودکرنی ځمکه یی اړه اوغالباً دخارویوپه محصولاتو خپل ژوندتیروی .

---

(١) معلومات مختصردر باره أقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ،(٨٨ مخ).

(٢) دکابل سلطنت بیان ـ ١٢٤ ـ ١٢٥ مخونه .

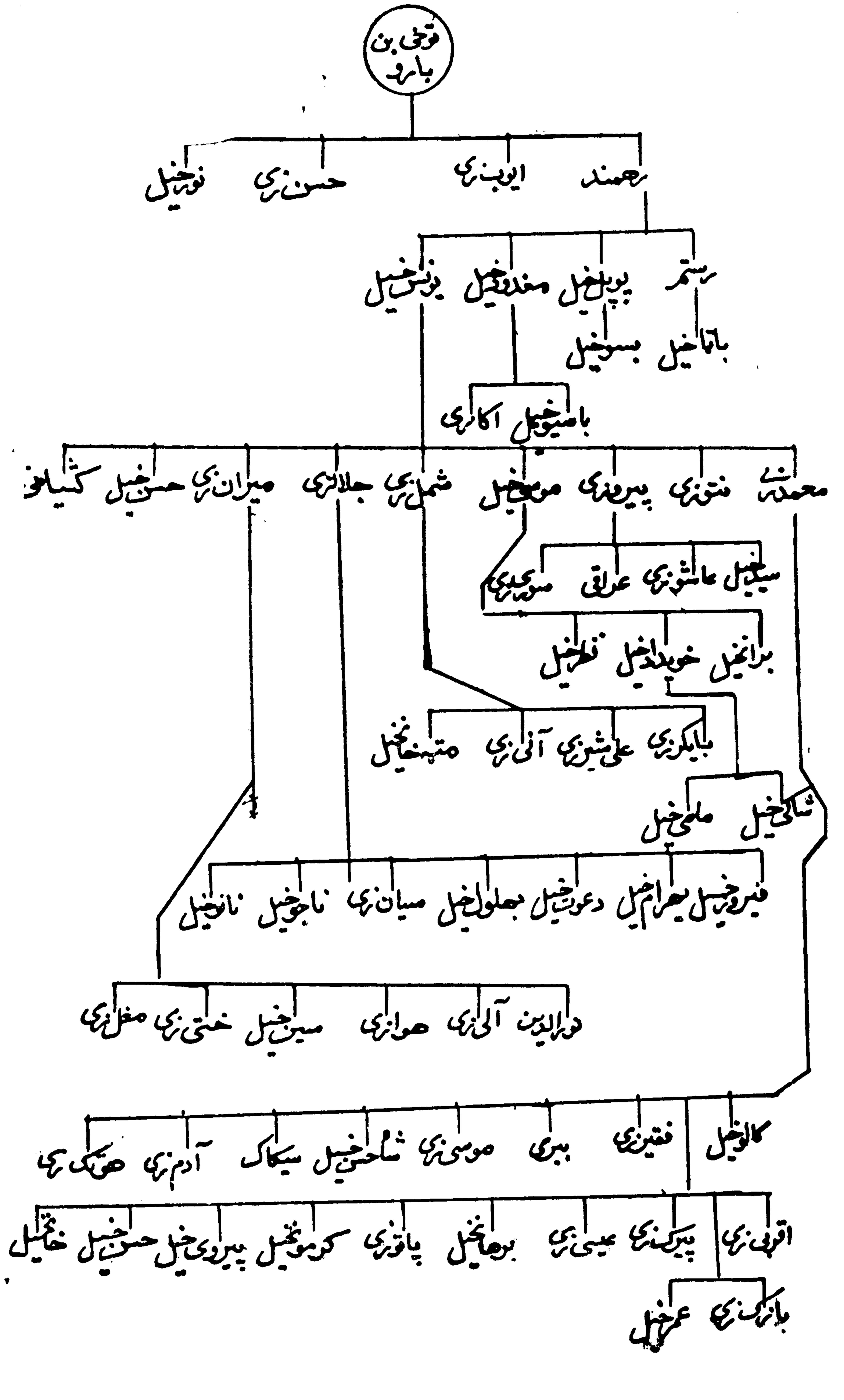

توخی بن بارو
رهمند
ایوب زی
حسن زی
نوح خیل
رستم
پوپل خیل
مغدو خیل
یونس خیل
باباخیل
بسوخیل
باسی خیل
اکازی
معمدشی
متوزی
بیروزی
موسی خیل
شمل زی
جلالزی
میران زی
حسن خیل
سیل خیل
عاشوزی
عراقی
سومحمدزی
برانخیل
خویداد خیل
نظرخیل
بابکرزی
علی شیرزی
آتی زی
متهخیل
شالی خیل
ملی خیل
فیروزخیل
بهرام خیل
دعوت خیل
بهلول خیل
میان زی
ناجوخیل
نانوخیل
نورالدین
آلی زی
هوازی
میین خیل
ختی زی
مغل زی
کالوخیل
فقیرزی
ببری
موسی زی
شاه حسن خیل
سیکاک
آدم زی
هوتک زی
پیرکه زی
عیسی زی
برهانخیل
یاقوزی
کرموخیل
بیروی خیل
حسن خیل
خاتم خیل
بازک زی
عمرخیل

تونحود تاریخ په اوږدو کی دبنګیلا ګکروخواکـونو پرخلاف زیاتی مبارزی کړي دي. دتیري کوونکو مغولو سره ددوي کارنامې زموږ په تاریخ کی ثبت دي . همدا رازدانګریزانو پرخلاف په دریو جګړو کی دوی دیري توري وهلي دي، په تیره بیاد افغان ـ انګلیس په دریمه جګړه کی دتوخوجنګیالیومبارزینو په زابل، غزني او کندهارکی تلپاتي ویاړونه ترلاسه کړي دي. دتوخود قبیلي په وطن مینو شاه زلمیانو په خپل قبیلوي یووالي او اتحاد سره تـل د هیـواد په ملي آزادي بخښوونکی غورځنګ کی فعاله ونډه اخیستې ده .

توري

دوی ته توری زی هم وایی او درواياتو مطابق داقبیله هم دکرلاني تړولنيز ګروپ یوښاخ شمیرل کیږی. همدا راز دنسب په شجره کی دخوګیانیو یوه څانګه او دځاځیو تر بوران هم ګڼل کیږی .

کورګاني واکمن ظهیرالدین محمدبابر هم ده۱۵۰ عیسوی کال په واقعاتو کی ددغې قبیلي ذکرکړی دی. ددغې قبیلي داصل په باب دمؤرخینو ترمنځ اختلافات موجود دی ځینې دوی دنسل له مخې مغول ګڼي اوځینې یې نوروته منسوبوي خو دا اتکلونه صحیح نه بریښي. دخوشحال خان ختک دوینا مطابق دوی نسلاً کرلاني پښتانه دی او داوینا صحیح ده (۱)

توری دکورمې په ایجنسی کی استوګنه لری. شمال ته یې سپین غر، لویدیځ ته یې دپکتیاولایت، جنوب ته یې تل او بنګښ او دختیځ خواته داورکزیو دقبیلي سره ګډه پوله لری(۲)

دغه سیمه په پیل کی د بنګښو په لاس کی وه ولی دپښتني ننګ اوناموس د یوی معاملي له کبله توریانو دځاځیو په مرسته بنګښ ددې سیمې نه وشړل اودغه سیمه یې ددوی نه ونیوله.

---

(۱)پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۹۰ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستا ن ۸۶ مخ.

داقبیله تر ۱۸۷۹ ع کال یعنی دانگریزانو او افغانانو ترمنځ ددوهمی جګړی پوری دافغانستان یوه برخه شمیرل کیده، خو وروسته انګریزانو جبراله افغانستان نه جلا کړه (۱)

دکورمی دایجنسی مساحت ۱۳۰۵ میله مربع ده او مشهور سیندیی دکورمی د سیند په نامه سره یا دیږی چی توری هم دکورمی دسیند په دواړو غاړو کی استوګنه لری .

دتوریو قبیله په پنځو ښاخونو باندی ویشل شوی ده چی په دی دول دی:

علی زی، غوندی خیل، دوپرزی، مستوخیل او حمزه خیل (۲)

توری شیعه مذهبه دی او د مذهبی احکامو په اجرا کولو کی ډیر ټینګ دی. دوی د خپل قبیلوی دود او دستور په اساس دسیدانو ډیر احترام او درناوی کوی او هر یو فرد د سیدانو مریدان دی . د دغی قبیلی خلك د ساداتو په څلورو ډلو ویشل شوی دی چی دوی ته ډیر اعتقاد لری او د تیراه د سیدانو ، احمد زی سیدانو ، دکرمان سیدانو او دماوره سیدانو څخه عبارت دی.

هغه توریان چی دتیراه په سیدانو پوری مربوط دی د میا مرید یا (ټینګ واندی) او پاتی نوریی د(سست واندی) په نامه یادیږی چی دری واندی د میا مرید په مقابل کی یودی (۳)

د دی نه پرته توریان په سپین ګوندی پوری اړه لری .

د دوی په فکر تیل خلك دوه دوله دی یو رینبتونی او په سمه لار تلونکی خلك او بل په کږه لاره تلونکی خلك .

د توریو د حمزه خیلو د ښاخ تقریباً دوه سوه کورنی کوچیان دی چی د یخنی په موسم کی د خپلو خارو یو سره د بلند خیلو تل ته ځی، خو دګرمی په موسم کی سپین غره ته ځی .

---

(۱) پښتونستان - ۲۸ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۲۳۹ مخ.

(۳) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ

حیات افغاني د دوی دوسله والو کسانو شمیر یوولس زره تنه ښودلی دی، خو سر ویلیم بارتن په خپل کتاب کې د دې قبیلې د جګړنو او وسله والو میړونو شمیر (۶۰۰۰) تنه ښودلی د (۱)

توریان په عمومي ډول د کرنې په چارو بوخت دي. ددوی په سیمه کې وریجې، جوار، اوربشې، غنم او مې ډیرې پیداکیږي. د دوی د کرنې اکثره ځمکې د کورمې درود په واسطه خړوبیږي. د ۱۹۶۱ کال د سرشمیرنې له مخې د دوی شمیر (۱۹۴۵۰) تنو ته رسیده او که چیرې (۱۱۰۵۸) بنګښ شیعه ورسره یوځای شي نو شمیر یې (۳۰۵۰۸) تنو ته رسیږي.(۲)

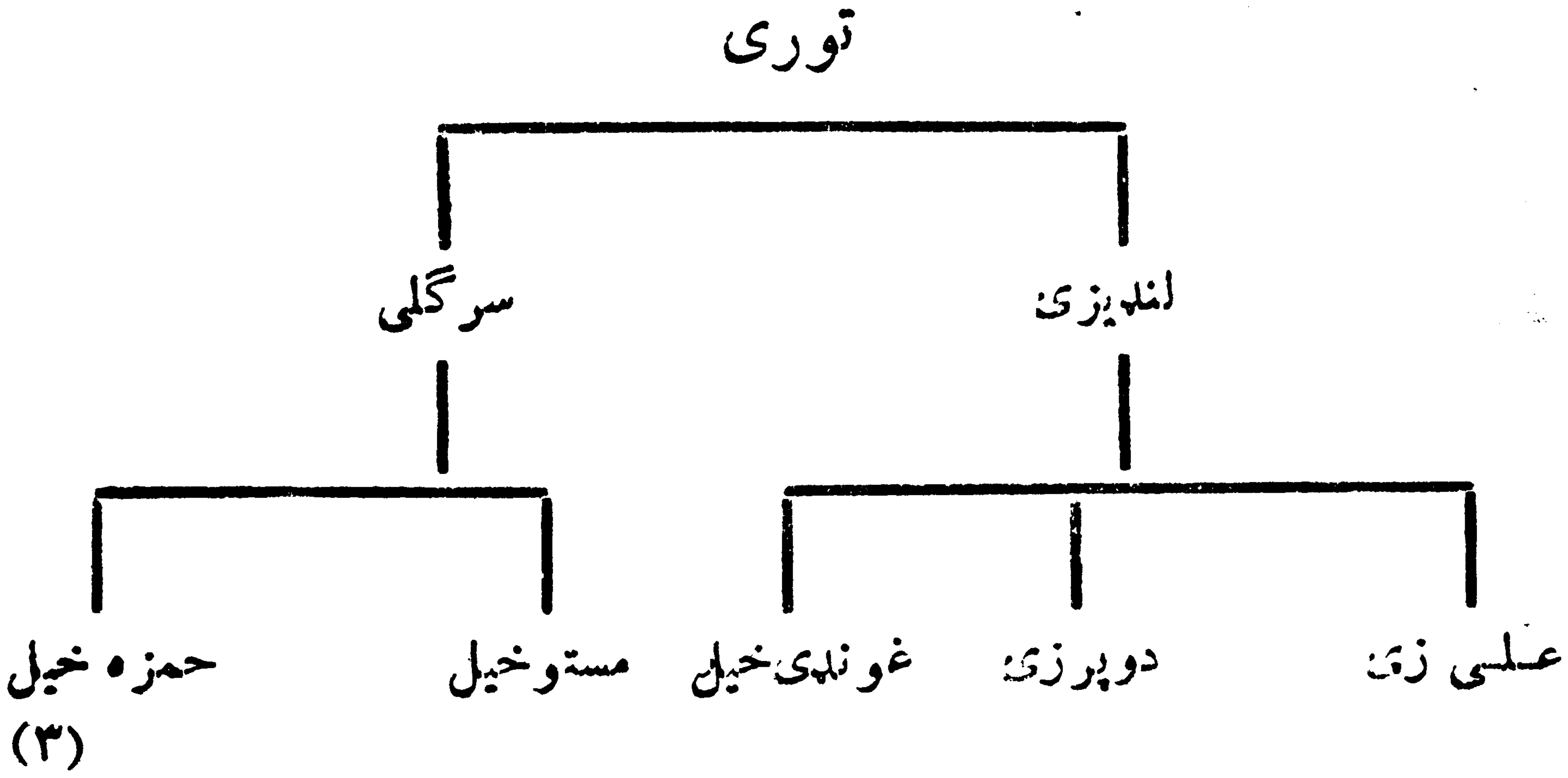

تیج

د دغې قبیلې په باب چې نوم یې په حیات افغاني کې د لوحاني (لواني) د نسب په شجره کې راغلی دی نور څه معلومات نشته. همدا راز د دوی نوم هم چندان شهرت نه لري. که د دغې قبیلې نه څوک وي هغه هم په لوانیو کې داسې ورګډ شوی دی چې په آساني سره یې توپیر نه شي کیدلای. داسې فکر کیږي چې ددوی شمیر به ډیر لږ وي.(۴)

---

(۱) پښتونستان - ۲۸۲ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۸۶ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان ۸۷ مخ.

(٤) حیات افغاني، ٤٤٤ مخ.

تیمني

دوی په اصل کې غرغښتي پښتانه دي. ویل کیږي چې تیمني دکاکړزوی و چې اولاده یې دتیمنیانو په نامه سره یادیږي. تیمنیان دغور په شاوخوا او سیاه بند کې استوګنه لري. تیمنیان دقبچاق او زوري په دو وځانګو بانډي ویشل شوي دي (۱)

ددوی په درو کې غنم، جوار او زدن کرل کیږي. بادام، انار او توتان یې کې په خپل سر او په طبیعي توګه پیدا کیږي. دري یې سمسوري دي او دمرګوس یامرغاب په سین خړوبیږي. دتیمنیو سیمه هم پراخه او ورښلنی دري لري. زوریان په سبزوار یا اسفزار کې اوسي. سبزوار یو پراخ میدان او دغسې غرونو په منځ کې پروت دي دي چې دځمغوزیو په ونو سره پوښل شوي دي او دهغې لارې په ختیځ کې پروت دي چې له مزارنه ترهرات پورې غزیدلې ده (۲)

تیموري

دوی په اصل کې کوچیان دي چې اکثره یې دبغلان او کندز په ولایت کې خپل ابزدنه دوام ورکوي ددوی دکیږدیو شمیر د (۱۱۱۰) په شاوخوا کې دي. دوی هم دنورو پښتنو کوچیانو په دول غښتلې قبیلوي رغاونه او جوړښت لري چې د هغو په سر کې دقبیلې او قوم مشرخان لري (۳)

ددوی دوینې ایلبند په بدخشان کې د «شیوا» سره سیمې ده چې دخان آباد تخار، اشکاشم او فیض آباد له لارې دجوزا په میاشت کې ورځي او د راستنیدو لاره یې بیرته همدغه ده داسې ویل کیږي چې دوی دسربن په توګه نیز ګروپ پورې اړه لري.

(۱) حیات افغاني، ۲۴۳ مخ.

(۲) دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوک، ۱۸۰ مخ.

(۳) پښتانه کوچیان، لومړی ټوک، کابل- ۱۳۶۲، ۸۶ مخ.

تیټي مده خیل

دوی په اصل کې کرلاڼي او د اتمان زي او وزیرو پورې اړه لري ، خو نن ورځ د یوې جلا قبیلې په څیر راڅرګند شوي دي. په اصل کې د مچه، منظر خیلو او مستي خیلو یو ښاخ دی، خو څرنګه چې د خپلو قبایلو څخه لیرې استوګنه لري نه شي کولای چې د هغوی سره قبیلوي اړیکې وساتي له همدې کبله ده چې دوی د تیټي مده خیلو په نامه یو جلا اتحاد رامینځ ته کړی دی . دوی د شمل د سیند په څنډو چې په وزیرستان کې د کیتو په نامه سره یادیږي استوګنه لري . دوی د حسن خیلو، د بکي او ممیت خیلو ترمینځ په څو کلیو کې استوګنه لري او د دوی خیلونه په لاندې ډول: (۱)

- نظر خیل
- ذکر خیل
- ایمارة
- زنګي خیل
- اتمان خیل
- خري خیل
- لنګر خیل
- جبکي خیل
- ګوري خیل
- حساني
- پیروشي
- ژبوکي
- پشان
- اخوند
- ګلاب خیل

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونخوا ۱۴۸ مخ.

دبنالي خیلو احمدزیو یوه څانګه ده چې په سلیمانخیلو ور ګډیږي . ددوی زیات شمیر کوچیان دی چې یو شمیر یې په ننګرهار، لغمان او یو شمیر یې هم دغزني، لوګر او خورد کابل او خاك جبار په سیمو کې استوګنه لري .

جبار خیل

دوی په اصل کې غلجي پښتانه دی چې اکثره یې د ننګرهار، لغمان، لوګر او د کابل او جلال آباد تر مینځ سیمو کې میشته دی . په تیزین ، جګدلك ، سره رود، ګندمك او دحصارك په او لسوالي کې هم یو شمیر جبار خیل شته. دلغمان ولایت دعزیزخان کڅ دسیمې جبار خیل هم مشهور دی (۱) ددوی شمیر د(۱۴۶۶۷) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی د(۲) زیات شمیر خلك یې شتمن او ځینې یې په دولتي ملاز متونو بوخت دی : ویل کیږي چې دوی په پیل کې په خاك جبار کې اوسیدل، خود امیر عبدالرحمن خان په وخت کې خپلو اوسنیو سیمو ته و لیږدیدل .

جبار خیل دحصارك داولسوالي په لاندنیو کلیو کې میشته دی . آب زنګیاني ، غوزیزه ، نادر، ګلاخیلو، حلیم خیلو، ظریف خیلو، سیاب سفلی ،چارتوت، سرندو، پرجنه ، خنجر او کڅي کې .

مشهور خیلونه یې دادی : مریم خیل ، خوګیاني خیل او نور.....

جدون (ګدون)

که څیری دګدون دنسب شجره په غور سره وڅیړو نو څرګنده به شي چې دغه قبیله هم په غرغښتي پښتنو کې شامله ده درواياتو مطابق داخلك له پیل نه د خاښي خیلو په ګوندي کې شامل شوي دي او دقبایلي مهاجرت په زمانه کې دیو سفزیو مندړو سره ددې سیمې ته را غلي دي (۳)

---

(۱) دجبار خیلو دیوه تن سپین ږیري او مشر ښاغلي لعل آغا سره دخبرو او مرکې په ترڅ کې مې دا معلومات تر لاسه کړل .

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ایالات سرحدی کشور د۹ مخ جدول.

(۳) پښتانه، دتاریخ په رڼاکې ۲۰ ۱۳۲ مخ.

دتاریخ حیات افغانی مؤلف لیکی : «ددغې قبیلې یوسپین زیری اوڅه سړی روایت کوی چې دساهنګ ابن پښی په نوم یوتن دعلی او موسی نه پرته نور دوه زامن هم درلودل چې دوی دواړه ددښمنیو په وجه دخپل قوم نه بیل شوی دی. څه موده په سپین غره کی اوسیدل او بیاله هغه ځایه هزاره او چهچه ته راغلل او اولاده یې هلته میشته شوه که دا روایت صحیح وی نو ګدون به غالباً دهغوی او لاد وی» (۱)

لکه چې دګدون دقبیلې دنسب له شجری نه ځرګند یږی دغه قبیله په لومړی سرکی په دوو ښاخونو ویشله شوی ده . یعنی سالار او منصور چې بیاله هغو څخه نوری کوچنی او فرعی څانګی رامنځ ته شوی دی .

درواياتو مطابق دګدون قبیلې دلوی نیکه نوم اشرف وچې وروسته په ګدا یې مشهور او بیا دوخت په تیریدو سره دګدون یاجدون په نامه یادشو.

اکثره ګدون په تیره بیا سالارد هزاره غرونو ددوړ په نامه ویالی په دواړو غاړو کی داورش ترسیمی پوری میشته دی : دګدونو ښکتنی برخه ډیره ښه شنه او حاصلخیزه ده . دجهانګیر دواکمنی په وخت کی کله چې ددلازاك قبیله لوټ او تباه شوه نو دغه سیمه په تدریج سره دګدون قبیلې لاس ته ورغله، خود لته هغه ګدون په زیاتی اندازی سره د ذکر وړدی چې داباسین په لویدیځ اودمهابن غره په سهیلی برخه کی میشته دی. مهابن یوه لرغونی هندی کلمه ده په سنسکرټ کی مها (لوی) او بن (باغ) ته وایی یعنی لوی باغ او ځنګل او ددی غره دسیمی وجه بیخی سمه ده .

دګدون د قبیلې دواړه ښاخونه یعنی منصور او سالار ددی غره له څوکی نه نیولی ترکښتنیو سهیلی برخو پوری پری قبضه لری. که څه هم ددوی دکوچنیو باندو شمیر تقریباً شلو ته رسیږی خودری لویی باندی یې په ګندپ کی تقریباً له شپږو سوو څخه زیات کورونه لری چې ددغه ځای دسالار ښاخ مشهور و کلیو څخه شمیرل کیږی اوداتوزیو تقریباً تولی څانګی په کی میشته دی. دغه ښاخ په دوو کلیو یعنی ګندپ او الوری باندی قبضه لری. دسالار ښاخ دمت خوازی څانګه په بینی

(۱) حیات افغانی - ۲٤٦ مخ .

نومي ځای کې اوسيږي د سالاردښاخ دسليمان زيو ځانګه په‌پاده، شني ، کولاګر اوپولاچپ‌لي کې چې واړه کلي اودمهابن په‌سيمه کې موقعيت لري قبضه‌لري.

د منصوردښاخ لوی کلي بيسلك دی اوتقريباً دری سوه کورني په‌کی ميشته دی : دمنصوردښاخ دالدوزی اودوله زی ځانګی په بيسلك کی استوګنه لري.

همداراز خدرزی په ملکاګری کی اوسيږي. ګندپ ، بيسلك اوملکاګری د غره‌په لمن کی موقعيت لري . ددغو کليو اکثره ځمکي للمي دي، خوهغه شمير بانډي چې دغرونو په لمنه کی موقعيت لري شني ، آبي او حاصلخيزه دي‌په مهابن کی غنم ، جوار ، اووريجې ډيری پيدا کيږي. ددغې قبيلې زياتره خلك د کرني اومالدارۍ په چاروبوخت دي. دمهابن ميښې مشهوري اوښې دي. ژيړ غوړي اودودانيولرګی له غرونو څخه‌راوړل کيږي اوداتمان له‌سيمې نه‌پنبه اومالګه دغه‌سيمې ته‌وړل کيږي. (۱)

پته دې پاتې نه وي چې يوشمير ګدون په کشمير اودکيمبل‌پور په سيمه کی هم موجود دي (۲)

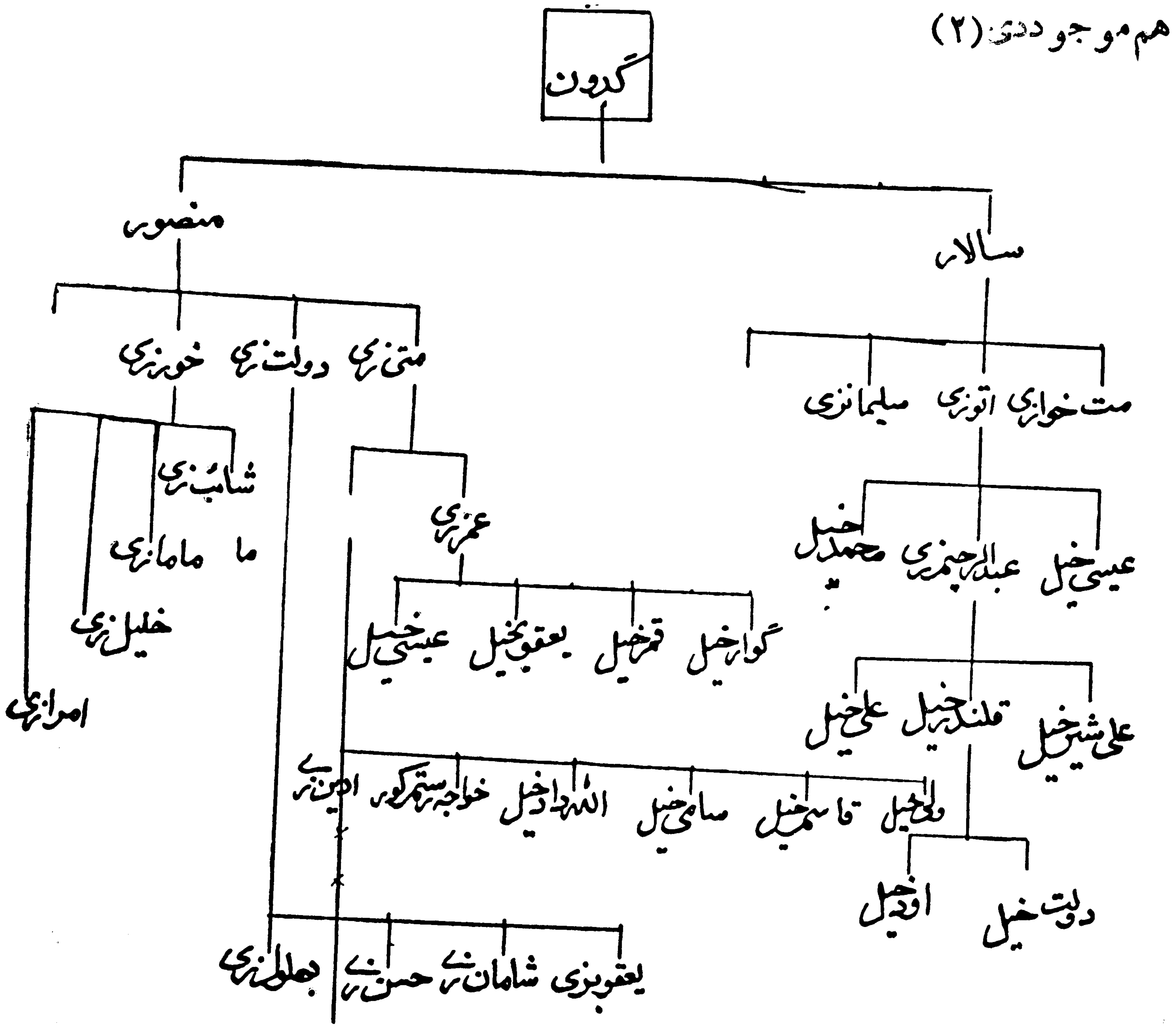

(۱) حيات افغاني -۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸مخونه .

(۲) پښتانه‌دتاريخ په رڼاکی - ۱۳۳۰ مخ .

جلال زي

دوی دم غلجي پښتانه دي او داند ړ یو ښخ شمیر ل کیږي. دوی د ا ندړو په اولسوالي، شلګر، زرمت، کتواز او دغزني په نورو ښاؤ خواسیمو کې استوګنه لري دجلال زیو یو شمیر په واغزنو مي سیمه کې استوګنه لري. چې ددوی خیلونه دا دي: الله یار، خاني خیل او مسري.

جلوانی

که چیری دنسب شجره وګور ونو څرګنده به شي چې جلوانی د سړبن پسه تولنیز ګروپ کې شامل او دشیرانیو له نسله څخه دي. دوی دشیرانیو دغرنیو سیمو تر څنګ پراته دي او مشهورې څانګې یې په لاندې ډول دي:

(۱) - سالارخیل

(۲) - مروت خیل

(۳) - سپند زي

(٤) - کونکړي

(٥) - نیکی خیل

(٦) - مهار (۱)

ددوی دود او دستور شیرانیو ته ورته دي. داسې ویل کیږي چې د هندوستان په ځینو سیمو کې هم دجلوانی دقبیلې خلک استوګنه لري. دجلوانیو قبیله د شمیر دلږوالي له کبله د افغانستان دمقتدرو او مشهورو قبیلو له جملې څخه نه شمیرل کیږي.

جمریاني (ژمریاني)

په کاسیو پښتنو کې یوه پښه د جمریانیو په نامه سره یادیږي، خو په زیا تـرو کتابونو کې د (ژمریاني) په ډول کښلې شوی ده او پاسنی پښتانه یې (زمریاني) بولي کاسي پښتانه دسړبن په تولنیزه ډله کې د خرښبون په ښاخ ګډیږي. شیرمحمدخان

---

(۱) حیات افغانی ٦٥٢ مخ.

گنداپور سلي اوشلي کاله پخوا په افغانستان کي د جمريانيو شمير تقريبا يوزر کوره مبودلي دي اودايي هم زياته کړي ده چي جمر ياني د توخيو (توخو) ستانه دي (۱):

د دغي قبيلي اکثره خلك د توخيو په ملك کي استوگنه لري، خو د کابل څخه تر کندهاره پوري په متفرق دول په زياتره کليو کي يو يا دوه کوره استوگنه لري (۲)

ددوي ځيني خلك د کرني په چارو بوخت او ځيني يي په سوداگري او نوکري باندي بوخت دي دوي د سوداگري په چارو کي ورانسدي تنگ کړي دي او د ښو شتو خاوندا ن دي (۳)

ځاځي

ځاځي هم د کرلاني پښتنو له جملي څخه دي. د نسب په شجره کي د خوگيانيو سره شامل دي، خو خوشحال خان ختك په خپل بياض کي د توري او ځاځي ښا خونه د کرلان له نسل نه بللي دي.

ځاځيان د پکتيا ولايت د مهمو قبيلو څخه شميرل کيږي. شمال ته يي غلجيا - يان دلوگر ازره او د ننگرهار د حصارك اولسوالي او لږ څه د خوگيانيو قبيله لويديځ ته يي احمدزي، جنوب ته يي مقبل، څمکني، منگل او توتا خيل او ختيځ ته يي د ډيورنډ کرښه پرته ده چي د کورمي دايجنسي سره پوله لري او د پيوار مشهور کوتل ددي قبيلي په سيمه کي موقعيت لري (٤)

ځاځيان په آريوب، د ځاځيو په اولسوالي، ځاځي ميدان او د څمکنيو په اولسوالي او کابل کي استوگنه لري:

حيات افغاني د ځاځيو په باب ليکي: «ځيني خلك عقيده څرگند وي چي تور او حاج دواړه ورونه او دوا ان د قبيلي دمونډ له ښاخ نه رابيل شوي دي دوي د خپل

---

(۱) پوهاندرشاد، «جمرياني افغان» دافغانياد، کابل - ۱۳۶۰، ۱۵ مخ.

(۲) حيات افغاني ۲۸۷ مخ

(۳) پ تانه د تاريخ په رڼا کي، ۱۳٤٦ مخ.

(٤) معلومات مختصردرباره اقوام وقبايل ولا يات سرحدی کشور ٤٥ مخ.

وروربند ون نه نا راضه او دسندر یاب لو یدیځی غاړی ته راغلل ددوی اولاده زیاته شوه او دتوراولاده په توری او دجاج اولاده په ځاځی مشهوره شوه (۱) د حیات افغانی مولف محمد حیات خان ددوی وسله وال او کسانو شمیر پنځه زره تنه ښودلی دی :

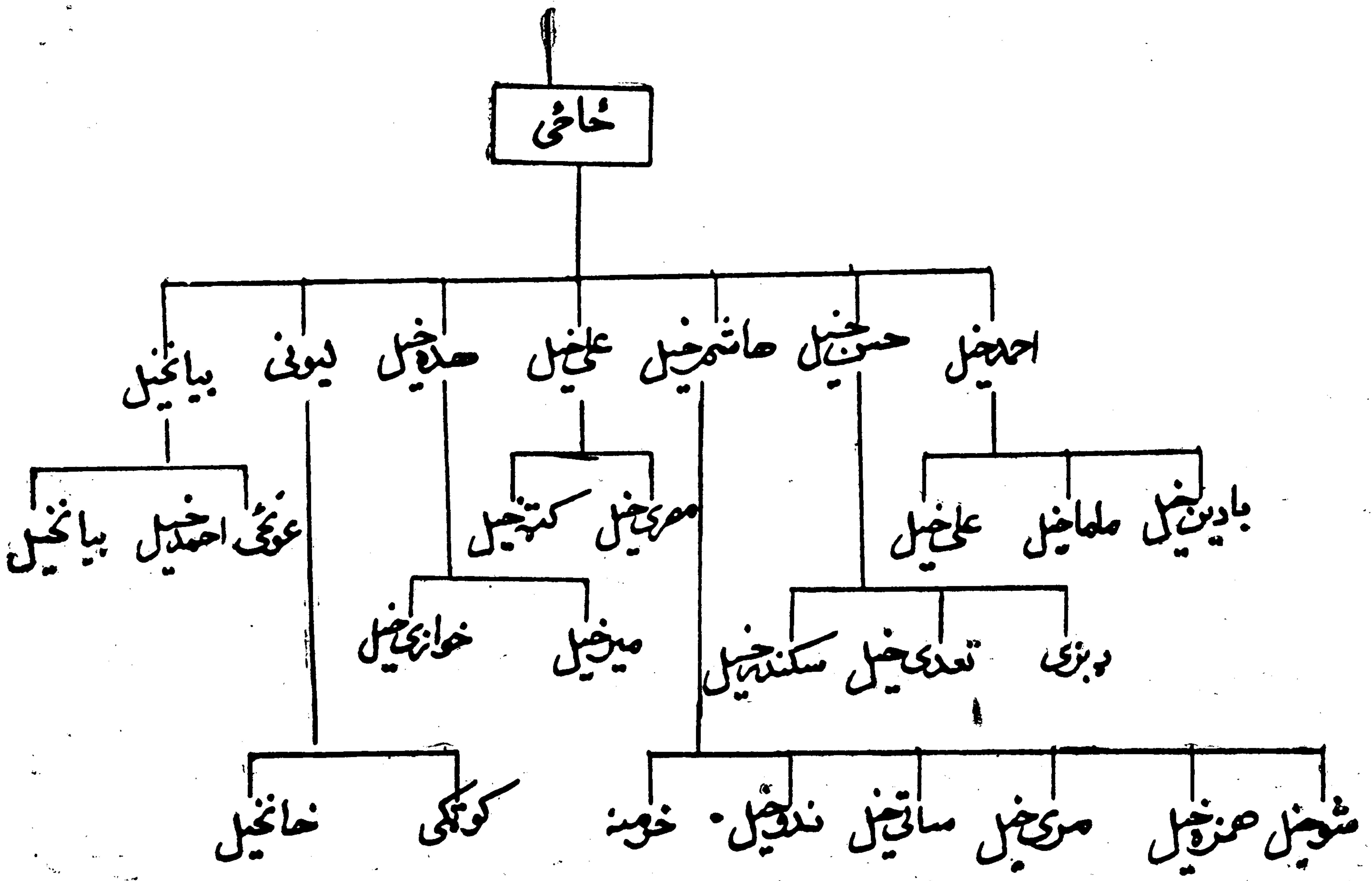

ځدران

که چیری دنسب شجری ته وگورو نو ځرگنده به شی چی ځدران هم د کرلانی ټولنیز گروپ یوه ټپه ده .

شمال ته یی منگل، احمدزی، گردیزی او زرمت او ویدیځ تـه یی، زرمت او د خروټو قبیله جنوب ته یی پیرگوتی او یوه برخه یی د دیـورند د کرښی سره د مده

(۱) معلومات مختصر (در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۲ مخ

خیلودوزیرو سره یوله لری اوختیځ اوری ته دخوست، تنی اومنګلوسره پوله‌لری اودپکتیا ولایت دستروقبیلوله‌جملې څخه شمیرل کیږی . همدارازدپکتیکاپه ولایت کی هم یوشمیرځدران استوګنه لری . (۱)

دوی په یوه غرنی سیمه کی استوګنه لری . دوی دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی او دچارتوا شود صادراتوله لاری هم خپله ګوزاره‌کوی .ځنی خلك یی موټرلرونکی دی .ددغی قبیلی دیوی مشهوری څانګی دادی:

پیرداد خیل، زنی خیل، ختین خیل، بیبه خیل، علی محمد خیل، سپاهی خیل، ګرموښی، سپورغه‌خیل، دری خیل اومیزایی . اود ۱۳۵٤ کال د احصا ئیی لـه مخی ددوی شمیرپه پکتیا اوپتیکاکی (۱۵٤۱۲۲)تنوته رسیده .

الفنستن دځدرانوپه‌باب لیکی : «ددوی‌جامی اوکره وره‌دوزیروپه‌شان‌دی اود خروتوپه‌لوردځدرانوزیږو دګمنوڅنګلونوپه‌منځ کی له‌خپلورمواوګلوسره‌درومی .(۲)»

په حیات افغانی کی دځدرانوپه بابـ راغلی دی: «ددغی‌قبیلی‌داستوګنی ځای دخوست اوید یخ اود زرمت دسیمی ختیځ ته شنه غرنی سیمه ده.ددوی په غرنی ملك کی روانی‌اوبه،شنه واښه،ونی، دمرغانوآوازونه‌اوسره هواانسان ته خوښی اوخوشالی وربخښی، څو سره له دی هم دکرنی ورځمکه په‌کی ډیره لږه ده او دغه کموالی ترهغی اندازی محسوس دی چی تیزی پـه‌مخصوص ډول اواروی، خاوری وربـانـدی اچـوی اودکـرنی لـه پـاره یی بـرابـروی‌دهمدی کبـله ده چـی ددغـی سیمی پیـدا وارد نـو مـوږی قبـیلی دخلـکو لـه پـاره کـفـا یت نـه کوی او دوی دمزدور یوله پاره ګاونډ یوسیموته‌ځی.همدارازدوی دځاه ګانوپه ژورولواودختیـنودیوالونوپه جوړولوکی مخصوص او ځانګړی مهـارت لری: دوی په‌خوړوکی دغنمو،جواروااوویجو څخه‌استفاده کوی اوخپلی خوراکی اړتیاوی دګردیز اود خوست له‌ښارونو څخه لاسته راوړی. ددوی په غرنی سیمه

(۱) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور – ٤۹ مخ .
(۲) دکابل سلطنت بیان – ۷٤ مخ .

کې ځینې میوې لکه منې ، انار ، چارمغز او بادام هم پیدا کېږي، خو ددغې قبیلې خلک د سوداګرۍ له چارو سره زیاته مینه نه لري(۱).» ځمنغوزي د دغې ساحې له عمده پیداوارو څخه شمېرل کېږي.

ځدران ډېر جنګیالي خلک دي او هر یو بالغ تن یې په خپل کور کې وسله لري خو د بهرني یرغل په مقابل کې د خپلې قبیلې نه دفاع و کړي.

دوی پکتیا ولایت په لاندنیو اولسوالیو کې استوګنه لري دځدران په اولسوالۍ، د سپېره په اولسوالۍ، دزرمت په اولسوالۍ، دتڼیو په اولسوالۍ، دخوست دلوېې اولسوالۍ په مرکز، دپکتیا ولایت داورګون په اولسوالۍ، دګیان په علاقه دارۍ، دزیروک په علاقه دارۍ او دنکۍ په علاقه دارۍ کې استوګنه لري.

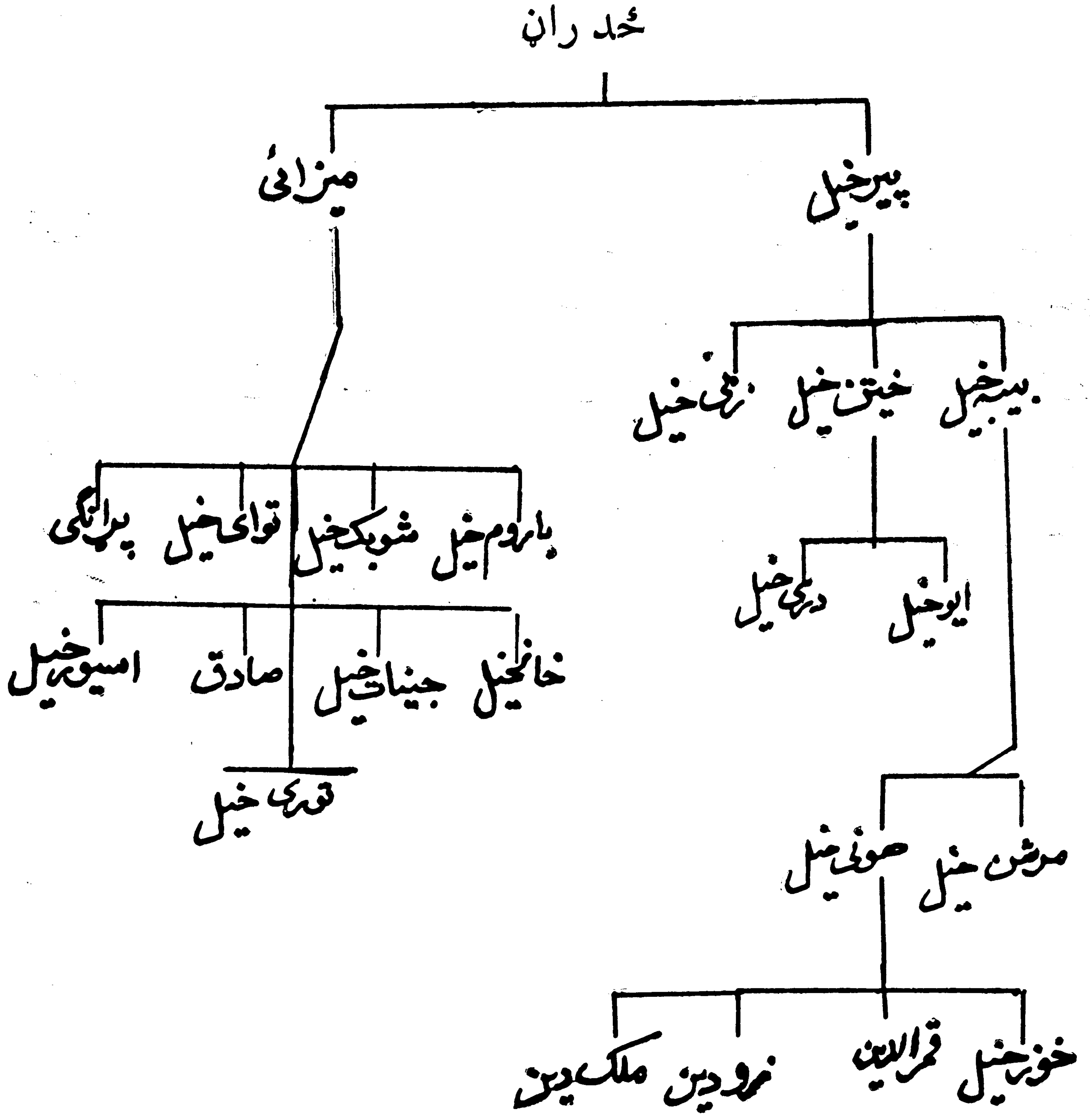

«۱» حیات افغاني ۴۹۳ - ۴۹۴ مخونه.

ځمند

د روایاتو مطابق د سړبن زوی خرښبون دری زامن درلودل. یو ویې (کند) نومیده چې دده دریم زوی غرى یاغوریا نومیده چې اولاده یې په غوریاخیلو سره یاده شوه چې د مومندو، خلیلو، داودزو، زیرانو او ځوکنو قبیلې ددوی اولاده گڼل کیږی. د خرښبون دوهم زوی ځمند یا جمند وچې د هغه د اولادی څخه خیشکی، کتاني، مهمنزی او نوخی ډیر مشهور دی. همدا راز د خرښبون دریم زوی کاسی یاکانسی وچې وروسته به وڅیړل شی .

د ځمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کندهار په شا او خوا ارغستان ته نژدې پرته وه او د (۸۰۰-۹۰۰ ه) کلونو ترمنځ د پښین سیمه چې پشنگ هم بلله کیږی د دغی قبیلې په لاس کې وه او د ترین قبیلې دغه ځای د زور په ذریعه د دوی څخه ترلاسه کړه زمند یا جمند چې لوی ښاخ یې خیشکی و په دغه ځای کې ډیر په تنگ شول. د ځمند د قبیلې نه ځینی خلک ملتان ته لاړل او هلته میشته شول او د خویشکی ښاخ د غزنی له لاری کابل ته او د کابل له لاری د غوربند دری ته ولاړ او دغه ځای یې داوسیدلو له پاره غوره کړ چې تر اوسه پورې پوزیات شمیر زمند او خیشکی هلته میشته دی (۱) په هغه وخت کښ چې ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه او څه موده وروسته یې په هند باندې ډیر غلی تکل وکړ نو خیشکو او همدا راز ځینو زمندو چې په غوربند کې ورته اوسیدل گران ښکاره شول د هندوستان خوا ته رهی شول او اکثره خیشکی او ځینی زمند په خانه کوچ ډول له کابل نه د پېښور له لاری هندوستان ته روان شول او په دغه وخت کې سلیم خان زمند د دغی قبیلې سردار او مشر و (۲) دوی په هغه ځای کې میشته شول چې اوس د قصوری ښار پروت او د لاهور ختیځ ته موقعیت لری. د دغی قبیلې اکثره نارینه د سلیم خان ځمند ترمشری لاندې د بابر شاه

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې- ۱۳۲۶ مخ .

(۲) نوموړی اثر-۱۳۲۶ مخ.

په لښکروکي په خدمت بوخت وواو په هغه جګړه کي چي دهند دپښتون واکمن سلطان ابراهيم لودي اومغولي بابرشاه ترمينځ په پاني پت کي وشوه په هغه کي ددغي قبيلي (۷۰۰) تنه چي دبابرشاه په لښکروکي شامل وو، ووژل شول اوله همدې کبله بابرشاه اوهمايون په دوي باندي زياته مهرباني کوله اوهغه وخت چي خيشکي اوزمند په قصوري کي ميشته شول نودسپره په نوم يوه بلوڅ دخپل قوم دپوي دلي سره راته اوپه لوټ اوتالابه يي لاس پوري کاوه اوددغه لوټ دبندولوپه منظور بتيلک زي، حسن زي، عارف زي، شابن زي، کرلاني اوسلمهاك چي ددغي قبيلي ښاخونه دي په برکلي کي ميشته شول اوخرنګه چي سپره به له دغه لاري يرغلونه کول نودغه لاره يي بنده کړه اوبياسپره له دغه لاري څخه لوټ نه شوکولاى همدارازددغي قبيلي دعزيزي، جنوزي اوابراهيم زي ښاخونه ختيځ خواته په اريانښکتني کلي کي ميشته شول اوپاتي زمندچي په مطلق دول دځمندياجمندپه نامه بلل کيږي دشمال خواته پريوتل ترهغه وروسته براهـم زيودجنـوزي دښاخ سره ددښمني له کبله له دغه ځايه وخوځيدل اودخورجه په سيمه کي ميشته شول اوهمدا رازاکثروسلمهاکو چي دامچوزيو اوحسين زيو يي سره دمقابلي توان نه لاره نودتانده سيمي ته لاړل اويوشميريي هم په قصوري کي پاتي شول اود بتيلک زيويوشمير هم دکورنيوشخړو په سبب په هيرووال کي ميشته شول.

دزمندياجمند دقبيلي څخه خوکوره په کندهاراو پشين اوسيږي. همدارازيو شمير زمند دپروان ولايت دغوربندپه اولسوالي، دپيښورپه اشنغراونوښار، په مومندو، دخيبردتاريخي درې ترمنځ اودلاهورپه قصوري کي استوګنه لري چي هلته د(قصوريه پټانانو) په نامه سره ياديږي. همدارازددغي قبيلي دمحمدزي يامهمن زيو ښاخ هم ډير مشهوردى (۱)

ځمکني (خوکني)

که چيري دځمکنيود نسب شجره وګورونوخرګنده به شي چي دوي سړبني

(۱) حيات افغاني ـ ۳۵٤ـ۳۵۵ مخونه .

پښتانه اوډ (کنډ) له څانګي څخه دي . (کنډ) بيا په خپلو ارپه دوولو يوڅانګو ويشل شوې دي :

الف ـ غوري ياغورياخيل: مومند، داودزي، زيراني اوخمکني .

ب ـ خښي : يوسفزي اومندړ، ترکلاڼي. دپښتو نازکخيال شاعرحميد ماشوخيل دغه دوه څانګې داسي يادې کړي دي :

چي داستاد نامي بوي اخلي حميده

څه به نه وي څوش دماغه غوري، خښي (۱)

داسي روايت موجود دي چي دغورياخيلو اولاده په پيل کي دکنډ هارپه ارغستان کي ميشته وه چي وروسته بيادغزني سهيلي اولويديځو برخوته راغلل چي غالباً ۹۱۰ هـ کال اوډ بابرد واکمني لومړي شپې اوورځې وې . ويل کيږي چي په هغه وخت کي ددغې قبيلې تول خلک دپوونده اودمالداري په کارونـو بوخت وو څرنګه چي وروسته ددغې قبيلې دخلکو په شمير کي زياتوالي راغي نود غزنـي نـه کابل ته وکوچيدل اوبيا له هغه ځايه يې دننګرهار خواته مهاجرت وکړ. کـله چي غورياخيل ننګرهارته ورسيدل نوخمکنيو دسپين غره په لمنو کي استوګنـه غوره کړه. تاريخ حيات افغاني دتاريخ مرصع په حواله د خمکني قبيلې بيلتون د خپلو نـورو وروڼونه په دې ډول څرګـند کـړي دي : «يوه ورځ څلورو وارووروڼو يعني خليل، زيران، دولت يار او خمکني بوپسه حلال کړي وهغه يې په خپل مينځ کي سره وويشه خـو دويشلو پـه وخت کي بي خمکنـي هير کـړاودښ وروا بـرخـه يـې ورنکړه چي په دغه خبره خمکني خپه اود خپلـو نوروورونو څخه جـلا شو اوتر ننن ورځې پورې يې هم اولاده په جلاډول سره استوګنه لري» . اخوند در- ويزه هم دنوروورونو نه دخمکني جلاوالي مرور توب ښودلی دی خوښايي چي پورتني روايت افسانوي بڼه ولري :

---

(۱) دوست شينواري «دخوکنيو زيار کښه، ميلمه پاله او ننګيالي قبيله» ، جرګه مجله دريم جلد، ۱۳۶۳ کال، ۳۸ مخ .

د میشتي سیمې :

خمکني په عمده توګه په دووسیمو کې میشته دي : الف ـ دپکتیا ولایت په خمکنیو کې چې زموږ زدهیوادپه اداري تشکیلاتو کې یوه اولسوالي ده اودخمکنیو اولسوالي ددوي په نامه سره یادیږي . دلته د خمکنیو یوه ښکلې دره غ زیدلې ده چې دپیواړدغاښي جنوب لویدیځ خواته موقعیت لري شمال ته یې دمنده یر مشهور ځنګل اولویدیځ ته یې دبکیادغرونه راخرخیدلي دي :

ب : په تیراه کې :

د خمکنیو بله برخه دتیراه په ښکلوغرونو کې استوګنه لري : چې ختیځ ته یې اپریدي ، جنوب ته یې اورکزي اوجنوب لویدیځ ته یې توري میشته دي قطب ته یې سپین غر موقعیت لري .

دوي په خرمنه او کرمنه کې استوګنه لري : دوي ډیر خوار یکښ اوجنګیالي خلک دي . ښځې اونر یې ټول په ګډه کار کوي : دوي نورو سیمو ته ډیر لږ تګ اورا تګ کوي . ددوي داستوګنې دسیمې هوا ډیره یخه ده .

ددوي دسیمې ځمکې غالباً باراني اوللمې دي ځکه چې ځمکې یې لږې دي نوددوي اړتیاوي نه پوره کوي ، خودموسم دسوړوالي له کبله په کې دغنمو ، اوربشو اوجوارو ډیر زراعت او کرنه کیږي . په دغه ځای کې پنبه اووریجې نه کرل کیږي :ددوي سیمې ته دکورمې نه وریجې ، پنبه او نور کران له بنو ، بنګښو او کورمې سیمې نه راوړل کیږي . ددوي په قبیله کې دملکانو اومشرانو واک ډیر دی که څه هم دوي دکلي مشرا نوته تاکلي محصول نه ورکوي خود میلمنو خرڅ له پاره یې دمشترکو ځمکو نه یوه ټوټه ځمکه ورکول کیږي : د خلکو ترمینځ شخړې هم اکثره دکلي دسپین ږیرو له خوا دجرګې په ډول اودملکانو په ذریعه حل اوفصل کیږي :

خمکني ټول سني مذهبه دي اوپه پښتو ژبه خبرې کوي په دوي کې دبې سواده کسانو شمیر ډیر دی : دابدالي احمدشاه دسرشمیرنې په وخت کې ددغې

قبیلی ټول شمیر (۹) زره تنه او دوسله وال وګړو شمیر یې (٦) زره تنه ښودل شوی و.

دځوکنیو دقبیلې دمشهورو څانګو نومونه په لاندې ډول دي:

۱- ازي خیل.

۲- خاني خیل.

۳- دری خیل.

٤- خواجه خیل.

٥- مرزاخیل.

دځمکنیو یو کلی دپېښور نه په شپږ میله واټن کې موقعیت لري چې دحضرت میاعمر (رح) د مزار په وجه مشهور دی. همدار از دځمکنیو د کلي ختیځ ته تقریباً اته کروه لیري دازي خیلو کلی پروت دی. ازي خیل دځمکنیو یوه ښاخه ده (۱)

پاتي ځمکني په متفرق او خواره واره ډول ژوند کوي.

د۱۹٦۱ کال دسر شمیرنې له مخې د دوی شمیر (۳۹۱۱۹) تنه ښودل شوی دی:

خولیزي

دوی غلجي پښتانه او اکثره یې کوچیان دي خولیزي چې سلیمان خیل غلجي دي زیات شمیر یې دننګرهار ولایت د رودا تو داولسوالي دچپرهار د علاقداری دخولیزیو په کلي کې استوګنه لري. د دوی یو شمیر د کابل د بګرامیو په شااو خوا کې میشته دي (۲)

د دوی شمیر دننګرهار په ولایت کې د(۳۵۰۹) تنو په شااوخوا کې ښودل شوی دی (۳)

ځینزي

ځینزي په اصل کې غلجي پښتانه دي. اکثره شمیر یې د ننګرهار دولایت د

(۱) پوهاند عبدالشکور رشاد، دځمکنیو میا عمر، (کابل: دعلومو اکادمی ۱۳٦۰)، ٦ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور د ۱۰ مخ جلد ل.

(۳) دخولیزیو د مشرانو او سپین ږیرو څخه زمالاس ته راغلي معلومات. (لیکوال)

حصارك غلزايي په اولسوالي كي استوگنه لري چي شميريي ٦٦٠ تنوته رسيږي (١) ددوی يوشمير د لغمان ولايت دقرغيو داولسوالي دعزيزخان كڅ په سيمه كي هم اوسيږي. پاتي څينزي په ټول افغانستان په تيره بيادغلجيوپه سيمه كي په خوارەوارە دول ژوند كوي. ددوی اكثريت دسوداگري په چاروبوخت دی.

حسين خيل

دوی غلجي پښتانه دی. ددوی يوشمير دلغمان دولايت پەاروند و كـلپو لـكەده زيارت اونورو يوشميريي دكابل دشيو كيوپه شااوخوااويوشميريي دپروان پەولايت كي استوگنەلري. حسين خيل اكثره دسوداگري په چاروبوخت دی.

خاښي خيل

دتاريخ خان جهاني اود پښتنودروايا تو مطابق دقيس عبدالرشيد دری زامن وو او لومړی بيټني، دوهم سربن او دريم يي غرغښت. سړبن دوه زامن درلودل خرشبون اوشرخبون. خرشبون دری زامن درلودل كاسي، كنداوځمند. دكند دوه زامن درلودل چي يويي شيخاياخاښي اودوهم يي شيخ ابراهيم ياغوريانوميدل.

يوسفزي مندړ، گگياني اوتركلاني چي مجموعاً دخاښي خيلو يا خوښي په نامه ياد يږي ددوی اصلي اولومړني ټاټوبي دارغستان په حدودو كي دغوندانو او صره غره پەشااوخواهغه ځمكه ده چي دغوري مرغي په نامه سره ياديږي. دوی چي دڅرينوپه گاوند كي اوسيدل تورنود فشاراوزورزياتي له كبله يي ځپله سيمه پريښوده اودغورياخيلوله خواد غزني دمقرپه كڅي كي په وركړل شوی ځمكي باندی دځه وخت له پاره ميشته شول، خوله غوريا خيلوسره خوابدی شول. هغه ځمكه يي هم پرېښوده چي په نتيجه كي دكابل خواته واوخوځيدل دراتگ پەوخت كي اتمانخيل هم ورسره ملگري شول اودكابل پەشااوخواورشوگانو كي ميشته شول.

---

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبايل ولايت سرحدی كشور ٣١ مخ

ویل کیږي چې په کوم وخت کې مرزاالغ بیګ د سلطان ابوسعید زوی په دیر کوچنیوالي کې د ماوراءالنهر څخه کابل ته راغلی و په هغه وخت کې دخاښي خیلو مشر ملك سلیمان شاه و چې د ملك تاج الدین زوی او دملك رځ پلمسی و. کله چې سلیمان شاه میرزاالغ بیګ ترلاسه کړ دوی ترمنځ ډیره مینه پیداشوه ان تردې اندازې پورې چې ملك سلیمان شاه خپله لورده ته ور کړه .

اتفاقاً یوه ورځ میرزاالغ بیګ د سلیمان شاه په غیز کې ناست و. قدوة المکاشفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چې دهغې زمانې داولیاوو څخه واود یوسفزیو خلك یې ډیر معتقدین وو پرې ورغی .

شیخ عثمان قدس سره دې په دغه حالت کې ولیده ورته یې وویل چې « ملکه ! داڅه کړې ؟ »

سلیمان شاه ورته وویل چې «داشهزاده دې لویوم یې که پاچاشي نوسلطنت به یې ځماشي او قوم به مې پرې عزیزاو درونـد شي» شیخ ورته وفرمایل چې «ددې زلمي سترګې لکه یزید هسې دي چې صحابه (رض) یې قتل کړې او هلاك کړې وو دغسې به ستا قـوم هم هلاك کا»

ملك سلیمان ورته وویل چې : «شیخه دارنګه مه وایه له تانه داهسې نه ښایيږي چیرې نه چې نور څوك پرې خبرشي - ولې چې پا چایان د چا احسان نه ورکوي دې پادشاه زاده دی چې لوی شي پاچا به شي چاربه یې زماشي قام به مې پرې محترم شي »

شیخ ورته وفرمایل چې «ښه ملکه ! خبرمې کړې . بیا به دې ویل چې ویلي دې راته نه وو نوراختیار دې خپل .»(۱)

میرزا الغ بیګ تر هغه پورې چې کمزوری و په همد غو پښتنو به یې ځان ساته خو کله چې په خپلو پښو ودرید د پښتنو سره یې مخالفت شروع کړ هغه په چل ول سره دخاښي خیلو پښتنو مشران ورته یوه میلمستیا جوړه کړه او تـقریبـاً

(۱) پیر معظم شاه ،تواریخ حافظ رحمت خانی (پیښور - پښتوا کیډیمی ۱۹۷۱) ۶-۷ مخو نه

(۹۰۰) تنو په دغه میلمستیا کې ګډون کړی وو. ده دغه نهه سوه تنه په ډیره ناځوانمردانه توګه ووژل چې هدیره یې د کابل په سیاه سنګ کې موقعیت لري. دا پېښه په غالب ګومان د ۱۴۸۰ - ۱۴۹۰ ع کلو په شا اوخوا کې شوې ده.

تردې خونړۍ اوخواشینوونکې پېښې وروسته خاښۍ خیل پښتانه د کابل نه ننګرهار په خوا روان شول ترکلانیو په لغمان کې واړول او یوسفزي، ګګیاڼي او اتمان خیل په ننګرهار کې اوسیدل چې بیا وروسته نوموړي درې قبیلې په سوات دیر او باجوړ کې میشته شوې. وروسته ترکلانیو هم د لغمان د خلکو د شکایت له کبله چې د میرزا الغ بیګ دربارته یې کړي و د لغمان څخه باجوړته ولېږدیدل چې تراوسه پورې ښا خي خیل هماغلته میشته دي. (۱)

خاکواڼي

خاکواڼي چې په حیات افغاني کې د خاوګاڼي اوخاګواڼي په بڼه راغلي دي په اصل کې سړبڼي پښتانه او د پنج پای درانیو په ښاخ پورې تړلې یوه قبیله ده. باید دغه قبیله د هغو خوګیانیو سره چې د ننګرهار ولایت د خوګیانیو په اولسوالۍ کې اوسي او کرلاڼي پښتانه دي اشتباه نه شي.

د دغې قبیلې دوګروشمیر ډیر لږ دی. دوی په علیحده او جلا توګه ځمکې نه لري له دوی څخه ځینې په کندهار او ځینې یې د نورزیو د قبیلې سره یوځای پراته دي دوی پردوو برخو ویشل کیږي یو یې ستر خاکواڼي یا خوګیاڼي او بل یې کوچنې خاکواڼي.

دوی د کندهار او هرات په شا اوخوا کې په خواره واره ډول اوسي او هم په غزني کې خاګو انیو څوکلي. د ماکو د کلیو تر څنګ پراته دي چې خلک

---

(۱) پښتانه، لومړی ټوک، کابل - ۱۳۴۹، ۵۵ مخ.

دوی دخو گیانبیو ما کوانو په نامه سره یادوی (۱) ددوی شیمرد(۷۵۵۵) تنو په شااو خواکی اټکل شوی دی (۲) دحیات افغانی مؤلف لیکی چی په دیره‌اسماعیل‌خان کی هم ددوی(۸۰) کورنی‌ شته‌چی مشوری‌ غلام سرورخان‌خاکوانی‌ و.

ختـــك

ختك دکوزی پښتونخواد مشهورو قبیلو په جمله کی شمیرل کیږی. ختك دری زره کاله پخوا په آریایی کتابونو کی د ستهك یاد ستها لك په شکل راغلی اود پکت له قبیلو څخه شمیرل شوی دی «۳»

ددغی قبیلی لوی‌نیکه‌لقمان‌نومیده‌چی دکرران‌لسی‌و اود لقمان‌نه ختك ته دده دنامه‌داوښتلو دعلت‌په باب‌داسی افسانوی‌روایت موجوددی چی یوه ورځ لقمان د خپلوورو‌ ‌نوعثمان ، اتمان‌او ځدران‌سره‌دښکار‌یابل کوم کارلـه‌پاره‌صحراته‌تللی و.

په دغه وخت کی دوی څلور ځوانی ښځی چی ددوی لـه کالیـو نه دپیغلتوب نښی ښیدانی ښکاریدی ولیدلی چی د دوی په خوارا روانی وی. په‌دغه وخت کی دوی سره سلااومشوره وکره چی دا لـوی ښکار‌به‌تر‌لاسـه‌کوی اوپـچه به ورباندی اچوی اود پچی له مخی به دوی ته یوه یوه‌ښځه ورسیږی. ځرنګه‌چی لقمان ترنورومشرووبـی ویل چی‌زه به لومری له دوی: نه یوه خوښه‌کرم په پاتی دریو باندی تاسی پچه واچوی . په دغه وخت کی لقمان له هغو‌څلوروښځونه یوه پرته‌له دی‌چی‌مخ‌یـی‌لیدلی وی‌یوازی‌دکالیوله‌مخی‌انتخاب‌کره‌اونوروورونـو یی د پچی په اساس یوه یوه ښځه انتخاب کره . کله چـی دوی وایدل نوځرګـند ه شوه چی لقمان ته یوه توره اوبدر نګه ښځه ور رسیدلی وه خوځر نګه چی هغه ښځه د ده په نامه شوی وه له غیرته بی ومنله‌کله چی‌نوروورونـو‌یی دالقمان دغـه حالت ولید په خندا شول اوپه پښتوژبه یی وویل چی‌لقمان‌په‌ختـه‌لاړ‌اوپه پښتنوکی

---

(۱) حیات افغانـی ـ ۲۲۲ ـ ۲۲۸ مخـونـه

(۲) معلومات مختصردرباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورـ ۱۰ مخ

(۳) پښتونستان ـ ۲۲۸ مخ .

دا متل مشهور دی کله چې څوك په کوم کار کې بیرته پاتې شي او یا وغولېږي نو نور ورته وایي چې پلانی په ختټه لاړه . د دغې عجیبې پیښې له مخې لقمان د ختټك په نوم داسې شهرت وموند چې اوس د ده ټول نسل د ختټك په نامه یادیږي. د همدې بدرنګې میرمنې نه چې سبا که نومیده د ختټك دوه نارینه اولادونه دنیا ته راغلل چې په یوه باندې یې د تورمان او په بل باندې یې د بولاق نوم کیښود چې د ختټکو ټوله قبیله د دغو دوو ورونو اولاده ده تورمان هم دوه زامن درلودل چې یو یې ککی او بل یې تری نومیده چې د خپل پلار په اولادکې تری ډیر نومیالی سړی و او د تورمان ټوله اولاده د ده په نامه نومول شوې ده. تری هم دوه ځامن درلودل برګری او امیر یا امند. (۱)

د ختټکو شمال ته یوسفزي، لمر پریوتو ته یې خلیل، اپریدي او بنګښ، جنوب ته یې د بنو علاقه او ختیځ ته یې اباسین موقعیت لري.

په لومړي سر کې د ختټکو قبیله د شوال په غره کې میشته وه چې نومړی غر د سلیمان د غره یوه لویدیځه لړۍ ده چې اوس په دغه غره باندې د وزیرو قبیله تسلط لري چې له نن څخه د څه د پاسه دری سوه کاله د مخه دوی د منګلو او هنې ښاخونو په ملګرتیا د خپل اصلي ټاټوبي نه بنو ته راغلل او په هغه ځمکه کې میشته شول چې نن پرې احمدزي وزیر قبضه لري. څه موده وروسته د منګلو او شیتکو ترمینځ د ښمنۍ را منځ ته شوه او منګل د شیتکو د ښمنۍ له کبله د دې سیمې پریښودو ته مجبور شول ، خو ختټکو په دې سیمې استوګنه درلوده. په پای کې د ختټکو او شیتکو ترمنځ اړیکې هم خراب شول او ختټکو هم د دې سیمې نه کډه وکړه او په کربوغه، تیری، لاچي، شکردرې او د اباسین تر غاړې پورې خپله یې قبضه ټینګه کړه ځکه چې دغه سیمې ښې آبادې نه وې نو دوی بې له کومې شخړې او جګړې ترلاسه کړې. په دې ورځو کې له ریسې نه نیولې تر کوهاټ پورې سیمو کې داورکزیو قبیله میشته وه او د کورمې د لور نه به بنګښو هم د کوچیانو په ډول دې علاقې ته ډګ اورا ډګ کاوه چې داورکزیو

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ.

او بنگښو ترمینځ په نا څاپي توگه دښمني پیدا اوجگړه پېښه شوه اوخرنـگه چې له پخوانه داور کزیو او ختکو ترمنځ یو لړ شخړې موجودې وې نو په دغه وخت کې ختکو له بنگښو سره مرسته وکړه او کوهاټ لـه اورکـزیو نه دبنگښو ولاس ته ور غی او دریسي ، پنیاله او زیری نه نیولي ترتوري ځیرې پورې ټـولي سیمې دختکو لاس ته ورغلي او دختکو او بنگښو ترمنځ یو غرچې دگـډ اخیلو او لاچي تـرمنځ موقعیت لري سرحدو گرځېدلي شو چې تر اوسه پورې هم دغه سرحد په خپل حال پاتې دی .
تر هغه وروسته کله چې د ختکو قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی په همـاغـه تناسب یې خپلو مقبوضه سیمو ته هم پراختیـا ورکړه او اوس یې هغه پراخه سیمه په لاس کې ده چې په پېښور کې دیوسفزیو دسیمې او دکابل یا لنډې سیند له شمالي څنډو نه نیولي تر کالا باغ ، عیسی خیلو ، مروتو ، بنو ، وزیرو او دسندهـ ددریاب تـر اویـدیځو څنډو پورې غزیدلې ده .
دختکو دسیمې اوږد والی تقریباً سلو میلو او پلن والي یې پنځوس میله و ته رسیږي خرنگه چې دمخه وویل شول ددغې سیمې ختیځ ته اباسین موقعیت لري ، ولې د اباسین نه پورې غاړه هم ختک استوگنه لري او ترماړې پورې رسیدلي دي .
دختکو سیمه پردوو برخو ویشل شوې ده چې یو یې شمالي ختک او بل یې جنوبي ختک دی . دجنوبي ختکو په ملك یې دمالگې کانونه موجود دي . ددې سیمې څمکه میداني او شگلنه ده غرونه یې شته او آبادنه دې تیرې ، لاچي ، کرك او شکر دره ددې سیمې مشهور کلي دي .
دشمالي ختکو سیمه هم غرنۍ ده چې له دې غرونونـه کومـه استفا ده نـه شي کیداى . اکوړې ، شیدو ، نظام پور ، امیر او امیر کلان ددې سیمې مشهور کلي دي (۱)
دختکو دسیمې په اوړو برخو کې څینې وړې وړې سمسورې درې هم لیدل کیږي او په څینو برخو کې یې دښوونو څنگلي ونې شته . دختکو په علاقه کې دبها در

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۸۲ مخ

خیلو د مالګی کان ډیر مشهور دی چی د دغی مالګی دکان دعایداتو له درکه د یری پیسی تر لاسه کوی .

← هغه ختټک چی د کوهاټ په شمالی ختیځ کی آباد دی او دکابل تر سیند ه پوری استوګنه لری داکوره ختټکو په نامه سره یادیږی .جنوب لویدیځ ختټک دتیری او جنوب ختیځ ختټک دساغری ختټکو په نامه سره یادیږی .دنسبی اعتبار له مخی په دی ویش کی کوم مخالفت نشته سا غری ختټک بولاق دی خو شمال ختیځ ختټک هم بولاق بلل کیږی .د شمال ختیځ ختټکو مهم مقام چی داکوړی په نا مه یادیږی دپیښور او نوښار نه ختیځ لوری ته دکابل سیند په جنوبی څنډه وکی موقعیت لری .

دختټکو په لهجه کی دنوروار وقبیلو په نسبت د(ښ) او(ږ) استعمال د(خ اوګ) په پرتله زیات دی .

دختټکو یوه قومی څانګه که څه هم دا باسین په بله خوا په (مکود) نومی ښار ګوټی کی ژوند کوی خو ددوی عمومی پوله ختیځی خواته اباسین دی لویدیځی خواته یی دپیښور قوموته خیبریان او بنګښ او سیږی او جنوب ته یی دبنو او دامان او انی میشته دی. دوی داسی دوه بیلی بیلی څانګی لری چی سره پوره توپیر لری .شمالی څانګه یی لس زره او جنوبی څانګه یی دولس زره کورنی ګڼل شوی دی.

دجنوبی ختټکو ملک غرنی اوله ډبرینو سپیرو غرو نو څخه جوړ دی چی په زورو او مخ په ځوړ کلیو سره بیلیږی اودبارک اوساغر خیلو نه په متشتت دول په کی میشته دی .(۱)

دختټکو دسیمی اکثره ځمکی دبنجر والی له کبله د کرنی ور نه دی د کرنی ځمکی یی هم اکثره للمی دی چی کله کله یی د ارهټ په ذریعه هم خړو بوی . دختټکو دسیمی پیداوار غنم ، باجری ، چڼی او جوار دی. اوس په شمال ختیځ سیمو کی هغه ځمکی چی دخاه ګانو په ذریعه او به کیږی په هغو کی تماکو هم کرل کیږی .په دلی او چشمی کی چی دپیښور د نوښار په تحصیل کی موقعیت لری ښه لیموګا ن پیدا

(۱) حیات افغانی - ٤٦٩ مخ .

کیږي. په ټټي نصرتي کي چي د کوهاټ تيري په تحصيل کي موقعيت لري په پريمانه اندازه انګورشته.

دختټکو دسيمي معدني پيداوارمالګه، پټ‌کري او دډبرو سکاره دي. (۱)

ختټک دخپلو نورو پښتنوورو نړو په شان باغيرته، زړور، ننګيالي، توندمزاجه او ميلمه پال دي. دختټکو يو ښه خصوصيت دادي چي لانجمني مسألي د ننوا تو او يا جرګو له لاري فيصله کوي او دجرګي له لاري پريکړو ته په ډيره درنه ستر ګه ګوري. دختټکو د قبيلي خلك په عمومي ډول سره ښايسته او غښتلي دي.

په اوسني وخت کي ددوی شميرد ۱۹۶۱ کال داحصائيي له مخي د(۳۷۸۳۰٤) تنو په شا او خوا کي ښودل شوی دی چي اکثريت د کوهاټ په ضلعه کي استوګنه لري (۲)

---

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼا کي - ۱۳۸۲ مخ.

(۲) پښتونستان - ۲۲۸ مخ

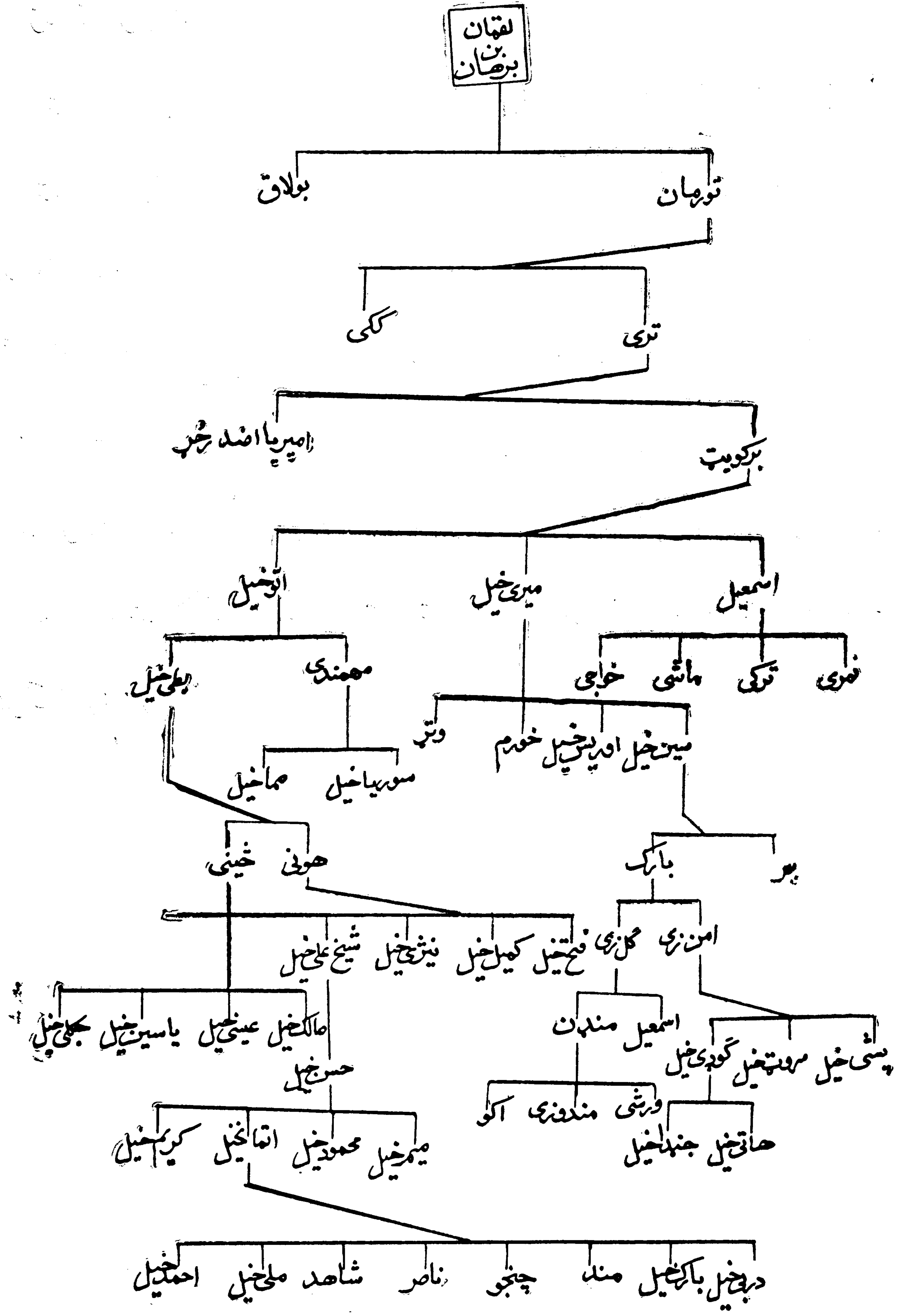

پښتانه دتاریخ په رڼاکې - ۱۳۶۰ مخ .

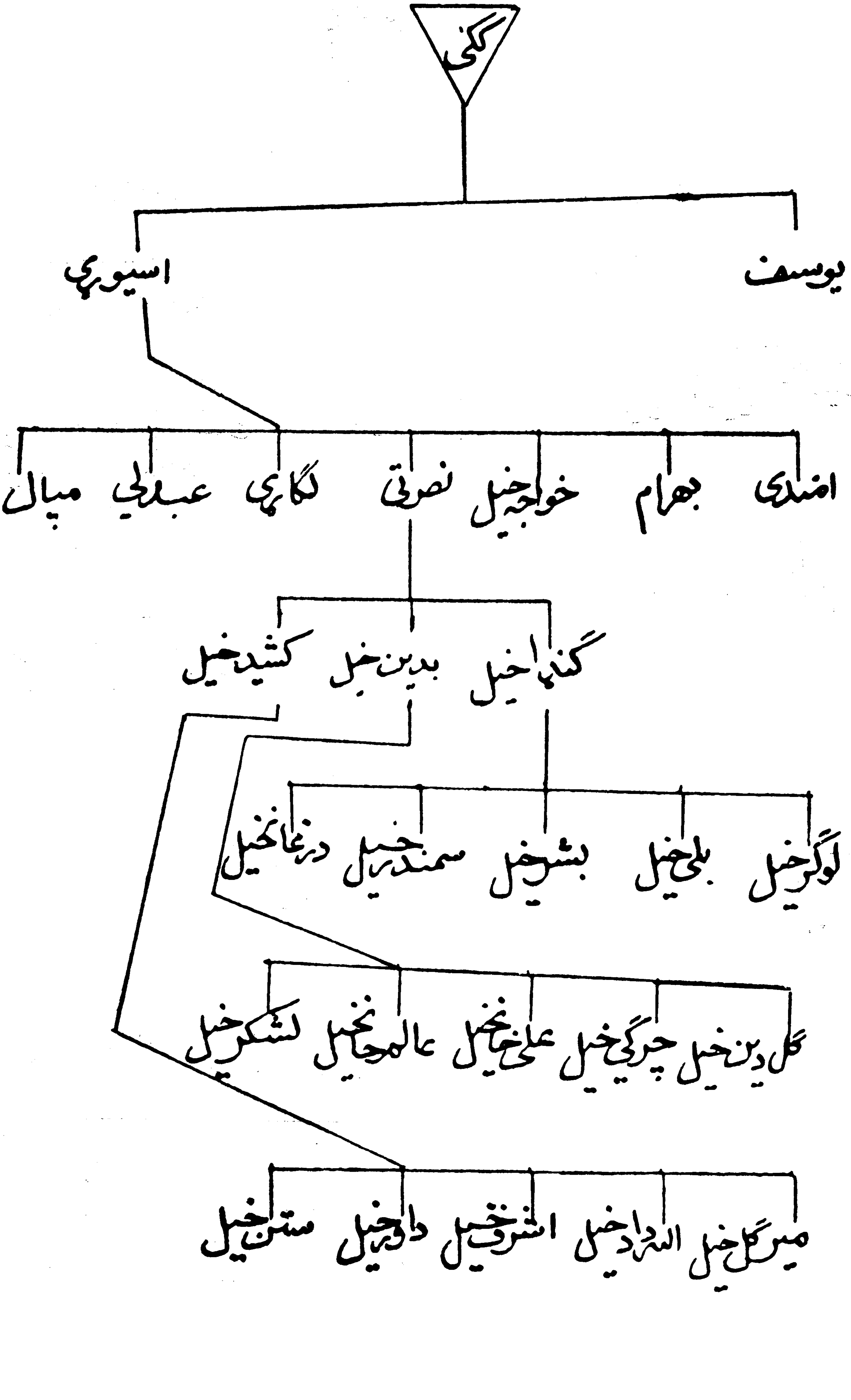

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکې - ۱۳۶۱ مخ .

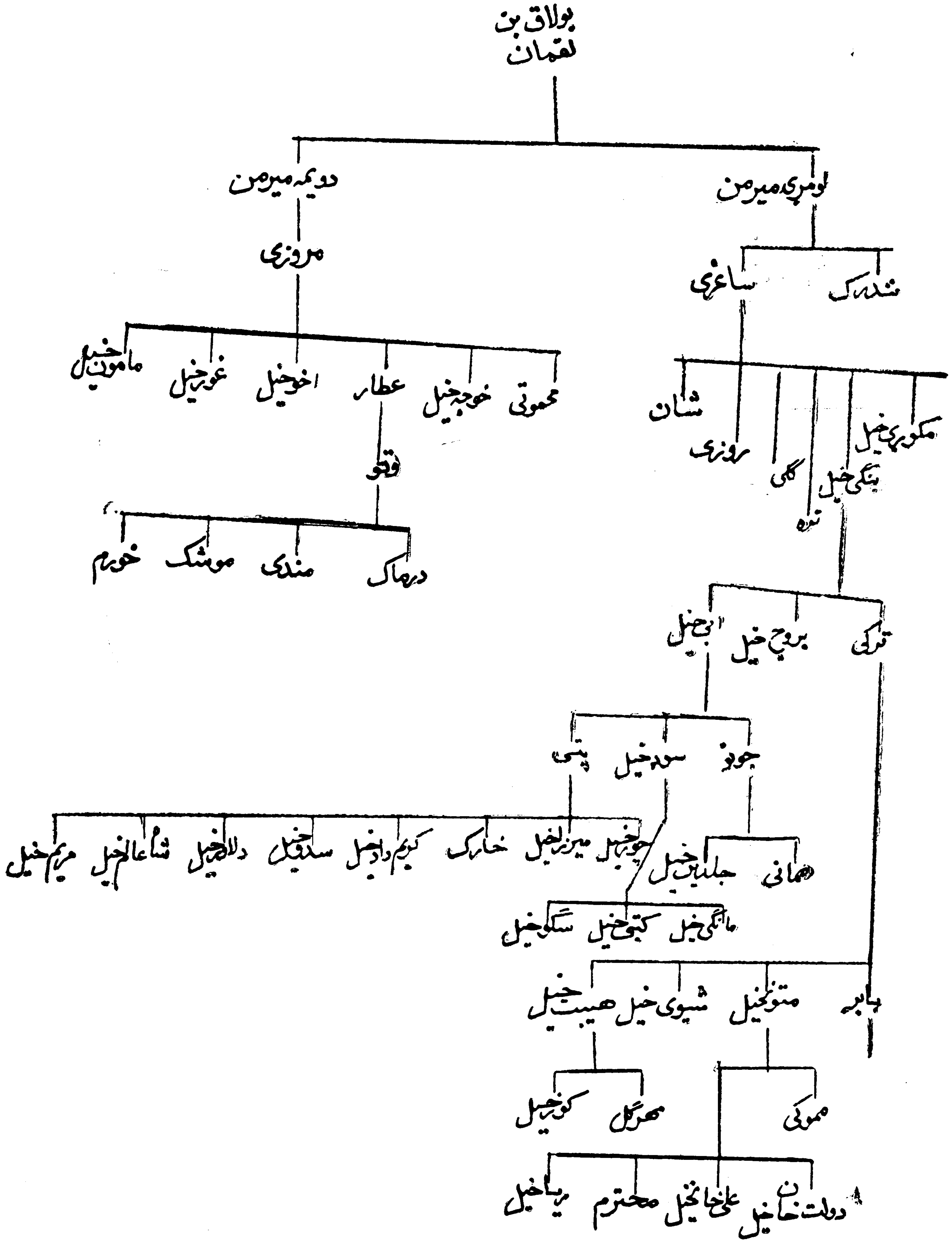

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۶۱۰ مخ .

خدرزی

دوی غلجي پښتانه دي او اکثره خلك يې دمقر په سيمه کې دعلي خيلو غلجيو سره يوځای پراته دي او دمقر په سيمه کې يوه اندازه ملکيت هم لري. کند هار ته نژدې په ده خواجه نومي ځای کې هم ددغې قبيلې تقريباً دوه سوه کورني ميشته دي.(۱) ددوی خپل نسب کله سيدانو او کله درانيو پوپلزيو نه منسوبوي، خو دوی په اصل کې غلجي پښتانه دي. دحيات افغاني دليکوال په قول په هغه وخت کې ددغې قبيلې شمير په ټول افغانستان کې (۲۰۰۰) دوه زره کوره ښودل شوی و(۲) دوی عموماً دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي.

خرخېن

خرخېن يوه کوچنی ټپه ده چې په شمالي وزيرستان کې ددوړ و دپيپي خيل کلي ته نژدې دزانګيتې او وژګي په کلو کې استوګنه لري چې په زانګيتي کې يې شمېر (۶۰) کورنيو او په وژګي کې (۱۶) کورنيو ته رسيږي. ددوی يو کلی دمده خيلو دننګي اود پيپلي ترمنځ موقعيت لري چې خرخېن نوميږي دقبيلوی اتحاد له مخې پخوا ددوړ و سره متحد وو، خو نن ورځ دمده خيلو وزيرو سره متحد دي.

دافسانوی روايتونو له مخې دوی دحضرت بلال (رض) داولادې څخه دي:(۳) ددوی شجره په لاندې ډول ده:

خرخېن

ټېرسم خيل	ليونی	لادو دخيل	ملياګي	سيره خيل	سنګر خيل

(۱) تواريخ خورشيد جهان-۲۲۲ مخ.

(۲) حيات افغاني -۲۸۳ مخ.

(۳) اصلاح، ايجنسي هاو قبايل ايالت پښتونستان- ۱۱۱ مخ.

خروتی

دغلجي په تولنيز گروپ کې دخروتو قبيله يوه مشهوره قبيله ده. ددوی اصلی ټاټوبی دپکتيکا سيمه ده چې اکثره دگومل په اولسوالی، دسروبی په علاقه داری داورگون په اولسوالی او دسروضه په علاقه داری او دغه راز دخاك جبار په علاقداری کې استوگنه لری.

يو شمير خروتی دغزنی دولايت دمقر او قره باغ په اولسواليو کې هم شته. دغه راز په شکردره او پغمان کې هم استوگنه لری. دزابل دشاه جوی په اولسوالی او دهلمند ولايت دنادعلی او گرمسير په اولسواليو کې هم يو شمير خروتی استوگنه لری.

ددوی تسميې وجه داسې ښودل شوی ده: يوه ورځ سهاك او ايزب دواړه په يوه لاره تيريدل وراندې يې يو بار کړی خر وليد ايزب وويل چې خر دې زما وی او سهاك وويل چې بار دې زما وی. کله چې خره ته ورنژدې شول نو ويې ليدل چې دبار يوی خواته داور بشو دودی (روټه) او بلې خواته يې يو کوچنی ماشوم و سهاك دغه ماشوم خپل کورته راووست او د (خره) او (روټی) له کبله يې په هغه ماشوم باندې د (خروټه) نوم کيښود چې ددې راستعمال په وجه په خروټی مشهور شو. کله چې خروټی دبلوغ مرحلې ته ورسيد واده يې وکړ چې درې زامن يې وزيږيدل.

ددغې قبيلې په لويديځ، شمال لويديځ، او جنوب لويديځ کې سليمانخيل استوگنه لری او شمال ته يې دزرمت سيمه موقعيت لری. همدارازختيځ خواته دوزيرو قبيلې سره پوله لری:

په حيات افغانی کې ليکل شوی دی: خروتی په هغو غرونو کې اوسيږی چې دکتواز له غر خواته او دسليمان دغره ~~دغربولوسيمو~~ نه تر برمل پورې پراته دی. دخروټو دملك يوه برخه دارگون سيمه ده چې په هغه کې برمليان يا فرمليان استوگنه لری.

خروتی په ځينو هغو تنگو ميدانو باندې هم قبضه لری چې په مينځ کې يې جنگ او سخت غرونه

موقعیت لري. دوی څلورلوی کلي لري چې ددغو کلیوله جملې نه سروضه او مرې مقام لري.

خروټي غالباً د ځمکو په کرنه بوخت دي. ددوی د کرنې ور ځمکې که څه هم دکته وازنه ښې دي، خو په کال کې یو ځل فصل کوي او په ژمي کې ددریو میاشتو لپاره لرواورولاندې پټې وي. دوی پرغ‌واوواوغ‌وایانو باندې یوې کوي له دې کبله چې ددوی سیمه غرنۍ ده دپسونو په تناسب وزې ډیرې ساتي. ددوی ډیراو-ښان هم ساتي چې په اوارواومیدانی برخوکې یې څروي. ددوی اکثره دود دو نه سهیلي سلیمانخیلوته ورته دي، خړپووندة خروټي دنوروپووندهوو په شان دي او-په ژبه کې یې توپیر موجود دی. دوی دوزیرو، څدرانو اوبرملیانوسره ډیره کلکه دښمني لري. دوزیرواوخروټو د قبیلو ترمنځ د دښمنۍ اصلي علت دبرمل غر دی. په دغه غره باندې تل دخروټواووزیروترمنځ وینې تویېږي. ددې شخړې اساس دابدالي احمدشاه دواکمنۍ په وخت کې رامینځ ته شوی ویل کیږي چې په هغه وخت کې دوزیرودقبیلې ملك قمبرنومیده چې دتوجیاخیلوله ښاخ نه واودخروټوملك شمس الدین وخروټوویل چې برمل دهغوی دی اووزیرودغه ادعاردوله او هغه یې خپل گاڼه کله چې دغه دښمني دسولې لهلارې فیصله نه شوه نو په پښتو ژبه کې یوه منظومه جوړه شوه چې ددغوحالاتودروښانولودپاره دلته راوړل کیږي:

برملی پیغله نجل ځنیه پریشیه
شمس الدین وایي زمادهقمر وایي زماپه غیږ کې ایشیه

له دغه بیت نه مقصد دادی چې بر ملی پیغلې خپلې زلفې جوړې کړي دي شمس الدین یعنې د خروټوملك وایي چې زماده اود وزیروملك قمروایي چې په غیږکې مې پرته ده یعنې زماپه واك کې ده.

په پای کې ددغه شخړې په سبب دخروټواووزیروترمنځ جگړه را مینځ ته شوه.
خروټي هم دبرملیواوڅدرانیوسره دگاونډیتوب په سبب سخته دښمني لري.
هغه خروټي چې په دایمي ډول ژوند کوي د ملك دسوړوالي له کبله لږ کار کوي.

دوی دمنی دپای، ته رسیدونه وړاندی دسون دموادوډ خیره برابروی اوپه ژمی کی دوی بی کاره وی هغه‌خروتی چی غریب دی‌او د یخنی څلورمیاشتی نه‌شی زغملای نوهغوی تودوملکونوته لیږدکوی اوله ځانه سره غوایان اواوښان هم بیایی . دوی دګومل ناوی جنوبی برخی ته ځی اوپه پسرلی کی بیرته خپل ملک ته راستنیږی : ددوی رواجونه کټ مټ دناصروپه شان دی.(۱)

خروتی اکثرد مالداری اوکرنی په چارو بوخت دی، خوپه سوداګری کی هم لوی لاس لری. ددوی زیات شمیرپه‌هندوستان کی تجارت کوی. یوشمیرخروتی کابل ولایت په پغمان، خاک جبار، دلغمان په مرکزاود قرغیو په اولسوالی اویو شمیرهم د پروان په ولایت کی اسنوګنه لری. همدارازیوزیات شمیرخروتی کوچیان هم شته. دکندزپه‌ولایت کی هم‌زیات شمیرخروتی‌استوګنه‌لری.

په ټول افغانستان کی ددوی شمیر (۷۷۰۶۲) تنه ښودل شوی دی خوپه دغه شمیرکی دخاک جباردعلاقه‌داری تقریباً سل یونیم سل کورنی نه دی حساب شوی :

دخروتو د نسب شجره

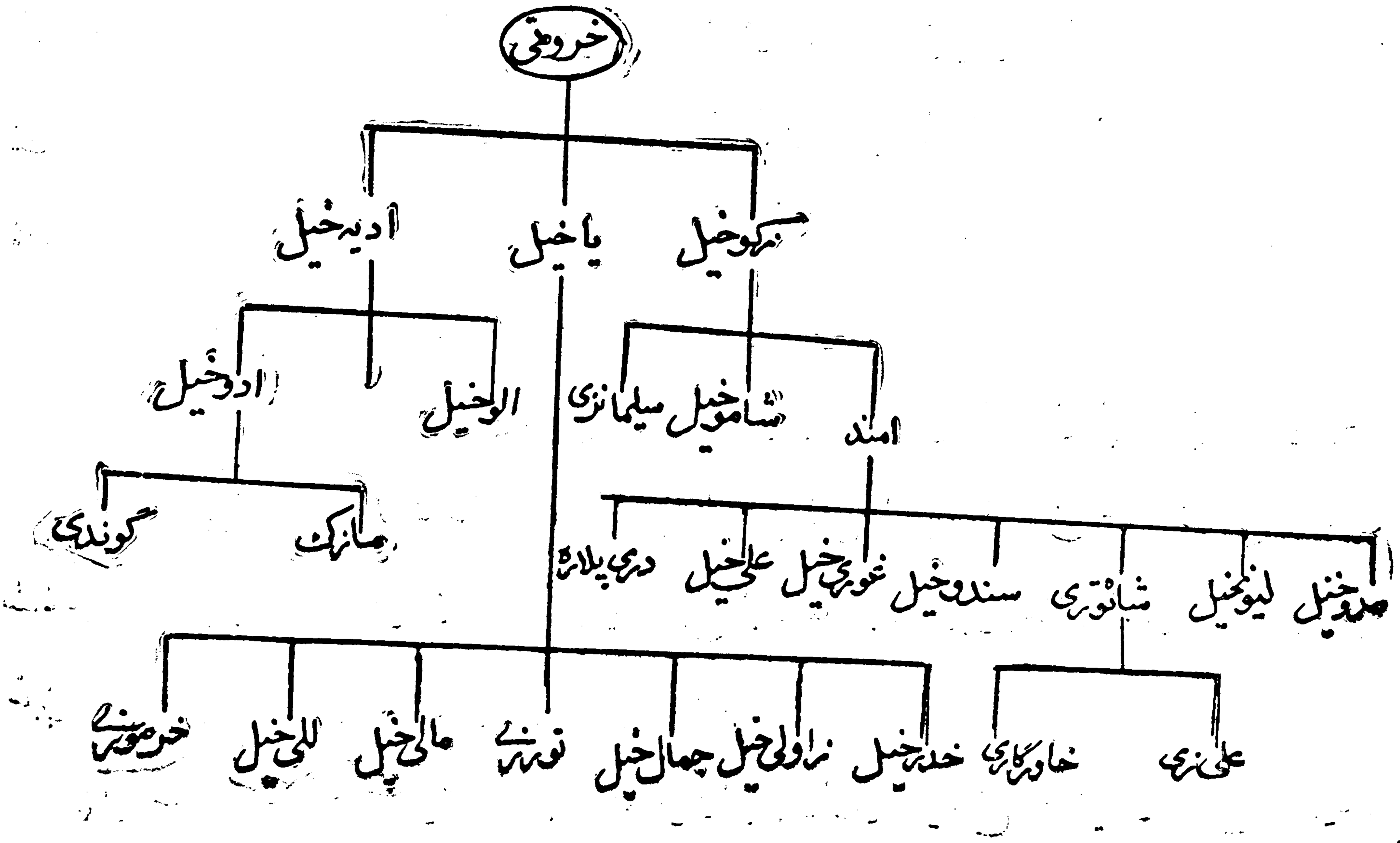

(۱) تواریخ خورشید جهان - ۲۲۱ مخ .

خلیل

که چیری دنسب شجره وگورونـوخرگـنده به شي چي خلیل دسړبن په تولنیز گروپ کې شامل اودغوریاخیلوپښتنوڅخه دي . دوی په خلیلو مومندو سره هم شهرت لری چی دپښتنولویدیځې اوشمالي خواته میشته دي . ددوی سیمه شل میله اوږدوالي اولس میله پلن والـي لـری چی بـرتهکال ، کوز تهکال ، سپـینه ورې اولنډۍ ددوی مشهورکلي دي چي دباړې په ښي غاړه آباددی. (۱)

ددغی قبیلي څوکوره دمومندو دقبیلي سره اوهمدارازیوشمیر یې دبرو درانیوله څونوروکورونوسره یوځای په کندهارکې استوګنه لري .

ددوی اکثره ځمکې دباړې دسین په اوبوخړو بیږی (۲) پـه کندهارکی دوی دبرودرانیوپه نامه سره مشهورړی اودوی هلته ځانته یوه جلا محله اری . دخلیلو د قبیلي خلک خپل مشرته ارباب وایي :

تاریخ حیات افغانی تقریباً څه دپاسه ۱۲۰ کـاله پخوالاددوی شمیر (۶۰۰۰) کورني اودوسله والومیړوشمیر یو(۱۲) زره تنه ښودلی دی . (۳)

خوگیاڼی

ددغی قبیلي دشجرې څخه څرګندیږی چي دکرلاڼي پښتنوپه ټولنیزگروپ کې شامل دي اودننگرهارولایت دخوگیاڼیوپه اولسوالي اودماماخیلو، چپرهار، پچیراو اگام په علاقداریو کی استوګنه لري اودننگرهارولایت دمشهوروا وغـوره قبیلاو لـه جملي څخه شمیرل کیږي :

ختیځ ته یي شینواری ، لویدیځ ته یي د حصارك غلجیان ، جنوب تـه یي د کورمي ایجنسي اودپورند دکرښې سره گډه پوله لري اوشمال ته یي دننگرهار دسره رودا ولسوالي پرته ده (٤)

---

(۱) پښتانه لومړی ټوك ،کابل : ۱۳۴۹، ۱۱۸مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۲۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۳۵۰ مخ .

(٤) معلومات مختصردرباره اقوام قبایل ولایات سرحدی کشور- ۳۹ مخ .

دخوگیانیو مشهور خیلونه دادی : وزیر ، خربون ، شیرزاد ، پربه ، خدرخیل ، بارك ، درمان ، بوبوخیل ، لقمان خیل ، شادی خیل ، ابراهیم خیل ، گلی خیل ، ملی خیل ، میرگټ خیل ، شمن خیل ، پیرالی خیل ، یحی خیل اوعلی خیل :

دوی دننگرهاردسیمی په لویدیځ اودسپین غره په شمال لویدیځ کی میشته دی چی په دوی کی دشیرزاد اولادی شمیر زیات دی (۱)

دهند دمغولی واکمن دشاه جهان د تخت کښیناستلو په لومړی کال دشادی خیلو اودبارك داولادی لقمان تر مینځ دیوی کوچنی مسئلی په سر لویی شخړی رامنځ ته شوی . دلقمان ښاخ دخدرخیلو په مرسته شادی خیل وتړکول. تر هغه وروسته شادی خیلو دغلجیو قبیلی ته پناه یووړه اوله هغوی څخه یی مرسته وغوښتله غلجیو ددوی مرستی ته ملاوتړله اودکابل د صوبه دارسیدخان په ملګرتیایی دمخالفینو سره سختی جګړی وکړی چی په د غو جګړو کی دبارك له اولا دی نه نر (۹) زره تنه کسانو پوری ووژل شول . په پای کی شیرزاداوخدرخیل مطیع اوشخړی اوفساد ونه له مینځه ولاړل :

خوګیانی جنګیالی خلك دی. دحیات افغانی مؤلف ددوی شمیر پنځه زره کورنی ښودلی دی :

ددغی قبیلی ځینی ښاخونه په خوست کی هم استوګنه لری. داسی ویل کیږی چی په پیل کی ټول خوګیانی په خوست کی اوسیدل ، خود مغولی واکمن نورالدین جهانګیر دسلطنت په وخت کی دزرمت دسیمی ځینو غلجیو قبایلو پر دوی یرغل وکړ اودوی یی له خپلی سیمی نه بی دخله کړل اوویی شړل . دشاه جهان دواکمنی په وخت کی په دوی کی کورنی شخړی اوفسادونه رامینځ ته شول چی په پای کی د یر شول (۲) ددوی سیمه شنه اوحاصلخیره ده اوزیات انار ، انځر ، انګور اوتوتان پکی پیداکیږی. اکثره خلك یی دکرنی په چارو بوخت دی خو ځینی یی مالداری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼاکی - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ مخونه .

(۲) حیات افغانی- ۲۳۸ مخ .

هم کوی. دروی په سیمه کی ددریومیاشتو له پاره واوری هم اوری .

پته دی پاتی نه وی چی یوشمیرخوگیانی دهیواد په نورو ولایتونو کی هم استوگنه لری . چی د ۱۹۶۰ ع کال دمرکزی احصائیی دسرشمیرنی لـه مخـی ددوی ټول شمیر(۱۲۷۷۰۱) تنو ته رسیږی چی دد ی جملی نـه یی ۵۵۷۲۶ تنه خربون، ۳۷۴۴۶تنه وزیر او۳۴۵۳۹تنه شیرزاد دی(۱)

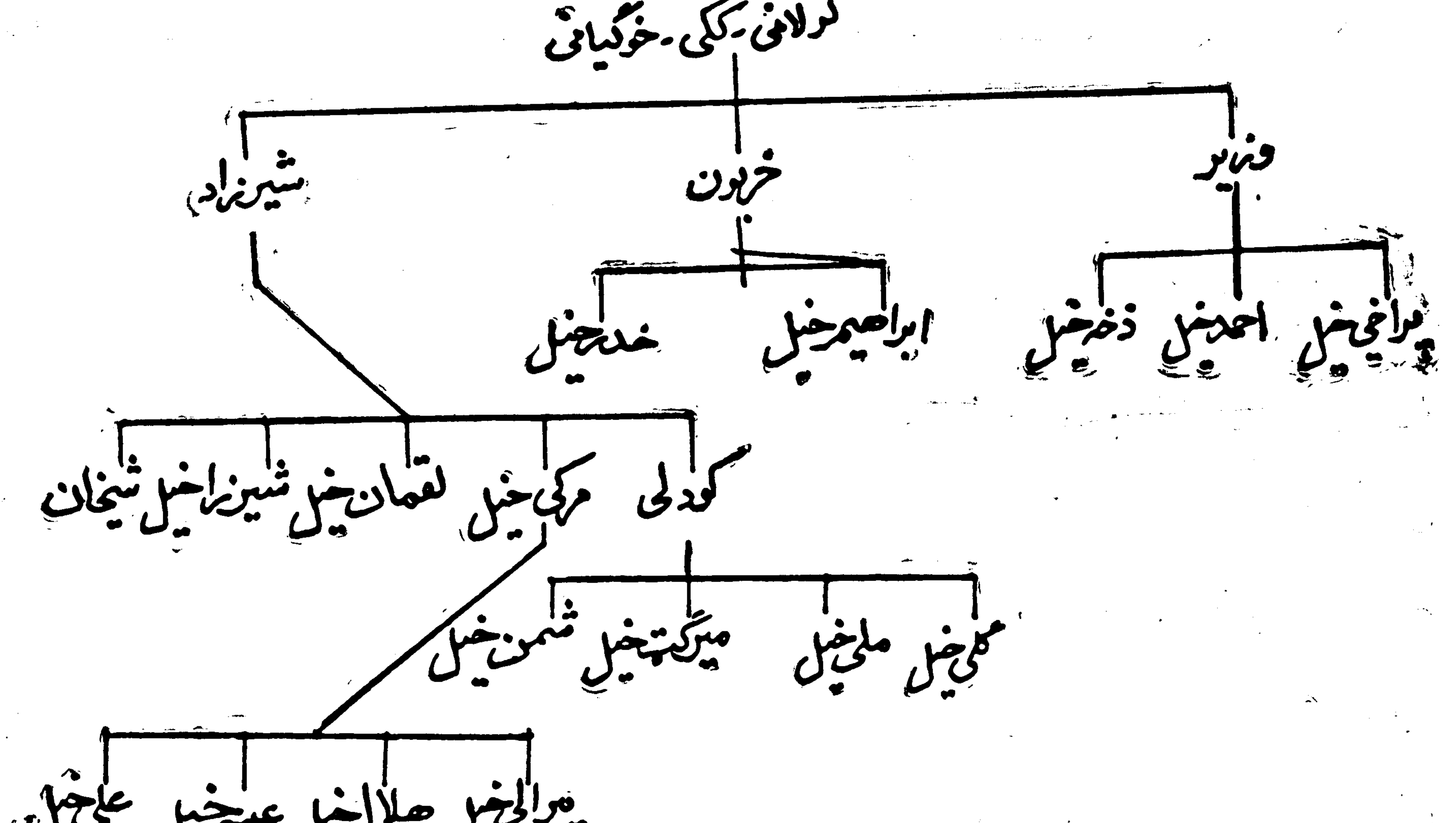

(۱) معلومات مختصردر باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۹ مخ .

خوندی

دوی غرغښتي پښتانه دي. دغه قبيله دداوي دقبيلې يوه څانگه شمېرل کېږي خونديوته سيدان هم ويل کيږي. داسې روايت موجود دی چې داوي ابن دانی، چې دغرغښت لمسی ودیوی سیدی کوندی سره چې دخجند نه ملتان ته دخپلې خوردليدلوله پاره روانه وه نکاح وتړله او هغې له خپل لومړی سيد ميره نه يوزوی درلود چې سيد حسين نوميده. نورموړی څاورزامن درلودل بلیل، سکندر، موسی اوعلی. دسید حسین اولاده له دی کبله چې دی دخجندود خجندی ږ ځای پښتنو پخپلې ورځنی محاوره کی په خوندی واړاوه. دوی تریوی موده پوری دغرغښتیانو سره په گته اوتاوان کی شریك وو. خواوس دوی بېبیخی بیل دی اودکندهاراودهغه په شاوخواکی استوگنه لري. او شمیری یې ډیر لږ دی (۱)

خویشکی (خیشکی)

دوی هم دسړبن دتولنیز گروپ یوه عمده قبیله بلله کېږی چې دځمند اولاده ده دځمند قبیله په لومړی سرکی دکندهار په شاوخوا ارغستان ته نږدی میشته وه اوه (۸۰۰-۹۰۰) هـ کلونوترمنځ دپښین سیمه چې پشنگ هم بلله کیږی ددغې قبیلې په لاس کې وه اودترین قبیلې دغه ځای دزورپه ذریعه له دوی ته ترلاسه کړ. خویشکی هم چې دلته اوسیدل له دغه ځایه بې دخله شول اوپه مهاجرت یې لاس پوری کړ دخویشکود قبیلې ځینی خلك له پښین نه ملتان ته لاړل اوهغه ځای یې داستوگنې له پاره غوره کړ ځینی یې غزنی اودهغې لاری نه کابل ته راغلل او بیاله هغه ځایه دغوربند دری ته لاړل اوپه هغه ځای کی میشته شول چې تراوسه پوری هم یوزیات شمیر خویشکی دپروان ولایت دغوربند په اولسوالی کی میشته دی. په هغه وخت کی چې مغولی واکمن ظهیرالدین محمد بابر کابل ونیوه اوڅه موده وروسته یې په هند

---

(۱) حیات افغانی ۶۳٤ مخ.

بانډی، باندی‌دیرغل‌تکل‌وکړ (۱) دخـویشکو قبیله‌چی‌پـه‌غوربندکی ورتـه اوسیدل گران ښکاره شول دخپل‌یوپیرپه‌لارښوونه‌دهندوستان‌خواته‌روان شول. دافسانوی رواېتونوله‌مخی‌ددوی‌پیردوی‌ته داوسپنی یـو میخ ورکـړ اوورته‌یی وویل په هغه ځمکه‌کی چی‌دغه میخ ننوزی هغه‌به‌ستاسوملك اووطن‌وی .

همداوجه وه چی‌اکثره‌خویشکی (خیشگی) او زمند په خانه کوچ دول له‌کابل نـه دپیښورله لاری هندوستان ته روان شول. په‌دغـه وخت‌کی سلیم‌خان زمند ددغی قبیلی‌سرداراومشرو. دوی‌په‌هغه ځان‌کـی‌میشته شول چی‌نـن ورځ قصوری‌ښار پروت‌اود لاهوردښارختیځ ته موقعیت‌لوی دوی‌دستلج‌دسیندپه د واړوغاړوا باد دی. له همدی‌امله نن ورځ دوی ته «اقاغنه قصوریه» وایـی (۲) لـکه څنګـه چـی دمخه ووویل ددوی یوشمیرد‌ظهیرالدین محمد بابر سره پرهند بانـدی دیرغل تـکل وکړدبابرپه پوځ‌کی‌دیرپښتانه هم شامل وونوهمدا ووچـی خیشکـو دسردار سلیم‌خان زمند په مشری دبابرپه مرسته دپانی پت په جگړه‌کی‌دابراهیم‌لودی‌سره وجنگیدل اوددوی اووه سوه‌تـنه ووژل شول.

له همدی‌کبله‌بابر شاه اودهغه زوی‌همایون‌په دوی باندی‌دیره‌مهربانی‌کوله : هغه وخت چی خویشکی اوزمند په‌قصوری کی میشته شول‌نود سیږه په نوم یو تن بلوڅ‌به‌دخپل‌قوم‌له‌یوی‌دلی‌سره‌دوی‌سیمی ته‌راته‌اودوی‌نه‌به یی لوټ‌وتالاکوله . د دغی لوټماری دمخنیوی له پاره ددوی ځینی ځانـگی لـکه‌بټک زی، حسن زی شهابن زی، سلماك ، اوکزلانی دقصوری لویدیځ خواته میشته شول‌چی‌د وی ته‌به یی دبریـا پورتنی کلی استوگن ویل اوځرنـگه چی(سیږه) بـه له دغی لاری څخه پرغلونه کول چی نودغه لاره یی بنده‌کړه اوبیـاهغه ددغی لاری څخه‌لوټ نه‌شو کولای .

---

(۱) حیات افغانی ۳۵۲ - ۳۵٤ - مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په‌رڼاکی - ۱۳۲۵ - ۱۳۲٦ مخونه.

ددوی ځینې څانګې لکه عزیز زی، جنوزی، براهم زی اونورد قصوری لاهور خاته ته میشته دی اوپاتی زمند ود شمال خوا ته استوګنه غوره کړه .

ترڅه مودی وروسته دابراهیم زی اوجنوزی ښاخونو ترمنځ پولړ شخړې رامنځ ته شوې چې په نتیجه کې ددوی یوشمیرله دغه ځایه وخوځیدل اود خورجه په سیمه کې میشته شول .

په همدې توګه اکثره سلماك چې دا مچوزیواوحسن زیود ښا خونو سره یې د مقابلې توان نه درلود دتاند ه سیمې ته لاړل اویو شمیر یې هم په قصو رې کې پاتې شول. همدارازدبټلك زیویوشمیرهم دکورنیوشخړوپه سبب په هیرووال کې میشته دی.

دپښتنومشهور صوفي شاعرارزاني چې دبایزید انصاری(پیرروښان)همعصره ودخویشکو د عزیـز زی له څا نګې نه و .

په اوسنی وخت کې دخویشکود استوګنې ځایونه په لاندې ډول دی :

۱ ـ دافغانستان د پروان ولایت دغوربند په اولسوالي کې .

۲ ـ په کندهاراو پشین کې :

۳ ـ د پیښورپه اشنغرکې هم ددوی یوکلی شته چې هغه دشجاعت خان شموزی په ذریعه آباد شوی دی .

٤ـ دپیښور دښار په تحصیل دنو ښهره کلان په قطب کې دلندی سیندپه غاړه په (خویشکی) نومې کلی کې آباد دی.

٥ـ د کابل سیندشمال ته دمومندوپه غرني سیمه کې هم یو شمیرخویشکي میشته دی.

٦ـ دخیبر دتاریخي درې ترمینځ هم یوشمیر خویشکي استوګنه لري.

۷ـ دلاهورپه قصوری کې هم پښتانه خویشکي اوسیږي چې د هغه ځای خلك یې د (قصورپه پټان)په نامه سره یادوی.

دغوربند خیشکي دنوموړې ولسوالي په لاندنیو دروکې استوګنه لري .

دتیخان په دره کې، دیخدرې په دره کې اودسیدانو په دره کې چې د غور بند

دخیشکو شمیرود (۲۵۰۰۰) تنو په شاوخوا کی بنودل شوی دی:

په غور بند کی ددوی دځینو مشهورو خیلونو نومونه دادی:

شاهی خیل، ملی خیل، علم خیل، چی علم خیل په لاندی ورو خیلونو ویشل شوی دی: یار خیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یاروم خیل (۱)

خیسور

ددغه قبیلی خلک ځانونه دپرانګی ابن اودی اولاده بولی حال داچی پرانګی داودی لمسی دی. خو داودی دقبیلی نور پښتانه خو نه له دوی سره دګډوالی نه انکار کوی او دوی دبل نسب څخه بولی داودی داولادی دنسب شجره چی ددی رورژو روخیر نواو تحقیقاتو په نتیجه کی ترلاسه شوه دهغی شجری په هیڅ ځای کی دداودیانو سره دخیسورد قوم یووالی (ګډوالی) تر سترګو نه شو.

که څه ددغه قوم دوګړو شمیر ډیر لږ دی، خو دخپلی استوګنی ځای ته یی ددوی سیمی بڼه ورکړی ده. ددوی ملک دسندهـ ددریاب په لویدیځه غاړه موقعیت لری.

دخیسور دسیمی قطب ته دعیسی خیلو سیمه، لویدیځ ته یی دکوچنی غر موقعیت لری چی پښیاله یا پلیانه نومیږی چی مروت پکی استوګنه لری (۲)

دخیسور دقبیلی اکثره خلک په ونه ټیټ، غنم رنګی او ډنګردی: دحیات افغانی دمؤلف په قول ددوی شمیر له دری سوه کورونو نه زیات دی، خو دخیسورو سره متفرق خلک هم اوسیږی: ددی په سیمه کی دخرماونی ډیری دی:

خیسور دعمر خیلو په نامه سره هم شهرت لری. (۳)

داوی

کهچیری دنسب شجره وګورونو هرګنده به شی چی داوی غور غښتی (غر غښتی) پښتانه دی چی دکاکړو دقبیلی پوری مربوط او هغوی سره ګډ شمیرل کیږی.

---

(۱) دغوربند دخیشکو په باب می درادیو افغانستان د یوه تن غړی محترم محمدالدین خیشکی څخه معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(۲) تواریخ خورشید جهان ۲۲۹ مخ

(۳) حیات افغانی ۲۹۹ مخ

ددوی شمیرلږ او اکثریت یې دپښین پهاچیوم کې پراته دی، خوځینې یې په ژوب،
کندهار او دپښین په کربلا، ومیځای کې هم میشته دی.

دداوی قبیله په دریو څانګو ویشله شوی ده چې دهمړ، دمړ او خوندی په نامه یادیږي خود حیات افغانی مؤرخ لیکي چې: دداوی دقبیلې دریم ښاخ چې خوندي نومیږي دمخزن افغانی په روایت دداوی لهاصلی نسب څخه نه دی بلکې هغه په دې دول ورسره یوځای شوی دی چې ددانی زوی داوی دخپل پلار د ژوند په وخت کې د آسونو د تجارت په منظور په سفر تللی و. په دغه سفر کې یوه ښکلې ښځه چې دسید حسن په نامه یوزوی ورسره وه ویوځای شوه. داوی لههغې ښځې نه دهغې داصلي تاتوبی او وطن پوښتنه وکړه هغې ځواب وکړ چې له خجنده راغلې ده او دا هلک دسید زوی دی.
په هغه ملک کې باندی کاختي (قحطی) راغلی ده او زه غواړم چې دخپلې مشرې خور سره ملتان ته لاړه شم داوی هغوی ملتان ته ورسول او نوموړی ښځې په ملتان کې دخپلې خور په سلا او مشوره دداوی سره نکاح وکړه. داوی دنوموړې ښځې نه څلورزامن درلودل او څرنګه چې حسن خجندی ورسره و نو پښتنو په خپلو ورځینو خبرو اترو کې د اختصار له کبله دی په خوندی سره مشهور کړ. (۱)

د داوی ابن دانی د نسب شجره

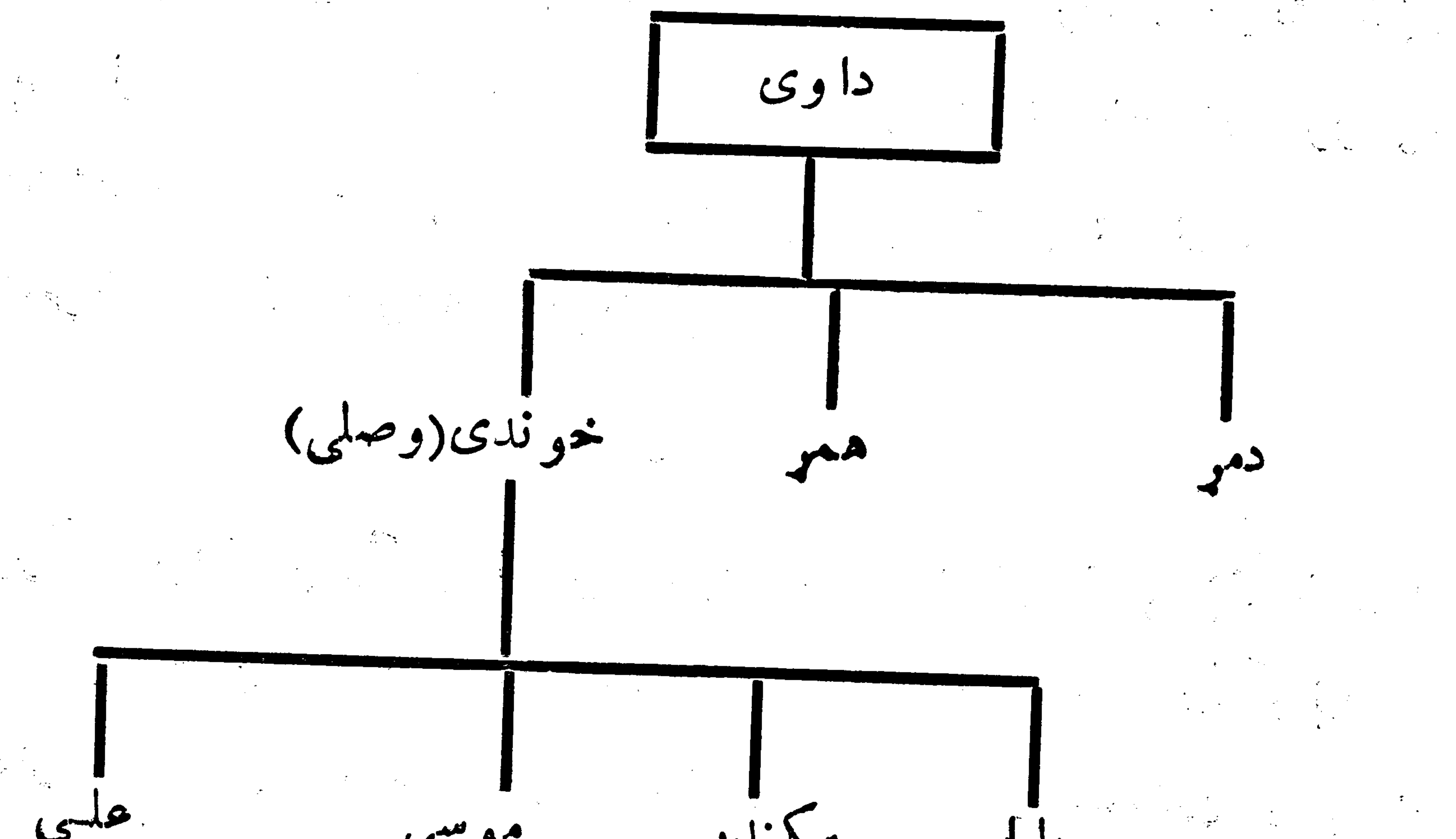

(۱) حیات افغانی - ۲۴۲ مخ.
(۲) حیات افغانی - ۴۵۸ مخ.

داودزی

دوی هم سړبني پښتانه دي او د غوریا خیلو پښتنو په جمله کې شمیرل کیږي. داودزي د پیښور ضلعې په میدان او د کابل سیند په سهیلي برخه کې میشته دي. شمال ته یې مهمنزي او جنوب لوري ته یې خلیل پراته دي. دغوریاخیلو د مهاجرت په لړ کې ددوی کردار واضح نه دی ویل کیږي چه دوی دخان گجو مرسته حاصله کړې وه او د هغه په برکت دسمې په علاقه کې دکلپانې په غاړه استوگن شوي دي، خو په پای کې دوی د پیښور په قطبي علاقه کې د کابل سیند د ښاخونو په منځ کې آباد شول چې ددوی دغه سیمه ډیره زرخیزه ده(۱)

تاریخ حیات افغاني لیکي: « داسي روایت موجود دی چې دمندلو مړني زوی داود دوی میرني درلودلې چې د لومړۍ میرمنې له یې حسین اوله دویمې میرمنې نه یې د نیکو او بابو په نامه زامن لرل. کله چې مندله نړی نه سترگې پټې کړې نود هغه میراث دحسین لاس ته ورغی له همدې کبله نیکو او بابو دخپل ورور حسین د وژلو نیت وکړ او د شپې له خوا د هغه د خوب ځای ته ورغلل او دحسین په بستره باندې یې د توري ګوزارونه وکړل خو ځکه چې حسین د هغوی د غداری او خیانت نه خبر شوی و په هغه شپه په بل کوم ځای کې ویده شوی و، له همدې کبله ده ته کومه صدمه ونه رسیدله سبا سهار چې دواړو سخت زړوورو ښو حسین ژوندی ولید، نو دویری او شرم له کبله یې وطن پریښود. په پای کې د نیکو اولاده په هندوستان کې ځای په ځای شوه او دبابو داولادې څو کورونه د تیراپه شااو خوا کې په خواره واره دول ژوند کوي او د حسین اولاده په هغه سیمه کې ځای په ځای پاتې شوه چې همدا اوس پرې استوگنه لري. (۲) پته دې پاتې نه وي چې یو شمیر داودزي دننگرهار دولایت دچپرهار دعلاقه داري دداود زیو په کلي او همدا راز یو شمیر یې دپروان ولایت دقره باغ په اولسوالي کې هم استوگنه لري.

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۳۲٤ - ۱۳۲۵ مخونه.

(۲) حیات افغانی - ۳٤۹ - ۳۵۰ مخونه.

درانی (درانیان)

درانیان اصلاً سړبنی پښتانه دی. دغه قبیله پخوا داید الیانو په نامه یادیده. ویل کیږی چی احمدشاه دشمکنیو دناستو پیر دخوب په نتیجه کی(۱) ددرانی نوم په ۱۷٤۷ع کال غوره کړ خو د دغه پورتنی روایت او حیات افغانی ترمینځ ډیر توپیر شته. په حیات افغانی کی راغلی دی: کله چی ابدالی احمد شاه د افغانستا ن په تخت کښیناست په دغه وخت کی صابر شاه مجذوب چی یو فقیر سړی واو احمدشاه بابا ورته ډیر اخلاص درلودده ته وویل چی باید دی د (دردوران) لقب غوره کړی چی دزمانی گوهر مفهوم لری. خو ده په قبیلوی لحاظ د(دردران) لقب غوره کړ چی (دگوهرونو گوهر) معنی لری چی له دغه راهیسی ابدالیان په درانیانو سره یادیږی(۲) درانیان په لاندی ښاخونو سره ویشل شوی دی :

۱ - زیرک　　　　۲ - پنج پای

دزیرک څانگی دادی: اڅکزی، بارک زی، پوپل زی، الکوزی محمدزی او سدوزی

۲ - دپنج پای څانگی هم په دی ډول دی:

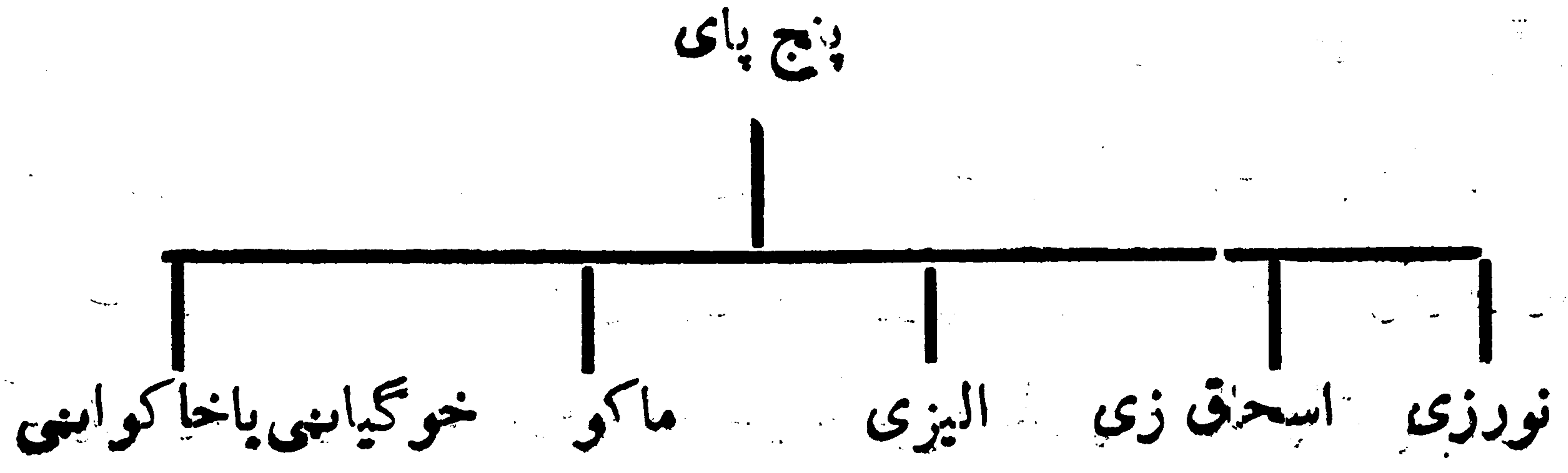

(۱) دکابل سلطنت بیان - ۸۵ مخ .

(۲) حیات افغانی - ۲۲۰ مخ .

ددرانیو سیمه

دکندهار شاه او خوا ملك او اراو په طبیعی لحاظ ښایسته او زرغون دی چی هم د سیند په ویالو او هم په کاریزونو سره خړوبیږی او د کرنی لپاره یی ښه ډیره خواری ایستله کیږی په نتیجه کی یی غله ښه پریمانه ده او په باغونو کی یی ښه سابه او غلی میوی کیږی.

ددرانیانو ختیځ لوری ته پروت ملك آباد او د ترنك د تولی دری ځخه ښه حاصل کوی. ددرانیو د ملك د سهیلی ختیځی برخی خصوصیت د خواجه عمران دغرولړی ده چی دری میاشتی پری واوری پاتی کیږی چی ددغه ځای اوسیدونکی پوونده او اڅکزی درانی دی .

دخواجه عمران دسلسلی په سهیلی برخه کی دمرغی په مقابل کی دتوبی پراخ ملك موقعیت لری چی لویدیځ یی په اڅکزیو پوری اړه لری په داسی حال کی چی ختیځه برخه یی چی تر ژوب پوری غزیږی په کاکړو پوری متعلقه ده . دمرغی قطب ته ارغستان پروت دی چی دلوړو غرو په مینځ کی یوه ښایسته دره ده چی د غرنیو بوټونو ډکه ده چی یوه اندازه ځمکه یی کرله کیږی او یو شمیر کلاګانی په کی موقعیت لری چی د بارکزیو په خانانو پوری اړه لری ، خو د اوسیدونکو ډیر زیات شمیر یی شپانه دی:

ددرانیو ملك وحشی ځناور لیوان ، کوړان ، ګیدړان ، سورلنډیان ، هوسی او د ښکرورو غرڅو ډیر انواع لری. په غرونو کی یی یږان ، پړانګان ــ وته ورته ځناور او دهلمند په ګرمسیر کی ځنګلی سرکوزی او ګوره خر مینډل کیږی. وحشی مرغان یی شاهین ، باښی او دښکار ځینی لوی مرغان دی. په پسرلی کی وحشی قازان ، وحشی هیلی ، لګ لګ ، زانی ، کونګیان ، کارغان ، شاروګانی ، کوتری ، ټیسی ، مرزان او داسی نور هم په کی شته. اهلی شوی حیوانات یی اوښان سنداګان ، آسان ، کچری خره ، پسونه ، وزی ، سپیان او پیشوګانی دی .

د درانیانو شمیر :

ویل کیږی دهغوټولو کسانوشمیرچی ددرانیوپه شااوخواکی اوسیږی اته لکه ته دی، خوښایی داشمیردلسولکوتنوپه شااوخواکی وی. داسی روایت موجوددی چی ایرانی نادرشاه ددوی سرشمیرنه هغه وخت وکړه چی په دوی باندی یی حکمه وچلله او هغه وخت دوی (٦٠) شپیته زره کورنی حساب شوی دی. که چیری دغه سرشمیرنه واقعی وی دغه شمیر دیر لږ معلومیږی او ښایی دیر خلك په تیره بیا ښانه او درمو څښتنان په دغه سرشمیرنه کی نه وی راغلی ځکه چی دغه سرشمیرنه د حکمکودوی له پاره ترسره شوی وه او مقصدیی داوچی د حکمکه وال وشمیرمعلوم او بیا حکمکه وربانده و ویشی :

د دود او دستور :

ددرانیو قبیلی دهرښاخ په سرکی یومشر موجوددی چی دغه مشرعموماً دخلکو له خواټاکل کیږی کله کله ددغی مشری موقف په یوه کورنی کی موروثی پاتی کیږی، خو کله کله په دغه برخه کی تغیرهم راتللای شی.

ددی قبیلی اکثره نارینه عموماً په حجرو، مهمانخانو او یا په جوماتونو کی سره راټولیږی او دخپل کرنی اومالداری په باب خبری اتری کوی.

درانیان دیرمیلمه پالونکی خلك دی. دوی ښکلی څیری، جګی ونی او سره بخون رنګونه لری. ددوی مخونه ګرداوتندی یی پراخه دی.

درمان یا عبدالرحمن

دشجری مطابق دوی کرلانی پښتانه او دخوګیا ښیویو ښاخ شمیرل کیږی په دی دول چی :

١- حاجی خان خیل ٢- سودی خیل ٣- اصلی احمد خیل ٤- مدی خیل ٥- کوندی ٦- منګس. دغو شپږو څانګوته ممووری هم ویل کیږی او متون هم ورته وایی. دوزی خیل هم په متونو ورګډیږی(١) متون په اصل کی دخوست د یوی

---

(١) پښتانه د تاریخ په رڼاکی - ١٣٨٩ مخ.

سیمی نوم دی چې ددغه ځای اوسیدونکوته متون یامتونی وایی. دحیات افغانی مؤلف په هغه وخت کې ددوی شمیر (۱۰۰۰۰) تنه ښودلی دی. دوی په خوست کې استوګنه لری اودکر کیلی په کاروونو بوخت دی (۱)

دری کوتی

دری کوتی چې دپکتیاولایت دخوست په لویه اولسوالی کې استوګنه لری په سلیمانخیلوورګډیزی اوغلجی پښتانه دی. دسلیمان خیل دوهم ورورچی علی نومید اولاده یې علی خیل نومیږی چې دعلی خیلو دمند وزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چې دوی کوچنی څانګې یې بیداخیل اوچندن خیل دی چې د دری کوتی په نامه سره یادیږی او دحیات افغانی دمولف په قول ددوی څلورسوه کورنی په خوست کې استوګنه لری (۲)

دفتانی (دوتانی)

که چیری د دوی د نسب شجره وګورو څرګنده به شی چې دوی د متوزیو دتولنیز ګروپ د لودی په ښاخ کې شامل دی چې دوزیرستان په جنوب لویدیځ کې دګومل دسیند پرغاړه استوګنه لری. دوی ډیر زړورخلک دی. دوی په قبایلی اتحاد کې د سلیمان خیلواونوروغلجیوسره متفق دی. ددغی قبیلی زیات شمیر د کوچیانوپه توګه هم ژوند کوی. (۳)

حیات افغانی ددفتانیوپه باب داسی لیکی:

لکه چې دنسب دشجری نه څرګندیږی ابرا هیم چې په لودی سره شهرت لری دری زامن درلودل یعنی سیانی، نیازی اودوتانی . ددوتانیوځینی خلک

---

(۱) حیات افغانی - ۵۰۲ مخ .

(۲) حیات افغانی ۴۱۰ مخ.

(۳) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۸ مخ .

پووندہ اوځینې یې هم دسوداګرۍ په چارو بوخت دي اودوی په دې برخه کې دېر زیات زیارګالونکي دي همداسبب دی چې دوی د نورو پووندہ ترمینځ د ېر شهرت لري. ددوی داستوګنې اولېږد ځرنګوالی دنورو پووندہ وو په څېر دی خو ځینې دوتاڼي دواڼه په سیمه کې هم میشته دي. دغه سیمه دشیرانیود قبیلې دهرپیال دځانګې شمال ته دیوه میدان دپاسه په هغوغرونو کې موقعیت لري چې دګوملي خواته نشیب لري. که څه هم دواڼې آب وهوا ایخه نه ده خو دصحت له پاره ښه ده. په دغه ځای کې دیرغوماشي پیدا کیږي اودګرمۍ په موسم کې دوزیرو خللګ دلته راځي اویوه اندازه دکرنې ورځمکې یې هم نیولې دي، خو سره له دې هم ددوتاڼیو یوه کلااویوکلي دواڼه دوادې په مینځ کې موقعیت لري .
دواڼه د وتاڼي اکثره دکرنې په چاروبوخت دي اود حیات افغانی د مولف په قول ددوی شمیرداتیاوو کورونو نه لږنه دی، خود دغه کموالی سره سره وزیرو نه شي کولای چې دوی له دغه ځایه بې دخله کړي. کله کله کاکړ هم ددوی سهیلي اولویدیځوسیمو ته خپل مالو ته دځرولوله پاره را ولې خو ددوی سره کوم کاراوغرض نلري .
هغه دوتاڼي چې په پووندہ دول ژوندکوي نوددوی دو داو دستور کټ مټ دنورو پووندہ وو په شان دی، خو هغه دوتاڼي چې په واڼه کې استوګنه لري نوددوی خوراک اوپوښاک نقریباً وزیروته ورته والی لري (۱)

دلازاک

دعنعنوي شجرې له مخې دلازاک کرلاڼي پښتانه دي، خو دتاریخي اسنادو په شهادت دوی د ساکي پښتنو ځانګه ده.
درواياتو مطابق دلازاک لومړني پښتانه دي چې د پېښور په وادۍ کې دا باسین

(۱) حیات افغاني ۶۴۵-۴۴۶ مخونه

ترغاړی پوری استوګن شوی وواوویل کیږی چی د وی په دغـه سیمه بانـدی دهندوشاهانوپه زمانه کی قبضه کړی وه دوی دسلطان محمـود غزنوی‌په وخت کی د هغه سره دهند په حملو کی‌ملګری اودخپل یو مشر ملـك یحی پـه مشرتـابـه دسومنات په حمله کی شامل‌وو(۱) دوی دلاهوردر اجاد کمزوورتیاپه وجه‌دخیبرله لاری پر پیښور باندی چی په هغه وخت کی بګرام ورته ویل کیده (۲) یـرغـل وکړاودتوری په زوریی په دغه ځای باندی خپله قبضه ټینګه کړه ترځوپوری یی چی دسند او پدیځی برخی یی‌هم ترلیری ځایونوپوری‌په خپله قبضه کی راوستی داسی روایتونـه موجـود دی کله چـی پـه پیل کـی د دلازا کـوقبیله دافغانستان ختیځو برخوته‌داخله‌شوه نودهغـوی‌نه‌وړانـدی‌دپیښورپه ضلعه‌اودسنددریاب په لویدیځواوختیځوغاړو کی‌سره کافراوسیدل اوهغوخلکوته‌چی‌سره کافرویل کیدل دګریکو بـکترین‌له‌نسل نه‌وو اوپه‌لو مړی‌سر کی‌دديګانانواوداصلي سواتیونیکونه‌هم دپیښورضلعی اوراولپنډی‌په حدودو کی‌ترجلال آباده‌پوری‌اوسیدل‌چی بیا په‌تلـرـ یجی‌توګه‌دلازاکودسوات‌او بونیردغرونولمنو ته‌په شاوتمبول او خپله قبضه یـی پری ټینګه کړه . لنډه داچی د دغی قبیلی داقتداردوره دمیرزا الغ بیلك تـروخته پوری ډیره مشهوره وه ،خو کلـه چـی دوی پـه خپل زوراو قـوت مغـرورشول نولومړی دخلیلواومومندوله‌خواچی د کابل نـه پیښورتـه راتلل مات او دپیښور پرینښودلوتـه مجبورشول . پـه هغه وخت کی‌پیښور ، دوابه ، باجـوړ ، ننګرهـار ، کلپانی اودهزاری ترسینده پـوری ټولی سیمی د دلازا کـوی . په دغـه وخت کی یوسفزی هـم پـه کابل کی د میرزا الغ بیلك له‌خوا تکول شوی وواوپیښور تـه راغلی وو(۳) د یوسفزیومشرملك احمد ددلازاکو نه دیوسفزیوله پاره دیوی

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۷۵ - مخ.

(۲) دغه نوم غالباً دکنیشکا په وخت کی ورکړشوی دی لرغونویونانیانو دکسپاپور په نامـه یاد کړی‌دی. (دوست شینواری)

(۳)حیات‌افغانی۶ ۴۵-۷ ۴۵ مخونه .

سیمی غوښتنه وکړه اوورته یې وویل چې ای دلازاکو ! زما قام کو فتح ما نـده او ناتوانه‌دی داستوګنې له پاره یوه سیمه ورکړئ هماغه وچې دوی دوا به یوسفزـ یوتـه ورکړه وروسته بیادوی ددلازاکوځخه دنوروسیموغوښتنه وکړه اوورتـه یې وویل چې یوازې دوابـه لزه ده پـه هغه موګوزاره نـه کیږی بیاد لازاکوورته دانشکول، عنبراودباجوړسیمی هـم ورکړې اودلازاکوتـه یې وویل چې اشنغر هـم پـه دوابـه پورې دی که څه زوراوقوت مووشي اشنغرهـم پـه خپله تـوره له شلما نیوځخه وا خلئ (۱)

وروسته بیاددلازاکواویوسفزیوترمینځ دخینوځمکوپـه نیو اوسختې جګـړې رامینځ تـه شوې چې ددواړوخوا وونـه دیرخلك ووژل‌شول .پـه پای کې دـملك احمد اوددلازاکود مشرملك محمد خـان دلازاك ترمینځ سولـه وشوه .

ددلازاکو ځخه یوشمیرکورنی دمغولي واکمن جهانګیرپـه وخت کې دکن تـه ولیږل شوې چې تراوسه‌پورې هم‌ددلازاکویوزیات شمیرهلته استـوګنه‌لري:

دلازاك پـه دوولویوښا خونو:لودی خیل اویعقوب خیل باندې ویشل شوی دی چې داښاخونه بیاپـه نوروورروښانګوتقسیم شوی دی :

ددغی قبیلې یوشمیرد دهزاره پـه ضلعه اویوشمیر یې په متفرقه‌توګه پـه چچ هزاره کې آباددی . همدارازپـه پیښورکې هـم یوشمیردلازاك استوګنه لري .

دوړ

دوړ کرلاڼې پښتانه‌دی اودشمالي وزیرستان دتوچې دسیند پـه دواړوغاړوپراته دی . توچي دیـوه وادی پـه څیر غرباً اوشرقاً پروت دی چې دتوچي سیند پکی بهیـږی اودوړدتوچي سیند پـه دواړوغاړوپـه سترو اوکوچنیوکلیوکې استوګنه لري اودځلور خـوا وونـه دوزیـرود قبیلي سره‌ګډه پـوله لري . دوړدخـتیځ نـه دخجـړې نـه‌نیولی پـه لوید یـځ کې ترخرکمرپورې چې (٤٠) میله اوزدوالی

(۱) تواریخ‌حافظ رحمت خانی ۳۰ - ۳۱مخونه.

لری په یوه شنه اوسمسوره سیمه کی پراته دی او د کرنی ډیری ښی ځمکی لری :

دوړ په دوو برخو ویشل شوی دی یعنی کښتنی دوړ چی په ختیځ کی د میرا- مشاه نه ترخجوړی پوری پراته دی او بر دوړ (چی په میراشاه او په لوبدیځو سیمو کی ترخړ کمره پوری استوګنه لری). په دوی کی یو بل دول ویش هم موجود دی چی د تپی ذوت د تور ګوندی او مل ذوت د سپین ګوندی په نامه سره یادیږی . (۱)

په کومو ورځو کی چی ښوځی (کیوی، سورانی) د شوال له غره نه د ښو سیمی ته راغلل نو دوړ هم په دغو ورځو کی د توچی د رود په دوار غاړو کی آباد شول (۲) چی غالباً ګومان دادی چی د دوی دوړ تګ نه به څه د پاسه شپږ سوه کاله تیر شوی وی. څو په دی باب کوم معلومات په لاس کی نشته چی له دوی ځخه د مخه په هغه ځای کی چی او س د دوی د سیمی په نامه یادیږی څوک اوسیدل .

هغه وخت چی مغولی واکمن عالمګیر اورنګزیب د هندوستان امپراتوروتو په ۱۱۱۲ ه کال چی د (۱۶۹۶) ع کال سره سمون خوری د شهزاده بهادرشاه په مشری یو پوځ د ښوخواته ولیږه او غوښتل یی چی د ښتنو سیمی لاندی کړی هم غه وچی څه موده یی سید حسین نومی د دوړ د سیمی د حاکم په توګه وټاکه او د دوړ و په سیمه یی هم د کال د ولس زره روپی مالیه وټاکله چی وروسته بیا د دغی سیمی انتظام خراب او دوړ بیرته آزاد شول. ترڅه مودی وروسته بیا د درانیو واکمنانو په وخت کی تابع شول او د درانی زمانشاه تر دوری پوری یی (۱۲) زره روپی مالیه ور کوله، خو کوم حاکم یی نه درلود. یو یا دوه کاله وروسته به یو تن درانی افسر دیو شمیر پوځو نو سره دوی سیمی ته ورته او د ولس زره روپی مالیه به یی تو لوله (۳)

---

(۱) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۱۱۳-۱۱۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۳۹۵ مخ .

(۳) حیات افغانی - ۶۰۰ مخ .

د سلو زواو بار کزود جګړواوشخړو په دوران کې دوی بیا ځان د مالیې له آزاد کړ(۱)

دوی ډیر جنګیالي خلك دي . خلك یې منځنۍ ونې لري اوغنم رنګه دي او اواکثره د کر کیلې اوسوداګرۍ په چارو بوخت دي . د دوی د سیمې هوا په دوبي کې توده اوپه ژمي کې سړه ده . غنم ،پنبه ، جوار ،ګنې ، تنباکو ، کور کمن اوزنجبیل یې غوره حاصلات دي .

دمیرامشاه ښاراود میرعلي بازارد دوی په سیمه کې موقعیت لري. په ۱۹۶۱ع کال کې ددوی شمیر(۵۸۱۴۸) تنه ښودل شوی دی (۲)

ددوړ ود مشهوروخیلونونومونه په لاندې ډول دي: بردوړچي ملخ ، همزاني اودرپه خیل په کې استوګنه لري اود دغودرپوخیلونوورې ځانګې دا دي: نصرت خیل ، لنډ ، بوبه ، طوایف خیل ، زیرا خیل ، ابراهیم خیل ، مریم خیل ، علي زای اوګربزای .

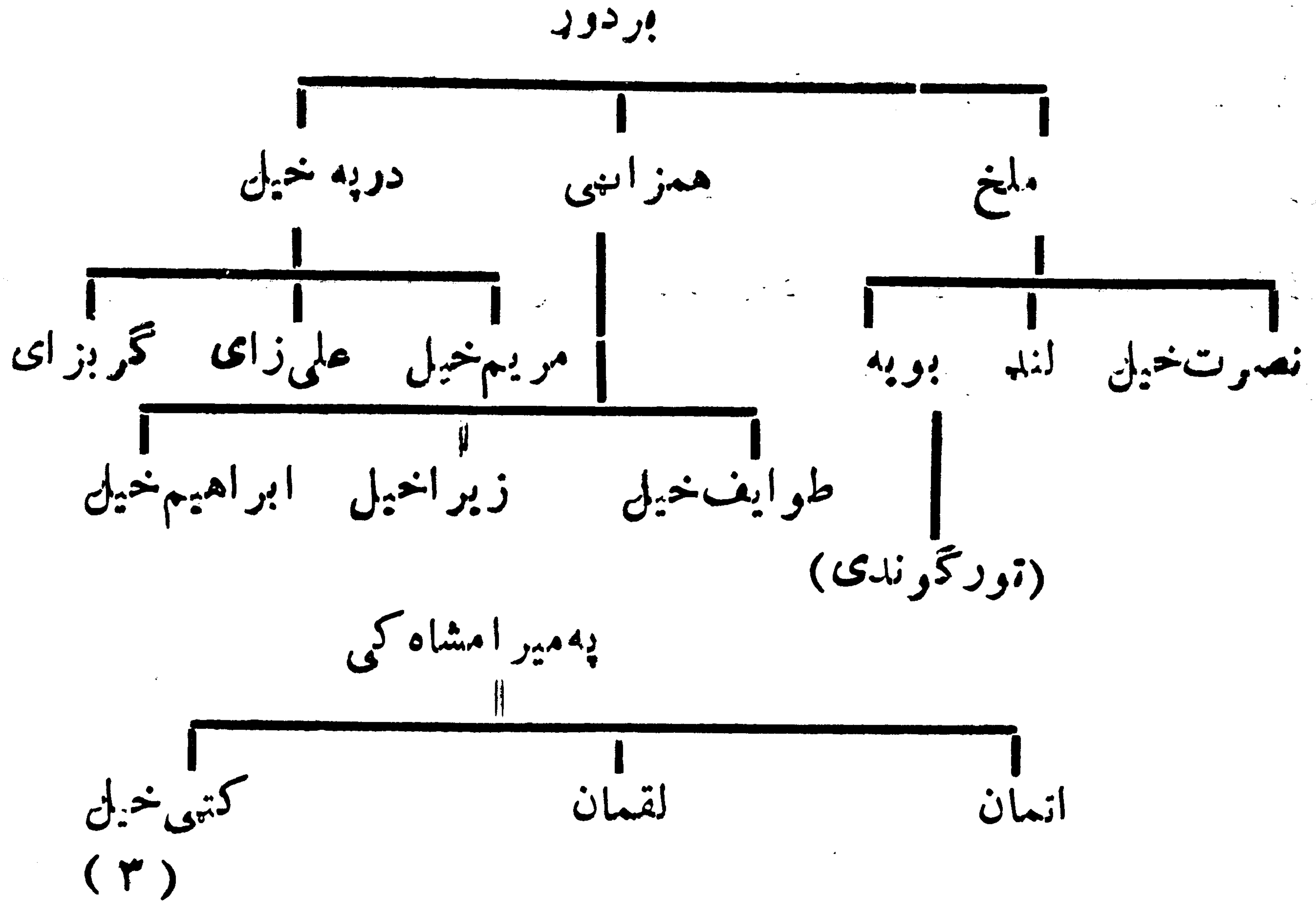

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼاکې - ۱۳۹۶ مخ .
(۲) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۳ مخ .
(۳) اصلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۱۱٤ مخ .

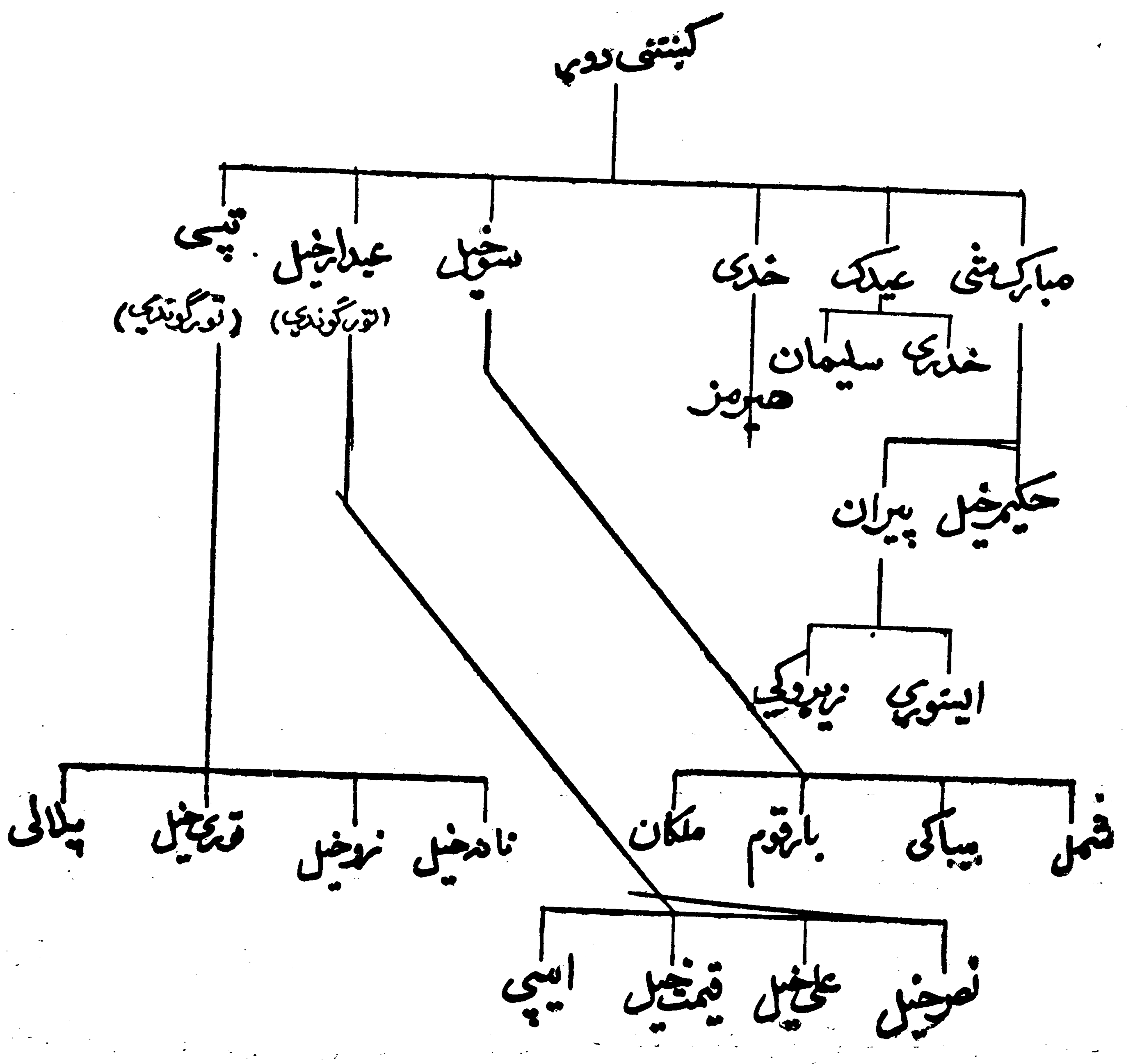

دستوخیل

دوی په‌اصل کې غلجي پښتانه دي او ځانونه په‌سلیما نخیل‌وورګډوی. ددوی اکثریت دننګرهاروولایت دسره روداولسوالی دخیر آباداو کښته ککګ په‌کلیو او هم‌زیات شمیر یې دکابل په‌شش‌درک او بیني حصارکی استوګنه لري. دوی اکثره‌دسوداګری په‌چاروبوخت دي. ددوی ټول شمیر د(۳۱۳۹) تنوپه شااو خواکی ښودل شوی ی. (۱)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایت سرحدی کشور ۱۰ مخ

دولت خیل

– دنسب دشجری دخپرلونه جوتیږی چی دلوانی دزوی مما د دریو زامنو جملی نه دیاسین داولادی نه ددولت خیلو څانگه رامینځ ته شوه . د مما دنورو اولادی په نسبت ددولت خیلو څانگی د شمیر اوواك له مخی دومره برتری ترلاسه کړه چی دمماداولادی نوری وړی څانگی په دولت خیلو پوری مربوطی گڼل کیږی(۱)
ویل کیږی چی ددولت خان نه وروسته په پنځم پښت کی کتی خان مینځ ته راغی چی اولاده یی د کتی خیلو په نامه سره شهرت لری(۲)
مخکی تردی چی دلوهانی ښاخونه لکه کتی خیل، دولت خیل، میاخیل، مروت، تتوراونور په تناك کی میشته شی تږلوپه پو و نده دول ژو ند کاوه او لږه اندازه سوداگری یی هم کوله . که څه هم دوی اکثره په کتوازکی اوسیدل چی ددغی سیمی په سهیلی برخه کی یی یوه اندازه د کرنی ورځمکی هم درلودلی، خودوانه په غره او نورو غرنیو سیمو کی چیرته چی ښه څرځایونه موجودوو هلته ده السدارو لوانیو کیږدی وی او کله کله به دژمی دتیرو لوله پاره ددامان دتناك سیمی ته هم راتلل. کله چی د کتوازسیمه د سلیمان خیلو په واسطه له لوهانیو نه ونیوله شوه له هماغه وخته په اوړی کی په وانه او په ژمی کی ددامان دسیمی تناك ته دهغوی تگ راتگ پیل شو .
ویل کیږی چی ددولت خیلو او نورو څانگو نه وړاندی د تناك په سیمه کی پرانگی چی دلودی د قبیلی یو ښاخ دی استوگنه درلوده او ددغه ځای ځمکی او نور ملکیت ددوی په واك کی و، خو څرنگه چی دلوحانی دښاخ پوونده دژمی په موسم کی دتناك سیمی ته تلل او اکثره به دهغوی څارویو دپرانگیو زراعت او کرنی ته صدمه رسوله نو ځکه ددوی تر منځ شخړی او کلکی دښمنی را مینځ ته شوی څو په پای کی پرانگیان او نور دمحمد بابر پاچا دغضب ورگرو ځیدل په دغه وخت کی د کتی خیلو نه

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳٤۹ مخ.
(۲) حیات افغانی -۲۹۳ مخ .

شهباز نومی چی دخانزمان لقب ورکړل شوی ودلوانی دښاخ ټولی څانګی یعنی دولت خیل، تتور، میاخیل، مروت اونورلـه څانه سره یوکړل اودپړا نـګیا نـو نه یی دټاك دسیمی دترلاسه کولوتکل وکـړ. ده دټول لوانی ښاخ نـه لښکری را ټولی اوهمدا رازله هغوپوونده وونه یی چی له پړانګیونه په تنګ شوی و و مرسته وغوښته اودټاك په اوسیدونکو پړانګیو اوروړیو باندی یی یرغل وکړ اوترخو جګړو وروسته لوحانیو دشهباز خان یاخانزمان په مشری پر پړانګیانو باندی بریالی او له هغوی نه یی ځینی ژوبل اوځینی یی ووژل ځینی یی هم د ټاك له سیمی نه وشړل اودغه ځای شهباز خان ته په لاس ورغی اودخپل ښاخ (دولت خیل) اونور وڅانګو سره هلته میشته شول اودټاك سیمی دکرنی ټولی ځمکی یی دآب سیاه پـه ګډ ون په څلو روبرخو باندی وویشلی په دی ډول چی یوه برخه یی دولت خیلو، یوه برخه یـی تتور، یوه برخه یـی مروتو او یوه برخه یـی هم میا خیلوتـه ورکړه او هغه وخت به چی کال پای ته ورسید نو دمروتو اومیاخیلو خانان بـه د دولت خیلـو کتی خیلو مشرخان زمان حضور ته ورتلل اوهغه به په مناسبه اندازه دڅلورمی برخی له بابته هریوه ته خپله برخه ورکوله اورخصتول به یـی .

دمروتو دڅلورمی بـرخی په ویش باندی لـه خانزمان کتی خیل سره شخړی را مینـځ تـه شوی اود خپـلی بـرخی د نیـولو په منـظور یـی پـه ټـا ك بانـدی یـرغـل وکـړ او پـه هغه جـګـړه کی چی د دوی تر مینـځ پـیښه شوه دولت خیـلو مـاتـی وخـوړه او هغوی یی دخپـل مشر سره له ټاك نـه خارج اوپـه خ پله یی پر دغه ځای باندی قبضه ټینګه کړه خود کتی خیلو دمشرجلیل خان نه یی چی دګنډا پور یانو مشر و اوپه هغه وخت کی دامان ته یی په پووونده ول تګ اورا تګ کاوه مرسته و غوښته اودمروتو سره یی دمقابلی توان نه لاره نوځکه یی دټاك سیمه خوشی کړه.

تـر دغی جګـړی ازه موده وروسته د میا خیلو څلور مه بـرخه ضبطه شوه نو ځکه د تتورله برخی نه پرته د ټاك نوري ټولی سیمی دولت خیلو ته په لاس ورغلی چی اوس هم ددوی په لاس کی دی اوځرنګه چی دولت خیل دومره دیره

ځمکه‌نه شي کرلی نو ځکه له دوی سره د همسایه یار عیت په دول میشته دی .

الفنستین په خپل مشهو راثر (An account of the Kingdom of Caubul کی) دولت خیل له خپل تول رعیت اولاندی شویو قومونو سره اته زره کورني ښودلی دي (۱) ددوي څو کورني په کارنده ، زیمه ، کافر کلا اود کابل په شاوخوا کی هم استوګنه‌لري .

دولت زی

ددغی قبیلی خلك غلجی پښتانه دی او ځانونه په سلیمان خیلو ورګډوي او وایی چی دوي دبر پخوا د کندهار او غزنی دشااوخوا ځخه لیز د کړی ا و دننګرهار ولایت درودا تو د اولسوالی دچپرهار د علا قداری د دولت زیو ، بی بی مهرو او د چینی په کلیو کی میشته شوي دی .

همدارازد پکتیا ولایت دګردیز د ښار د دولت زیو په کلی ، دزرمت په اولسوالی ، دسمنګانو ولایت دمرکز د ایبك په ښار ، دبغلان په مرکز او همداراز د کابل دښار دچهاردهی او پګرامیو دا ولسوا لیو په شااو خوا کلیو کی هم یو شمیر دولت زی استو ګنه لري د دولت زیو یو زیات شمیر دبلخ په ولایت کی هم اوسیږی.

دننګرهارولایت دولت زي ددرویش ، خیلوا لله داد خیلو ، مندی خیل و او زاري خیلو په ځانګو ویشل شوی دی (۲)

د دوی شمیر د ۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخی (۴۶۵۹) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی.همدا راز دننګرهار ولایت د مومنددری په اولسوالی کی ددوی شمیر ۱۴۰۳ تنو ته رسیږ ی (۳)

ددوی اکثره دکرنی په چارو بوخت دی . یو شمیری د ولتی دندی هم سر ته رسوی .پته دی پاتی نه وی چی د دوی یو شمیر تراوسه پوری کوچیانی ژوندا ری .

---

(۱) دکابل ساطنت بیان ، ۶۰ مخ .

(۲) داهغه معلومات دی چی ما پخپله په دغه کالی کی دیر کاونه پخوا وا تول کړی دی (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور ۲۹-۳۰ مخونه.

دینار خیل

دینار خیل غلجي پښتانه دي او دسلیما نخیلو ستری قبیلی ته منسوبیږي . ددینار خیلو اکثریت په کندهار کی استوګنه لري . ددوی زیات شمیر د کندهار دولایت دارغنداب په اولسوالي کی اولږ شمیر یی دکندهار په مرکز کی استوګنه لري . ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصا ئیی له مخی د(۴۳۸۸) تنو په شا وخوا کی اټکل شوی دی (۱)

یوشمیر دینارخیل دپکتیکا دولایت مرکز شرنه کی هم استوګنه لری او یوشمیر دینارخیل دګردیز دښاردرباط په سیمه کی هم ژوند کوی .

رتن زی

دوی بیټني پښتانه دي ، خو نوربیټني داسی عقیده څرګندوی چی په بیټنیو کی دبوبلک زوی علی بوکوچنی ما شوم چی نسب یی ښکاره او څرګند نه و موند او رتن نوم یی پری کیښود او هغه نسل چی دده له پښته رامینځ ته شوی درتن زی په نامه سره یادیږي (۲)

رڅړ

داهم دمندړ یوه څانګه ده. دوی په پنځو کوچنیو څانګو ویشل شوی دی چی د ملک زی ، مانی زی ، اکوزی ، خضر زی او محمودزی نه عبارت دی . مانی زی په ډاګی ، ترلاندی ، پرمولی اوادینه کی ، ملک زی په یارحسین ، شیردره او یعقوبی کی اکوزی په دو بیانو ، سره چینه او اسمعیله کی ، خضرزی په شیوه ، کالو خان او شیره غونډ او محمودزی په نوی کلی ، شیخ جانا ، اسوتا اونارنجی کی میشته دی . (۳)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۹۲-۹۳ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۳۸۸ مخ .

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۲۲ مخ .

زاخیل

زاخیل په غوریو پښتنو کی یوه ښبه ده (۱) چی پر «دولت یار» ورځی (۲) او په دولت یارو کی بیا مو مندی په ځینو کتابونو کی راغلی دی:

«زاخیل دمومندو په دویز یو گډیږی»

استادرشاددراحت یادپه نامه اثر کی لیکی:

دوزیری اوخویزی دمومندودوی نا متوځانګی دی. دوی دگندا واو کو دا خیلو ترمینځ میشته دی.

زاخیل زیاتره کوچیان دی دیشین. (۳) او غرشین هم پکی شته (٤) دننگرهار سیمه کی دکان او کترغی ترمینځ میشته دی دننگرهار دکامی اوسمرخیلو ترمینځ هم دزاخیلو ځو کلی شته دد کی ختیځ لورته دکابل سیند پوری خواته هم زاخیل پراته دی:

---

(۱) غوری هغه پښتا نه دی چی دچنگیز د٦٣٤ ه،ق مر په تار اکونو او دچنگیز یانو په ناتارونو کی له خپلی اصلی مینی (غور) ځخه لیږد(مهاجرت) ته اړشوی دی. دغوریو پښتنو نوم دخوشحال خان (۱۰۲۲-۱۱۰۰ ه.ق) په دیوان کی داسی راغلی دی:

هند تهیی روان کرم بدرگه می مستجاب

هم ملک، هم خان، هم د همه غوری ارباب

داورنگزیب عالمگیر(۱۰۶۸-۱۱۱۸ ه . ق) دزمانی یوه بل شاعر حسین پکلی وال ویلی دی:

درقیب له ناکردو بهمی خلاص نه کا کــه جنبـه می تمـامی غو ری ، ښبی شی

غوریو پښتنو تهغوری خیل هم ویل کیږی . میرد اد خلیل د خان کجود تاریخ (دیوان ٤٦٦) (۱۰۳۱ ه.ق تالیف) په مقدمه کی راوړی دی.

غور یه خیلـه پیغور مه کړه تو- ښبی ، یی سره وړو نه

(۲) دولت یار: دغور دداری مرکزد چغچران دکاسی په دره کی دیوه ځای نوم دی چی تراوسه پوری یی هغه زوړ نوم پاتهدی او ددغی پښتنی قبیلی په نامه یادیږی.وگڅ دپښتنو قبیلو دکشنری لومړی برخه ٥٠ مخ .

(۳) دکندهار پښتانه دیشین هغو پښتنو ته وایی چی کوچیان‌نه وی دمالونودروزنی پر ځای کښت او کر وکړی او په کلیو او ښارونو کی اوسی .

-٤- هغه پښتانه‌چی په غرونو کی میشته دی غرشنه بلل کیږی.دکامی فشار پرووستی هجادی، مفردیی غرشین دی. دپښتنو یوه تپه هم په دغه نامه بلله کیږی.

دننګرهارپرزاخیلوبرسیره په قندوزکی هم زاخیل میشته دی (۱) اودګورنیو شمیریی تقریباً دووزروته رسیږی مشهورکلی کی یی دا دی:

۱ـ زاخیل کلی دسپین زرشرکت شاته ۲ـ خوندان کلی: دچاردری دسیند پرغاړه ۳ـ پاچا قندرکلی: دزرخرید په سیمه کی (۲)

دکندزپه ننبارکی هم زاخیل شته ددغی سیمی نامتوبلهای نازکمیرخان زاخیل و د افغانستان نامتو لیکوال استاد عبدالروف بینواهم دپیښورنوښارکی دزاخیل په نامه دبوه کلی نوم اخیستلی دی اوزیاته کړی یی ده چی دپښتو، پارسی، عربی او اوردوژبو مشهورلیکوال اوشاعر «راحت زاخیلی» په دغه کلی کی زیږدلی دی (۳) خوپخپله اروابناد راحت دپیښوردنوښارپه سیمه کی دزاخیلو دری کلی ښودلی دی (٤) هانری جارج راورتی دنوښارد زاخیل کلی دازی خیل په نامه یادوی (٥) خود هندوستان دجغرافیی نولنی ددغه کلی نوم زاخیل لیکلی دی اروابناد «راحت زاخیلی» هم کښلی دی چی دنوښارپه سیمه کی دازاخان باجوری دری زامنو دری کلی ودان کړی دی چی دری سره دزاخیلو په نامه یادیږی.

دزاخیلو کلی دنوښارپه جنوب غرب کی پرانه دی. دزاخیلو اونوښارترمنځ دپیرپایی کلی پروت دی. پیرپایی له نوښاره څخه دوه نیم کروه وا تن لری. (٦)

---

(۱) قندزر دافغانستان له شمالی ولایتونو څخه دی. د آمورودیی له شوروی تاجیکستان نه بیلوی ختیځ ته یی تخار، لویدیځ ته یی بلخ اوسویل ته یی د بغلان ولایتونه پراته دی.

(۲) دپاچا قاندر زیارت په دغه کلی کی شته.

(۳) و. ګ. اوسنی لیکوال (۱-۲۱-٤) داستاد عبدالروف بینوا تالیف دکابل دولتی مطبعه ۱۳٤۰.

(٤) وګوری لغات افغانی، دراحث زاخیلی تالیف ۱۲٤ مخ. دلاهور چاپ.

(٥) و. ګ. د تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کی ازی خیل دخمکنیو یوه ریښه بود ل شوی ده خمکنی هم غوری پښتانه دی.

(٦) دکابل رود چی هاته یی لنډی بولی د نوښار په مینځ کی تیر شوی دی شمالی برخه یی داشنغر په نوښار شهرت لری او محمدزی پښتانه په کی اوسی جنوبی برخه یی چی دخالصه نوښار په نامه یادیږی ګډوله خلك پکی اوسی په دغه ځای کی زموږ مطلب له نوښار څخه خالصه (جنوبی) نوښار دی.

اوزاخیل له پیرپایی څخه یونیم کروه لیری دی . په دی حساب نودنوښار اوزاخیل تر منځ څلو کروه لارده. دپېښوراواټك ترمنځ پاچاهي لارد زاخیلوشمال ته تیریږی. دپېښورښاراوزاخیلوتر منځ یوولس کروه واټن دی. دنوښاردزاخیلو کلی له پېښورښارڅخه شمال ته لږ مایل ختیځ اورته واقع دی او د مشهورشاعراو لیکوال «راحت» دټاټوبی په نسبت یې د پښتوپه ادبي حلقوکې خاص شهرت په برخه دی. اروانباد راحت زاخیلي په څلوروژبو(پښتو، پارسی، عربي اردو کې) دشپږ ویشتوتالیفاتواوترجموڅښتن دی (۱)

زموخت، زمښت یازویمشت

زموخت دکرلاني قبایلوله جملې څخه دی چی دهغې دقبیلې یو مشهورښاخ دی چې ددومشتی یادومختی په نامه هم یادیږی .

ددغې قبیلې پنځه ټپې په دی ډول دی: خویداد خیل، واتسی زی، منتوال، منډان اودولت زی. نن ورځ دغه ټپې زیاتره په خپلونو مونوسره شهرت لری .

دزمښت قبیله دکورمي ایجنسی په جنوب ختیځ کې استوګنه لری . ختیځ ته یې اورکزی اوبنګښ، شمال ته یې اورکزی، اولویدیځ ته یې توری اوسهیل خواته دبنګښوسره پوله لری.

دوی په یوه غرنۍ سیمه کې استوګنه لری . په ۱۹٦۱ کال کې ددوی شمیر (۳۰۷۰٦) تنوته رسیده. دوی سنی مذهبه اودسمل په ګروپ کې شامل دی ، خونن د اورکزی قبیلې یوه برخه شمیرل کیږی (۲)

زیرك (ځیرك)

درانیان یاابدالیان چې دسړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لری په دووسترو ښاخونو باندی ویشل شوی دی چې یویې ځیرك (زیرك) اوبل یې پنج پای دی.

---

(۱) زاخیل دراحت ټاټوبی ، دراحت یاد، دکابل پوهنتون فرهنګی شورا ، کابل ۱۳٦۳ ش کال ۲۵٤-۲۰۰-۲۵٦ مخونه .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان - ۹۰ مخ .

لکه چې دابدالیانو په مبحث کې موږ ړی خبری وکړی داسلامی دوری په تاریخ کې لومړی نامتو سړی چې د(ابدال =اودل) په نامه یاد شوی دپښتني قبیلو مشهور نیکه دی چې دخپل نامتو کهول سره دسلیمان په غره کې اوسیده. دی دترین زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړوسی دی اودده نوم په پښتو ادبیاتو او پخوانیو نسخو کې (اودل) اودجمع منسوب په صورت (اودلي=ابدالی) ضبط دی چې د ٤٤٠ ھ یا ١٠٤٨ م کلونو په شاوخوا کې یې پښتانه قبایل پرځان راټول کړی وو اودده له توکمه ملك سلیمان دعیسی زوی چې په زیرك سره مشهورو پښتني قبیلي یې دسلیمان له غره څخه دکندهار سیمې ته بوتلي او هلته یې میشته کړی او دخپل ژوند په پای کې یې خپل زوی ملك بارك په مشری کښېناوه او تر بارك وروسته دزیرك بل زوی (ملك پوپل) خپل نفوذ (داوسني بلوچستان) تر شال اوژوبه پوری ورساوه اود پنځه شپیتو کالو تر مشرتوب وروسته د(٨٩) کلونو په عمر مړ شو .

ویل کیږی چې دابدال تر مړيني وروسته رځړدخپلي کورني مشرشو اودده د خپلو زامنوله جملي څخه یې خپل مشر زوی عیسی خپل جانشین وټاکه .

دعیسی دزامنوله جملي نه سلیمان ترټولو پوه اوهوښیارسړی وچې تراوسه پوری هم پښتانه هوښیارسړی ته ځیرك وایي. که څه هم عیسی د میرك په نامه مشر زوی درلود، خو سلیمان یې دهوښیاری له کبله خپل جا نشین وټاکه .دزیرك په څلورو زامنو کې یې مشر بارك نومیده او پلار دی د کورنی مشر وټاکلی و ، خو څه موده وروسته مشری دپوپل لاس ته ورغله.

لنده دا چې په پای کې ابدالي احمد شاه چې د پوپلزیو دښاخ دسدوزیو د خانګي څخه ود ١٧٤٧ع نه تر ١٧٧٢ع کاله پوری یوه لویه او پراخه امپراتوری جوړه کړه .

درانیان له همدی کبله په دووستر وخانګو یعنی ځیرك او پنج پای باندی ویشل شوی دی چې شجره یې په لاندی ډول ده :

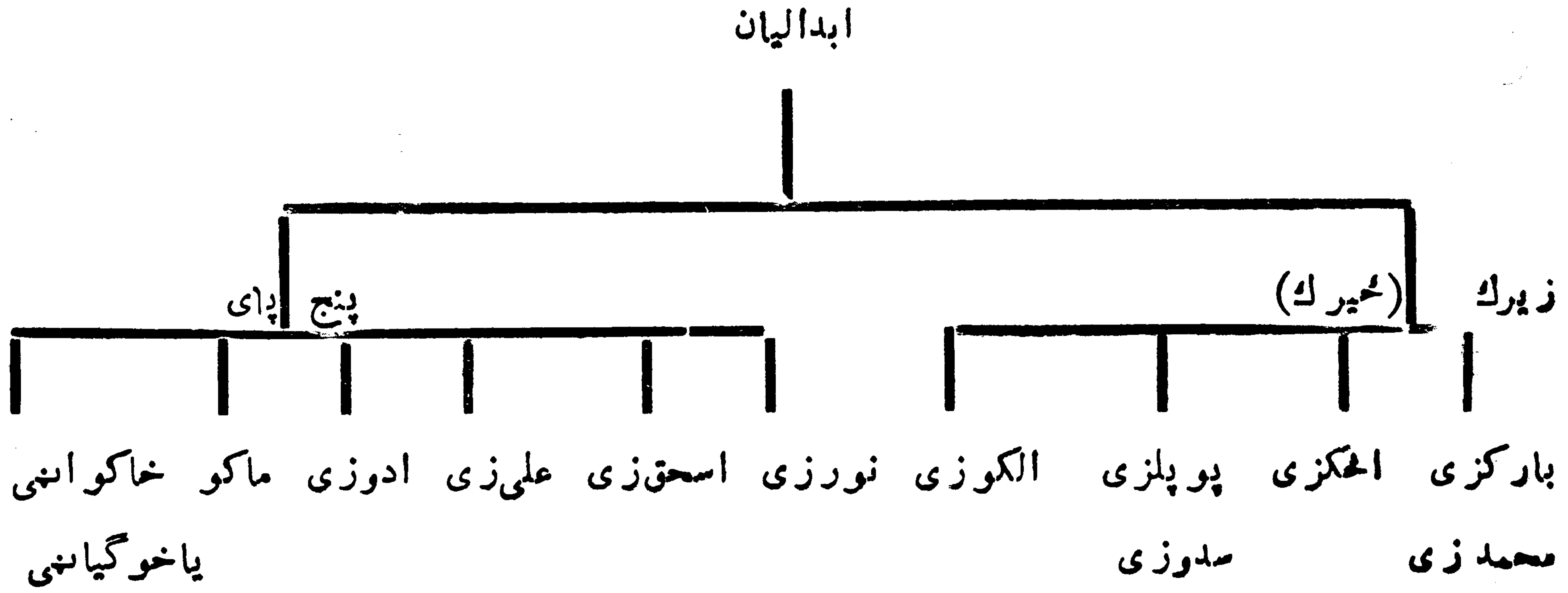

زیرمانی

دوی هم غلجی پښتانه دی او اکثره‌یی دتوخو په سیمه کی استوګنه‌لری ، خود کابل نه تر کندهاره پوری په ځینو کلیو کی یو یا دوه کوره میشته دی اکثره‌زیرمانی دکر کیلی په‌چارو بوخت دی‌خو ځینی خلک‌یی سوداګری هم کوی. (۱) ددوی‌دشجیر په‌باب کوم معلومات ترلاسه‌نه‌شول‌اونه‌یی‌د خیلو نو ویش راته څرګند‌شو دزیرمان کلمه داو ستایی عصر سره یمان راپه زره کوی چی دسلیمان کامی سره‌یی ریښه‌یوه‌اودسلیمان‌یعنی د(روه)دسیمی معنایی لرله.

زیرانی

دغوریاخلورم زوی زیران نو میده‌چی اولاده‌یی دزیرانی نامه‌یادیږی. دوی دننګرهار د زیرانیو په‌سیمه کی‌دتاجیکو سره‌یوځای‌استوګنه‌لری‌ او اکثره خلک‌چی ددوی‌دنسب له شجری سره آشنانه‌دی هغوی‌تاجیک بولی (۲) لکه چی اخوند درو یزه هم په‌خپل مشهور اثر تذکر الابرار والاشرار کی لیکلی دی چی‌دزیرانی ښاخ دخپلونو رووروڼو نه بیل اودننګرهار دسیمی له تاجیکانو سره او سیږی (۳) ددوی ځینی‌خانګی‌لکه پهار خیل ، دولت خیل ، احمد خیل اوتار خیل د برو

---

(۱) پښتانه دتاریخ په‌ر ڼا کی۱۳۲۶ مخ.

(۲) حیات افغانی - ۳۵۲ مخ.

(۳) تذکرةالابرار و الاشرار (۶۹) مخ .

مومندو سره په غم او ښادۍ کې شریک دي (۱) همدارازد دغې قبیلې یو شمیر خلک دلغمان ولایت دالینګار په اولسوالۍ کې هم استوګنه لري. (۲)

ساپي

ساپیان دغرغښت په ټولنیز ګروپ کې یوه مهمه قبیله ده. ددغې قبیلې اکثره وګړي په کونړ، لغمان، کاپیسا او دمومندو په ایجنسي کې استوګنه لري.

دساپیو قبیلې د تاریخ په اوږدو کې په مختلفو اوبیلابیلو نومونو سره یاده شوې لکه ساپي، صافي، ساپین، سپین، صابیس، سابیت، سافیست، صافیت، ساپینګ، صاپیته، ساپیسته، اساپنتیه، سپینته، سوپتا اونور... (۳)

دغه قبیله په لوړه سرکې په لاندې نیو شپږو ښاخونو ویشل شوې ده:

کندهاري، مسود، ګوربز- ودیر، ګاګیزي اوخادي خیل (٤)

داسې روایتونه شته چې ساپیان یوه پخوانۍ آریایي قبیله ده چې دیوناني کلاسیک مؤرخینو له خوا ذکر شوې ده او اسکندر دکونړ اولغمان په څمکو کې ددغو خلکو سره مخامخ شوی دی اودیر جنګونه یې هم ورسره کړي دي. ددې خلکو څه برخه دباجوړ په شااوخوا کې هم داسکندر سره په جګړو کې مخامخ شوې ده (۵)

لغمان او کونړته ساپیو دراتلو په باب داسې ویل کیږي چې د ۲۰۰۰ ق م په شااوخوا کې باختري آریائیان دشمیرد زیاتوالي اودځای دتنګوالي په سبب په لیږدیپیل وکړچې دهندوکش له درونه دکاپیسا په حوزه کې ښکته شول او له دې ځای نه یې تقریباً دسیندونو طبیعي مجراګانې په مخه ونیولې سهیل ختیځ اوسهیل لویدیځ خواوو ته خواره شول چې دهغو څخه یوې ډلې دکابل سیند

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۵۲ مخ.

(۲) پښتانه لو مړی ټوک ۱۱۸ مخ.

(۳) عبدالمالک کو لکوال ساپي، «ساپیان او دهغوی قبیلوی ویش» دجرګې مجله ۱۳٦۵ کال ۳۵ مخ.

(٤) حیات افغاني - ۳٤۳ مخ.

(۵) مطیع الله چمبیلي «بیا هم ساپیان و پیژنئ» دکابل مجلې ٤٤ ګڼه ۱۳۳٦ کال.

په مخه نیولی او د نجراب، تگاب، سروبی او لغمان لاری د کونړ د سیند حوزی ته رسیدلی دی .

په دی کی هیڅ دشك او تر دید ځای نشته چی ساپیانو د میلادنه ۲۰۰۰ کاله دمخه په مهاجرتونو پیل کړی او اوس په کاپیسا، کوهستان، کوه ساپی، لغمان، کونړ، چندول، پشات، سوات او باجوړ کی میشته دی (۱)

دساپیانو د استوگنی سیمی :

دساپیانو زیات شمیر د کونړ په ولایت کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر تقریباً (۱۰۲۲۸۶) تنه ښودل شوی او داستوگنی ځایونه یی اسد آباد، نرنگ، سرکانړی، دانگام، خوکی، نورگل، پیچ، چپه دره، بادیل، دیوه گل، دمزاردره او شونگړی دی.

همدارازدلغمان دولایت دعمرزیو، علیخیلو، پاچاخیلو، احمدزیو، باریزیو، سالاو، گناگر، کوتالی، درویش آباد، دولت شاه، آتوك، چکلهاو دوگل کی هم ساپی ژوند کوی چی په نوموړی ولایت کی یی شمیر (۴۰۹۲۸) تنه ښودل شوی دی.

یو شمیر ساپیان د کاپیسا ولایت دتگاب په اولسوالی او نجراب کی هم استوگنه لری. همدارازدپروان ولایت په کوه ساپی، سیدخیلو، کوهستان او کوهدامن کی هم یو زیات شمیر ساپی میشته دی.

دننگرهار ولایت دخیوی داولسوالی په درهٔ نور کی هم ددوی یو کلی شته چی دبودیالی په نامه سره یا دیږی (۲)

همداراز یو زیات شمیر ساپیان دباخ په ولایت کی هم استوگنه لری. هغه شمیر ساپیان چی دمومندو په ایجنسی کی استوگنه لری ددوی ځای دسره کمره په نامه سره یادیږی او د۱۹۶۱ کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (۵۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی چی دمومندو دایجنسی دساپیانو کلتور کت مت مومندو ته ورته دی (۳)

---

(۱) مطیع الله چمبیای ـ بیا هم ساپیان وپیژنی ° دکابل مجلای ۴۴ گڼه ۱۳۳۶ کال.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱۶۰ مخ.

(۳) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۵۵ مخ .

دساپیانوله پښتنی تبرڅخه یوزیات شمیر کورونه پـه سیوی کـی میشته دی خوځو ګنده دی وی چی دغوساپیانواوس پښتوهیره کری ده‌اودسند یانـو کلتوری حاکمیت یی پرڅان منلی دی (۱)

اقتصادی جـورښت یـی :

دکونړساپیان له دی‌کبله چی دکرنی ځمکی یی لږی دی نـود هغی تـرڅنګ غواګانی، وزی، ګډیان او میښی هـم روزی چی دهغوی دغوښو، شیدواونـورو حاصلاتونه استفاده کوی . ددوی دکرنی ځمکی اکثره للمی دی چـی اوبـه نـه ورسیږی اویاد اوبورسیدل ورتـه ناممکنه دی . اکثره بزګران یی پـه غـریبی کـی ژونـد تیروی پـه تیره بیا هغه بزګران چی دباداراناو (دمځکـوخاوندانـو) ځمکی کوی مجبوراومکلف دی چی دتخم نـه پرته نوری تـولی ستونـزی لـکه غوایان، دبزګری آلات، دځمکی وهل، کرل، ریبل، راټولول او میده‌کول پخپله غاړه واخلی حتی دځمکی دخاوندکورته دحاصلاتوورل هـم دبزګرپـه غاړه دی بزګر مجبوردی چی ددی نوروکارونوترڅنـګ دخپل بادارخره، غـواګانـی یـا میښی وساتی . همدارازبزګرخپل بادارتـه دغره نـه وریالرګی راوړی، دبـزګرو ښځه دځمکی دخاوند دښځی اوامرو ته باید غاړه کیږدی . لنده داچی اکثره خلک یی غریب اونیستمن بزګران دی .

خـوراک :

دوی پـه خوړوکی اکثره دجوارو، اوربشواووریجونه استفاده کوی . څرنګه چی دوی دبزګری تـرڅنـګ پـه مـالـداری هـم بـوخت دی نـو اکـثره یـی دغواګانواومیښود مستواوشرومبونـه هـم استفاده کوی اوغوړی یی یاپـه ښتمنو خلکوپلوری اویایی دننګرهار سیمی ته دپلورلوله پاره راوړی . همدارازدوی دغنمواووریجونـه هم ګټه اخلی .

---

(۱) پښتواو پښتانه په سهیای پښتونخوا کی -۴۹ مخ.

جامـــي .

دوی اکثره دوړیو اوو زود وږغنو نه ځانته مخصوصی جامی جوړوی چی دریشی تـه ورته دی خوتښی نه لری . ښځې یې تورپړونی اړاوږده کمیسونه لری : ددوی پرتگونـه چین داره وی . نـارینه یې دخمتاد تو کـر نـه هـم ځانته کالی جوړوی اواکثره یو دول توپی چی پکولونـه یې بولی اوډوړیونـه جوړشوی وی پـه سروی .

میلمه پالنه :

داقتصادی تنگسی اوبی وسی سره سره ساپـیان میلمـه پال خلکـدی . دوی دمیلمنوله پاره حجری لری چی پـه دی کار کی یوله بل سره سیالی کوی .پـه دوی کی دمیلمنوقدرزیات دی . ددوی پـه حجروکـی د موسیقی آلات لـکه سیتار ، رباب ، منگی اونور شته :

پـښتنـی ننگ :

ساپیان دقام پـه ننگ کی غیرتمن خلک دی . دوی دخپل وطن دآزاد ولو په خاطر دانگریزی ښکیلاکگرو سره څو څو ځلی جنگیدلی دی او ډول ډول قربانی یی ورکړی دی .همدا سبب دی چی د کونړ پـه اولسی ژوندکی دوسلی در لودل اوساتل ډیر اهمیت لری او دساپیو په باب وایی چی یوه ورځ دیوه ساپی په کور کی نارینه ماشوم وزیږید ځرنگه چی په اکثرو پښتنو کی دارواج شته چی دنارینه ماشوم توزیږیدو وروسته دټو پلک دزی کوی ځرنگه چی د غه سړی تو پلک نه درلود نـولاړ څو یوتوپلک پیداکړی اودزی وکړی خوچاخپل توپلک ورنه کړ کوم وخت چی بیرته خپل کورته را ستون شونوچا ورته وویل چی راشه زوی دی وگوره که نه کبر به وشی . نوهغه په ځواب کی ورته وویل چی زما زوی باید د لومړی ځل له پاره زما مخ ونه وینی ځکه زه دومره دنا مرد یـم چیدخدای په دی لویه د نیا کی یوتوپلک هم نه لرم چی دزوی د زیږیدو اعلان پری وکړم نو که هغه زما مخ وگوری نو

ښایي چې د هغه ښځه به هم زما غوندې بې همته سړی جوړشي ښه به داوي چې ډیوه نارینه او با همته سړي مخ ته وګوري .

ساپیان د غیرت او ننګ په تګکي سراو مال ورکوي په دوی کې ښځوته طلاق ورکول سخته بې ننګي ده . ځوك چې د چاپه ښځه تورن شي نو د هغه ژوند بیا په مرګ شمیرل کیږي . دچا په کره کې چې ځوك مړشي نو که نیستمن هم وي نو هغه مجبوراومکلف دی چې خیرات وکړي په دوی کې د خیرات نه‌پرته د مړي ښخول شرم ګڼل کیږي . همدارازدوی ملایانو اومیاګانو ته د خیرات ، صدقې او سرمایي نه هیڅکله هم غاړه نه غړوي .

دوی د هذراو ننواتي په مقابل کې د ډیرې لویې ګناه نه هم تیریږي . لنډه دا چې دوی په پښتني ننګ کې ډیر ټینګ دي .

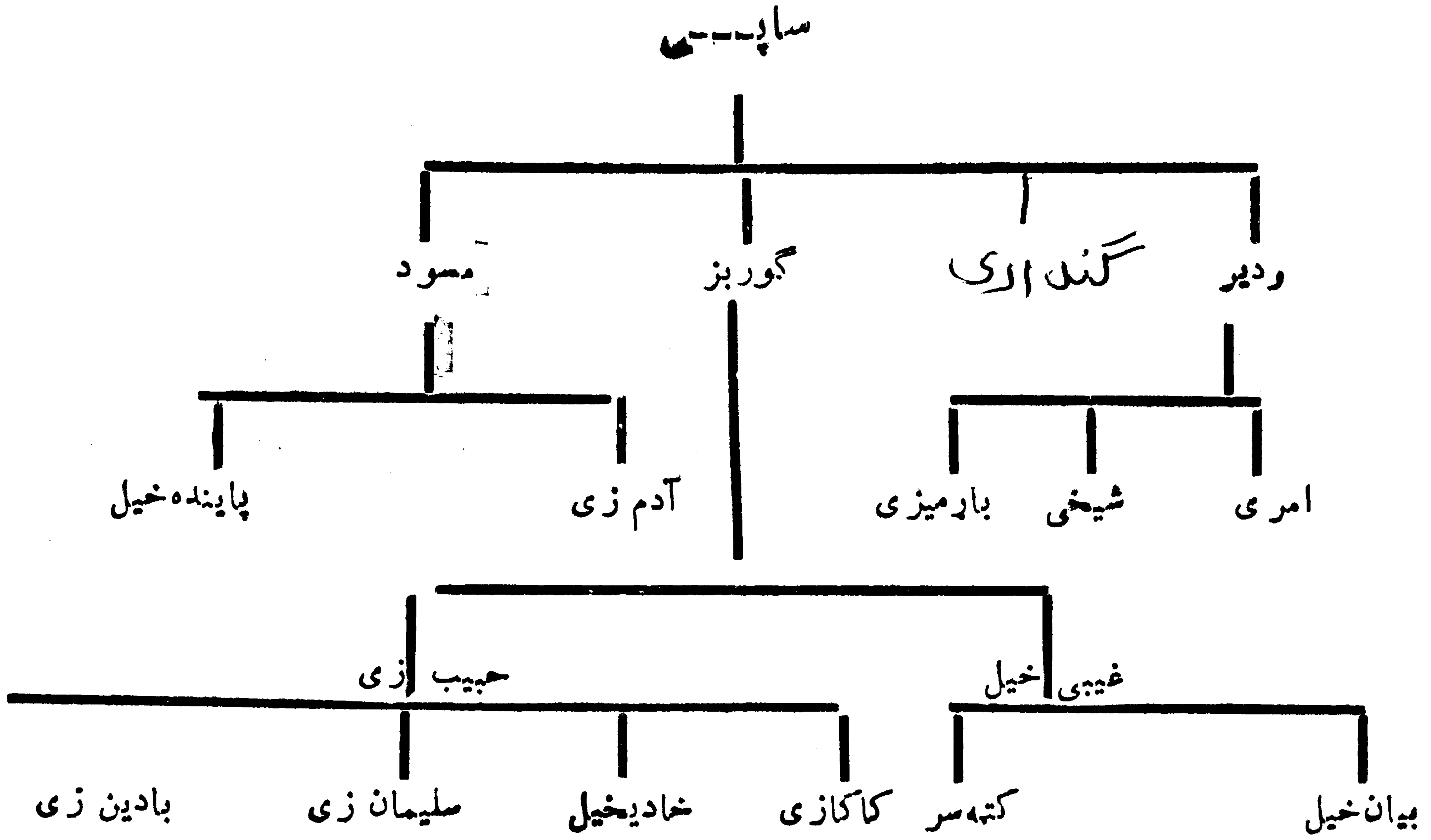

د لغمان په ولایت کې د عمرزیو صا پیانود نسب شجره

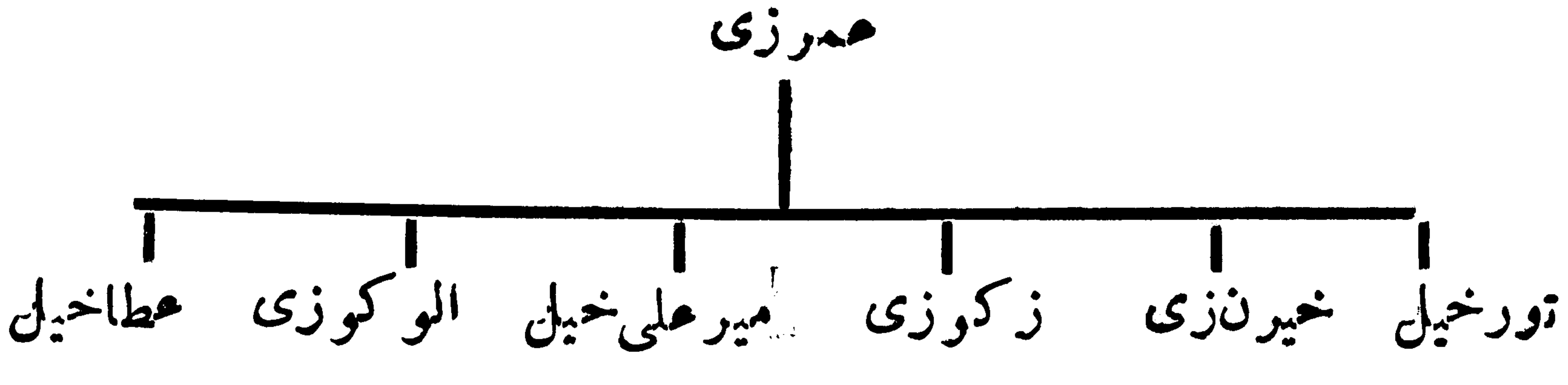

سالارزی

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونو څرگنده به شي چې سالارزي سربني پښتانه او د ترکاڼیو د څلورو ښاخونو له جملې څخه یو مشهور ښاخ دی چې دباجوړ په لرآمدك، برآمدك، لرسلدین، برسلدین، ښار، ناوه گی، کوټکی، الیکی، چارمتنگ بابوقره او رود کې میشته دی.

په سالارزیو کې د برم اولاده برم خیل او دهلال اولاده هلال خیل د دانگام او اسمار د تاریخ سره نه شلیدونکې ارتباط لري.

د باجوړ څخه پرته د افغانستان د کونړ په ولایت کې هم زیات شمیر سالارزي استوگنه لري او ددوی د استوگنې ځایونه په دې ډول دي:

دانگام، شونگړی، اغذباغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړی، څوکی، بارگام، ازیرگل، بریکوټ، ډمبرو، حساره، کرهاله، دم کلی، نرنگ، گنجگل، دونوی او تانگو تره کې هم میشته دي (۱)

په سالارزو کې د قوم مشري د ابراهیم خیلو (برم خیلو) په لاس کې ده. داسې روایت موجود دی چې په یوه وخت کې د سالارزو د لرآمدك په غونډۍ نومې کلي کې د کامران په نوم یوسړی او سیده په دې کلي کې دده دیوی میرمنې څخه دوه زامن دهلال او ابراهیم (برم) په نامه وزیږیدل. د زلمیتوب په وخت کې دوی د خپل پلار سره بزگري کوله او د پلار تر مړینې وروسته، هم د بزگرۍ په کارونو بوخت وو. یوه ورځ برم په پټي کې یوی کوله یو ملنگ په آس سپور د پټي تر څنگ ودرید. ملنگ برم ته وویل: «لاړشه او گره را ته راوړه» په شړومبو کې یخي وریجې چې یوځای شي او گره ورته ویله کیږي برم لاړ او له کورنه یې او گره ورته راوړه. ملنگ داو گرې کوندۍ (دلرگي کاسه) په لاس کې ونیوله او او گره یې په څمکه تری کړه برم له کوره درې ځلي او گره راوړه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور – ۱٦ مخ.

او ملنګ دری ځلی توی کړه ، خو برم هیڅ عکس العمل ونه ښود .
ملنګ لاسونه پورته کړل او په دعا کی یی وویل : « برمه ! خدای دی
د تو لو سالارزو خان کړه » له دعا نه وروسته ملنګ لاړ او برم په خپلی
یوی بوخت شو. دیوی کولو په وخت کی هغه په پټی کی د سروزرو خزانه ومونده.
هلال پټی ته راغی. برم ورته تول کیسه وکړه. هلال په ملنګ پسی وزغاستل . ملنګ
ورته وویل «د سالارزو خانی می برم ته ورکړه ستا په خوله دی خدای برکت کړی .
اولسی جرګی دی ستا په خوله فیصله کیږی او په کومه جرګه کی چی ستا اولاده
نه وی هغه دی نه جوړیږی» (۱)
همدا سبب وچی اوس دده اولاده هلال خیل او لسی شخړی فیصله کوی.
سکندرزی دسدین اوآمدك په دوو لویو ښاخونو ویشل شوی دی :
۱ ـ دسدین خانګی دادی: مبین خیل ، کتکی خیل ، عالی خیل ، قلندر خیل ،
خیرخان خیل ، کندر یان .
دآمدك خانګی دادی : ابراهیم خیل (برم خیل) ، هلال خیل ، میرداد خیل ،
شومه خیل ، اکاخیل ، محمود خیل ، بدلزی ، ګبری ، فتح خان خیل ، حیدر خیل ،
تورخیل ، خرګند خیل او تاران .
د ۱۹۶۱ ع کال د سرشمیرنی په اساس په باجوړ کی د سالارزیو شمیر (۷۰۵۰۰)
تنه او دافغانستان د کونړ په ولایت کی ددوی شمیر د (۳۹۹۸۲) تنو په شاوخوا کی
ښودل شوی دی .

ساك (سهاك)

دنسب د شجری د لیدلو څخه خرګندیږی چی ساك (سهاك) دا ندړ او تره کی
ورور د موسی زوی ، دابراهیم لمسی او دغاجی کړوسی دی. دساك په خانګو کی
یوسف خیل دشمیر له مخی د بیردی. دوی اکثره د پکتیا د ولایت د زرمت په اولسوالی ،

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ، دپښتو ټولنی بین المللی مرکز ۲۱۹ ـ ۲۲۰
مخونه .

دلو گردولایت په‌خروارنومی سیمه، دننگرهار ولایت په‌حصارك‌غلجی اودسره‌رود په اولسوالیو کی میشته دی. همدا ر از ددوی یو شمیر دکابل‌دو لا یت د پغمان داولسوالی پـه‌بیلك توت ، دبـگرامیوپه شیوکیـواودکـاپیسـاولایت په‌تگاب کی اوسیږی. یوشمیریی په‌لغمان‌اود هندوکش دلړی‌په‌نوروسهیـلی‌درو کی هم میشته‌دی(*)

دننگرهاولایت دسره‌روداوحـصارك غلزایی پـه اولسوالیو کی ددوی‌شمیـر (۲۲۶۸) تنه اوپه تـول‌افغانستان کی ددوی شمیر(۲۲۷۸)تنه‌ښودل‌شوی‌دی(۲) خوزه ددغی‌احصائیی سره موافق نه یم ځکه چـی دحیات افغا نی لیکوال دپښتی- محمدحیات خان۱۳۰کاله‌پخوالیکلی‌د ی‌چی‌ساك (۷۰۰۰) کورنی‌دی (۱)

سبری

سبری دکرلانی دټولنیزگروپ څخه دی‌اود خوست‌لویی ولسوالی دیعقوبیو په علاقداری کی‌استوگنه لـری. ختیځ ته‌یی باك اوتریزی، جنوب ته یی دخوست سیمه او‌دلویدیځ‌له‌خوادمنگلو دقبیلی سره پولـه‌لری:

دغه خلك دکرنی او مالداری په چاروبوخت دی . دوی دمزرونه پوزی، پری، جای نمازونه اوتوکری گانی‌جوړوی. دیعقوبیوپه‌علاقه‌داری کی‌دسبریونه سوبیره یعقوبی اومولی هم ژو ند کوی :

ددوی سیمه ډیره‌ښه‌شنه،حاصلخیزه اوآباده‌ده. ددوی‌شیمر په تخمینی ډول (۱۹۰۲۶) تنه ښودل‌شوی‌دی (۲)

(*) کـله چی ز ه پـه ۱۳۵۶ کال دفاریاب‌ولایت مرکز (میمنی) ته تللی وم‌نو دمـیمنی دښار شمال‌لویدیز خواته‌په‌پنځه‌یاشپږ کیلو متر ی‌کی‌په کیږدیو کی‌یـوشمـیر کوچیان‌اوسیـدل‌چی‌دوی ځانونه سهاك یاسا کری کوچیان معرفی کول او ماد اسی و اور یـدل چـی دوی اوړی اوژمی هم دلته په کیږد یوکی تیروی او کوم بل ځای ته لیږد نه‌کوی (لیکوال)

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل‌ولا یات سرحدی کشور - ۲۹ -۳۰مخونه.

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولا یات سرحدی کشور - ۵۹ مخ.

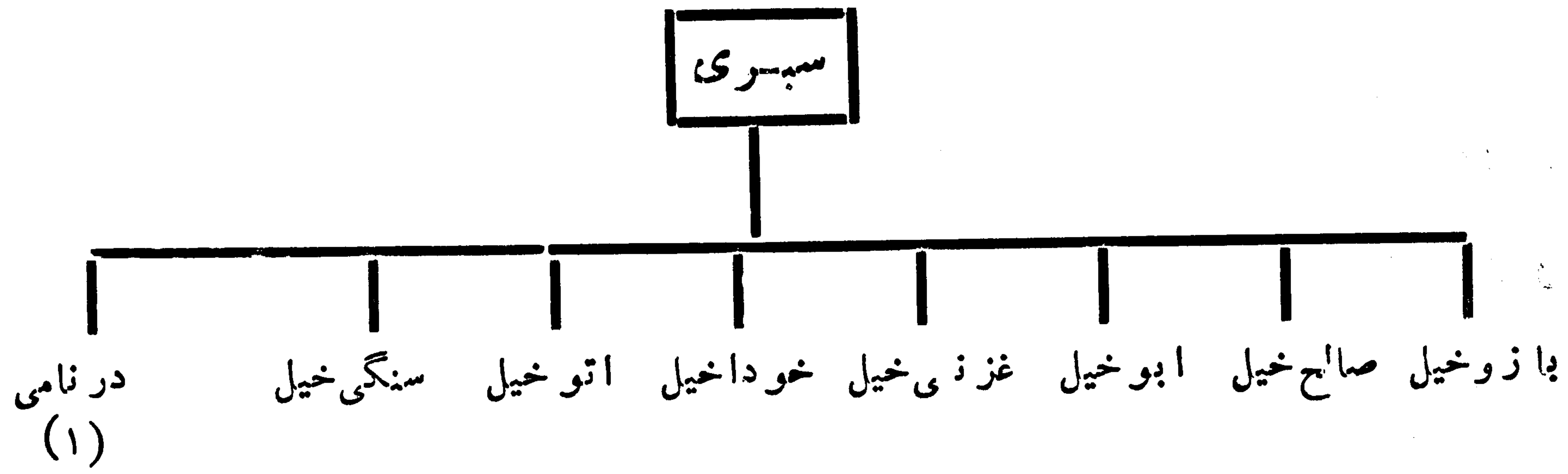

سپندزی

دوی ته سیدان هم وایی او د ترین له قبیلی سره یو ځای د پشین په سیمه کی په کرکیلی او سوداګری بوخت دی، خو د دوی په باب زیات معلومات تر لاسه نه شول (۲)

سپین ترین

لکه چی د تورو ترینو په مبحث کی موږ لوستل ترین د شرخبون زوی د سړبن لمسی دی زامن درلودل چی تور، سپین او دل نومیدل (۳)

سپین ترین په ځلورو ښاخونو ویشل شوی دی او په شمیرکی د تورو ترینو په پرتله لږ دی. دوی په ژوره، تل، چوتیالی، هرنایی، دوکی او چو تیرکی میشته دی. د سپینو ترینو او تورو ترینو ترمینځ د کاکړو سیمه موقعیت لری. ترین په دودونو، رواجونو، خویونو او خصلتونو کی د ابدالیانو په څیر دی، خو ځینی رواجونه یی کاکړو ته هم ورته والی لری. دوی د کرنی او مالداری په چارو بوخت دی. خلک یی قوی او پیاوړی دی. په پخوا وختونو کی سره له دی چی د تورو او سپینو ترینو ترمنځ واټن دیر و، خو د وی د یوه ګډ خان تر ادا ری لاندی وو چی د غه خانی دیر کلونه د تورو ترینو د بټی زی په ښاخ پوری اړه لرله چی په دی باب یو مهم متل موجود دی چی وایی: «خانی ده په دوه کوره په لوحانی کی برکتی ده په ترین کی په بټی ده (٤)»

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور د ۶۰ مخ چارت.
(۲) حیات افغانی ۶۳۰ مخ.
(۳) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۷۷ مخ.
(٤) حیات افغانی ۲٤۹ مخ.

ستانکزی

ستانکزی غلجي پښتانه دي اود احمد زي قبیلي يوه څانګه بلل کیږي . ددغې قبیلې خلك زیاتره دلوګراو ننګرهار په ولایتونو کې استوګنه لري. د ننګرهار په ولایت کې دوی دسره رود په اولسوالي اودچپرهار په علاقه داري کې استوګنه لري. چې په سره رودکي ددوی شمیر د(۱۵۷۰)تنو او دچپرهار په علاقه داري کې د(۱۳۲) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی(۱) خو ښایي په لوګرکې دستانکزیو شمیر بیخي ډیروي.

ستاني زی

ستاني زی دغلجي په ټولنیز ګروپ کې يوه پېژندل شوی قبیله ده چې دسلیمان خیلو يو ښاخ بلل کیږي. ستاني زي دوردګو په شمالي برخه او د ننګرهار په حصارك غلزايي اوسره رودپه اولسوالیو کې استوګنه لري . ویل کیږي چې جبارخیل او بابکرخیل دستاني زیو مشهوري څانګې دي چې د کابل اوجلال آبا د ترمینځ سیمو کې میشته دي.

ستوریاني

دغه قبیله په وصلي توګه دسړبن په ټولنیزګروپ کې شامله شوې ده. ددوی شمال ته شیراني ،لویدیځ ته یي زمری، ایسوټ او موسی خیل او جنوب لور ته د (کسراني اوبزدارو) بلوڅو سره پوله لري.

دوی دشمیرله پلوه لږدي او په دوو عمده برخو ویشل شوي چې احمد زي او ګدارزي نومیږي (۲)

مونټ سټوارټ الفنستین په خپل مشهور اثر(دکابل سلطنت بیان) کې دستوریانو په باب داسي کښلي دي :

«ستوریاني تردغو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو. ددوی سیمه په

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۳۲ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ، ۹۷ مخ .

حقیقت کی د کرنی لهپارهدومره مساعده نه ده. دیروخت نه تیریږی چی دوی د غه
سیمه ددامان دبلوخانوخخه ونیوله اوژمی به یی هلته اړول او په اوړی به یی
خپلی مینی اوړمی دموسی خیلو کاکړ وسیمی ته بیولی. دغه لیږدیدنی دهغی جګړی
له کبله چی ددوی او دکاکړودیوی قومی څانګی ترمینځ شوی وی نا را حته۔
کوونکی ثابتی شوی په دی چی دوی مجبورو ودهغوی له ملکوڅخه واوړی،
نود ستوریانوقوم نیمایی برخی خپلی رمی و پلوړ لی او په کرنی یی پیل وکړ.
هغی بلی برخی یی دپخواپه څیر خپل عادت ته دوام ورکړ، خودیرزر په دی
مجبور شو ل چی دهغو نوروپه لاره روان شی. دنوبواو پخوا نیومیشته شوو
ستور یانو ترمنځ له څوجګړو نه وروسته ټول قوم کرو ند ګرشو. یوازی دوه
څانګی یی ترا وسه هم کوچیانی ژوندته دوام ورکوی اواوس هم په پسرلی
کی خپل مالونه سپو ستا(Spusta) ته چی دسلیمان تخت په جنوب لوید یځ کی
دی خیږوی.

مره له دی هم دیرستوریانی تراوسه پوری سوداګراودمالونوړونکی پاتی
شوی دی اوداهغسی ژونددی چی دګرځنده پرونده ووژوند ته نژدی دی. دوی
معمولاً په خرواوغوایانومالونــه وړی اونږدی څلورزره کــورنــی حساب
شوی دی» (۱)

دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کی استوګنه لری. څرنګه چی ددوی
سیمه دیره لیری پرته ده نوافغانستا ن ته تګ اوراتګ نه کوی (۲)
دشوروی عالم ستانیشفسکی A.B.staneshevski د اتنوګرافیکومعلوماتو
له مخی چی د ۲۰ پیړی په اییل کی یی ورکړی دی ددوی شمیر یی د (۳۵)زرو په
شااوخوا کی ښودلی دی.

---

(۱) دکابل سلطنت بیان دوهم ټوک ۶۳-۶۴ مخونه.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان - ۹۸ مخ.

سدوزی

سدوزی د پوپلزیو یوه څانگه ده چې په سر بنی پښتنو ور گډېږی د دغې قبیلې لوی نیکه یا مورث اعلی اسدالله خان وچې په ۹۶۵ھ کال کې زیږیدلی او په ۱۰۲۱ھ کال وفات شوی دی. دی په عوامو کې په «سدو» مشهور و او دده د نامه له کبله د اقبیله په سدوزیو سره مشهوره شوه. دی په شپږم پښت کې د ابدالی احمد شاه نیکه دی.

تاریخ حیات افغانی د سدوزیو په باب لیکی: «سدوزی د پوپلزیو یوه څانگه ده. سدوزیان تردیره وخته پوری نه یوازی د پوپلزیو بلکې د درانی د ټولې قبیلې خانان شمیرل کیدل او دا یوه یقینی خبره ده چې سدوزیان د درانی قبیلې د ټولو څانگو څخه ډیر د درناوی او عزت ور څانگه ده. څرنگه چې پاچا د سدوزیو له کورنی څخه و نو ځکه سدوزیان یوه بیله قبیله بلله کیږی خو په اصل کې د پوپلزیو د څانگې یو ښاخ دی، کله چې د سدوزی پاچا یانو کورنی تباه او په لویدیځ افغانستان کې د امیر دوست محمد خان بارکزی سلطه ټینگه شوه نو د دغې کورنی قدر هم لږ شو. د دغو خلکو زیاتره آبادی د شهر صفا تر څنگ د ترنك دوادی په منځ کې موقعیت لری. ځینی سدوزیان په کندهار کې هم اوسیږی او د شاهی کورنی څخه د شاه شجاع اولاده د هند د پنجاب په لودهیانه کې د ستلج د سیند په ختیځه غاړه کې اوسیږی او د احمد شاه ابدالی کورنی ته پاچا خیل هم وایی د سدوزیو څو کورنی په پېښور او لاهور کې هم میشته دی. پاتی سدوزی اکثره د کندهار شمال خواته نخا کریز په سیمه او اکثره په غزنیو سیمو کې او سیږی. ځینی سدوزیان د کندهار په ده ذاکر، بالا کرز، شور اندام او څو نورو ځایونو کې هم استوگنه لری» (۱)

ملك سدویو ډیر لایق سری وچې د خپل قوم له پاره یی ډیر خدمتونه وکړل. په پای کې د پنځه او یا کلو نو په عمر مړ شو. دده د ونه پنځه زامن پاتی شول خواجه خضر خان، مودود خان، زعفران خان کامران خان او بهادر خان چې بیا خواجه خضر خان د اولس په خوښه په مشرتابه وټاکل شو او شل کاله یی د قام خدمت وکړ. دده دوه زامن درلودل چې خداداد سلطان او بل شیرخان نومید ل (۲)

(۱) حیات افغانی ۲۲۲ - ۲۲۳ مخونه

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ مخونه

لنډه دا چې د ابدالیانو د کورنۍ د سلطنت مؤسس او باني احمدشاه د پوپلزو د سدوزیو د څانګې پورې اړه درلوده چې د ۱۷۴۷ ع نه تر ۱۷۷۳ پورې د افغانستان یو ستر واکمن وچې د دغې کورنۍ تر ۱۸۱۸ ع کال پورې په افغانستان او د پنجاب په ځینو برخو باندې حکومت کاوه چې بیا وروسته سلطنت بارکزیو ته ولېږدید.

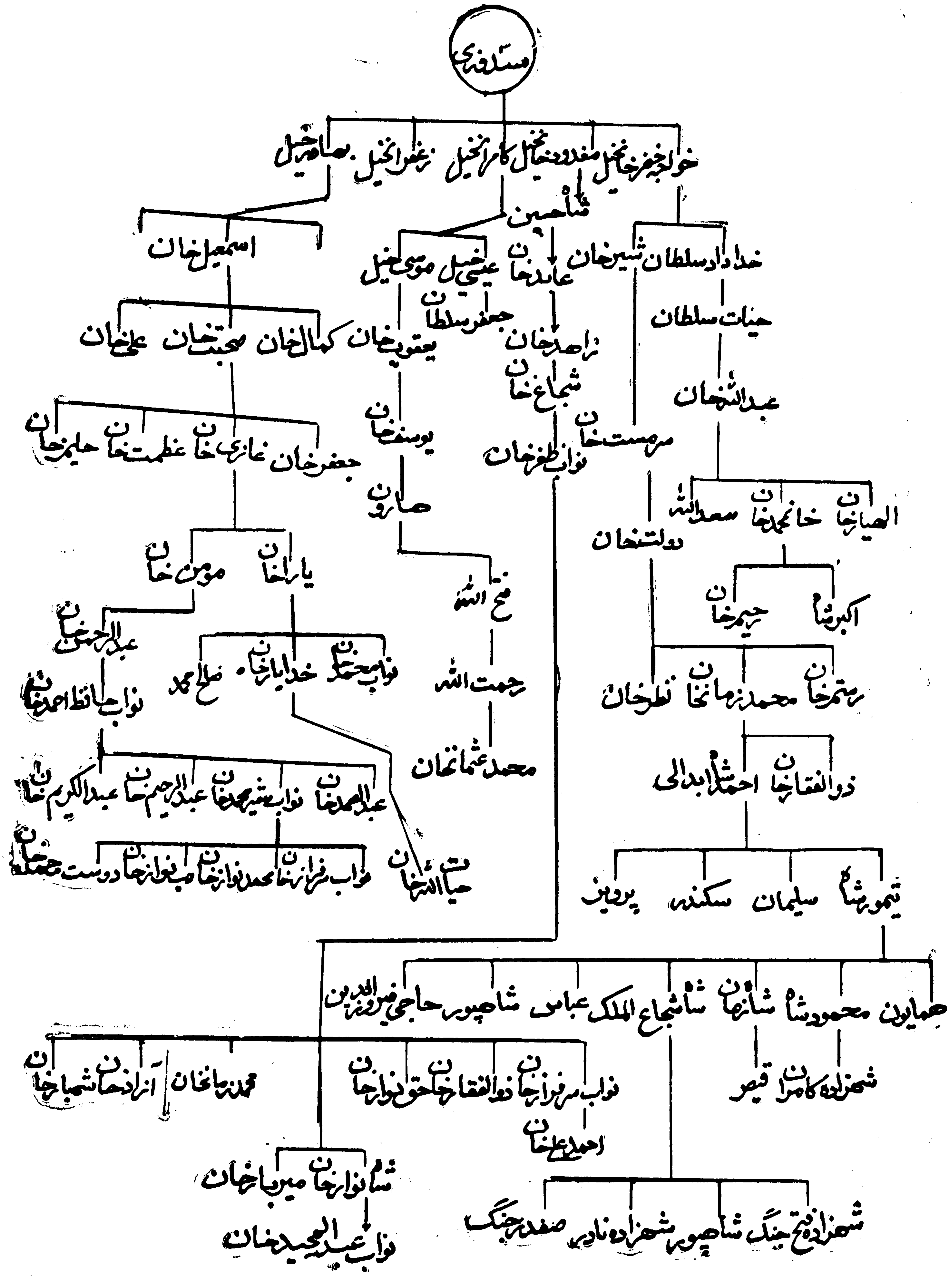

سرکاڼي

سرکاڼي په اصل کي سړبني پښتانه دي او په الکوزیو ور ګډېږي دوی په پیل کي په کندهار کي او سیدل چي وروسته بیا دځینو عوامل له کبله دکونړد سرکانیو اولسوالۍ ته راغلي دي. همدارازدوی یو شمیر داسمار په مرکز کي هم استوګنه لري چي په دې حساب دکونړ په ولایت کي د۱۳۶۰ کال داحصائیي له مخي ددوی شمیر ۵۶۸۳ تنو ته رسېږي. دکونړدولایت نه پرته سرکاڼي دالکوزیو دیوه ښاخ په توګه دافغانستان په لویدیځ او جنوب لویدیځ کي استوګنه لري.

دوی اکثره د کرني او سوداګري په چارو بوخت دي چي دکونړ په ولایت کي دچارترا شو سوداګري هم کوي (۱)

سرواڼي

دوی لودي پښتانه دي او داسي ویل کیږي چي دسلطان شهاب الدین غوري پاتر هغه وروسته دسرواڼي قبیله ددربند پادرابن او چودهوان شاو خوا سیمي ونیولي او دغه ځمکي یې په خپل تصرف کي راوستي چي دلته دمخه هندوان اوسیدل او او رپالونکي وو چي دغه ځمکي ددغي قبیلي دسرپال کورني په تیره بیا دشیخ ملیح قتال اسلافو ته ور کړل شوي. شیخ ملیح قتال ددرابن پخواني ښار متروك پریښود او هغه درابن چي اوس آباد دی د شیخ ملیح قتا ل سروا ڼي له خوا جوړ شوی دی لکه چي د شمالي دروازې څلو د یوالي یې د شیخ ملیح قتال په نامه سره ونومول شوه. په هغه وخت کي ددراین ښار اباداو ډیرې ښا یسته او ښکلي ودانۍ یې لرلي او اوس دروانواو بوټشنو ونو او خاموکورونه پرته څه ښکلا نه ده ورپاتې .

سروانیو په دراین باندې ترډیرې مودې پوري سلطه لرله، خو دهمایون دواکمني په دوره کي له دغه ځایه ووتل او ددوی دوتلو دوه علتونه ښودل شوي دي. لومړی ددوی دشمیر لزوالي او کمزوري او دوهم ددوی ماتي (۲)

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایا ت سرحد ی کشور - ۲۲ مخ .

(۲) حیات افغانی - ٤٤٧ مخ .

ددوی د کمزوریتیا علت دا و چی د سوړی ښاخ نه یو تن چی د روړی د ښار او سیدونکی و د نومو ړی قوم یوه ښځه وتښتوله او د سروانی قبیلې ته یې پناه راوړه او درابن ته راغی د سوړی ښاخ دغه مجرم او ښځه له سروانیو نه وغوښتله سروانیو د هغو بیرته ورکول د پښتنی ننګ خلاف وګڼل او د تښتیدلی ښځی په بدل کی یې د پنځو ښځو ورکول ومنل، خو سوړیانو د تعصب او غرور په سبب د یوې ښځی په ځای د پنځو تنو پیغلو نجونو ترلاسه کول و نه منل او د سروانیانو سره یې د جګړی له پاره تیاری و نیوله سروانیو هم د پښتنی غیرت په وجه له دوی سره د جګړی له پاره چمتو شول. په پای کی په زاره درابن کی د دواړو خواوو ترمینځ سخته جګړه رامینځ ته شوه چی له دوا- ړو خواوو نه ډیر ښځلی او تکړه کسان ووژل شول. کله چی د دواړو خواوو پاتې کسان چی له مرګ نه بچ پاتی شوی و و دا حالت ولید نو په دی کار ډیر پښیمانه او جګړه یې مناسبه و نه بلله او د یو د بل له وژلو نه یې لاس واخیست او هر یوه قوم خپل مړی چی په زرګونو تنه وو ښخ کړل او بیرته خپلو استوګنځیو ته ستانه شول. دد غی جاهلانه جګړی نتیجه دا شوه چی له هغی وروسته د سوړیانو او سروانیو شمیر ډیر لږ او تر هغی اندازی پوری کمزوری او ضعیف شول چی د هیڅ مخالف قوم سره یې جګړه نشوای کولای. د همایون پاچا د واکمنی په پیل کی کله چی د میاخیلو، لوحانیو او بختیارو په پاتې سروانیو باندی یرغل وکړ نو ترازی مقابلې وروسته یو شمیر سروانی ووژل شول او پاتی مغلوب او درابن له سیمی نه یې لاس و نه لند شول او دغه سیمه د میاخیلو او بختیارو لاس ته ورغله او سروانی چی شمیر یې ډیر لږ وو ځینی یې خواره واره او ځینی یې د ملیر کوټلی مشرتبه چی د دوی د قوم نه وو غلل. ویل کیږی چی د راولپنډی د ضلعی په چهچه نومی ځای کی هم څو کوره سروانی میشته دی. د دغه قوم ځنځه د ملیر کوټله کورنی ډیره مشهوره ده (۱)

---

(۱) حیات افغانی (۴۴۸ - ۴۴۳) مخونه.

سریـپـال

دوی لودی پښتانـه اودسروانـیویوښاخ بلـل کیږی . ددغـی قبیلی نـیکه شیخ احمد زنـده پیرو چی د هغه د پنځوزامنونـه یی مشر شیخ صدرالدین و چی پـه صدرجهان سره مشهوردی . دی یوعابـد او پرهیزگـار انسان و . دی دخپل اصلی ټاټوبی درابن نـه د هند دلیدلولـه پاره روان شـواود مـالیرسیمی تـه چـی دهند دپنجاب پـه ایالت کی واقع دی ورسید اودستلج دسیند دیوی ویـالی پـه غاړه یی یوه څپره ودانـه کړه اودخدای (ج) پـه عبادت بوخت شو . پـه هـغه وخت کی دمالیرد ودانی نښی نښانی هیڅ موجودی نـه وی ، خودجهوم پـه‌نوم یو کوچنی ځای دشیخ صدرجهان عبادت ځی تـه لنډ موجود و . کله چی صدرجـهان د هند دواکمن بهلول لودی له لورسره نـکاح وکړه دمالی له نا مه سره یی د(ر) تـوری چی درب دنوم لومړنی توری دی یوځای او پـه‌دغه‌سیمه یی‌دمالیرنوم کیښود صدر- جهان دبهلول لودی له لور سره پـه دی تو گه وا ده وکړ چی کله سلطان بهلول لودی ددیلی دسلطنت د نیولـوپـه نیت روان شـونـو هغه یـوه ورځ دصدرجـهان جونگړی تـه نژدی‌دیره‌شواوله هغه‌سره یی ملاقـات وکـړ . هغه پـه خپل زړه کی نیت وکړ که چیری دیلی تـه ورسیږی اوسو به یی پـه برخـه شی‌نوخپلـه لوربـه دغـه عابد اوزاهد تـه ور کړی . دبهلول دغه مقصدترسره اودخپل نیت دپـوره کولوله پاره یی خپله‌لورنوموړی شیخ ته ورکړه اود ولس کلی اوشپږپـنځـو س کوچنی سیمی یی اودواده توګ‌اسبابونه‌یی‌هم ده ته ورکړل . تـرهـغه وروسته شیخ صدرجـهان دراجپوتانو دکورنی دیـوی ښځی سره هـم واده وکـړ . ده‌پـه (۱۵۱۵) ع کال کی له نړی نه سترگی پټی کړی اودخاص مالیرددرگاه پـه انـگړ کی خاوروتـه وسپارل شوچی دده‌مزاردخاصواوعاموزیارتـگاه ده(۱)دده اولاده اوس هـم پـه مالیر کوټـله کی میشتـه‌ده، خوپښتوژبه یی هیره کړی ده‌اودهندی تمدن او کلتورترتأ ثیر اواغیزی لاندی را غلی ده .

---

(۱) حیات افغانی - ۴۵۰ مخ

سربنی

دغه قبایل دخپل لوی نیکه سربن په نامه په سربنی سره شهرت لری . سربن به پښتنو کی ډیر مشهور نیکه دی اوله پخوانی زمانی څخه مؤرخانو دده نوم اوحال لیکلی دی اوپه پښتنی عنعنه کی هم دا سری یوخورالوی پښتون او مشهور نیکه گڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) دا کبر مغولی پاچا ددربار مورخ په دی ډول کوی :

«په پښتنو کی دری ورونه بیټنی ، غرغښت اوسربن ډیر مشهور نیکو نه دی (۱) » :

دروایاتو مطابق سربن دقیس عبدالرشید زوی اود غر غښت اوشیخ بیټ وروردی . دده نوم ابراهیم دی ، خوپه سربن مشهورشو . ددی وجه داوه چی دده اولادنه واو په دی خبره بیتل غمجن او پریشانه و ، نوځکه بیټ نیکه دده ته خپل زوی اسمعیل ورکړ (۲) سلیمان ماکو دبارک خان زوی په خپل مشهوراثر تذکرة الاولیا کی چی له (۲۱۲) هـ وروسته لیکل شوی دشیخ بیټنی اودده دورور سربن ذکر داسی کوی : «نقل هسی کاندی یارانو چی په روزگاردشیخ بیټنی دده ورور چی سربن نومیده او پرشیخ بیټنی هم خوراگران وسربن نه درلود زامن اوهر کله به یی ویل خپل وروره . بیټنی خپل زوی اسماعیل ورکااولوی شو دسربن په کاله . خدای مهربان داسماعیل په برکت سربن ته نصیب کړه دومره زامن چی اوس شو گڼون دهغو ... (۳)»

ویل کیږی چی داسمعیل اولاده هم په سربنو ورگډ یږی اوذکر یی په مراة الافاغنه کی دسربنی اولیاوو په لړکی موجود دی (٤) .

سربن دوه زامن درلودل چی دیوه نوم شرخبون (شرف الدین) او دبل نوم خرشبون (خیرالدین) وو . دشرخبون (شرف الدین) دژوند دحالاتو په باب کومه پخه نشته البته دخرشبون (خیرالدین) څه لږ شان حال په پټه خزانه کی موجود دی . دپټی خزانی مطابق شیخ خرشبون په ۳۰۵ هـ کال زیږیدلی و .

(۱) آئین اکبری ، لومړی توک - ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۶۶ مخ .

(۳) عبدالحی ، حبیبی دپښتو ادبیاتو تاریخ دوهم توک (کابل-۱۳٤۲) ۱۰۶ مخ .

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۲۶۶ مخ .

خرشبون هم دخپل تره شیخ بیټ په شان یو نیك او خدای لمانځونکی انسان و. دخدای پاك (ج) په عبادت به لگیاو، ویل کیږی چی دی دکسی په غره کی اوسیده. دروایاتو مطابق دشیخ خرشبون دژوندانه په زمانه کی دهغه پلاراو تره (سړبن او بیټ نیکه) لاژوندی وواو دوی ټول سره په یوه ځای کی اوسیدل . خوځه موده وروسته خرشبون دخپل پلاراوتره په اجازت دخپل اولاد سره دکسی دغره نه دغوری مرغی (*) په لورپه کډه لاړاوهلته میشته شو:

لنده داچی دسړبن اولاده چی په سړبنیانو سره شهرت لری په لاندنیو قبیلو ویشل شوی ده.

۱- ترین ۲- شیرانی ۳- بابړ ٤- هریپال ٥- جلوانی ٦- غرشین ۷- میانه ۸- بریخ ۹- ابدالی ۱۰- پوپلزی ۱۱- سدوزی ۱۲- بارك زی ۱۳- اڅك زی ۱٤- اسحاق زی ۱٥- موسی زی ۱٦- نورزی ۱۷- الیزی ۱۸- ادوزی ۱۹- اسحاق زی ۲۰- خاکوانی ۲۱- ماکو ۲۲- یوسفزی ۲۳- مندړ ۲٤- ترکلانی ۲٥- گگیانی ۲٦- مومند ۲۷- داودزی ۲۸- خلیل ۲۹- ځوکنی ۳۰- زیرانی ۳۱ ملاگوری ۳۲- خیشکی ۳۳- کتانی ۳٤- مهمنزی ۳٥- کاسیان ۳٦- شینواری.

سلطان خیل

دوی دسلیمان خیلو په لوی ټبرپوری اړه لری اوغلجی پښتانه دی دسلطان خیلو علاقه دا ری چی دغزنی په ولایت کی موقعیت لری هم ددوی داستوگنی له کبله په همدی نامه نوموله شوی ده. ددوی زیاتره برخه کوچیان او بیخی لږ شمیریی میشته خلك دی. ددوی زیاتره برخه ژمی په نورو ولایتونو کی تیروی دوه ډیرزړور، توریالی او په خپل عرف اوعاداتو ټینگ دی .

ددوی دسیمی شمال ته دیله او آب بند، جنوب ته یی زرمت، ختیځ ته یی کتواز او او منه او لویدیځ ته یی دمقر آب ایستاده موقعیت لری :

آب وهوا یی په اوړی کی معتدله او په ژمی کی یخه ده . وا وره پکی اوری . په پسرلی او منی کی یی هوا مرطوبه او په دوبی کی وچه وی. او به یی دکاریزو، چینو او رودو څخه، برابریږی چی دځینو له پاره هم صحی دی.

(*) غوره مرغی دکلات په سهیل ای برخه کی دسره غره له جنوبی ارخ نه پیل کیږی او دلویدیځ خواته تر ارغستانه او بیا دکوزك تر غره پوری او بیا دکاکړستان او کسی او ساپمان غره پوری سیمه ده. (لیکوال)

ددې سره سره چې ددوی سیمه کافي اندازه او به نه لري، خو بیا هم غنم، اوربشې، جوار، مشنګ او مې په پوره اندازه پکې کرل کیږي. همدارازدغه ولایت داومنې په علاقه داری، ډیله او خوشامند کې هم ډیر سلطان خیل کوچیان استوګنه لري (۱)

سلطان خیل

دغه قوم دسرهنګ داولادې یوه څانګه ده. دوی په پیل کې دخپلې قبیلې له پاتې خلکو سره دمیانوالي په سیمه کې آبادو و، خو تقریباً (۱۵۰) کاله نه کیږي چې له هغه ځایه دکورنیو شخړو له کبله دسلطان خیلو ټبر دې سیمې ته راغی او دعیسی خیلو په مصلحت دختیکو غره ته نږدې میشته شول (۲)

دسلطان خیلو دنسب شجره

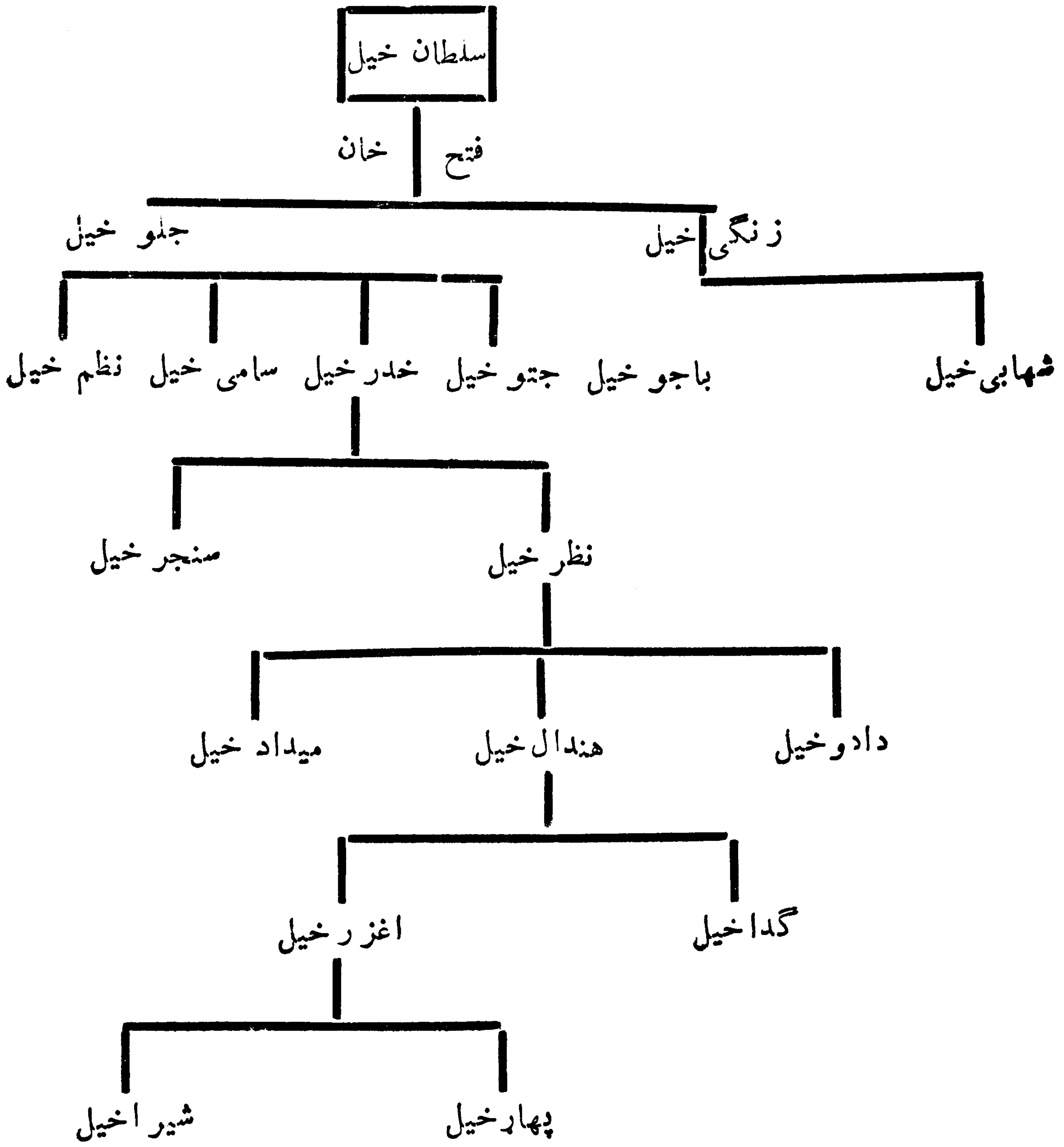

(۱) محمدولی ځلمی، دغزني تاریخي جغرافیا کابل: (۱۳۶۲) ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۱ مخونه.
(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې - ۱۳۵۵ مخ.

سلیمان خیل

زموږ پښت پوهان (نسب پیژندونکی)سلیمان خیل د غلجی د تولنیز گروپ څخه شمیری . دغلجیو په تولنیزگروپ کی د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیلو قبیله د شمیرله مخی ډیره ده . ددوی عنعنوی تاتوبی د پکتیکا اوسنی ولایت دی چی اکثره یی دکتوازاوو ازی خوا په اولسوالیو اودمیتا خان اوداومنی په علاقه داریو کی استوگنه لری . ددوی یوشمیر د پکتیا د ولایت په مرکزگردیزاود زرمت او څمکنیو په اولسوالیو کی هم استوگنه لری .

یوشمیریی د خپل اصلی تاتوبی څخه مهاجرت کړی او د ننگرهار دولایت د سره رود اوحصارك په اولسوالیو ، د لوگر په ازره اود کابل او لغمان په ولایتو-نو کی استوگنه لری چی نن ورځ د خپلو ښاخونو احمدزیو ، بابکرخیلو اوجبارخیلو په نومونو سره مشهوردي (۱)

سلیمانخیل په یوه پراخه اوو سیعه سیمه باندی قبضه لری : سلیمان خیل پر ډیرو ښاخو باندی ویشل شوی دی لکه ادین خیل ، نسوخیل ، قلندرخیل ، علی خیل ، شکی خیل ، شاه توری ، جلال زی ، کلاخیل ، محمود خیل ، مشن خیل او نور (۲)

د زرمت تقریبانیمه برخه په تیره بیاسهیلی برخه یی د سلیمان خیلو په قبضه کی ده او دنانی سیمه چی په کتواز پوری مربوطه ده دسلیمان خیلونه ډکه ده :

د سلیما ن خیلو شمالی برخی ته ستانی زی ، سلطان زی او احمدزی په لومړی درجه ښاخونو کی راځی چی د دوی تر مینځ د ستانی زیو شمیرزیات دی (۳)

ستانیزی دوردگو په شمالی برخه کی استوگنه لری اود کر نی په چارو بوخت دی . د ستانی زیومشهوری څانگی جبارخیل او بابکرخیل دی چی د جلال آباداو کابل ترمنځ استوگنه لری :

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لایات سرحدی کشور - ۷۴ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۳۴۵ مخ .

(۳) تواریخ خورشید جهان - ۲۱۹-۲۲۰ مخونه .

د سلیمانخیلو د نسب شجره

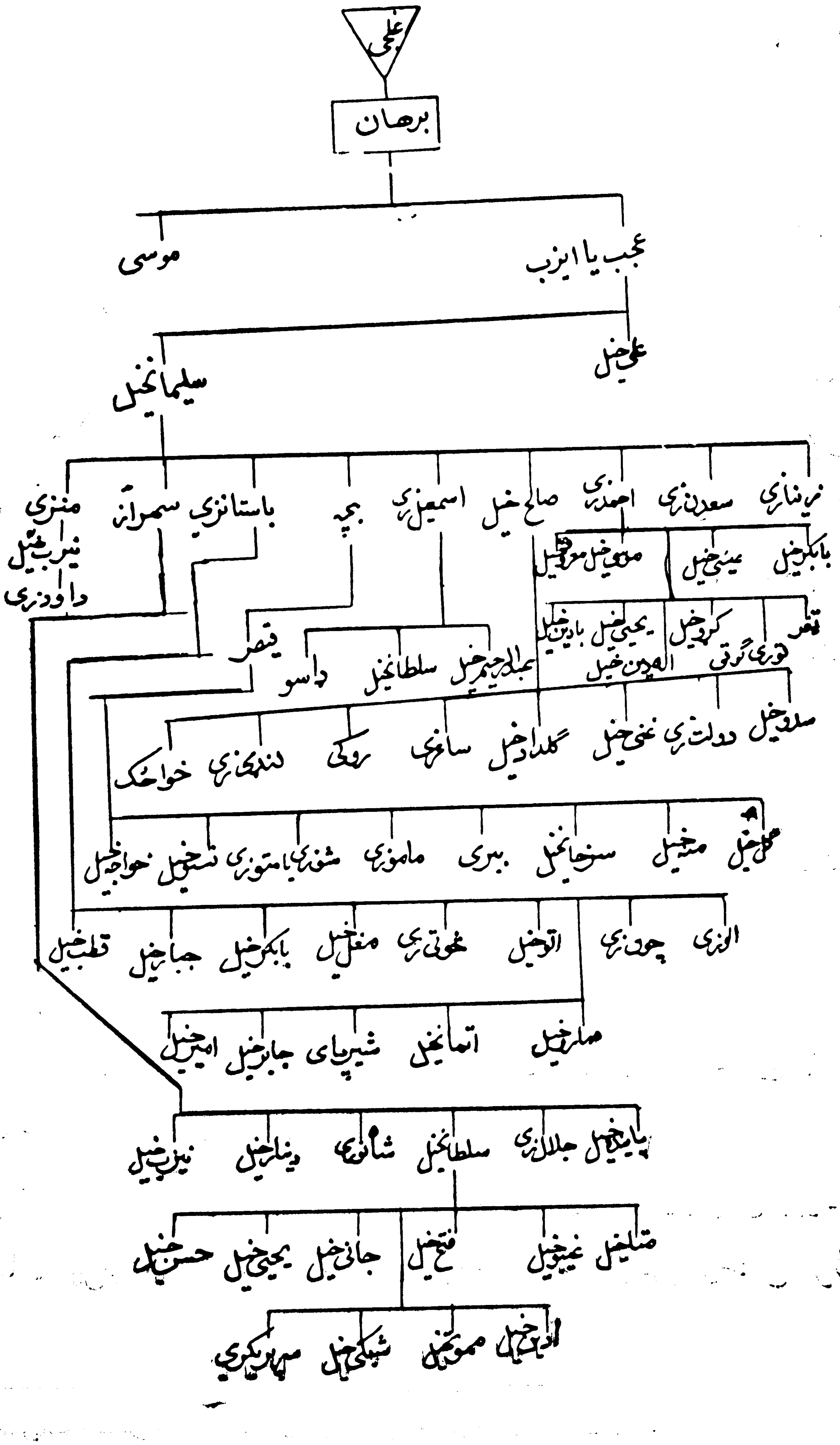

دسلیمان خیلو ختیځ ته دخروټو قبیله، جنوب خواته یې دڅپورنډ کرښه، لویدیځ ته یې تره کي او شمال خواته یې اندړ موقعیت لري. پوشمیر سلیمان خیل د کوچیانو په ډول هم ژوند کوي چې په ژمي کې دوزیرستان شنو او نسبتاً تودو سیمو ته ځي او په دوبي کې دوازې خواوپه شااوخوا کې کېږدي وهي. ددغي قبیلې خلک ډېر زړور دي.

ددغي قبیلې دخلکو دنده کرنه او مالداري ده. ددوی یوشمیر د هندوستان په ځینو ښارونو لکه اسام، کلکته او بمبئي کې هم استوګنه لري او په سوداګري او معاملاتو بوخت دي. همدارازددوی یوزیات شمیر په پاکستان کې هم ژوند کوي.

دپکتیکا په ولایت کې ددوی شمیر د(۸۳۵۹۲) تنو او دپکتیا په ولایت کې ددوی شمیر (٤٥۲۱۰) تنه ښودل شوي دي چې کوچیان سلیمان خیل په دغه شمیر کې نه راځي (۱)

ددغي قبیلې دځینو مشهورو ښاخونو لکه علي خیلو، قلندرخیلو او نورو ذکر به په خپلو خپلو ځایونو کې وشي.

دسلیمان خیلو دکرني ځمکې:

په کومه سیمه با ندې چې سلیمان خېل قبضه لري نو هغه ځمکه ډېره اواره او داو بو مشکلات یې ډیر دي چې اکثره خلک یې دکاریزونو نه استفاده کوي. په تیرو څو کلونو کې واتر پمپونه هم ډېر رواج شوي او د هغې په واسطه او به راباسي. ددوی ځای دکرني ځمکې یو فصله او اکثره دجوارو کرنه پکې ازدواج لري: ددې ځای اقلیم په ژمي ډیر سوړ او په دوبي کې تود دی.

دسلیمان خیلو په سیمه په تیره بیا په شرني او دهغه په شااو خوا ځایونو کې چیرته چې سلیمان خیل قبضه لري انګور، زرد آلو، مڼې، هندواڼې او ختکي کرل کیږي.

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور- ۷٤ مخ.

خوراک یې:

سلیمان خیل اکثره په خوړوکې دغنمو له ډوډۍ نه ډیره استفاده کوي. له دې کبله چې دوی په مالدارۍ هم بوخت دي نو دکړتو، شیدو، مستو، کو چو او هګیو څخه هم ګټه اخلي. دژمي په موسم کې دوچو میوو استعمال هم پکې رواج لري. دوریجو او جوار و استعمال پکې لږ دی.

جامې یې:

سلیمان خیل عموماً اوږدې وریښمینه پګړۍ چې اکثره یې هندوستاني دي په سر وي. دوی خپل څادرونه د ټټرون یا کتان نه جوړوي چې د (تازر) په نامه یې یادوي.

د ښځو جامې یې عموماً سرې او شنې دي، خو زړې ښځې یې تور کمیسونه اغوندي: په پیغلو ځونو او ځوانو ښځو کې دګنډونو استعمال هم شته. دوی په جامو کې ډیری مرۍ هم استعمالوي چې د کمیسونو لستوڼي په زرتارو، چرمو او لیسونو باندې ښکلوي. ددوی پرتګونه ۱٤ یا ۱۵ ګزو ته رسیږي. ښځې یې عموماً پښې چې دوی یې پخپله ژبه (کپی) بولي په پښو کوي. (*)

(*) د پښتو څیړنو د بین المللي مرکز دغړي ښاغلي محقق نظام الدین سلیمانخیل شفاهي توضیحات.

سنتهیا

داهم دکاکړو یو مشهور ښاخ دی او د روایا تو له مخې دوی د سنت نیکه اولاده دی. دتاریخ په اوږدو کې سنتهیا کاکړانو توری وهلی او تاریخی رجال یې پیدا کړی دی په کاکړو کې د شمیر په لحاظ له سنځر خیلو څخه وروسته دسنتهیا کاکړانو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چې دخان جهان لودی د لوری دسما نا حاکم و او دمخزن افغانی په تالیف کې لویه برخه لری دسنتهیا کاکړو څخه و. دوی په هندو باغ، کان مهترزی، کچلاغ، هنه، سره غوږ گی، سره خولـه، نوحصار، غبرگ، غوشـکی، خانوزی، بلوزی، رودملازی، مستنگ او په ځینو نورو ځایونو کې میشته ددی (۱) سنتهیا په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

۱- پا نـیزی ۲- مهترزی ۳- بازیان ٤- سارنـگ زی ٥- شهزی ٦- ملازی ۷- عیسی خـیل.

سنځـر خـیل

سنځر خیل په کاکړو کې یوه ښه‌ده چې دغرغښتو ښتنو په تو لنیز گر و پ پوری اړه‌لری. درو ا یاتو مطابق سنځر نیکه یو تورزن مشراو مللی روحانی شخصیت وچې دمغولو پرخلاف یې اوږدې مبارزې کړې دی او ویل کیږی چې دده مزار په گوسه کې دی. گوسه دکاکړستان د سیمې پـه ژوب کې موقعیت لری او ډیر شمیر خلـک دده مزار ته ورځی.

پروفیسر اسیاک کاکړ په خپل کتاب «پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کې» دسنځرخیلو کاکړو په باب لیکی:

«دکاکړو نوابی او سرداری له پخوا څخه دسنځرخیلو په لاس کې ده. دوی د شمیر په لحاظ دکاکړو تر بل هر ټبر زیا ت د ی (۲)»

سنځرخیل په لاندنیو څانگو ویشل شوی دی:

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کې ٦٥ مخ.

(۲) همدا اثر مخ ٦٥.

۱-علی زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برت خیل ٥- سنخیل ٦-اتمانخیل ۷- حرمزی ۸- تیمنی ۹- عرب خیل ۱۰- پښیزون ۱۱-نیستی ۱۲- کدنیری ۱۳-دومړان

سوری

ددغې قبیلې د اوسیدو اصلي ټاټوبې دغورتار یخي سیمه ده چې په مرکزي افغانستان کې موقعیت لري.

دغه قبیله په لودیو پښتنو پورې اړه لري لکه چې د نسب په شجره کې کښل شوې دی د سیاڼي د زوی پړانګي دویم وروراسماعیل نومیده چې داسماعیل له دریو زامنونه یې مشر سور نومیده چې د ده اولاده اونسل د سوریانو په نامه سره شهرت لري چې دد غې کلمې نه په پښتو ژبه کې مقصد سور رنګ دی.

د سور کورنې د پړانګي له ښاخ سره یوځای په دامان کې میشته وه او کله چې یې له دغه ځایه په لیږدیدلو پیل وکړنو په هندوستان او افغانستان کې خواره واره شول لکه چې اوس هم په دامان کې د سوری او پړانګي څو کورنۍ میشته دی. د راولپنډۍ د ضلعې په چهچهه کې هم تقریباً (۳۰) کوره سور یان استوګنه لري خو په افغانستان کې دغه کورنې دور کیدو په حال کې ده (۱)

د سوری دواکمنا نونو له جملې نه یو هم سوری شیرشاه و چې اصلي نوم یې فرید خان و. دی: حسن خان زوی او دابراهیم خان لمسی وچې په دیرښه تدبیر او انتظام سره یې په هندوستان کې پاچاهي وکړه:

فرید خان په (۱٤۷۹ع) کال کې په حصارفیروزه کې چې په ستړام کې موقعیت لري وزیږید . دی یومدیر واکمن واو ده په وخت کې ډیر سړکونه، کاروان سرایونه او نورعام المنفعه کارونه ترسره شول :

دمسا پر انو د هوسایي له پاره یې له بنګال نه نیولې د سند هه تر دریاب پورې دعامو لارو تر څنګ په هر پنځه کروه وا تن کې یې پاخه سرایونه، جو ماتونه او څاه ګانې جوړې کړې چې دغه سرایونه ترا وسه هم په اکثرو ځایونو کې موجود دی (۲)

---

(۱) حیات افغانی ـ ٤۳۰ مخ .

(۲) نوموړی اثر ۲۹۰ مخ .

فرید خان دهند مغولی واکمن همایون مات اود حضرت علی او شیرشاه لقب یی غوره‌اود هندوستان په تخت کښېنا ست اوتر شپږکاله واکمنی وروسته یې په (۹۵۲) هجری کال دربیع الاول دمیاشتی په(۱۲)نیټه‌د کالنجرد کلادنیولو په وخت کې د بارو تود اوردا خیستلو په نتیجه کې مړ شو اودهندوستان دبهار دایا لت په ساسرام نومی ځای کې ښخ شو . تر شیرشاه سوری وروسته یې زوی سلیم شاه پاچاشوچی له هغه وروسته یې دولس کلن زوی فیروزخان ته واکمنی په لاس ورغله، خوهغه دنظام خان دزوی مبارزخان له لاسه چې دسوری‌شیرشاه وراره و ووژل شواو ده د محمد شاه عدلی یا محمد شاه سوری په نا مه سره قدرت ترلاسه کړچې بیا همایون په (۹۶۲ ه) کال کې په هندوستان کې واکمنی ترلاسه کړه .

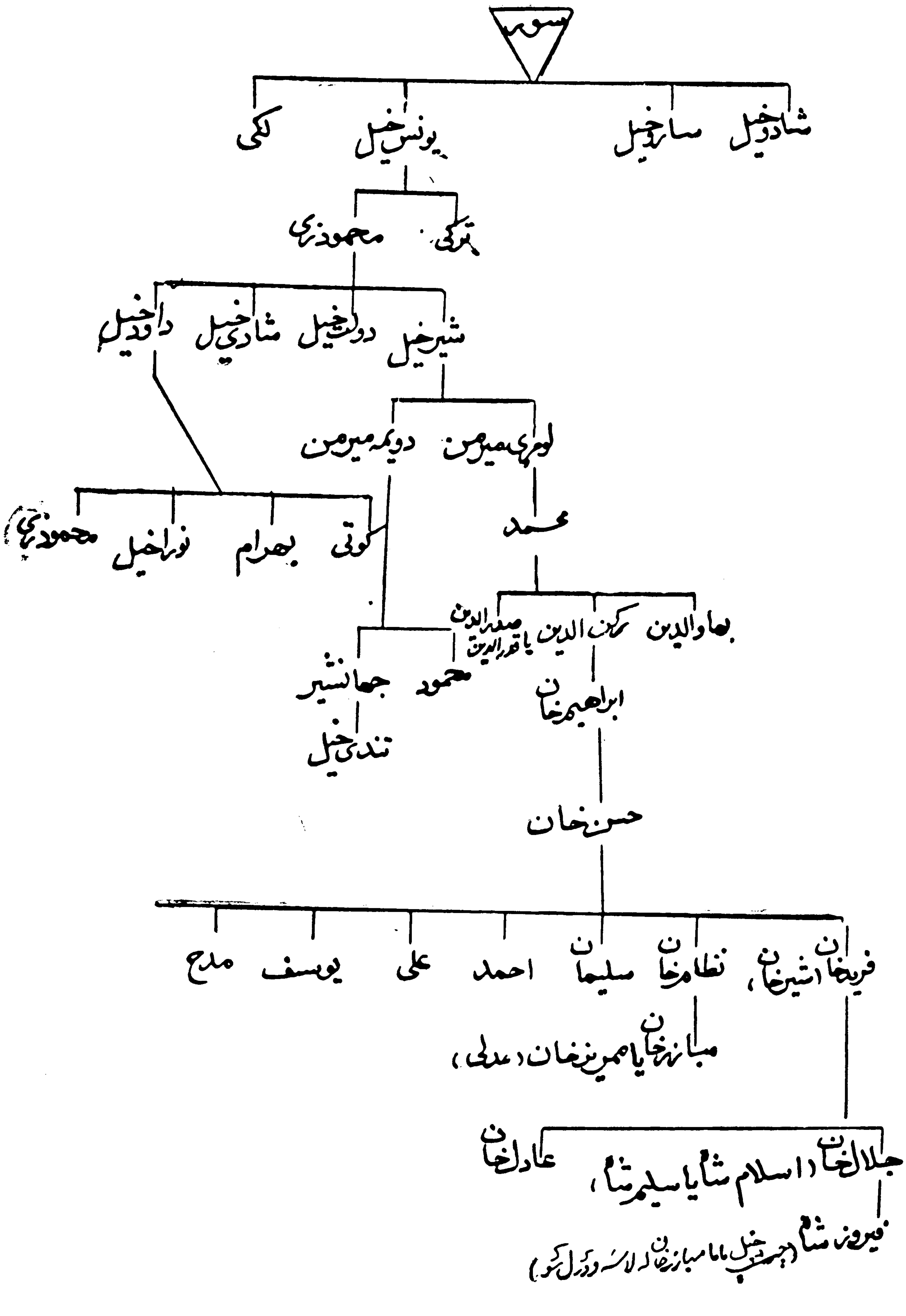

سور
شادی خیل
سارخیل
یونس خیل
لکی
ترکی
محمودزی
شیرخیل
دولت خیل
شادی خیل
داودخیل
لوهری میرمن
دوبه میرمن
محمد
کوتی
بهرام
نوراخیل
محمودزی
بهاوالدین
رکن الدین
صدرالدین
محمود
جهانشیر
تندی خیل
ابراهیم خان
حسن خان
فرید خان
شیرخان
نظام خان
سلیمان
احمد
علی
یوسف
مبارز خان
جلال خان (اسلام شاه یا سلیم شاه)
عادل خان
فیروز شاه

سیدګی (سادات)

هغه یوشمیرخلک دسیدګی په نوم سره یادیږی چی دمحلی ناسمو روایتونو له مخې اصلاً سیدان بلل شوی دی اودشمالی وزیرستان دخوی، دویګر، دنند، ورغر، ورباط ؛ برمل، اودخوست په د بکی کی اوسیږی.

دغه خلک نن ورځ دیری کوچنی قبیلی په توګه موجود دی . دوی په لومړی سرکی په دوو برخو ویشل کیږی ملکا خیل اوذکرخیل . دقبیلوی اتحاد له مخې ملکاخیل دابراهیم خیلو وزیرو سره متحد دی(۱) په لاند ینی جدول کی ددوي دخیلونونومونه اوداستوګنی ځایونه راغلی دی :

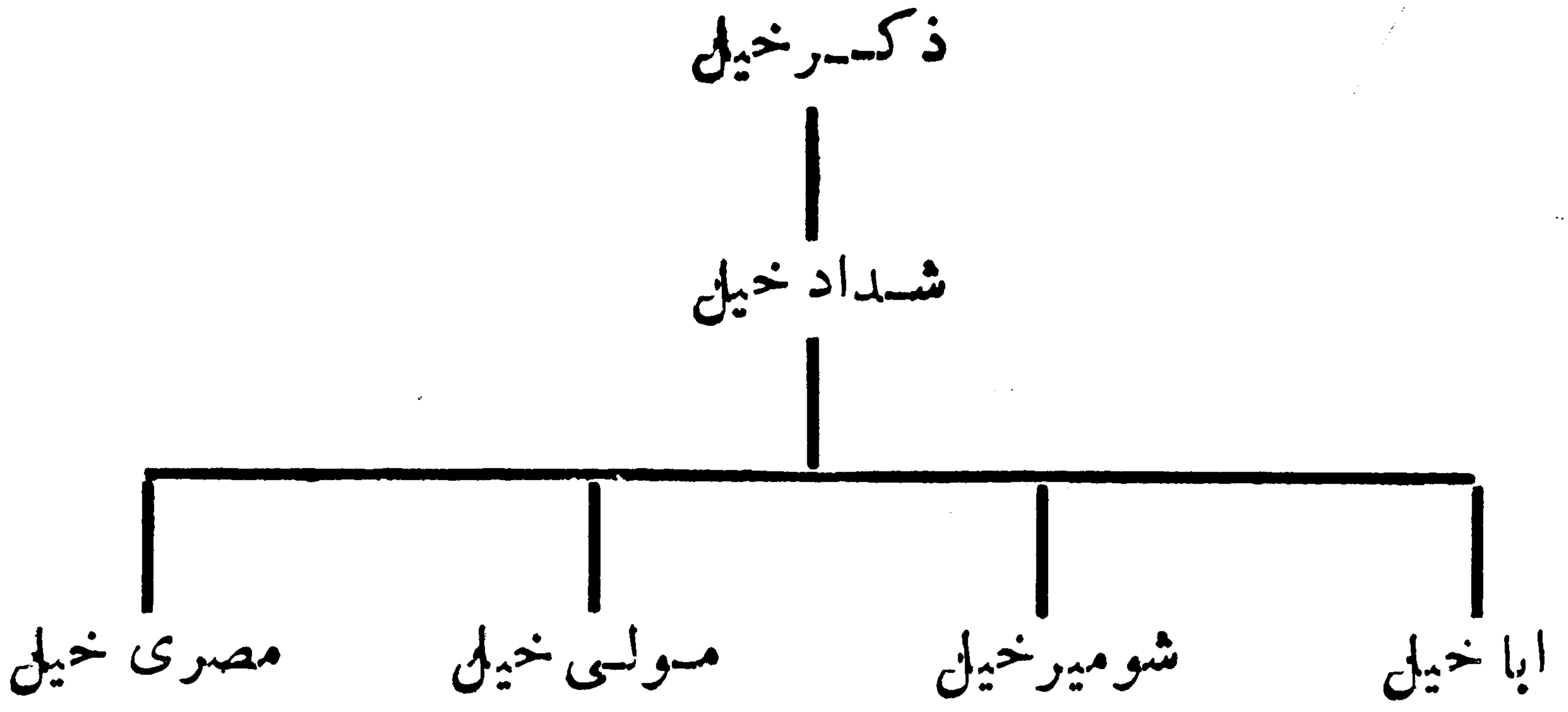

(چې په د نند او رباط کې استوګنه لري)

(۱) اضلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالت پښتونستان ۱۱۲ مخ .

دوی په دوبګرا او خوږي کې استوګنه لري

- شودي خېل
- لاد خېل
- جبر خېل
- تولد بیګ خېل
- کدي خېل
- آتک خېل
- رومي خېل
- ملک خېل
- مرور خېل
- مدک خېل
- زوبر خېل
- نظر بیګ خېل
- اخوند

په ونډکي استوګنه لري

- کاکا خېل
- مره ګنده
- تره کي ګنده
- غوټي ګنده
- میاګل خېل

لولي فقیران په دوبېر کې اومېږي

ورغز میدګي په ورغز کې اومېږي

بوړکي میدګي په شوال کې اومېږي

مي رباط شمېزلي په خوږي او بن شمېزلي په دوبګر کې استوګنه لري

- ملکا خېل
- بوډر خېل
- میري خېل
- ایبارخون خېل
- ګړي خېل
- خدري
- ګرخېل
- میسون خېل
- خرم شوپه

همدا راز حکیم خېل په ونډي او رباط کې استوګنه لري

شلمانی

دشلمان کلمه دسلم، سیر یمان او سلیمان سره دیره ورته ښکاری چی دپښتنو دیوی لرغونی سیمی (روه) نوم دی .

شلمانی په اصل کی سړبنی پښتانه او په مومند وورگډیږی . دوی دلوارگی دشینوارو شمال ته دتاتری په شاوخوا کی استوگنه لری او دخیبر ایجنسی یوه کوچنی قبیله شمیر له کیږی . دتاتری په شاوخوا کی لوی شلمان، کم شلمان او پرانګک دره مشهور ځایونه دی .

شلمانی ډیر میلمه پالونکی او غیرتی خلک دی . دوی دمیلمنو له پاره ښی حجری لری . په دوی کی دکر کیلی چاری لږ دی ځکه چی سیمه یی غرنی ده . ویل کیږی چی د دوی شمیر داتو زرو تنو په شاوخوا کی دی (۱)

دحیات افغانی له روایت نه هم د شلمان او سلیمان ارتباط ښکاری . حیات افغانی لیکی : «په پیل کی دوی دکورمی دسپیند په غاړو کی او سیدل او دشلمان دسیمی په سبب دوی په شلمانیو بانندی مشهور شول . له دغه ځایه بیا د تیراخوا ته لاړل او له هغه ځایه بیا د پیښور په هشت نگر (هشنغر) کی میشته شول . یوسفزیو په پنځلسمه عیسوی پیړی کی دوی له هغه ځایه وشړل او تر هغه وروسته سلطان اویس سواتی هغوی ته د سوات د سیمی په الاد ند کی ځای ورکړ . ددوی نه یی ځینی اوس هم له یوسفزیو سره ولیدل کیږی او ددوی همسایه (رعیت) دی خو شمیر یی دومره لږ دی چی با یسد مخ په ورکیدو تمل شی اودا هم زیاتوی چی شلمانی دافغانانو په پخوانیو تاریخونو کی دهگانان بلل شوی خو دا روایت صحیح نه دی . (۲) ځکه چی په پښتنی شجرو کی دوی سړبنی پښتا نه دی .

---

(۱) پښتانه، لومړی توک - ۱۹۲ او ۱۸۱ مخونه .

(۲) حیات افغانی - ۶۷۳ مخ .

شمل زی

غلجي پښتانه دي او د تو خوي و مناخ شمېر ل کېږي. د دوی زيات شمېر د نيمروز ولايت د کنګ په اولسوالي کې استوګنه لري چې شمېر يې د ۱۳۶۰ کال د احصائيې له مخې (۳۴۰۶) تنو ته رسېږي (۱) يو شمېر شمل زي د پکتيا ولايت د زرملې په اولسوالي کې هم استوګنه لري. په غزني کې هم زيات شمېر شملزي استوګنه لري.

شيتک

د کرلاڼي په ټولنيز ګروپ کې د شيتک و قبيله ډېره مشهوره ده. د دغې قبيلې نه مقصد دوړ، بنوڅي او تڼي دي.

ويل کېږي چې د دغې قبيلې مشر نيکه شاه فريد نومېده چې وروسته په شيتک مشهور شو. د شيتک مور ککۍ نومېده. په لومړي سر کې دوی د شوال په غره کې اوسېدل چې اوس هم په دغه غره کې د دې خلکو د پخوانۍ استوګنې ځای په ککۍ ميله (۲) مشهور دی. ويل کېږي چې د شيتک د ښځې نوم بانو و او په دې وجه د دوی اولاده په ((بانوزو)) مشهوره شوه چې وروسته د دغه لفظ د استعمال په وجه بنوڅي شول (۳)

شيتک درې ښځې درلودلې د يوې ښځې اولاده يې تڼي او دوړ دي د دويمې مېرمنې يعنې بانو اولاده يې کيوي او سوراني او دريمې ښځې يې دوه زامن درلودل چې جيلم او هويد نومېدل چې د دوی اولاده ډېره لږه او په کيوي او سوراني کې شامله ده.

دوی په پيل کې د تو چې د سپين د په جنوب د غره په لمنه کې اوسېدل، خو د سلطان شهاب الدين غوري په زمانه کې شيتکو د بنو په اوسنۍ سيمه باندې بريدونه پيل کړل

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور - ۱۴ مخ.

(۲) ميله = مېنه يا مسکن (ليکوال).

(۳) پښتانه د تاريخ په رڼا کې - ۳۹۶ مخ.

په هغه زمانه کې په دغه سیمه کې دهني او منګل قومونه اوسېدل . ددې حملو په نتیجه کې دشیتک په اولاده کې د کیوی اوسوراني اولس حملې جاری وساتلې چې وروسته بیا منګل او هني له دغه ځایه وکوچېدل دهني د قبیلې لږ شمېر د هند خواته لاړل او یو شمېر یې دمنګلو د قبیلو سره یو ځای دسپین غره په جنوب کې آباد شول . دهني او منګل د قبیلو تر وتلو وروسته دغې قبیلې دخپل پیر په لار ښودنه دبنو سیمه په خپل منځ کې په دې ډول سره وېشله چې د میري د مشر زوی کیوی اولادې ته یې سهیلي برخه چې اوس په میري سره مشهوره ده د ککي تر ختیځو برخو پورې چې په هغه وخت کې زیاته آباده او بنه سیمه وه ورکړه او د کیوی دویم زوی (سمي) ته یې ترنار پورې منځنی برخه ځمکه او دسوراني اولادې ته یې د کورمې درود شمال تر ((تل)) پورې سیمې ور کړل شوې.

دا سیمه په هغه وخت کې خرابه او ځنګلي وه ، خواوس ډیره ښه ځمکه ګڼله کیږي(۱) دشیتکو د اولادې یعني دوړو ، بنوڅیو او تنیوذ کر په خپلو خپلو ردیفونو کې راغلی دی.

---

(۱) حیات افغانی ۷۲۲ـ ۷۲۳ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

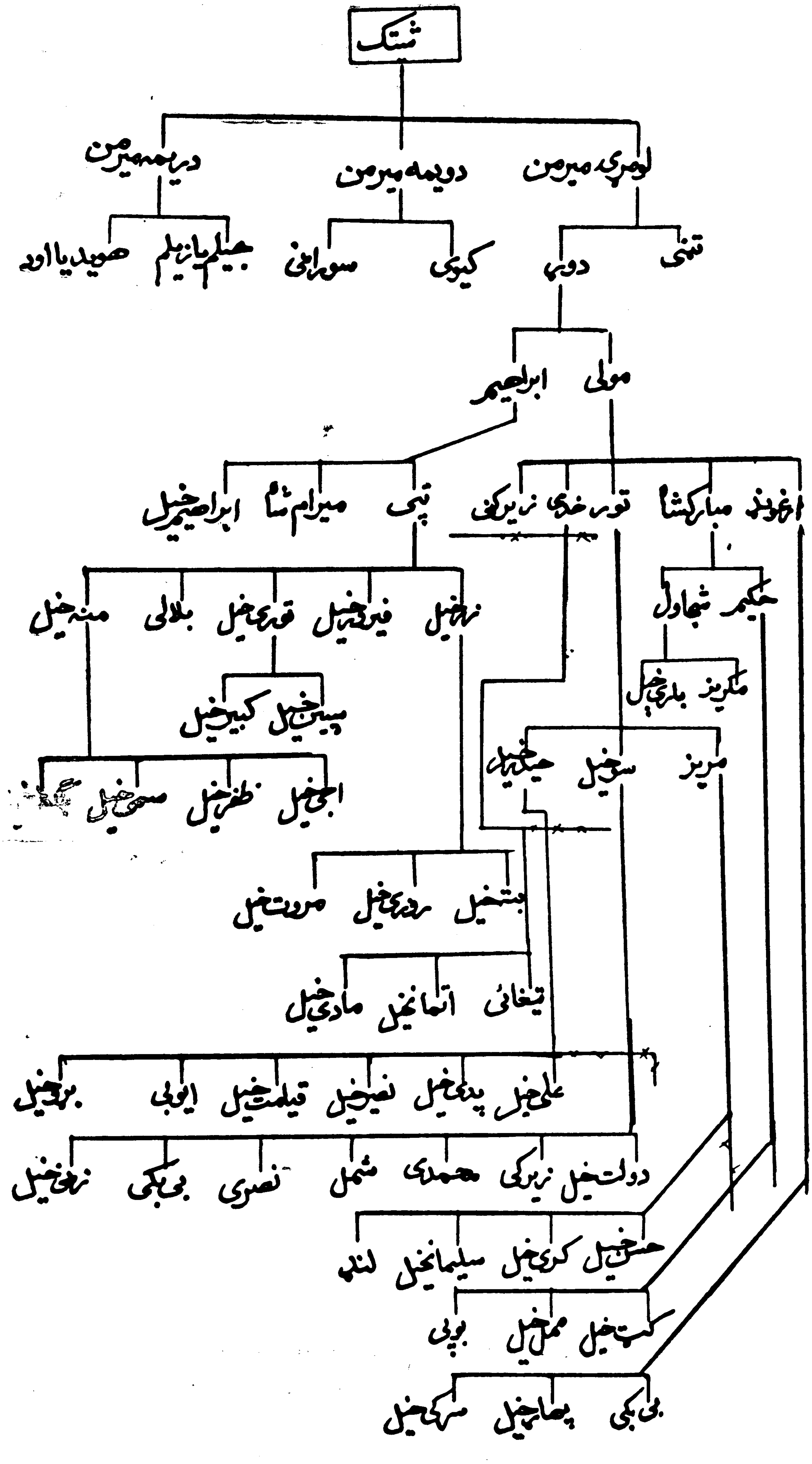

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیــــرانی

که چیری د نسب شجره و گورو نو څرگنده به شي چې شیراني د سړبن په ټولنیز گروپ پوري یوه اړونده قبیله ده. شمال ته یې د وزیرو قبیله، لویدیځ ته یې ژوب او د مندوخیلو سیمه، جنوب ته یې د کاکړو قبیله او ختیځ ته یې هغه قبایل میشته دي چې په دیره اسماعیل خان کې استوگنه لري. (۱)

د روایاتو له مخې شرخبون پنځه زامن درلودل یعنی شیراني، ترین، میانه، بریځ او اورمړ. ویل کیږي چې د شرخبون مشر ځوی و خو پلار د مشرۍ پگړۍ ترین ته په سر کړې وه (۲) له همدې کبله شیراني د خپل پلار او ورو نه خپه او یو پیغام یې کاکړ ته چې د ده مورنی نیکه و په دې شرحه واستاوه: چې زه د لته ډیر په تنگ شوی یم، را شه او ما له خانه سره بوځه. کله چې کاکړ دا خبره واوریده د خپلو ځو ځوانوزامنو سره د شرخبون کورته راغی او ورته یې وویل چې شیراني پریږده چې زما سره لاړ شي. شرخبون په دې خبره راضي نه و کله چې شیراني په تلو باندې ټینگار وکړ نو په دغه وخت کې ترین په قهر شو او ورته یې وویل چې شیراني پریږده چې د کاکړ سره لاړ شي که چیری هغه د لته نه وي نو ځه به وشي. په پای کې کاکړ شیراني له ځانه سره بوت او شیراني هم ژمنه وکړه چې ده او د ده اولادې ته دې هیڅکله سرپینی نه ویل کیږي (۳) په همدې توگه د خپل مورني نیکه یعنی کاکړو په کورني کې شامل شو او په نتیجه کې د غوښت د ټولنیزې ډلې سره اړیکې لري.

د شیرانیو سیمه د گومل درې جنوب ته موقعیت لري. د سلیمان غر هم د دوی په سیمه کې پروت دی او د وزیرو په شان د دوی سیمه هم غرنۍ ده.

شیراني په عمومي ډول په ونه منځني، ډنگر، غښتلي، سخت سري او فعاله دي. شیراني اکثره د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. که څه هم د کروندې

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼاکې ۱۲۷۷ مخ.

(۳) حیات افغانی - ۲۵۰ مخ.

غمکی یې لېږی، غوړو فصلهدی اوغنم، اوربشې، وریجې جوار او تمباکو پکې کرل کیږی. همدا راز د دوی د غرونو لمنې په للمې د ول سره کرلی کیږی. دوی دغوایانو او سخوندرو روزنه کوی او هغه شیرانې چې په غرونو کې استوګنه لری نو دوی د پسونو او وزو رمې هم ساتی.

دوی قبیلاوی خصوصیات لری او د قوانینو تابع نه دی. د دوی سره د قبایلو په څیر چلند کیږی دوی د دیره اسماعیل خان په ضلعه کې استوګنه لری.

د شیرانیو قبیله په دریو عمده خیلو نو یشل شوی ده چې په لاندی ډول دی: اوبه خیل، حسن خیل او جوهر خیل. د دوی د شمیر صحیح پته نشته. خو په ۱۹۶۱ ع کال کې دستوریانو او شیرانیو مجموعی شمیر (۱۷۲۸۲) تنه ښودل شوی دی (۱)

شینواری

شینواری د پښتنو یوه مشهوره قبیله ده چې د سړبن په تولنیز ګروپ پوری اړه لری او د سپین غره په شمالی لمنو او د ننګرهار په جنوب ختیځ کی میشته دی. د دوی یوه برخه، په لوارګی، څوکورنی یې د کوهاټ په څنګلونو کې، د کونړ په سره کمره، د پروان ولایت په غوربند او کشمیر کی هم استوګنه لری.

په «پښتانه د تاریخ په رڼا کی» د شینوارو په باب داسی راغلی دی: « لکه چې د شجری څخه معلومیږی کاسیان پهیو ولسو څانګو یشل شوی دی چې د شینوارو قبیله هم په دوی کی شامله ده. لکه چی د پښتو خزانې د روایت نه معلومیږی د خرشبون په اولاده کی د کند او څمند اولاده د غوری مرغی نه د غزنی، کابل او د پیښور دوادی په لور مهاجرت پیل کړ. نو په دغه وخت کی کاسیان بیرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته میشته شول. البته د کاسیانو یوی قبیلی (شینواری) د خانی خیلو سره مهاجرت وکړ او د خیبر په شمال او جنوبی غرونو کی میشته شول (۲)

---

(۱) اصلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

دشینواروشمال اویدیخ نه دخوګیانیوقبیله ، شمال ته یی دکا بلی سیندا و او دمومندوقبیله ،ختیځ ته یی دډیورند کرښه ترلوارګی پوری امتداد اوداپر یدیو دقبیلی سره پوله لری اوجنوب خواته یی سپین غرموقعیت لری. د وی د هسکی مینی (ده بالا) ،مومنددری ، ناز یانو ، اچین او دور با با په اولسوالیو اود چپرهار په علاقه داری کی استوګنه لری.

دغه قبیله په لومړی سر کی په دوو پلارو ویشله کیږی چی یوه ته سه پای او بل ته عبدالرحیم خیل وایی. چی سه پای مشرورور او عبدالرحیم خیل کشر ورور دی. مشرورور په خپل منځ کی اوو ه تپی دی : حسن خیل، حمزه خیل، لیاس-خیل، ریندادخیل ،حیدرخیل ، بابر خیل ،سلیمانخیل او کشرورور یی په دری تپرو یشل شوی دی اوهغه له علی شیرخیل ، عدل خیل اوسنګوخیلو څخه عبارت دی :

ددغوخیلونو داستوګنی ځایونه :

۱- حسن خیل: حسن خیل دهسکی مینی داولسوالی په اوغز ، ګورګوری ، پاپین ، شیخ میدان ، باغی بند ، شپوله او ګیزاره کی پراته دی .یوشمیرحسن خیل په غوښت دره کی هم استوګنه لری. ویل کیږی چی د حسین خیلوشمیر به (۱۶۰۰) تنه وی .

۲- حمزه خیل: دوی په خپل مینځ کی دوه تپی دی چی یوه احمد خیل او بله یی مغدود خیل دی.احمد خیل اکثره په ده بالا او لږشمیریی په تنګی ،شرمبنی اولرواحمد خیلو کی اوسیږی.مغدود خیل په ګاګره ، ګجبه ، مریز ، سنګوتا او راوګی کی استوګنه لری .

۳- لیاس خیل: لیاسخیل (الیاس خیل) اکثره په هسکی مینی ، ګیزاره لږشمیر یی دهسکی مینی په تنګی او یوشمیر په نری او بوکی اوسیږی اودجعفریانو په نامه څوکورنی یی بیاد کوچیانو په دول ژوند کوی .

۴ــ ريندادخيل: دمامند په تنګي، باغ، اچين او ګردي کي پراته دي. دا ښاخ په څلورو څانګو ويشل شوي دي اودپا خيلو، اليکه خيلو، بام خيلو او خليفه-خيلو څخه عبارت دي .

۵ــ حيدرخيل: داټپه په خپل مينځ کي دوه پلاره دي چي يوه ته «نيمي در» او بل ته «ممه خيل» وايي . ممه خيل په لندي، مورګي چينه، د اوبني، اسدخيلو، ټريلي، ميدانک، سره کلا او هجوم کلي کي ميشته دي.

۶ــ سليمان خيل: په توتګي، وچکوټ اود کوشتل په کليو کي اوسيږي .

۷ــ بابرخيل: دايوه کوچني څانګه ده چي يوشميريي په صندق، بتن او چهل ګزي کي اوسيږي .

۸ــ علي شيرخيل: داد عبدالرحيم خيلو يوه څانګه ده چي څه برخه يي په لوارګي او څه يي په افغانستان کي ميشته ده. دوي په اوو ټپو باندي ويشل شوي دي او هغه له عيسي خيلو، باخيلو، ترخيلو، پيروخيلو، اش خيلو، خوګا خيلو او شودن خيلو څخه عبارت دي.

۹ــ عدل خيل: داهم دعبدالرحيم خيلو يوه ښبه ده . داټپه په خپل مينځ کي دوه پلاره دي يعني عثمان خيل او کرګوخيل .

سنګوخيل: سنګوخيل په دريو پلارينو باندي ويشل شوي دي: ګدوخيل، څلورپلاري او غني خيل. سنګوخيل دهمندئي څخه ترغني خيلو پوري د نازيانو په درو کي پراته دي.

له دي کبله چي د شينوارو يوه برخه دخيبر دتاريخي دري په شا او خوا کي استوګنه لري نو نخيبريانو په نامه سره هم يا ديږي چي اودکزي او اپريدي هم په همدي نوم نوسره مشهوردي .

دتورخم او شمشاد سيمي هم د عليشيرخيلو شينوارو داستوګني سيمي دي .

دلوارګي شينواري په خپلو خيلونو کي ويش د حجري له مخي ترسره کوي چي اومس دهرخيل حجري په لاندي ډول دي :

خوگاخیل (۱۷۲) حجری، شیخمل خیل ۶۸ حجری، اش خیل ۲۳ حجری، مختارخیل ۲۱ حجری اوغنی خیل ۳۵ حجری. دلواړگی شینواری اکثره د سوداگری په چاروبوخت دی اوهغه ترانسپور تی تجارتی لاری چی دکابل او پېښورترمینځ چلیږی دهمدی خلکوپه لاس کی دی (۱) .

د لواړگی شینواری د افغانستان د شینوارو سره ښې اړیکی لری .

د لواړگی دشینوارو شمال خواته شلمان شمال ختیځ ته بی ملا گوری اوجنوب ختیځ ته یی اپریدی موقعیت لری. دلواړگی سیمه د تور خم نه دخیبر داپریدوترسر حده شپږ میله اوږده اودری څلور میله پلنه ده :

شینواری په میلمه پالنه کی مشهوردی. ددوی حجری تل دمیلمنواومسا پرو پرمخ خلاصی وی. دحجروترڅنگ یی جوماتونه هم شته په دوی کی د جرگی سیستم ډیرقوی دی اواکثره خلک خپلی لانجی دقومی جرگوله لار د اواروی :

دلواړگی شینواری اکثره خپلی جرگی په سپین جوما ت کی چی دلواړگی ترمینځ دلویی هدیری سره موقعیت لری جوړوی په شینوارو کی لکه د نورو پښتنی قبیلوپه څیر دننواتی دودهم ډیرقوی دی چی اروموږیی قبلوی اومنی یی .

په دوی کی دسولی کولودودهم دپخواپه شان په خپل حال پا تی دی چی (تیږه) یی بولی اواپریدی ورته (کانړی) وایی (۲) .

همدارازدباجوړپه الینگار، چمرکنډ، څاوگی، شیخ با با اوسره کمره کی هم شینواری استوگنه لری:

دشیگل شینواری تقریباً دری سوه کاله پخوادخپلوعواملوله کبله د سره کمره خواته تللی دی اودشیگل څمکه یی له نوروقومونوڅخه چی په هغه وخت کی کافران وونیولی وه. دشینوارورا تگ شیگل ته اودنورو قو مونو څخه دشیگل نیول دشیخ باباپه مشری چی اصلی نوم یی (ذکریا) دی ترسره شوی دی.

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۵۷ مخ.

(۲) پښتانه کابل ۱۳۴۹-۲۸۰-۱۸۶ مخونه .

ددوی سره دشینګل په نیولو کی ماموندوهم ملګرتیاوکړه . شینواری دکافرانو دسخت مقاومت سره مخامخ شول په تیره بیاهغه وخت چی دکنډروکلا محاصره شوه نوشیخ باباامروکړچی ټول شینواری دی دکلادسو ځولوله پاره یوه یوه ګیډی لرګی راوړی نوموړی کلاوسوځل شوه اوشینواری بریالی شول چی وروسته شیخ باباد شینواروترمینځ شینګل وو یشه چی په دی ویش کی ادرم خیلو (عبدالرحیم خیلو) ته کټه‌سید، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زبربت داګ، ملا علم کلی، شینکی، غرتنګی اوشنګرشاورسیدل.

سلیمانخیلوته چاکوړی، شینګرګل، نیم لاچی، سیمه‌لام، بنوډیت، سورمل، برګله‌یی اوماتینه‌ورسیدل (۱)

په‌لوارګی کی دعلیشیرخیلو څانګی دادی: خوګاخیل، شیخ‌ملخیل، پسیروخیل، میردادخیل، آش‌خیل، مختارخیل، غنی‌خیل، پتمی‌خیل، بسی‌خیل، طالب‌خیل، سیدخیل، اشرف‌خیل، طوطی خیل، شوبی‌خیل، بابی‌خیل، شدانخیل، مادورخیل، میاخیل اوعالم‌خانی.

دننګرهارپه‌ولایت کی دشینواروشمیر (۱۵۵۲۷) تنه، دکونړپه‌ولایت کی (۵۰۰۰) تنه (۲) دلوارګی شینواری (۱۳۷۷۰) تنه اودمره ګمره شینواری (۱۳۰۰۰) تنه ښودل شوی دی (۳)

طوطاخیل

دانډرودقبیلی یوښاخ اود غلجیو دټولنیزګروپ په‌ډله‌کی راځی. څرنګه چی ددوی اصلی ځای دغزنی په ولایت کی ونودوی دځینو هواملو له کبله څپل اصلی ټاټوبی. پری ایښی اواوس د پکتیا په ولایت کی استوګنه لری. دغه خلک په‌سیدکرم کی دګردیزیو، منګلو، ځاځیو، محمدرانیواوداحمدزیوتر منځ

(۱) دپښتنو ټولنیز اقتصادی جوړښت ۲۸-۲۹- ۳۰ مخونه.

(۲) اصلاع، ایجنسی‌ها وقبایل ایالات پښتو نستان ۵۷ - ۵۸ مخونه.

(۳) نوموړی‌اثر (۳۷) مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند کوی. دوی د کرنی، مالداری او سوداګری په چارو بوخت دی. د پکتیا ولایت د طوطاخیلو شمیر په ۱۳۵۴ کال کی (۲۲۳۴۰) تنو ته رسیده (۱)

عبد الرحیم زی (ادریم زی)

دغه قبیله د غلجیو په تولنیز ګروپ کی شامله ده او د احمدزیو یو ښاخ ګڼل کیږی. عبدالرحیم زی اکثره دننګرهار او لوګر په ځینو برخو کی استوګنه لری. یو شمیر عبدالرحیم زی دلغمان دولایت او ننګرهار ترمینځ دتورغره پهلمن کی او سیږی چی دوی کوچیان دی (۲) همدار ازد لغمان دقرغیو په اولسوالی کی ددوی شمیر (۳۵۵۷) تنو ته رسیږی.

ددغی قبیلی ټول شمیر د (۶۲۲۰) تنو په شاوخوا کی ښودل شوی دی. یو شمیر عبدالرحیم زی دننګرهار ولایت دکامی په اولسوالی او دکوزکونړ په اولسوالیو کی هم میشته دی (۳)

علی خیل

که چیری د نسب شجره په غور سره وکتل شی نو جوته به شی چی سلیمان چی دهغه څخه دسلیمانخیلو قبیله رامنځ ته شوی د وهم ورور علی نو میده چی دهغه او لاده په علی خیلو سره شهرت لری. دوی غلجی پښتانه دی. حیات افغانی دعلی خیلو په باب داسی لیکلی: «دزرمت سیمه چی پښتانه یی زرمله بولی نیمایی او سیدونکی یی علی خیل دی. پاتی یی په مقراو نوروسیمو کی استوګنه لری. دعلی خیلو دمندوزی دښاخ یوه څانګه اسماعیل زی دی چی دوی وری څانګی یی پیدن خیل او چندن خیل دی چی ددری کوټی په نامه سره هم

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۳ ۵ مخ.

(۲) دادریم زیو کوچیانو سره دلیدنی او کتنی په ترڅ کی می دهغوی دځینو سپین ږیرو مشرانو څخه همدومره معلومات را ټول کړل. (لیکوال)

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-۱۱ مخ.

پادیزی چې دخوست په سیمه کې ددوی تقریباً څلور سوه کورونې میشته دي (۱).

پوزیات شمیر علی خیل دپکتیکا دولایت په مرکز شرنه کې استوګنه لري چې ددوی شمیر د ۱۳۶۰ کال داحصائیې له مخې (۳۶۸٤۷) تنو په شا اوخوا کې ښو دل شوی دی.

دغزنی په ولایت کې علی خیل دغزنی په مرکز، دمقرپه اولسوالی، دګیلان په علاقه داری، دقره باغ په اولسوالۍ اود آب بند په علاقه داری کې استوګنه لري چې په هغه ولایت کې ددوی شمیر (۳۲۸٤۸) تنه ښودل شوی دی.

لنډه داچې په ټول افغانستان کې ددوی شمیر د(۸۳۵٤۳) تنو په شااوخوا کې دی (۲) دپکتیاولایت دځاځیو په اولسوالۍ کې هم یوه ځانګه د علی خیلو په نامه پادیزی، مګر دغه علی خیل ځاځی دی.

عمر خیل

عمرخیل هم دپښتنودغلجي دټولنیزی دلی پوری یوه اړونده قبیله ده چې ددوی داستوګنې اصلی ځایونه دمیدان ولایت دنرخ علاقه داری اودلغمان ولایت دمرکز پوری مربوط دچهارد هی سیمه اوهمدارا زدکندز ولایت د علی آباد سیمه ده. همدار از یوشمیر عمرخیل د بلخ دولایت دشولګری په اولسوالی کې هم استوګنه لري.

عمرخیل اکثره د کرنی اومالداری په چارو بوخت دی، خوځرنګه چې ددوی دعلم او پوهی سره زیاته مینه لري نو یوشمیر یې په دولتي ملازمتونو مصروف دی (۳)

دلغمان ولایت دمیشته عمرخیلو شمیر(۲۱۸۸) تنه ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) حیات افغانی - ٤۱۰ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور- ۷-۷۳- ۷۷ او ۷۸ مخونه.

(۳) دعمرخیلو دسپین ږیرو اومشرا نو سره دمفوی په باب تر لاسه شوی معلومات.

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور-د ۲۷٤ مخ څلورم ل.

عیسی خیل

عیسی خیل غلجي پښتانه دي او ځانونه په سلیمانخیلو ګڼوي. دوی باید د هغو عیسی خیلوسره اشتباه نه شي چې د نیازي داولادی څخه دي. عیسی خیل اکثره د کابل ولایت او یو شمیر یې په نورو ځایونو کې پــه متفـرق اوخواره واره ډول اوسیږي.

عیسی خیل

دوی په اصل کې متوزي پښتانه دي او په لودي قبایلو پورې یوه اړونده قبیله ده. عیسی خیل په اصل کې د نیازي ابن لودي اولاده ګڼله کیږي.

ویل کیږي چې په پیل کې د نیازي قبیله چې عیسی خیل یې یوه ځانګـړې ګڼله کیږي دشلګر په سیمه کې چې د غزني له تو ابعو څخه دي میشته ووچې وروسته دانډړوا ونورو غلجیو دغلبې له کبله دغه ځایـه څـه لیږدیـدلو ته مجبور شول اود سلیمان دغره په ختیځ ولمنو او تړانګ کې میشته شو ل. دوی په هغه وخـت کـې دشمیر دلږ والي له کبله دغلجیو سره دمقا بلې توا ن نه درلو د.

کله چې په (۱۴۵۰) عیسوي کال کې بهلول لودي د هندوستا ن واکمن شو نو د خپل قدرت دپیاوړتیا له پاره یې له افغانستان نه دخپلې قبیلې خلک اونور پښتا نه دنوکرۍ او نورو پوځي دندود ترلاسه کولو له پآره راوغوښتل او په هند وستان کې یې دپښتنود میشته کیدلو له پاره یوعا م فرمان جاري کړ. نوپه د غـه وخـت کـې د نیازیو له قبیلې نه هم اکثره خلک هندوستان ته وکوچیدل او په شاهي دربا رکې یې ملاز متونه ترلاسه کړل چې دهغوی له جملې نـه هیبت خان نیازي او عیسی خـان نیازي چې اولاده یې په عیسی خیلو سره شهرت لـري د سوري شیرشاه دواکمنۍ په وخت کې دخپل لیاقت او پوهې په سبب دامارت رتبې ته ورسیدل او دومره شهرت یې ترلاسه کړ چې هیبت خان داعظم همایون خطاب ترلاسه کړاو د پنجاب صوبدار

شواوعیسی خان دشاهي دربارخاص مشاورو چي ددی وروسته د سلیم شاه سره په جګړه کي ووژل شواودوی دهندوستان نه د غي سيمي ته راستنا نه شول (۱)

دعیسی خیلوسیمه داباسین په اوږد و کي تردیرشو میلو زیاته غزیدلې ده. سوري دولس میله دی او په دریو خوا وو کي لوړوغرونو په غیږ کي نیولې ده. د دوی سیمه ډیره حاصلخیزه ده چي پر یمانه او به اوګڼ شمیرنفوس لري او ډیر ښه کښت پکي کیـږي (۲)

کله چي عیسی خیلو د لو مړی ځل له پاره په دغه ځای کي خپله قبضه ټینګه کړه نو دوی پرخپلو ښاخو نو با ندی مقبوضه سیمه وویشله پـه دی ډول چي ممون خیلوته یی یوبرخه، زکوخیلوته یی یوه برخه، اپوخیلوته یوه برخه او ښبیره ته یی یوه برخه ور کړه . ددوی نوری څانګی دا دی : شمشی خیل، احمد خیـل، خضر خیـل، بهار خیل، بادین زی، پرالي خیل، شیخ عمر خیل، عثمان خیل، عمرخیل، میرزا خیل او خاني خیل (۳)

غرشین

د غرشین قبیلي دسیمي دتسمیي دوجهي په باب داسي ویل کیږي چي د دوی نیکه یو ډیر منلی او خدای لمانځونکی انسان وچي د خپلي دعا په سبب یی یووچ غرشین کړ. حیات افغاني لیکي: څرنګه چي د پښتو په ژبه کي دده نوم له دووکلمو (غر) او (شین) نه مرکب شوی دی نو دده او لاده هم د هغی پـه سبب په غرشینو بـا ندی مشهور شوی دی .

غرشین اکثره د کندهارپه غزنیوسیمو کي میشته دی او دوی ته خلك پـه درنده سترګه ګوري . د غـرشینو څو کورني دراولپـنډی د ضلعي د برهان د سیمي پـه غرشین نومي ځای کي استوګنه لـري (٤)

---

(۱) حیات افغاني - ۸۷۹- ۸۸۰ مخونه.

(۱) د کابل سلطنت بیان دوهم توك ٤۷ مخ.

(۲) حیات افغاني ۷۸٤ مخ .

(۳) نوموړی اثر ۲۵۷ مخ .

غرغښت

دپښتنو پـه قبایلوکی یوهم دغرغښت تـولنیز گـروپ دی چی په دغـه تولنیزگروپ پوری یوشمیر قبیلی ،څانگی اوخیلونه اړه لری. دوی دغـرغښتی پښتنو په نامه سره هم شهرت لری .دا سړی په پښتنو کی دیر مشهورنیکه دی اوله پخوازمانو څخه مورخانو دده نوم اوحال لیکلی دی. په پښتنی عنعنه کی هم دا سړی یوخورا لوی پښتون اومشهورنیکه گڼل کیږی . ددی عنعنی تصدیق په خارجی مؤرخینو کی ابوالفضل علامی (۱۰۰۶ هـ) داکبرمغولی پاچاؤرخ په دی ډول سره کوی «په پښتنو کی دری وروڼه بیټنی ،غرغښت اوسړبن دیرمشهورنیکونه دی»(۱)

دروا یاتوسره سم دی د۳۸۸هـ کال پهشااوخوا کی ژوندی و.

د«پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا» نومی کتاب لیکوال د غـر غښتوپـه باب داسی عقیدهلری : «غرغښت اصلاله دووتورو(کلمو) څخهمرکب دی چی غر او غښت دی اودغه ژبه آریایی کلمهدگورگښت ، گرگښت ، غورگښت اوغرگښت څخهراوتلیده چی معنی یی دغروگرځیدونکی یاپه بله ژبه د غ رواوسید ونـکی راځی اومـوږغرغښتیان دغروال ، فرزندان کوه، زا ده گان کوهاو یاد غرزیو په نومونوسـره هـم یادولای شو (۲)

دروایاتو مطابق دغرغښت دری زامن درلود ل یعنی دانی ، بابی اومندو چی پهدوی کی ددانی داولادی شمیرزیات دی اوددانی پهاولاده کی دکاکړوقبیله د یره مهمه گڼله کیږی (۳) چی ذکر به یی په خپل ردیف کی شـو ی دی .

په غرغښتوکی نوری مشهوری څانگی دادی : ۱ـ پنی ۲ـ ناغر۳داوی ٤ـ گدون یاجدون. دغرغښتو یوشمیردراولپنډی دضلعی پهچهچهه اوهم د هزاره پـه سیمو کی میشته دی لـکه چی په چهچهه کی یوهسیمه دغرغښتی په نامهسره یادیږی.(٤)

---

(۱) آئین اکبری لومړی ټوک ۱۹۱ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ـ ۳۷مخ.

(۳) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ـ ۱۱٦٤ـ ۱۳۲۷ مخونه .

(٤) حیات افغانی ۳۷۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

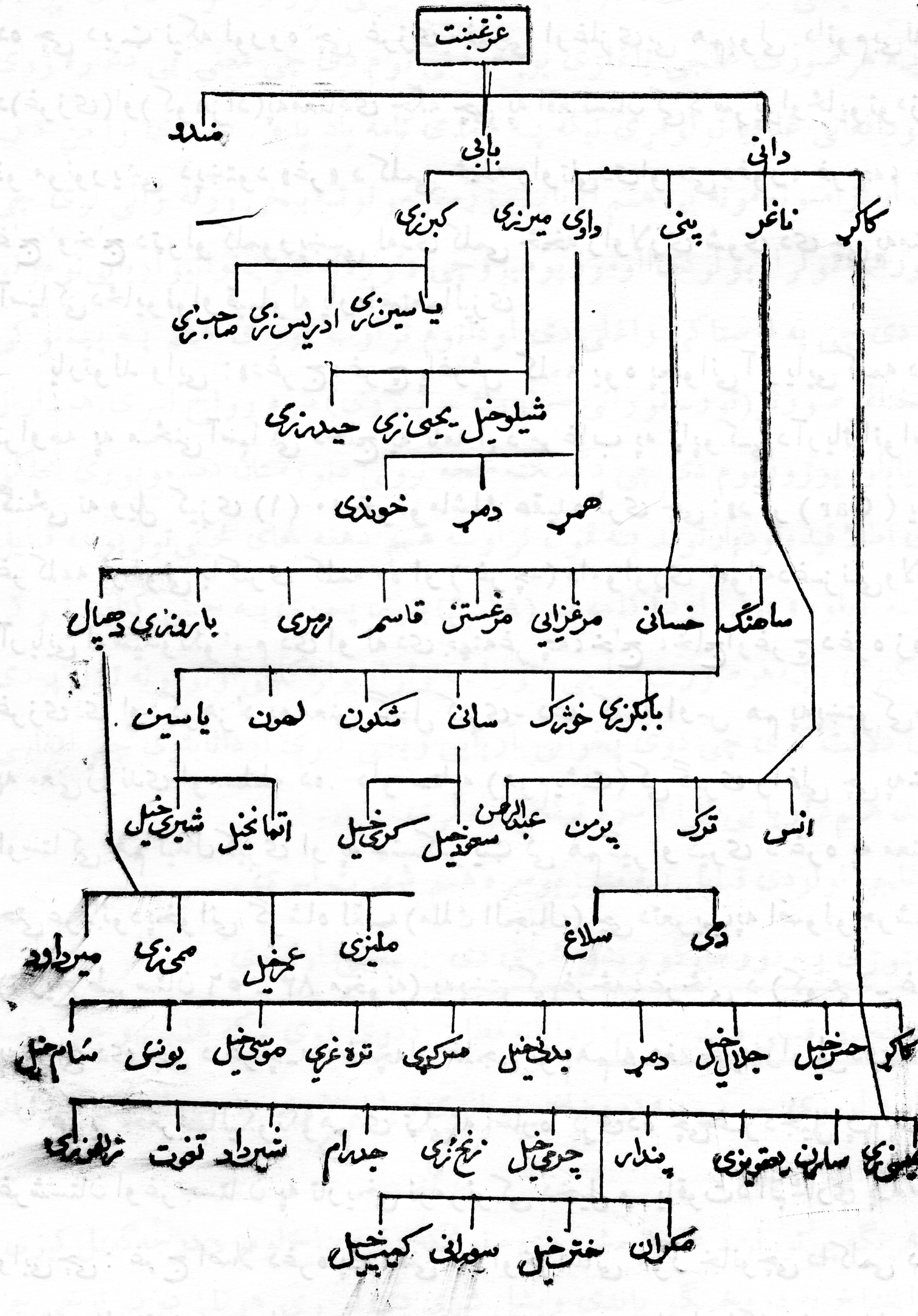

غلجي

دپښتنو دقبیلو په لړ کې یوهم د غلجي قبیله ده چې د بي بي متو له نسله څخه ده چې د بیټ نیکه لوروه چې غرزی، غلجي او غازی یې هم بولي. دانوم بې له شکه د (غرزی) او (کوهزاد) په معنا دی ځکه چې په افغانستان کې د سړیو او ځایونو دزیاتو نومونو ریښې دپښتو د «غر» د کلمې څخه راوتلي دي او حتی دغور، غرچه، غرج غاج او خاج دتو لو کلمو ریښې له دې کلمې څخه راولاړې شوي دي چې په منځنۍ آسیا کې دځایونو او قبیلو له پاره استعمالیږي .

بارتولد وایي: «دغرج، غرچ یاغرش کلمه یوه پخوانۍ آریایي کلمه ده چې تراوسه په منځنۍ آسیا کې دخاج په نامه اود مرغاب په تاپو کې دآریائیانو استو-گنځې ته ویل کیږي (۱) .» خو توماشلک عقیده لري چې: «دگر (Gar) یعنی غر کلمه لرغونې باکتري کلمه ده او (غرچه) دامولوړې خواته دغزنی ولایت د آریایي اوسیدونکو نوم دی او له دې جهته غرچه، خاج، خاج او غرچ دغره زوی یا غرزی دی او دکوهزاد په معنی گڼل کیږي. دغه کلمه اوس هم په پښتو کې دغره په معنی ژوندی او مسلطه ده. داو ستاپه (هوم یشت) کې گیري راغلي چې په خرده اوستا کې هم لیدل کیږي او په سنسکریت کې هم گیر او گیری د غره په معناده . حتی عربانو د پخوانی گرشاه لقب (ملك الجبال) چې دتعریب په اصولو جرشاه دی (تاریخ طبرستان ۵۶ - ۸۳ مخونه) په پښتو کې غرشه، غرڅني د (کوهي - غرني) په معنی دی چې د غرچه، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځایه راوتلي دی

عربي جغرافیالیکونکو هم دی ټکی ته اشاره کړې ده چې غر دجبل په معنی د غرشستان او غرجستان په تاریخي نومونو کې دخیل و. یاقوت د البشاری په حواله وایي چې: غرج اصلاً دغره په معنی دی او خراساني مور خانو چې داکلمې دخپلو هیواد والو څخه اوریدلې دي هم دغرجستان نوم په اصلي شکل «غرستان» لیکلی

---

(۱) قدرت الله حداد «غرزی، غلجي او خلجي دتاریخ پوها نو له نظره»، دکابل مجله ۳ گڼه ۱۸ جلد ۱۱ ٤ مخ. (۱۳۳۸ کال .

دي چې دغرستان څخه عبارت دغره اوسیدونکي دي . منهاج سراج جوزجاني چې زموږ دهیواددمورخینوڅخه وزیاتره دعربو دغرجستان او غرشستان پرځای غرستان لیکلي اوطبقات ناصري په زړونسخوکي څوواره غرستان لیدل کیږي .

په هرصورت غلجي یاغلزي یوپښتواني نوم دي چې معنی یې دغره زوی دي اوداغاني غلجیانولومړي نیکه په همدی نامه یاد یده . ده دری زامن درلودل اودزامنونومونه یې هم آریایي زړونوموته بیخي ورته والي لري چې هغه توران، تولراوبولر دي اوموږپوهیږو چې «تور» له هغوپخوانیوآریایي نومونو څخه دي چې په اوستاکي راغلي دي اودانوم تراوسه پوري هم په پښتنوکي په مختلفوصورتو(تور- توراني – تورك – توري) سره رواج لري.همداراز بولر یابلوریوزوړنوم دي چې دگلگته څخه نیولي دنورستان دسیموپوري خلکو باندي اطلا قیده اودبارتولد په قول تراوسه هم دهغه ځای ځینی تورپوښه قبایل ځانونه «بلور» بولي او دا کلمه تر(۱۸ ع) پیړی پوري په چیني کتابونوکي لیدله کیږي . په هرصورت دغلجي، توران، تولراوبولرکلمی اونومونه ټول پردې باندې دلالت کوي چې دوی پخواني آریایي ریښي لري اوداثابتوي چې افغاني غلجیان هم دآریایي نژا د سره ټینگه اړه لري .

غلجي اولودي قبایل په متوزیوسره هم شهرت لري .

متوزي په دووڅانگوویشل شوي دي : غلجي اولودي.

دغلجیودقبیلي ویش : — درواياتومطابق ددوی لوی نیکه غلجي وچې دغه قبیله په لومړي سرکي په دووښاخونوباندي ویشل شوي ده چې لومړی توران اودویم ابرا هیم .

څرنگه چې توران د غلجي مشرزوی ونوځکه دغه ښاخ لومړی درجه گڼل کیږي. دتوران ښاخ په دووڅانگو باندي ویشل شوی دی لومړی هوتك دویم توخي چې دغه دواړه څانگي وروسته بیا په نورو ډیروشعبواوڅانگوباندي ویشل شوی دی(۱)

(۱) حیات افغانی، ۲۶۸ مخ

ابراهیم دوه زامن درلودل چی دهغه دشپږو لمسیانو نه شپږ لوی ښاخونه رامینځ ته شوی دی چی دابراهیم غلجیو په نامه سره یادیږی په دی ډول چی سلیمانخیل، علی خیل اواکاخیل چی دا دری واړه ښاخونه مجموعاً دخپل نیکه (ایزب) په نوم بلل کیږی. څلورم سهاک، پنځم اندړ، شپږم تره کی چی له دوی نه وروسته نوری ډیری څانگی هم رامنځ ته شوی دی.

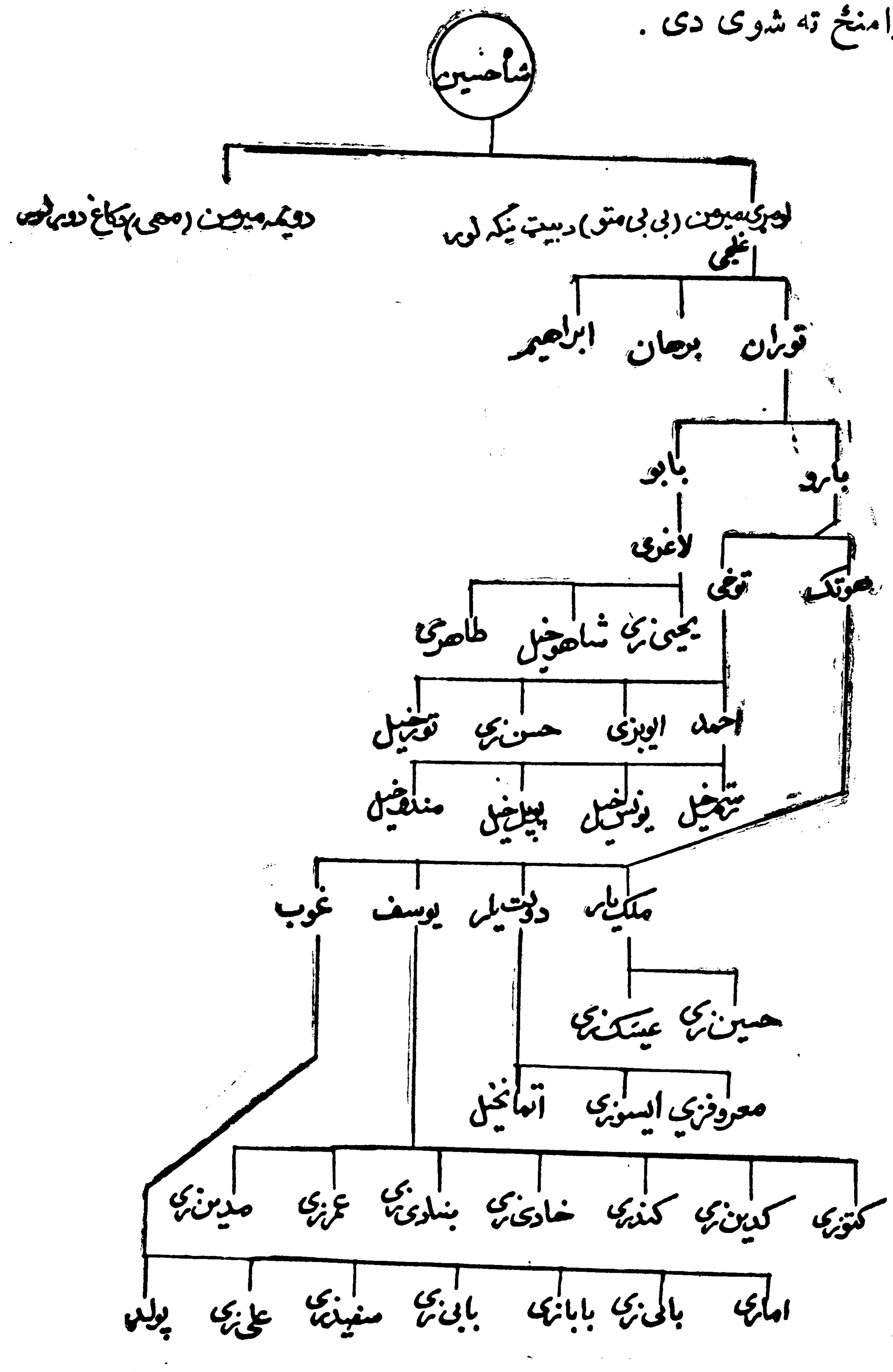

(۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کی ۱۳۳۳ مخ .

غـوریاخیـــل

ددغی قبیلی خلک هم ځانوتـه سړبنی پښتانـه بولی اوویل کیږی چی د سړبن دزوی خرشبون له اولادی څخه دی . څرنګه چی ددوی لوی نیکه غری یا غوریا نومیدنوله دی کبله ددوی نسل تـه غوریاخیل هم وایی. په تاریخ حیات افغانی کی کښل شوی دی چی: «غـوریـا څـلور زامـن درلـودل ۱ـ دولت یـار: چی دهغه له اولادی څخه دمومند واوداود زیودوه ښا خو نـه میښ تـه راغـلی دی. ۲ـ خلیل ۳ـ څمکنی ٤ـ زیـړان .

د پښتنو دتاریخ مؤلف قاضی عطاألله‌خان لیکی: مومند، خلیل اوداود زوته غوریاـ خیل وایی . تقریباً د۱٤٥۰ع کال پـه خوا اوشاکـی دوی دغزنـی لویـدیـځ تـه دترنک سیندپه خواکی اوسیدل. بابرپه‌خپل تزک کی د دی‌قبیلی داوسیدودځای ذکر د(مشد) اوسمګانـه‌کلیوپـه‌خوا وشاکی‌کوی د ځیړنونـه وروسته معلومیږی چی داکلی دغزنی جنوب تـه واقع دی . هرکله چی بابرد غلجیودملک دتقسیم له‌پاره په ۱٥۰۷ع کال‌کی‌غزنی‌ته‌روان‌شواودسرده‌په‌مقام‌باندی‌کوزشو (سرده۲٥یا۳۰میله دغزنی نـه سویل تـه موقعیت لری) نوبابروایی چی ماتـه خبروشوچی‌دمومندو لـویی اویی قبیلی پـه مشد او سمګانه‌کی پرتی دی امیرانوماتـه وویل چی‌ددوی اوټ‌کول په‌کاردی ، مګربابروایی چی ما ورتـه وویل چی مـوزخپل رعیت تـه نقصان رسـول مناسب نـه‌ګڼو.

څرنګ، چی ددغی قبیلی پـه شمیرکی زیاتوالی راغی نودوی دغزنی نـه کابل اوکابل څخه دننګرهـارخوانـه راوخوځیدل اودننګرهـار نـه یی د خیبرپـه لاره پیښورتـه‌کوچ وکـړاوددلازاکوله قبیلی سره‌یی چی‌لادمخه یی‌پرپیښورباندی‌قبضه

تینګ کړی وه د سلطان پوری په سیمه کی چی خلک یې جنګ پوری هم بولی مخامخ او د دوی ترمینځ سخته جګړه پیښه شوه او د یو روایت له مخی میرزا کامران په دی غرض چی د هغه ایون په مقابله کی د طاقتوره قبیله د خان سره مله‌ګری کړی په دغه جګړه کی یې له دغی قبیلی سره مرسته وکړه چی په نتیجه کی د لازاکو ماتی وخوړه ځینی د جنګ په ډګر کی ووژل شول او ځینی یې هم د هزارخانی په ویاله کی ډوب شول که څه هم دغه ویاله په معمولی ډول دومره ژوره نه ده لو دی چی څوک دی ډوب کړای شی، خو د دغی ویالی په پورتنی برخی کی دومره بات باران اوریدلی وچی د لازاکیې ډوب کړل. تر دغی صوبی وروسته تو موری سیمه د مومندو، داودزیو او خلیلو لاس ته ورغله او د پیښور پراخه، اواره او میدانی سیمه یې ونیوله او د لازاک دلنډی سین څخه پوری وتل او د لنګر کوټ په میره او نورو ځایونو کی میشته شول بیا وروسته هغه وخت چی د یوسفزیو مشر خان - کجو د نورو دغی قبیلی او یوسفزیو ترمینځ د شیخ تپور په سیمه کی ډیره سخته جګړه وشوه او غور یا خیلو ته ډیر زیان ورسید په تیره بیا د خلیلو د ښاخ نه چی خلک یې ډیر جنګیالی وو زیات شمیر کسان ووژل شول، خو ماتی سره سره یوسفزیو د دی جرئت و نه کړ چی د دوی مقبوضه سیمی ونیسی. د دغی قبیلی ملک یا خان ته په پیښور کی غوریا خیل ارباب وایی خو د هغوی د واک ترمینځ تو پیرشته. د دغی قبیلی په ځینو ځایونو کی ملک د ډیر زیات واک څښتن دی خو په ځینی ځایونو کی یې اختیار لږ وی.

داخبره هم د یادولو وړ ده چی د غور یا خیلو دلیږد په وخت کی یو شمیر په غزنی، لوګر، کابل او ننګرهار کی پاتی شول چی نن او سه هم په دغو سیمو کی استوګنه لری.

قاضی خیل

دوی سړبنی پښتانه دی او د مندړو دامازی په ښاخ پوری اړه لری. دامازی ځانګه د یوسفزیو د سیمی په سهد هوم او د مقام درو د پرغاره او لږ شمیر یې د مهابن د غره

(۱) حیات افغانی ۳۴۴ - ۳۴۵ - ۳۴۶ مخونه .

په شمالي څنډه کې میشته دي. په دوی کې قاضي غلام قادر خان (چې په قاضي قادرو) سره مشهور و او ددهٔ زامن قاضي سعدالله، قاضي فضل قادر او قاضي نصرالله دانګریزي سرکار ښه خدمتګاران وو (۱)

قلندرخیل

دوی غلجي پښتانه دي او د سلیمان خیلو د لوی ټبر یو ښاخ ګڼل کیږي قلندر خیل په کتواز کې استوګنه لري چې ټوړ دی یا ورش میله د غزني په سهیل کې پراته دي (۲)

د کتواز شمال ته داندر و میمه، جنوب ته یې ارګون، ختیځ ته یې ګردیز او زرمت او لوېدیز ته یې دغزني لویه ناوه پرته ده.

د کتواز د ملکو لسمه برخه په کاریز و اوبه کیږي او پاتې ملکه یې د ښت او مالخر په شکل ده چې په دې ورو ستیو کلونو کې ځینې تجارانو او هغو کسانو چې په هند کې یې پیسې بندې کړې دي د کتواز د ځمکو یوه برخه د ژورو څاه ګانو او واټر پمپو نو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیولې ده او د داد ور حاصل ځینې اخلي. مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیز ونه دي (۳)

قوال خیل

لکه څرنګه چې د یو سفزیو، ګګیانیو او ترکلانیو په بحثونو کې راغلي دي هغه وقت چې خاښي خیل او غوریا خیل په تیره بیا د یوسفزیو قبیله د کندهار د ښا او خوا شیمو څخه د کابل خواته وکوچېدل نو په هغه وخت کې چې کله کابل ته راغلل نو مغولي سلطان ابوسعید په کابل حکومت کاوه او به دغه وخت کې د خاښي خیلو او یو مشر ملک سلیمان شاه بن ملک تاج الدین بن ملک رځړ و. تر هغه وخته وروسته کله چې مرزا الغ بیګ پاچاشو سلیمانشاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته ورکړه. تر هغه وروسته د یوسفزیو او میرزا الغ بیګ ترمینځ مخالفتونه رامینځ

---

(۱) حیات افغا نی - ۶۷۸ مخ.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم توک - ۱۳۶ مخ.

(۳) دغزنی تاریخی جغرافیا - ۱۶۰-۱۶۱ مخونه.

ته‌شول . مرزا الغ بیگ هم دیو سفزیو پر خلاف بانی لتولی هو چی یو ه‌ورځ یی دیو سفزیو نهه سوه تنه مشران میلمانه کړل او په دې توګه یی غوښتل چی دوی له منځه یوسی چی په پای کی یی همدا سی وکړل . کـله چی یی دوی دمیلمستیا له پاره وغوښتل نو دخپلو کسانو په واسطه یی دوی بی وسلی (خلع سلاح) کړل. ددغو بندیانو په جمله کی یو قدوة المکا شفین شیخ عثمان بن موتی مولیزی چی دهغه وخت دلو یو ولیا نو څخه شمیرل کیده او دیوسفز یو اولس هغه ته دیره عقیده او ارادت درلود هم شامل و. په هغه وخت کی چی مرزا الغ بیگ دغه اشخاص بندیان کړی وو نو دیوسفزیو یو تن نامتو شیخ او درویش (تورقوال) چی دیوسفز یو دمولیزی دښاخ څخه و کندهار ته دسیاحت له پاره تللی وهغه هم په دغـه وخت کی دربار ته راننوت. په دغه وخت کی شیخ عثمان غږ کړ چی: ((وګوری هغه دی تورقوال هم راغی په دی واقعه کی راسره شریک شو))

په او سنی وخت کی هم دیو سفز یو دمولیزی په څانګه کی یوه دله شته چی په همدی د(تورقوال) او اولاده او دقوال خیلو په نامه سره یادیږی (۱)

یو شمیر قوال خیل دلغمان دولایت دقوال خیلو په کلی کی هم استوګنه لری.

کـاسی

که چیری دنسب شجره وګورو نو څرګندیږی چی کاسیان د سړبن په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی. کاسیان په یوولسو څانګو ویشل شوی دی چی دشینو ار وقبیله هم په دوی کی شامله ده. ویل کیږی چی دسړبن زوی څرشبون هوری زامن درلود ل چی عبارت وو له (کند، زمند او کاسی څخه). پښتانه دتاریخ په رڼا کی دکاسیانو په هکله وا یی: د پټی خزانی د روا یت نه معلو میږی چی دخرشبون په اولاد کی دکند او زمند اولاده دغوری مرغی نه دغزنی، کابل او دپیښور دوادی په لور مهاجرت غوره کړ، نو په دغه وخت کی کاسیان بیرته

(۱) تواریخ حافظ رحمت خانی ۲٤ مخ.

دسلیمان غره ته لاړل اوهلته میشته شول، البته ددوی یوې قبیلې (شینواړو) دخانښی خیلو سره مهاجرت وکړ اودخیبرپه غرنیوسیمو کی میشته شول چی تر اوسه پورې هم هماغلته میشته دی (۱)

کاکړ

کاکړ دغرغښت په ټولنیزگروپ کی یوه ستره قبیله ده. دځینورروایاتو مطابق ددغې قبیلې لوی نیکه کاك نومید چی یو زاهد او نیك انسان واوداسی ویل کیږی چی کاك نیکه دغیاث الدین غوری دواکمنی په وخت کی وفات شو او مزاریی دهرات دجامع جومات په دروازه کی دی.

ددوی اصلي اوپخوانی ټاټوبی په پخوانیو زړوکتابونو کی دکاکړستان په نامه یاد شوی دی او تر اوسه پوری زموږ خلك دژوب اوبوری ټار یخي ناوی دکاکړستان په نامه یادوی .

په تاریخ حیات افغانی کی راغلي دی: «دکاکړودسیمی شمال ته دغلجیو دسیمی جنوبي څنډې موقعیت لری . شمال لویدیځ ته یی دار غستان سیمه اوهم دټوبی هغه برخه موقعیت لری چی اڅکزی درانیان پکی اوسی، لویدیځ اوسهیل ته یی دبلوچستان سیمه دسپینوترینو دعلاقی یوه برخه اودسلیمان دغره یوه لړی موقعیت لری. ددوی ټوله سیمه تقریباً دسلو میلوپه اندا زه ده چی ټوله غرنی اودغرونوپه واسطه احاطه شوی ده اوتر ټولوڅخه لوی غر یی له شمال څخه جنوب خواته غزیدلی دی. که چیری ددغه غره دلویدیځی خوانه څوك شمالي خواته راشی نولومړی به دسیونادا غ سیمی ته راورسیږی چی یو لوړاوسوړمیدان دی چی یوازی دمالونوڅرولوله پاره مناسب گڼل کیږی، خو لویدیځ ته یی دیری لویی وادی گانی چی دغرونوپه مینځ کی موقعیت لری

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ۱۳۲۷ مخ.

شنه چې دهغوله جملې نه دتورې مرغه، برشور، ترین، توګۍ او هنه وادۍ ګانې دیرې مشهورې دي (۱)

او وابناد استاد عبدالروف بینوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کې د کاکړو سیمې داسې معرفي کوي:

۱- دبرشوردره: چې د «اورې» له چینې څخه راشروع شوې ده بیاد پښین ترعلاقې پورې پرته ده شمال ته یې د توبې دحد سره نښتې ده اوپه دې علاقه کې دکاکړو «تره غرې» او «سنتیا» ټبې اوسیږي.

۲- دکنچوغې دره: دایوه تنګه دره ده چې دکنډ دغره لمر لویدیز خوا ته واقع او تخمیناً دبرش میله اوږده اوښه آباده ده. په دې علاقه کې دکاکړو دسنتیا ټپه میشته ده اودې علاقې خان په «ورګس» کې او سیږي.

۳- دهنه دره: د «شال» دعلاقې سره لګیدلې ده. د اعلا قه داعلیحضرت احمد شاه بابا له خوا دقلات نصیرخان ته دده دخد متونو په بدل کې ورکړل شوې وه.

۴- دبورې سیمه: دبورې علاقه ښه پراخه اوزرخیزه ده بوردهم یوکې بهیږي او څو کاریزونه هم لري په دې علاقه کې دکاکړو دولس طایفې اوسیږي.

توره مرغه، ترین او توګې یې هم مشهور دي.» (۱)

دکاکړو دځینو ښاخونو تفصیل په لاندې دول دی:

۱- سنځرخیل ۲- سنتیا ۳- تره غرې چې اوس به هر یو ښاخ په لاندې توګه وپیژنو:

۱- سنځرخیل: درواياتو مطابق سنځر نیکه پوتورزن مشر او منلی روحانی شخصیت و چې د مغولو پر خلاف یې اوږدې مبارزې کړې دي. ویل کیږي چې دده مزار په کوسه (*) کې دی او دیر شمیر خلک دده مزار ته ورځي.

---

(۱) حیات افغانی ۲۳۴ مخ.

(*) کوسه د کاکړستان دژوب په سیمه کې موقعیت لري (لیکوال)

پروفیسر سیال کاکړ د سنځرخیلو کاکړو په باب په خپل کتاب (پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا) کې لیکي:

«د کاکړو نوابي او سرداري له پخوا څخه د سنځرخیلو په لاس کې. ده دوی د شمیر په لحاظ د کاکړو تر بلې هر ټبر زیات دي (۱)»

د سنځرخیلو ښاخ په لاندنیو څانګو ویشل شوی دی:

۱- علي زی ۲- عبدالله زی ۳- کب زی ٤- برن خیل ٥- سنځیل ٦- هرمزئي ۷- تیمني ۸- عرب خیل ۹- پښېزون ۱۰- نیسي ۱۱- کدیزی ۱۲- دومړان.

۲- سنتیا: داهم د کاکړو یو ښاخ دی. د روایاتو له مخې دوی د سنت نیکه او لاده دي د تاریخ په اوږدو کې سنتیا کاکړو توری وهلی او تاریخي رجال یې پیدا کړي دي په کاکړو کې د شمیر په لحاظ له سنځرخیلو څخه وروسته د سنتیا کاکړو شمیر زیات دی. هیبت خان کاکړ چې د خان جهان لودي دلوری د سمانا حاکم و او د مخزن افغاني په تالیف کې لویه برخه لري د سنتیا کاکړو څخه و.

دوی په هندو باغ، کان مهترزي، کچلاغ، هنه، سره غورګی، سره خوله، نوحصار، غبرګ غوڅکي، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځینو نورو ځایو نو کې میشته دي (۲)

د سنتیا ښاخ په لاندې خیلونو ویشل شوی دی:

۱- پانیزي ۲- مهترزي ۳- بازیان ٤- سارینګ زی ٥- شموزي ٦- ملازي او عیسی خیل.

۳- تره غړي: تره غړي هم د کاکړو یو مشهور ښاخ دی چې زیات شمیر نفوس لري تره غړي په دریو څانګو ویشل شوي یعنې احمد خیل، سلیمان خیل او بارکزي.

موسی خیل:

د کاکړو دغه ښاخ د کاکړستان د بوري د تاریخي ناوې په موسی خیل تحصیل

---

(۱) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کی ٦٥ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کی (۷۷-۷۸) مخونه.

کې آباددي . په کندهار، زابل، سېوې اوغزني په ولايت کې له پخوا څخه موسی خیل کاکړ استوګنه لري :

دغزني دولايت دشلګرپه اوله والي کې تراوسه پورې هم موسی خيل کاکړ آباد دي .

کسايي :

کسايي دکاکړوښاخ دي چې دشال په دره کې آبادا وميشته دي ، خواحمد شاه ابدالي دادره دبلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دښه متونو په بدل کې ورکړې وه او اوس دغه دره دبلوچستان يوه برخه ګڼل کيږي (۱)

هندوستاني کاکړ :

په(پښتنو) کې به داسې يوه لويه قبيله ياښاخ نه وي چې او لاده يې په هندوستان کې ونه ليدل شي ، خو په هغوی کې ځينې داسې خلک هم شته چې دخپلې وراندينې قبيلې داوسيدو له ځای نه خبر نه دي اودوروړو ګلوی ار يکې خو په مطلق ډول په کې نشته . په همدې ډول دکاکړو اکثره دلې دهندوستان په ځينو ضلعو کې ميشته اوځمکو خاوندان دي لکه چې درهتک د ضلعې په کوها نه نومي ځای کې دتفرق ابن کاکړداولادې دعلي خيلوله ښاخ څخه دابوسعيد زی ځا نګه اونورکاکړ آباددي اوشميرېې دحيات افغاني له مخې تقريباً (۳۰۰۰) درې زروتنو ته رسيږي . داسې روايت هم شته چې دسلطان ابراهيم لودي دواکمنۍ په وخت کې عبدالمالي (*) ابوسعيدزی کاکړ دخپلو دريوورونو سره هندوستان ته لاړ او په کوهانه کې ميشته شو. دسلطان ابراهيم لودي ترمړينې وروسته عبدالمالي بيرته خپل اصلي استوګنځي يعنې بورۍ ته راستون شو ، خو دهغه ورور دنورو کاکړو سره هلته ميشته شو (۲)

---

(۱) دپښتنو تاريخ لومړی ټوک - ۲۸ مخ .

(*) فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په لودي پښتنا نه نومي اثر کې دده نوم عبد العلي ښو دلی دی . (ليکوال)

(۲) حيات افغاني ۳۷۹ مخ .

دبلندشهر په ضلعه کی دپښتنو(۹۶)سیمی شته چی دهغوله جمله نه د ولس ځایونه مشهوردی او په هغه ځایونو کی هم پښتانه کاکړاو سیړی په تیره بیادډوی زیات شمیردخورجه په سیمه کی ژوند کوی. په غالب گومان د بلند شهر په ضلعه کی ددوی شمیرله څلور زروکسانو نه اړنه دی . ددی نه پرته نور پښتانه هم دلته دیردی اوداسی اوریدل کیږی چی په بنگال او دکن کی هم د کاکړو دقبیلی څو کورنی شته او په نورو ضلعو کی هم کاکړلیدل کیږی. هندوستانی کاکړ په فزیکی جوړښت: دود اود ستورکی په هیڅ دول د افغانستان له کاکړوسره ورته والی نه لری(۱)

ددغی قبیلی داستوگنی ځایونه:

دکاکړوقبیله په پښین، سیوی، مستنگ، کندهار، هرات، اوروزگان، ارغند او، هلمند، زابل، غزنی، کوهدامن، معروف، کرز، پنجوایی، افغانی ترکستان، ننگرهار، لغمان، پیښور، اشنغر، باجوړ، سوات، مردان، هزاره ایبټ آباد، شکارپور، بنگله دیش، ایران او دهند په اکثرو ځایو نوکی میشته دی (۲)

دکاکړو دود اود ستور:

دکاکړو په څیر لویه قبیله کی دیوه واحد دستور او دود شته والی ناممکن دی په تیره بیادکاکړو قبیله لکه څرنگه چی د نسب په شجره کی لیدل کیږی په د یرو ښاخونو باندی ویشل شوی ده او بیاله دغو ښاخونو څخه نوری وری څانگی راوتلی دی او بیا دکاکړو په لویه سیمه کی خواره واره شوی دی نو ځکه د دوی دود او دستور او رواجونه سره توپیر لری .

دکاکړو هغه ښخه چی دبرشور په سیمه کی استوگنه لری روا جونه او دودونه یی د دوی همسایه قبیلی ترین ته ورته والی لری اود پاتی لوید یځو کاکړو پوښاك او دود اود ستور ا څکزیو د رانیوته نژد یوا لی لری او هغه شخری او لانجی چی

---

(۱)حیات افغانی ۲۷۹ مخ.

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتو نخوا کی ۵٦ مخ.

د دوی تر مینځ پیښې شي د کليو د ملکانو او سپين ږيرو په مرسته او سلا مشوره یې فیصله کوي ، خو په ختیځو کاکړو کې بولږ څه بې انتظامي موجود ده . د بوري او سیږدونکي عرب خیل عموماً په خپلو مینځو کې جنګونه او شخړې کوي که څه هم ځینې وختونه سپين ږيري او منصفان د شخړو داوارو لوله پاره هڅې او تلاشونه کوي ، خو عموماً دغه شخړې دستوري په زور فیصله کیږي .

کسبونه

د کاکړو د قبیلې خلك عموماً په دوو کسبونو یعنې کرنې او مالداري بوخت دي خو څرنګه چې د کرنې ځمکې د دغه بې شمیره قبیلې د ګوزارې له پاره کافي نه دي نو دوی په خپلو کسبونو کې زیار کښنه دي دغرونو په منځ کې د پووندہ کاکړو کیږدۍ او د پسونو ډیرې رمې تر سترګو کیږي . بو شمیر خلك یې په دولتي دوایرو کې هم کار کوي .

ختیځ کاکړ زیاتره د میږو او وزو او لږ شمیر دغوایانو رمې هم ساتي ، خو او یدیځ کاکړ او ښان هم ساتي . دوی په سوداګرۍ هم بوخت دي خود خپلې سیمې نه بهر ته لږ تګ او راتګ کوي :

پیداوار

د کاکړو په سیمه کې غنم ، جوار ، اوربشې ، تماکو ، مرچ او زیره کرل کیږي همدا راز ددوی په سیمه کې بادام ، انګور ، زردالو ، مڼې ، انځر ، انار ، توت ، او آلوچې پیدا کیږي :

همدا راز ددوی په سیمه کې پیاز ، شلغم ، مولي ، ګازرې ، نورې ، بینډۍ ، کدو ، بانجان او پالك هم په پریمانه اندازه کرل کیږي :

پوښاك

د کاکړستان سیمه په کلتوري لحاظ ډیره بډایه او د پښتونخوا د یرو سیمو نه په تهذیبي ډګر کې وړاندې ده . ددوی کراستې ، کمبلې ، پوستینچې او د چکن جامې ډیر شهرت لري .

دوی دلمځی دوله توګرانو څخه د یرښه ګومې جوړوی . و یـل کیـږي چې ابدالي احمدشاه دخپلي واکمنی په وخت کی یوه ورځ د توبي په غره کی په ښکار کولو بوخت واوهلته یې د ګوسي پـوښو کاکړوڅخه ددغی جامې د نامه پوښتـنه وکړه دوی ورته ووېـل چې داکوسی دی ، خواحمد شاه بابا وو یـل چی په د غی جامې باندی باید د (راحت جامی) نوم کیښودل شی (۱)

اوس ددوی د ناریـنه وو پوښاك نورو پښتنوته ورته والی لـری .

کرلاڼی

د پښتـنی قبایلو په لړکی یوهم دکرلاڼی تولنیز ګروپ دی چې په بیـلو بیلو ښاخونـو ویشل شوی دی . دکرلاڼیو دپلرونواو نیکو نو په باب ډیر مختلف او بیل بیل افسانوی روایات موجود دی د مثا ل پـه توګه دلا زاك چـی د کرلاڼی پښتنو یوقوی ښاخ دی عقیده څرګندوی چې دکرلا ڼ پلارسید قاف نومیدچې په اتم پښت کی حضرت امام حسین(رض) ته وررسیږی.

د ختـکو قبیله دکرلاڼی پلارهونی بولی اوشینکـ عقیده لری چی کرلاڼی دکوم شهزاده زوی و. همدا رازدخوګیا نیو ښاخ عقیده څر ګند وی چې دی د عبدا لـه اورمړ زوی دی. دکرلاڼی داولادی نه ځینی خلك وایی هغه وخت چی کرلاڼ نومی(۲) ماشوم نوی دنیاته راغی نوپه هغه ځای کی لښکر یو ه شپه تم شوی او بیاله هغه ځا یه تللی و. دغه ماشوم داوسپنی تر یوی کرا یی لا ندی و او بیاد عبداله نو می لـه خوا چی داور مړ ود قبیلی څخه وو موندل شو نو ځکه د کرا یی د نوم له کبله دکر لا ڼی نوم پری کیښودل شواو دداسی پیښی رامنځ ته کیدل د امکان نه لیری خبره نه ده . حیات افغانـی لیـکی چی : دپښتو په یوه پخوانـی کتاب کـی لیـکل شوی دی چی دغه هلـك په لویدیځ ا فغا نستا ن کـی په ژمنی کلـی (قـشلاق) کـی پیدا شوی واوعبداله اورمړد ناربنه اولاد د نشتوالـی له کـبله کرلاڼ په زوی توب ومانه او

---

(۱) حیات افغانی - ۳۶۶ مخ .

(۲) نوموړی اثر - ۴۵۵- ۴۵۶ مخونه .

دهغه روزنه او پالنه یی وکړه چی وروسته یی دوه زامن دنیاته راغلل چی په یوه باندی یی کودی او په بل یی ککی نومونه کیښودل (*) .

خودغه ټول دافسانوی روایتونو نه پورته بل څه نه دی . اروا ښاد پوهاند عبدالحی - حبیبی «دافغانستان لنډ تاریخ کی لیکی: « په پښتنی نسب نامه کی دکرلاڼ یا کرلاڼی په نامه یوه بله څانګه هم شته چی دوی له هغو دریو نو روڅانګو (غرغښت ، بیټنی او سړه بن) سره خپلوی لری او سوچه پښتانه دی (۱) . »

لنډه دا چی کرلاڼی پښتنو په تاریخ کی مهمه برخه اخیستی ده که څه هم د لودیانو دسلطنت په زمانه کی په هندوستانی پښتنو کی کرلاڼی قبیله غیرمعروفه وه ولی دسوری کورنی دواکمنی په وخت کی دغی قبیلی دېرشهرت وموند او ددی شهرت باعث د دی قبیلی یو دوه نومیالی غړی تاج خان او سلیمان خان وو چی دجمال خان کرلاڼی زامن وو.

دپښتنو په تاریخ کی په لومړی ځل دتاج خان او سلیمان خان نومونه دشیر شاه دجرنیلانو په توګه دقنوج په جنګ کی لید لی شو دا جنګ شیرشاه د مغولی پاچا همایون پرخلاف ګټلی و(۲)

دکرلاڼی ټولنیز ګروپ په لاندنیو قبیلو ویشل شوی دی چی نومونه یی دادی: دلازاک ، اورکزی ، منګل ، هنی ، وردک ، اپریدی ، ختک ، ځدراڼ ، اتمانخیل ، خوګیاڼی ، پربه ، عبدالرحمن یادرمان ، ځاځی ، توری ، وزیر ، مسید ، لالی یالیلی وزیر ، ګوربز ، دوړ ، تڼی ، بنوڅی ، بنګښ ، مقبل ، سبری ، مند وزی ، اسماعیل خیل ، زموخت (زمښت) او نور .

دکرلاڼی په ټولنیز ګروپ پوری د بیلو بیلو قبیلو ذکر به په مفصله توګه وشی او په ضمن کی به ددوی دنسب شجری هم په پوره ډول وکښل شی .

(*) زمایه عقیده کرلاڼی پښتانه هغه پښتانه دی چی دکرکیلی او کرنی په چار و بوخت دی او له همدی کبله دکرلاڼی کلمه دکر او کرڼی سره اړخ لګولی شی . (لیکوال)

(۱) پوهاند عبدالحی حبیبی ، دافغانستان لنډ تاریخ - ۱۸۴ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی - ٦٤٠ مخ.

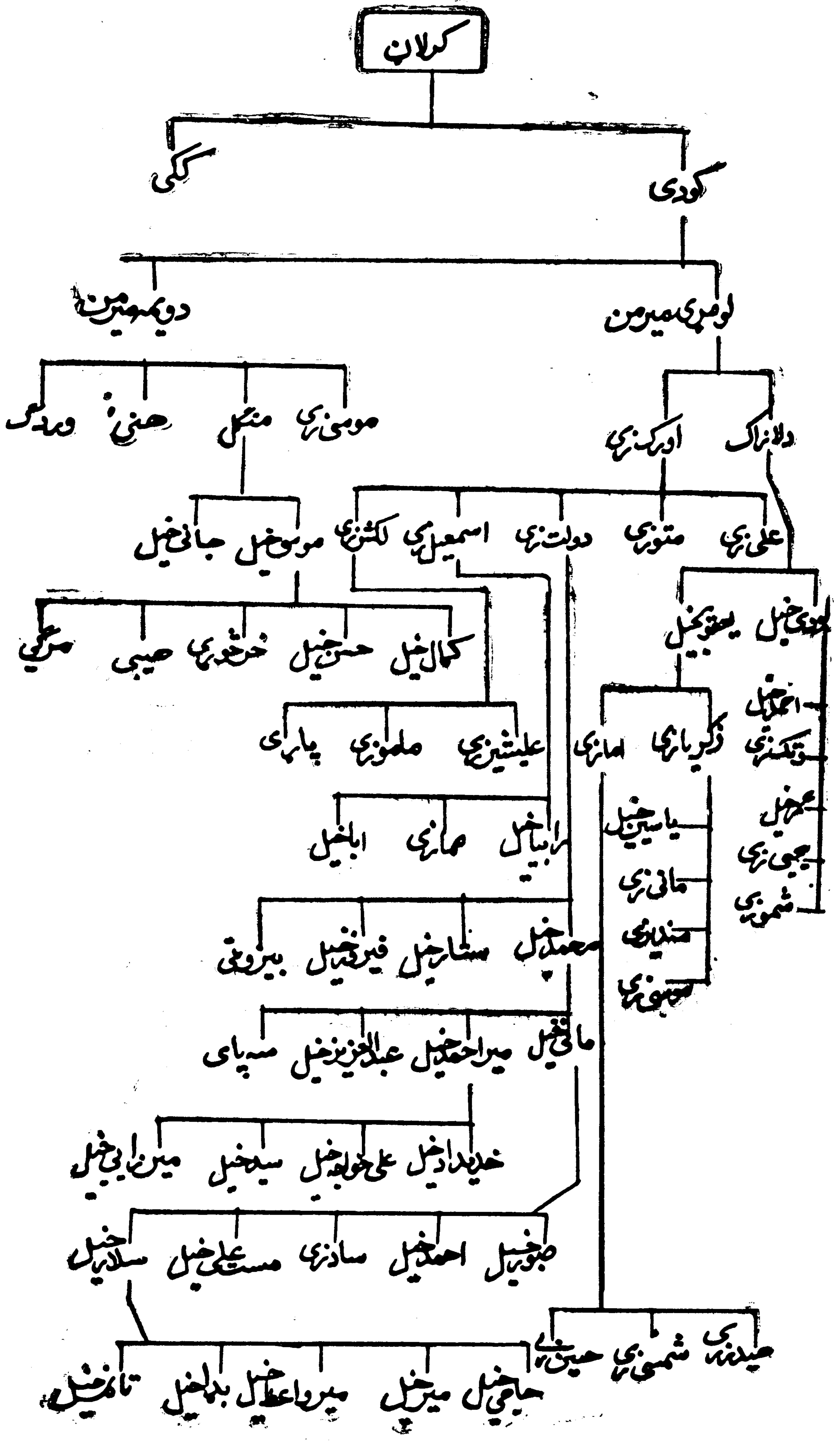
کرلان
کودی
ګکی
لومړۍ میرمن
دویمه میرمن
دلازاک
اورکزی
موسی زی
منګل
حنی
وردګ
علی زی
متوزی
دولت زی
اسمعیل زی
لشکرزی
موسی خیل
جانی خیل
کمال خیل
حسن خیل
خرخوزی
حیبی
مرکی
لودی خیل
یعقوب خیل
احمد خیل
تیکنزی
عمر خیل
یحیی زی
شموزی
ذکریازی
امازی
علیشیرزی
ملوزی
پماری
رابیا خیل
عمارزی
ابا خیل
یاسین خیل
مانی زی
منډیزی
صبوزی
محمد خیل
ستار خیل
فیروز خیل
بیزوتی
مانی خیل
میر احمد خیل
عبدالعزیز خیل
سپای
خداداد خیل
علی خواجه خیل
سید خیل
میر رابی خیل
صوبه خیل
احمد خیل
سادزی
مستعلی خیل
سلار خیل
حیدرزی
شموزی
حسین زی
حاجی خیل
میر خیل
میرواعظ خیل
بدا خیل
تاتر خیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کروخیل

د غلجیو احمدزیو یوه څانگه ده چې اکثره یې کابل په شا اوخوا خوردکابل، خاک جبار، چکری او دبت خاک په شا اوخوا کې ترسره او یې پوری میشته دی.

د کروخیلو قبیله په پنځو خیلونو بشله شوې ده او هغه دادي:

۱- عنایت خیل ۲- عبداله خیل ۳- دوران خیل ٤- شریف خیل ٥- ولی خیل.

عنایت خیل چې د کروخیلو اکثریت او دمشرزوی اولاده او دشمیرزیاتوالی له کبله په پنځو کوچنیو څانگو یا خیلونو باندی ویشل شوی د چې عبارت دی له: فتح خیل، وحمن خیل، دلور کورنی، دطلب کورنی، اونذیر کورنی چې اکثریت یې د خاک جبار په علاقه داری کې استوگنه لری او یو شمیر په لوگر، کندز او تخار کې اوسیږی.

همدا راز شریف خیل هم په دوو خیلونو ویشل شوی دی چې فقیرخیل او گودر- خیل نومیږی. دنورو خیلونو په برخه کې زه پوره معلومات نه لرم که چیری امکانات پیدا شول نو زه به پوره معلومات ترلاسه کړم او لوستونکو ته به زیاته رڼا پری واچوم.

کروخیلو دامیر شیرعلی خان له زمانی څخه دمخه په نیمه کوچی دول ژوند کاوه او ځمکې یې نه لرلی. په هغه وخت کې جبار خیل په هغه ځمکه او سیدل چې نن ورځ یې خاک جبار بولی همداغه وچې د کروخیلو او جبار خیلو ترمنځ چې هغه هم غلجي پښتانه دی د ځمکو له کبله اختلافات رامنځ ته شول. ددغو اختلافاتو خبر امیر شیرعلی خان ته ورسید. هغه د کروخیلو او جبار خیلو مشران چې سعدالدین کروخیل او عصمت الله خان جبار خیل هم پکې شامل وو وروغوښتل چې ددوی ترمینځ سوله وکړی چې دمولی په نتیجه کې دواړو خواوو دامیر دا امرومانه چې دخاک جبار ځمکې کروخیلو ته ورکړل شی او په بدل کې دی دننگرهار ولایت په جوکان او حصارک کې جبار خیلو ته ځمکې ورکړل شی چې همداسې وشول. څرنگه چې کروخیلو په خپل مینځ کې ډیر یووالی درلودنو دامیر شیرعلی خان مقصد داوچې په خاک جبار کې دانگریزی بنکیلاکگرو په مقابل کې یو دفاعی کرښه تشکیل کړی او د انگریزانو په تګ لوری کې خنډ له برخه

واخلي چې همداسې هم وشول . کروخیلو دانګریزي استعمار سره زیاتي جګړې کړې دي او د کابل په بالاحصار کې د کیونارې په وژلو کې يې هم ستره ونډه اخیستې ده. په کروخیلو کې مشرتوب تل د عنایت خیلو د ښاخ د فتح خیلو په څانګې پورې مربوط وچې په دوو وروستیو پېړیو کې ددوی مشران داوو :

علي مدد کروخیل، د هغه زوی سعدالدین کروخیل د هغه زوی محمدرحیم کروخیل له هغه وروسته د سعدالدین کروخیل دوهم زوی محمد شاه کروخیل (چې په محمد شاه خان غازي) هم مشهور و بیا د محمد رحیم زوی بیرګـه عمرا خان کروخیل، د محمد شاه زوی کرنیل میرداد خان کروخیل او له هغه وروسته د محمد رحیم خان دلمسیانـو او میرداد خان دزامنو په لاس کې و.

د امیرعبدالرحمن خان په وخت کې کروخیل تبعید او فرار شول څکه چې هغوی امیرعبدالرحمن خان ته بیعت ونه کړ. دوی د دو توی سیمې ته چې په تیراه کې موقعیت لري لاړل . دوی د امیرعبدالرحمن خان د پوځ سره په میرزکه او شینوارو کې هم جنګېدلي خو د ماتې سره مخامخ شوي دي . هغه وخت چې امیرحبیب-الله خان دخپل پلار ترمړینې وروسته په کابل کې د چارو واګې ترلاسه کړې دوی ته یې فرمانونه ولیږل او دوی بیرته خپلې اصلي ځایونو ته راستانه شول چې د هغو فرمان تراوسه پورې هم موجود دي .

کروخیل اوس د کرهنې په چارو بوخت دي او یو شمیر یې دولتي ملازمتونه هم سرته رسوي . دوی دېـرزړه ور او جنګیالي خلک دي .

کله چې دانګریزانو له خوا پر افغانستان باندې درې واري یرغلونه وشول نو کرو-خیلو ورته غابښ ماتـوونکې ځواب ورکـړ چې په خاك جبار کې یې ښه مثالونه موجود دي او آثاریې پاتې دي.

دلته باید یادونه وشي چې د دغې قبیلې مشران په نوم او یادوشوو جګړو کې داوو : په لومړۍ جګړه کې سعدالدین کروخیل چې په سادو کروخیل مشهور و په دوهم ځل جګړه کې د سعدالدین کروخیل زامنو (محمدشاه خان غازي او محمدرحیم خان کروخیل)

چې د محمد شاه خان غازي په نامه یوه بدله هم ویل شوې وه چې بدله په لاندې ډول ده :

کوز له لندنه ګورکیان راغله
په پښتونخواکې یې حملې کړې
محمد شاه خان غازي ورماتې رسا لې کړې
د کړوخیلو په ځوانانو یې ناري کړې
غازي محمدشاه خان
ورونه ورا پاڅې په وطن یې ستړګې سرې کړې
نو بیا پرې ځوانانو د توپکو سرې لمبې کړې
محمدشاه خان غازي چې الله اکبر ناري کړې
د با جوړ او به یې بیا په وینو سرې کړې
غازي محمدشاه خان
په هغه ورځ باندې یې ورګډې رسالې کړې
له سینه پورې یې خیمې دوداو لمبې کړې
له انګریزانو نه یې میمې راستنې کړې
له پرنګیانو سره یې نرمې بیا پنجې کړې
غازي محمد شاه خان
د پرنګیانو په چونیو یې حملې کړې
نو یې ورتښې بیا تو برې کړې
د مشهد یو د کلدارو یې ولجې کړې
د بابو ګانو خیتې یې څیرې په نیزې کړې
غازي محمدشاه خان
د باجوړ له سینه یې پورې چې حملې کړې
د پرنګیانو یې پلټنې ورستنې کړې
د ښمنو زمریانو یې سواتیانو ننداري کړې

دګور کیانو په خیمویی ولولی کړی
غازی محمدشاه خان (۱)

کسایی

کسایی دکاکړ و یو ښاخ دی چی دشال په دره کی آباد اومیشته دی ،خو احمدشاه ابدالی دادره د بلوڅو مشر نصیرخان ته دهغه دخد متونو په بدل کی ورکړی وه او اوس دغه دره دبلوچستان یوه برخه ګڼله کیږی (۲)

کوتـــی

دوی په اصل کی سیدان دی ،خو اوس په وصلی توګه له ښیتنیو سره یو ځای شوی دی . ویل کیږی چی دښیټنیکه لمسی دوه سپوږ زوی ابراهیم یو د سیدزوی په زوی تو ب ونیواوهغه ، یی لوی کړچی د غه ماشوم کوتـی نومیده چی د کوتـی ښاخ هـم دده په نوم نومول شوی دی . هغه دابراهیم داصلی زوی دوتاښی څخه نیمه برخه واخیسته نو ځکه دښیتنی په قبیله کی وشمیرل شو. اوس هم دده اولادی تـه سیدان وایی او دښنو پـه ضلعه کی یوه سیمه د (کوتی سادات) په نامه بلل کیږی چی هلته دده نسل استوګنه لری او ددوی ښځی ، وجود او نورفزیکی جوړښت دښیتنی له نورو ښاخونو سره توپیر لری (۳)

کـــورم خیل

دوی هـم غلجی ښتانـه دی او ځانو نـه پـه سلیمانـخیلو ورګډوی . ددوی زیات شمیر دننګرهـار دولایت پـه مرکز دجلا ل آبـاد پـه ښار کـی استوګنه لری او شمیر یی پـه نوموړی ولایت کی د۱۳۶۰ کال احصائیی له مخی د(۲۳۴۰) تنو په شاا وخواکی ښودل شوی دی (٤)

---

(۱) د کړو خیاو په باب معلومات می دمحترمی نوشیروان کړو خیل څخه تر لا سه کړل. (لیکوال)

(۲) دپښتنو تاریخ لومړی توک -۲۸ مخ .

(۳) حیات افغانی ۳۸۸ مخ.

(٤) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولا یات سرحدی کشور.۲۹مخ.

ګـــاړي

پـه اصل کې غلجي پښتانـه دي . يوشميريې د ننګرهـار پـه ولايت کـې او يوشميريې دبغلان ولايت پـه شاالوخواکلیو کـې استوګـنه لـري .

ګاړي دننګرهـارپـه ولايت کې دحصارك غلجايي پـه اولسوالي کـې استوګنه لري پـه نوموړي اولسوالي کې ددوي شميرد(۱۹۸۰) تنوپـه شاالوخواکې ښودل شوی دی . دبغلان ولايت دګاړودشمیرباب مې صحيح معلومات ترلاسه نـه شول. کړای پاتې ګاړي پـه خواره واره ډول استوګنه لـري .

ګبـــري

دوی پـه اصل کې ترکلاڼي پښتانـه دي اودسالارزيويوښاخ شمېرل کـيږي خود دوی پـه باب جلا جلا نظريې هـم موجودی دي . دځینوپـه نظرکله چې په ښکارسمي پيري کې ترکلاڼيو دباجورسیمه ونيوله دباجورپـه ګبرنـومي ځای ګبر ياکافران اوسیدل (۱) څه وخت چې ترکلاڼيو دګبرسيمه ونيوله دګبراو سيد نکي يې مسلمانان کړل چې اوسنی ګبري دګبرداوسيدونکواولادده اودځینوپه نظرڅه وخت چې ترکاڼو دګبرسیمه ونیوله دګبراوسیدونکی کافران دباجورشمال دانګام اونوردروته وتښتیدل نوپه ګبرکې کافران پاتي نه شول. د باجوردځمکودو يش پـه وخت کې دسالارزويو ه خيل تـه دګبرسيمه پهويش کې ورسيد له چې دوخت پـه تيريد وسره دغه خيل دسيمې پـه ارتباط دګبريوپه نامه سره شهرت پيداکړ ددوی پـه نظرګبري پـه ختـه سالارزی دی اودځای پـه ارتباط ورتـه ګبري ويل کيږي.

ګبري دسالارزوسره يوځای دانګام تـه راغلي دي اود سالارزوسره يوځای اوسيږي او اکثريت يې خپلې ځمکې لري .

سالارزي هـم ددوی تـه دسيال پـه نظرګـوري همـد ارازد لغمـان ولايت دالينګارپـه دره کې ددغه ولايت مرکزتـه نژ ی هـم يو کلی دګبريـوپـه نامـه شته چې ممکن دوی هـم ترکلاڼي واوسي :

---

(۱) دپښتنو تولنيز ، اقتصادي جوړښت (۲۲۹) مخ .

ګګیاڼي

دوی سړبني پښتانه دي او دا قبیله د خپلې مور په نامه په ګګیاڼي مشهوره ده. د روایاتو مطابق د شیخا او مرجاني دوه زامن وو. یو یې مند نومید چې اولاده یې یوسفزي او مندړ دي. د بل نوم یې ملک ؤ. ملک یوه لور درلوده چې ګاګۍ نومیده او د زیرکي په نامه یوه تن ور سره واده کړی و. د ده اولاده اوس په ګګیاڼیو سره شهرت لري. د ملک د زامنو اولاده د بره نه شوه او هغه هم په ګګیاڼیو کې ور ګډېږي. په موجوده وخت کې ګګیاڼي د پېښور د ضلعې په دوآبه کې مېشته دي د دوی ملک تمځکه دوآبه وایي چې د دوو سیندونو ترمینځ واقع دي. د ګګیاڼیو لومړنی استوګنځی غوره مرغی وه. دوی د خوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې کابل ته مهاجرت وکړ او په هغه وخت مرزا الغ بیګ د کابل حکمران و.

مرزا الغ بیګ په پیل کې د ښاخي خیلو په قبیلې ډیر مهربان و، خو په پای کې د ګګیاڼیو او یوسفزیو ترمینځ یې بې اتفاقي را چوله او وروسته یې د ګګیاڼیو او خپل پوځ په ذریعه په دوی حمله وکړه او له دوی څخه یې ډیر کسان ووژل. یوسفزیو هم د مرزا الغ بیګ او ګګیاڼیو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په نتیجه کې مرزا الغ بیګ سخته ماتې وخوړه مرزا الغ بیګ د سولې نه پرته بله چاره و نه لیده یوه ورځ یې د یوسفزیو څخه د پاسه (۸۰۰) اته سوه تنه مشران په داسې حال کې چې ټول یې بې وسلې کړي وو میلمانه کړل او د یوه تن ګګیاڼي چنګانو مي په مشوره یې ټول ووژل چې د دغو ملکانو تر وژل کېدو. وروسته پاتې یوسفزي او خښکي د کابل او شاوخوا نه په ډیر بې وزلې حالت سره وشړل شول.

له دې وروسته ګګیاڼیو چې د یوسفزیو په مقابل کې یې د مرزا الغ بیګ مرسته کړې وه د مرزا الغ بیګ له لاسه د کابل نه په وتلو مجبور شول او هغوی هم ننګرهار ته راغلل.

کله چې د تیمور د کورنۍ طاقت مخ په زوال شو نو پښتنو تر یو ډیر اقتدار موندلی
و. ددې په نتیجه کې غوریاخیل هم د دوی د لاسه په مهاجرت مجبور شول او مخ په شمال
په خاښي خیلو پسې راروان شول. د دوی نه وړاندې د ننګرهار په علاقه کې ګګیاني او
مهمنزي آباد شوي وو. د غوریاخیلو په راتلو سره ګګیانیو د خپل ځان له پاره د نوې
علاقې د پیدا کولو هلې ځلې پیل کړې. ترکلانیو په دغو ورځو کې خپله یوه ډله د
حالاتو د معلومولو په غرض باجوړ ته ولیږله. ګګیانیو هم د دوی په سیالي کې خپل
مهمني اشخاص ولیږل، خو د ترکلانیو له لاسه یې ماتې وموندله او بېرته
راستانه شول. کله چې د باجوړ نه یې لاس لنډ شو نو د مهمنزو په سلا او مشوره
یې خپل سپین ږیري او مشران یوسفزو ته په ننواتي ورولیږل او د ملک احمد نه
یې د استوګنې له پاره مځکه وغوښته. ملک احمد چې د خاښي خیلو تر مینځ یې اتحاد غوره
باله نو د دوی ننواتي یې ومنله او دوی ته یې د دوی د استوګنې له پاره د دوآبې مځکه ورکړه
ګګیانیو ته چې د استوګنې له پاره ځمکه په لاس ورغله نو دوی دلې دلې او ټپې ټپې
د کړپې له لارې د دوآبې ته راغلل او هلته مېشته شول. کله چې ګګیاني په دوآبه کې مېشته
شول نو د دلازاکو سره یې داسې ناوړه سلوک غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه
شو او د دوی له مرستې نه یې لاس واخیست. همدا و چې د دې نه وروسته د دلازاکو او
ګګیانیو تر مینځ د ګل بیلې په مقام چې د داودزو په علاقه کې یو کلی دی جګړه وشوه
چې په دې جګړه کې ګګیاني د دلازاکو له خوا مات شول. د ګګیانیو د غه ماتې ملک
احمد بیا قبایلي اتحاد ته مایل کړ او هغه د دلازاکو سره قطعي فیصله کول غوره وګڼل
دوی وجه داوه چې د دلازاکو له لاسه د یوسفزي هم په تنګ وو. همدا و چې ټول یو-
سفزي، مندړ، ګګیاني، مهمنزي، اتمانخیل او ګدانه په یو سلا او مشوره یو لښکر
مرتب کړ او د دوارو قبیلو تر مینځ د کاټلنګ او شاه بازګړي تر مینځ جګړه وشوه.
د اخون درویزه په قول په دې جګړه کې اتمانخیلو ډیره میړانه ښکاره کړه او د دلازا-
کو ماتې وخوړه او س ګګیاني د پېښور په ضلعه د دوآبې په زمکه کې مېشته دي. (۱)

---

(۱) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ـ ۳۲۳ مخ.

گندا پور

دگنداپوردمؤرث اعلی (لوی نیکه) نوم ستوری یاستوریانی دی چی دوی په اصلی توګه سرین په توالنیز ګروپ کی شامل دی. ستوری یاستور یا نی پنځه زامن درلودل چی نومونه یی دادی : شیخی ،مربړی ، تری (ګندا پور) ، امرا او هم ړچی په دوی کی دامرا اولاده دپلار په نامه په ستوریانی سره مشهوره ده اودپاتی ځلورو وارو اولاده په ګنداپور سره شهرت لری .(۱)

ګنداپور په پیل کی پووندہ اوکوچیان وو په ژمی کی به د امان ته راتلل او په دوبی کی به بیا افغانستان ته تلل .

ویل کیږی چی په پیل کی دستوری ټول ښا خونه دلویدیځ افغانستان په ستریانی (ځاه) نومی ځای کی چی دکند هار نه اووه منزله شمال ختیځ ته پروت و استوګنه درلوده اودستوری له ټولو زامنو دجملی نه تری (ګنداپور) ښایسته و پههغه باندی دشیرانی دقبیلی دمشریوه پیغله اورمینه شوه دهغه لوردخپل مورواو پلار دله خوښی نه پرته دګنداپور کورته ورغله. کله چی ګنداپور ، ددغی نجلی ښاایست ولیدنو ځان ته یی دهغی دنکاح کولونیت وکړ ،خود ګنداپور پلار ستوری اودهغه نوروورو ښو دی ددغه کارڅخه منع کړاوله ګندا پور نه خپه شول اودهغه سره بی له خبرو او نړ - دیوالی ځخه دده وکړه له دی کبله ګنداپور په ستوریانی (ځاه) کی دخپلو وروښو اود پلارنه مرور او په تردی نومی ځای کی چی دستوریانی (ځاه) نه دوه لندمزلونه واټن لری استوګنه غوره کړه اوپلار یی هغه ته د ګنداپور یعنی د(خراب زوی) لقب ور کړاودا دګنداپور دتسمیی وجه ده چی دتری په ځای ورته استعما لیږی. لنده دا چی ګندا پور په تردی نومی ځای کی استو ګنه غوره کړه. دی د کرنی په چارو بوخت او کاریزونه یی جوړ کړل .ګندا پور دخپلی هغه میر منی نه چی په مین توب سره یی واده کړی وه دد ریو زا منو خاوند شو چی ابراهیم ، حسین او عمران

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کی -۳۹۷ مخ .

نومیدل او څلورم اولاد یې یوه لور وه چې (خوبی) نومېده او د بلې مېرمنې نه یې د یعقوب په نامه څلورم زوی جهان ته راغی . گنداپور په تر دې کې مړشو او تر هغه وروسته د هغه زوی ابرا هیم د گنداپور یانو مشر وټاکل شو . کله چې د شیخي، امرا او مریري اولادې دگنداپور د نسل او شتو زیاتوالی او پرمختگ ولیدلو په ستور یانې (شاه) کې یې خپله استوگنه پریښوده او په تردې کې دگنداپور یانو سره یو ځای میشته شول چې تر دې وروسته دوی په گټه او تاوان کې سره شریک شول (۱)

د شاه جهان په زمانه کې د مروتو او دولت خیلو تر مینځ یوه جگړه وشوه چې مروت پکې غالب اودولت خیل دټانک نه په وتلو مجبورشول . ددولت خیلو لوی خان خان زمان دگنداپور نه د مرستې غوښتنه وکړه او مروت یې دخپلې سیمې نه وشړل . د فتحې نه وروسته د خان زمان په غوښتنه گنداپوریان دروهړی په سیمه کې استوگن شول . دگنداپورشمال ته دولت خیل، جنوب ته یې میاخیل، لویدیځ ته یې د سلیمان غر او لمرخاته ته یې دیره اسماعیل خان موقعیت لري.(۲)

د دوی مشهور خیلو دادي: ابراهیم زی، حسن زی ، موسی زی ، یعقوب زی ، راني زی، خوبي زی اودري پلاره .

د دوی داستو گنې سیمې دادي:

۱- کلاچی : چې د گنداپور یانو د مشر بارا خان په وخت کې آبادشوی دی.

۲- ټکواره: دعمران زیو گنداپوریانو د آزادخان دخانۍ په وخت کې آبادشوی ده.

۳- لوني : چې دسلیمان دغره په ختیځو لمنو کې دلوني دویالې په غاړه موقعیت لري اوداغرنی ویاله دگنداپوریانو دسیمې دځمکو دخړوبولو لپاره ډېره گټوره ده.

---

(۱) حیات افغانی ۶۱۵-۶۱۶ مخونه .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۳۹۸ مخ .

٤ـ مدی: چې د دیره اسماعیل خان دلاری په پورتنی برخه کې موقعیت لري.

٥ـ روهړی.

٦ـ کوټ ظفر.

کسبونه یې: ګنداپوریان په عمومي ډول په سوداګری او د کرنی په چارو بوخت دي. دوی په خپلو کسبونو کې ډیر زیات زیار کښي دي. د ګنداپوریانو سوداګران په ژمي کې هندوستان او په دوبي کې لویدیځ افغانستان ته تګ او راتګ کوی. غوره حاصلات یې غنم، جوار، اوربشي او باجری دي. (۱)

ګوربز

که چیری د نسب شجره په غوره سره وګورو نو تری څرګندیږي چې ګوربز هم د کرلاڼي پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شامل دي او د وزیرو یوه ښاخ شمیرل کیږي. ویل کیږي چې د وزیرو د قبیلی لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی دوه زامن درلودل چې لالی او خدری نومیدل. خدری چې د وزیر مشر زوی و ددری زامنو خاوند و چې تر ټولو نه یې کوچنی زوی مبارك نومیده چې بیا د مبارك زوی ګوربز او د دغه اولاده په ګوربز و سره مشهوره ده.

که څه هم ګوربز د وزیرو د قبیلی یو ښاخ دي، خواوس د سیمی او رواجونو له کبله داسی سره جلا شوی دي چې د دوی ذکر د پاتی وزیرونه په جلا ډول سره کیږي. په پیل کې ګوربز د مسعودو (مسیدو) و زیرو سره یو ځای د دوی د غره په شمالي برخه کې میشته وو لکه چې د شکتو په دره او د بابر و په غره کې تر اوسه پوری هم ځینې پخوانی سیمی زیری وزیر د ګوربزو د خت داوبو د ویالاو کوډرونونښی نښانی ښيي. تقریباً د دوه سوه کلونو څخه زیاته موده تیره شوی ده چې دغه خلك له دغه ځای نه خارج شوی او د ټللو سیمو یې د ابن ود ل شوی دي

(۱) حیات افغانی ـ ۶۲۴ـ ۶۲۵ـ ۶۲۶ مخونه

چې دګبر په غره کې لومړۍ دبېټنيو دورګاړې ښاخ استوګنه درلوده . وروسته بيا ګوربزو پر دوی يرغل وکړ او د ګبر غريبې تری ونيو . تر هغه وروسته لکه چې د بېټنيو په حال کې ليکل شوي دي د بېټنيو کچين ښاخ پر دوی يرغل وکړ او تر سخت وجګړو وروسته د ګوربزو قبيلې ماتې وخوړه او د ګبر غر بيا د بېټنيو لاس ته ورغی او څرنګه چې ګوربزو په جګړو کې کمزوري شوي وو نو له دې کبله دوزيرو د سيمې په لويديځو او شمالي څنډو کې د خوست د سيمې د جنوب ختيځ او د دوړو د سيمې په شمالي لويديځو غرنيو سيمو کې ميشته شول. د دوی په دغه غرنی سيمه کې د ژمي په دوو مياشتو کې واوره اوري .

ګوربز ډير غريب ، خو جنګيالي خلک دي. د ګوربزو پوښاک او دود او دستور اکثره د خوست د سيمې د نورو او سيدونکو قبيلو په شان دي. خو د دوی فزيکي جوړښت ، بڼې ، څېرې او رنګونه د وزيرو په شان دي. ګوربز د نورو وزيرو سره په ګډه او تاوان کې شريک نه دي ، خو هغوی خپل ورونه ګڼي. د وی پخوا د وزيرو په نرخ با ندې عمل کاوه ، خو اوس نو موړی نرخ د دوی له خوا نه عملي کيږي (۱)

په حيات افغاني کې د دوی د وسله والو کسانو شمير (۱۰۰۰) تنه ښودل شوی دی . د وی عموماً د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي ، خو څيني يې د سوداګرۍ کارونه هم کوي.

د دوی شمير د (۱۱۰۰۰) تنو په شاو خوا کې ښودل شوی دی او په او سني وخت کې د (زودين او نصرالدين) په دوو ټپو ويشل شوي دي (۲)

خوراک يې :

ګوربز اکثره د جوارو ، غنمو ، زدنو ، کرتو ، شيدو ؛ مستو ؛ کوچو او پيرو ی څخه استفاده کوي ، خود خلکو عمومي خوراک يې جوار دي چې د ميزان د مياشتې نه د جوزا تر مياشتې پورې يې خوراک دوام کوي.

---

(۱) حيات افغاني ـ ۴۱۴ـ۴۱۵ مخونه .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدي کشور ـ۶۹ مخ.

میوې یې :

دګوربزو په سیمه کې مټلث (چارمغز) ، مڼې، زرد آلو، انګور، آلوچې، توتان، ګورګورۍ، پورګې او مماڼې ډیرې پیدا کیږي چې د دغو میوو څخه یې ځینې تازه او ځینې یې په وچ ډول مصرفیږي .

جامې یې :

دګوربزو د نارینه وو جامې د پښتنو وزیرو په شان دي، خو د ښځو جامې یې د نورو پښتنو سیمو د جامو نه ډیرې توپیر لري. د ښځو کمیسونه یې عموماً د (۱۰) مترو نه نیولې تر (۲۰) مترو پورې ګڼ وي. همدارازدوې سره، سپین او تور تیکري هم په سر وي. همدارازدوې ښځې د مزروڅپلې په پښو کوي .

لاسي صنعت :

دوی د مزرونه ښکلي توکري ګانې (شکرونه)، پړې، څپلې، ترنګړ، دکټ بوڼ او د خروڼي کتې جوړوي.

دګوربزو مشهور کلي دا دي : خانه بر کلی، بګی خیل، ملایانو کلی، د پښانو کلی، شهید کلی او نور ..... (۱)

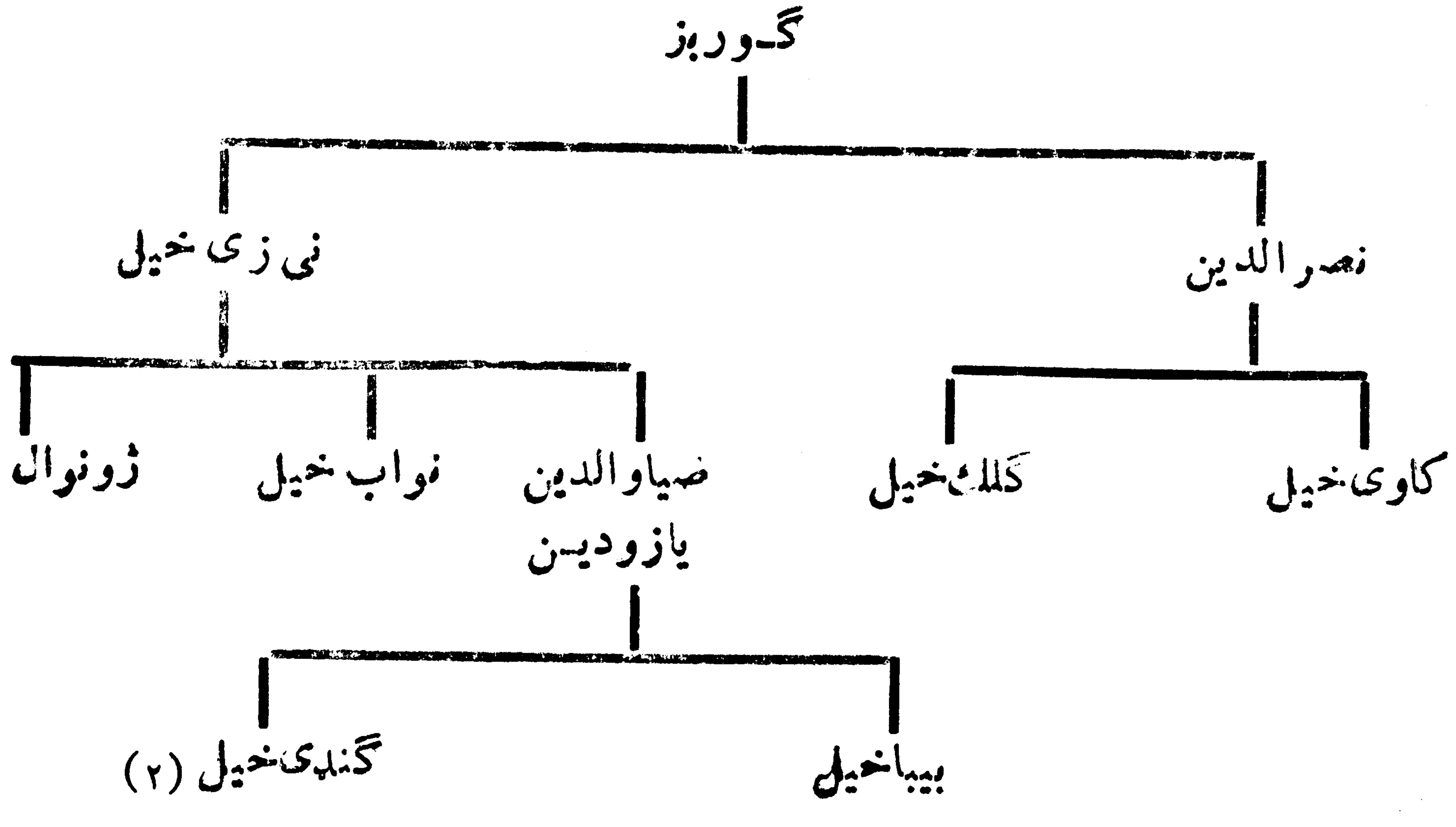

---

(۱) د افغانستان د علومو د اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو د مرکز د علمي غړي محترم محقق میر احمد (ګوربز) شفاهي توضیحات .

(۲) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور (۷۰) مخ.

لالی یالیلی وزیر

لکه چې دنسب د شجرې نه ښرگند ېږي لالی دخدری ورورو اودوزیرو دقبیلې یوښاخ شمېرل کیږي چې دخپلې قبیلې دپاتې برخې نه رابیل شوی (۱) اودسپین غره په شمالي اولویدیځه برخه کې اوسیږي اوددوی دلیږدېه باب داسې ویل کیږي چې لالی د وزیرزوی دخپل پلارسره دشوال پهغره کې اوسیده چې په ناڅاپي توگه دغه دلاسه دشیتك داولادې څخه کوم بوتن ووژل شو . په دغه وخت کې دی د بدل اخیستلوله ویرې دخوگیانیو سیمې ته لاړاو هلته یې وا ده هم وکړ (۲) تاریخ حیات افغاني دلالي یالیلي وزیرو شمېرپه هغه وخت کې (۵۰۰۰) تنه ښودلی دی.

لوانی (لوحانی)

دوی هم لودی پښتانه دي اودنسب شجرې له لیدلو نه داسې جوتیږي چې د اسمعیل زوی لوحان له خپلودوو میرمنو نه شپږزامن درلودل ویل کیږي چې دده اصلي نوم نوح وچې وروسته په نوحان یالوان سره شمهور شواود هغه اولاده د لوانی په نامه سره یادیږي ،خو پښتانه یې په خپلو ورځنیوخبرو اترو کې دلوحانی ، نوهانی یالوانی په نامه سره یادوی (۳)

دلوانی دلومړی میرمنې نه چې شیری نومیده د مروت په نوم یوزوی نړۍ ته راغی چې اولاده یې دمروتو په نامه سره یادیږي. دمروتودقبیلې ځینې خلکوله سپین لوانی هم هم وایي .لوانی دخپلې دوېمې میرمنې نه چې توری نومیده پنځه زامن درلودل چې اولاده یې دتوررولوانیو په نامه سره یادیږي (٤)

دوی اکثره په شلگر ،اندړ،قره باغ ، کلات اوکندهار کې پهخواره واره دول اوسیږي . ددی قبیلې ځینې خلک په بدخشان اودافغانستان په شمالي ولایتونو کې هم استوگنه لري.دوی اکثره دځمکوڅښتنان دي، زیات شمیرخلک یې سوداگری هم کوی نوځکه شتمن دي . ددوی څخه (۵۰۰) کوره په شلگراو (۳۰۰) کوره

---

(۱) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۳۹۵ مخ.

(۲) حیات افغانی ٤۱۵ مخ.

(۳) نوموړی اثر ٤۳٤ - ٤۳۵ مخونه.

(٤) پښتانه دتاریخ په رڼا کې ۱۳٤۷ - ۱۳٤۸ مخونه .

په قره باغ کې استوګنه لري (۱) ددوی یو شمیر د بلوچستان په دکی او ... وی کې هم استوګنه لري .

د لوانی ابن اسمعیل دنسب شجره

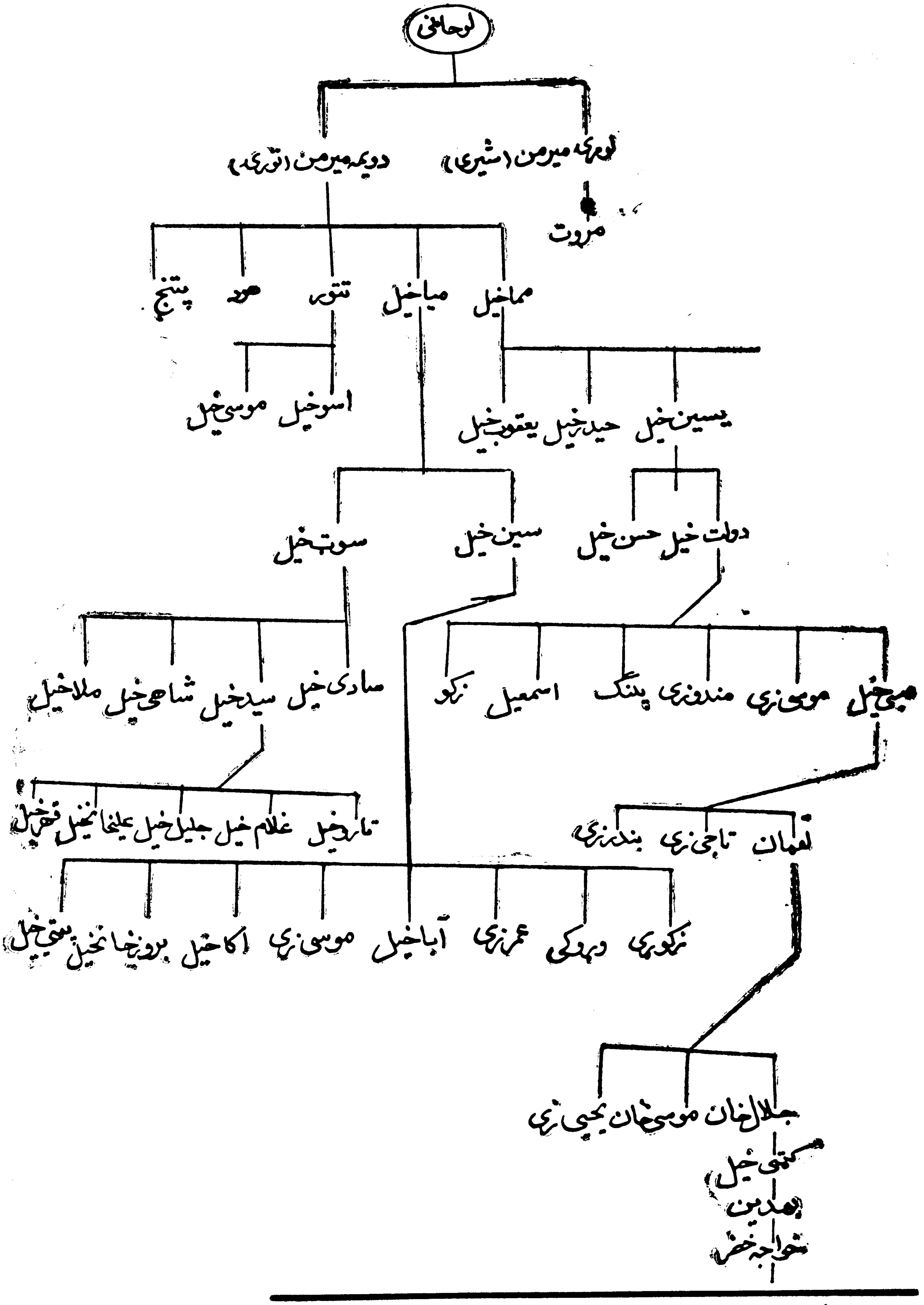

(۱) پښتانه او پښتنانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤٥٦ مخ .

لودیان

دوی په اصل کی متوزی پښتانه‌دی. ددغی قبیلی‌لوی نیکه ابراهیم نومید چی په لودی سره مشهور وچی دشاه‌حسین غوری زوی و. بیټ نیکه‌چی‌دمخه‌یی ذکرد بیټنیو په ردیف کی شوی‌دی خپله لوربی بی متوشاه‌حسین‌غوری‌ته ورکړه چی‌دهغی ئه‌دوه‌زامن پیداشول چی دیوه‌نوم غلجی‌اودبل‌نوم‌ابراهیم وچی وروسته په لودی سره‌مشهورشو .

داسی‌روایت موجوددی چی یوځل کله چی‌شیخ بیټ له‌کلی څخه بیرته‌دخپلی استوګنی غره‌ته ستون شونوخپلی میرمنی‌ته‌یی وویل چی بسم‌الله‌کړه‌اود پخوانی نغری څخه اوروباسه اودوړی پخه‌کړه‌اوماته یی راوړه‌ځو چی زه‌یی پخپله وویشم اوراته څرګنده‌شی چی زمادلمسیانود جملی نه‌کوم یوبختوردی‌کله چی‌یی دوړی پخه‌کړه‌نود بی بی‌متوکو چنی‌زوی(ابراهیم) هغه‌دوړی په چالاکی سره واخیسته اوشیخ بیټ ته‌یی راوړه بیټ نیکه‌خورشحاله‌شواوویی ویل‌چی‌ابراهیم لوی‌دی چی‌له هغی ورځی نه‌ابراهیم دلودی په‌نامه سره شهرت وموند چی دده اولاده‌دلودی اولردیانو په‌نامه سره‌یادیږی (۱) چی‌اولاده‌یی‌دسیانی، پرانګی، نیازی، لوانی، دوتانی، سوری‌اومروت‌څخه‌عبارت‌دی. په افغانستان کی‌د لودی د زوی سیانی داولادی نه دلوانی خانګه دنوروخانګوپه سبب هم دشمیر هم داستعداداوهم دشتمنی له‌مخی برتری لری چی‌اکثره‌په‌شلګر، اندړ، قره‌باغ، کلات اوکندهارکی په خواره‌واره‌ډول استوګنه‌لری. ددوی څخه وروسته نیازی په‌لودیانوکی دوهم مقام لری (۲) دهندپښتنی وا کمنان بهلول‌لودی، سلطان-سکندرلودی اوسلطان ابراهیم لودی دلودی پښتنود جملی څخه وو .

---

(۱) حیات افغانی ۳۹۲ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه.

دابراهيم لودی بن شاحسين غوري د نسب شجره

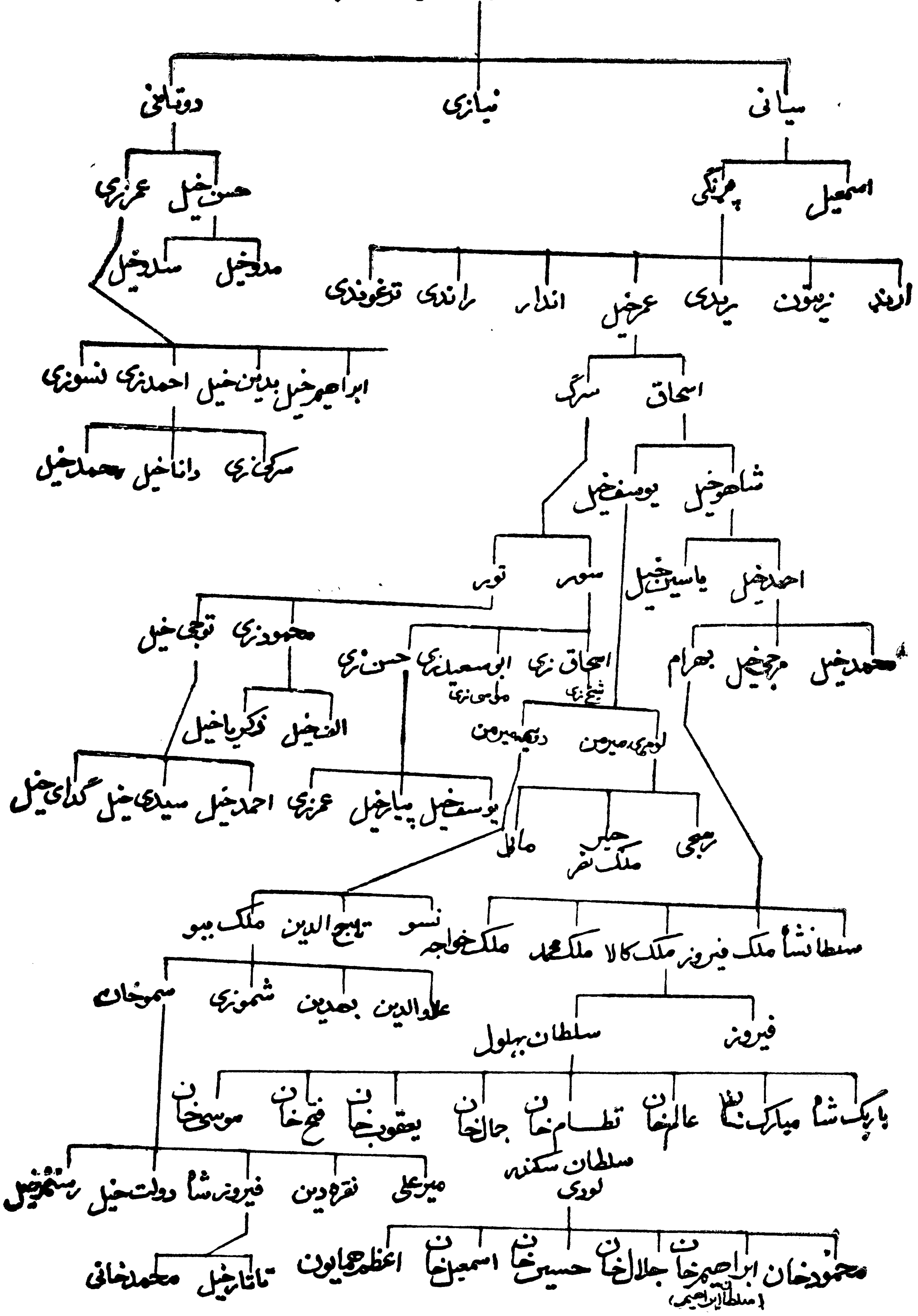

لودین

دوی غرغښتي پښتانه دي. ددوی اکثریت دننګرهار په ولایت کې استوګنه لري. په کندهار او دکوټې په شاوخوا کې هم یو شمیر لودینان میشته دي دلودین قبیله دننګرهار دولایت دکامې او کوزکونړ په اولسوالیو کې او سیږي چې په نوموړي ولایت کې ددوی شمیر د۱۳۶۰ کال د احصائیې له مخې (۱۱۸۹) تنه ښو دل شوی دی (۱) ددوی یو شمیر دغلجیو په سیمه کې په خواره واره دول ژوند کوي.

ماکو

دوی سړبني پښتانه دي او ددرانیو د پنځ پای په ښاخ پوري اړه لري. ددوی دوګرو شمیر ډیر لږ دی. ددوی یو شمیر په کندهار او یو شمیر یې دنورزیو سره یوځای میشته دي (۲)

ددوی یو شمیر دهرات په ولایت کې هم استوګنه لري. په کندهار کې ددوی شمیر (۱۵۷٤) تنه ښودل شوی دی چې دنوموړي ولایت ددامان او ارغستان په اولسوالیو کې استوګنه لري. همداراز دماکو د قبیلې هغه برخه چې په هرات کې استوګنه لري. دانجیل، کشک او دکرخ په اولسوالیو کې میشته ددی. په هرات کې ددوی شمیر (۲۶۸۸) تنه ښو دل شوی دی.

په ټول افغانستان کې دماکو د قبیلې شمیر د (۶۲۶۲) تنو په شاوخوا کې دی (۳).

مامونډ

ددوی دسړبن په ټولنیز ګروپ کې شمیرل کیږي او دښاخې خیلو دترکاڼي (ترکلاڼي) په قبیلې پورې اړه لري.

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۱۰ مخ.

(۲) حیات افغانی -۱۲۸ مخ.

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور -۱۰-۹۳-۱۰۹-او ۱۱۰ مخونه.

ماموند په لوړی سرکی په دوو مهمو ښاخونو ویشل کیږی.

۱- لوی ماموند: چی کاکازی هم ورته وایی.

۲- واړه ماموند(۱)

دماموندولوی اکثریت په باجوړکی اوسیږی. ددوی ختیځ ته سالارزی؛ شمال ته یی دانګام؛ شمال لویدیځ ته یی دشوړتن او مروری دری؛ لویدیځ ته یی چارمنګ او جنوب ته یی دنبار ریاست پروت دی. لوی ماموند د ماموندو سیمی په جنوب ختیځ او جنوب لویدیځ ته او واړه ماموند د ماموندو شمال او په لویدیځ کی میشته دی. په ختیځ کی دلویو ماموندو او سالارزو ترمینځ برید (حد) دملا سیدغر دی او دلویو او وړو ماموندو ترمینځ برید لوی خوړ دی (۲)

دلویو ماموندو دخیلونو مونه دادی: مسعود خیل، عمرخیل، یوسف خیل، سلیمان خیل او خلوزی.

دوړو ماموندو خیلونه دادی: بروزی، اوریازی او برم کازی.

دلویو ماموندو ځینی خیلونه دمروری په دره کی هم استوګنه لری.

دوړو ماموندو ځینی خیلونه په شوړتن، دانګام او دپیچ دری په وټه پور کی میشته دی او برسیره پر دی دماموند و دیرشمیر کورونه دکونړ ولایت په سیمه کی هم پراته دی. و اړه ماموند د سالارزو څخه وروسته دانګام ته راغلی دی. دوی دجنوب له خوا دځرځایونو په هڅه دګوریګا غرونو ته را وختل او دلته یی بانډی جوړی کړی. دمالداری سره یی دګوریګا په دره کی ځمکی واخیستی او دلته میشته شول. دګوریګا ماموند دځمکوالی څخه پرته رمی هم لری (۳) په ماموند وکی او به لږی دی. اکثره ځمکی یی للمی دی.

د لویو ماموندو کلی دادی: غاښی، شبنتر، ذکی کتوت، ګیری، زری او ترخو.

---

(۱) پښتانه لوړی توک ۷۳ مخ.

(۲) دپښتنو تولنیز - اقتصادی جوړښت ۲۲۵ مخ.

(۳) دنوموړی اثر -۲۲۶ مخ.

دوړومامونډو کلي دادي: څپري ، موضي ، کګي ، وړوکي خرکي ، بانده ، شاهي تنګي ، لوی خرکي ، بډان ، دمه دوله ، او ډبر .

کرنه : دمامونډو ځمکې په عمومي صورت غنم ، اوربشي ، نسلک او مشنګ کوي ځکه چې للمي دي . دمامونډو هوا معتدله ده په کو موځايونو کي يې چې دچينو اوبه شته نو هلته دشفتالو ، توتانو او مالتو باغونه شته (۱) په باجوړ کې دمامونډو شمير (۸۰۰۰۰) او د افغانستان دکونړ په ولايت کې ددوی شمير (۱۸۳۹۱) تنه ښودل شوی دی (۲)

متون

دمتون سيمه دخوست دبازار شمال ته موقعيت لري . متون په اصل کې دکوم قوم يا قبيلي نوم نه دی ، بلکې ديو روحاني شخص نوم دی چې دمتون دغونډی په سر ښخ دی او دهغه په سبب دوی دمتونو په نامه ياديږي .

په متون کې د پښتنو مختلفې قبيلي سره يو ځای شوی او ديوه قبيلوي واحد په توګه راميڅ ته شوي دي چې هره برخه يې دونډی په نامه سره ياديږي .

دمتون والو شمير (۸۰۰۰) تنو ته رسيږي (۳)

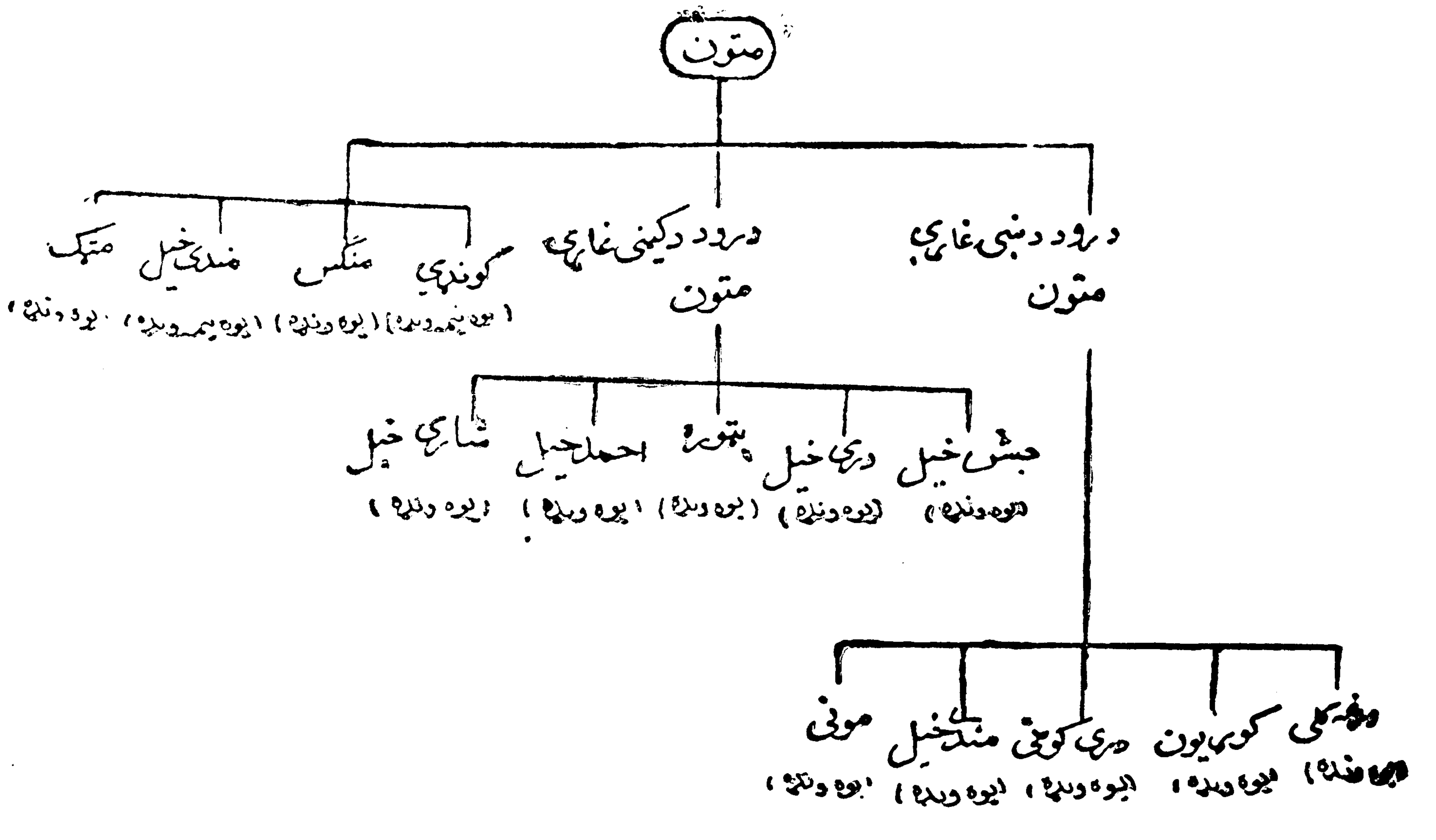

(۱) محمد صفدر سالارزی ، پښتانه لوړی توک ، کابل - ۱۳٤۹ کال ۷٤ مخ .

(۲) اضلاع ، ايجنسي ها وقبايل ايالت پښتونستان - ۱۱۹ مخ .

(۳) معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدی کشور ۶۵ مخ .

متی زی

دوی سړینی پښتانه او په غوریاخیلو ورګډیږی. ویل کیږی چی شیخ متی دشیخ عباس زوی دعمرلمسی او دخلیل کړوسی و. خلیل دغوریا او غوریاد کندابن خرښبون زوی و چی دحضرت سړبن قدس الله سره له زامنوڅخه و.

دپټی خزانی په روایت شیخ متی په (۶۲۳ه) کی زیږیدلی او د پنځه پیښتو کلونو په عمر دترنګ پرغاړه وفات شوی دی او په هغه غونډی ښخ دی چی کلات بالهشی.

وروسته دده اولادی په لیږدیدل وکړاو په پیښور او بدنی کی میشته شول چی دهغوی څخه لوی لوی پښتانه راووتل (۱) دده اولاده اوس دمتی و زیو په نامه یادیږی او په پښتنو کی یوه مشهوره قبیله ده. یو شمیر متی زی په زابل او دغزنی په شلګر کی هم استوګنه لری.

محمد زی

که څیری د نسب شجره په غورسره وګورونو څرګنده به شی چی محمدزی د سړبن په تولنیز ګروپ کی شمیرل کیږی. دوی په اصل کی دزیرك دښاخ دبارکزیو د څانګی څخه دی.

لکه چی دابدالیانو په مبحث کی وولوستل د پوپلزیو په ښاخ کی دسدوزیو قبیلی د ۱۷٤۷ ع نه تر ۱۸۱۸ ع کاله پوری په افغانستان کی واکمنی درلوده په ۱۸۱۸ ع کله چی وزیر فتح خان مړشونو دسدوزیو او محمدزیو ترمنځ د تخت په نیولو جګړی رامنځ ته شوی.

دمحمدزیو په کورنی کی دپاینده خیلو کورنی مشهوره ده چی دحاجی جمال خان نه پیل کیږی. حاجی جمال خان دنادرشاه افشار په پوځ کی سردارو. کله چی نادرشاه افشارله منځه لاړنو دافغانستان دتخت د ترلاسه کولوله پاره دی دیر امید وار او حقیقت هم دادی چی دسدوزود حکومت په زمانه کی د حکومت په چاروکی ده ډیرلاس درلود.

---

(۱) پټه خزانه، دکابل چاپ -۱۳۵٦ کال-۱۲ مخ.

دمحمد زود حکومت مؤسس او بنسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چی په (امیر کبیر) سره هم شهرت لری او د سردار پاینده خان کشرزوی دی .

دافغانستان حکومت ددوست محمد خان په کورنی کی د۱۹۲۹ع کاله پوری دوام وکړ اودویم ځل دسقاود زوی تر ماتی وروسته په ۱۹۲۹ ع کال کی هغه وخت پیل کیږی چی نادر خان د چارووا کی په لاس کی نیسی .

تر نادرخان وروسته دهغه زوی محمد ظاهرشاه او په هغه پسی محمد داود دحکومت کړی دی چی د ۱۹۷۸ ع کال په اپریل کی ددغی کورنی سلطه له مینځه لاړه .

محمدزی دافغانستان په بیلابیلو برخو په تیره بیا په کابل، کندهار، هلمند، هرات او ننگرهار کی استوگنه لری. دوی ته عوام خلک سرداران هم وایی .

د دوی داستوگنی ځایونه :

لکه چی دمخه موورېل دوی دافغانستان په بیلابیلو ولایتونو کی اوسیږی چی دلته په هر ولایت کی ددوی داستوگنی ځایونه ښودل شوی دی او هغه دادی :.

۱ــ دکندهار په ولایت کی :

دکندهار په ولایت کی دوی دکندهار په مرکز دمیوند، پنجوایی، ارغنداب، اوغستان او معروف په اولسوالیو کی استوگنه لری چی دکندهار په ولایت کی ددوی ټول شمیر (۳۲۳۸۷) تنوته رسیږی (۱)

۲ــ دننگرهار په ولایت کی :

دننگرهار په ولایت کی دوی دننگرهار په مرکز دجلال آباد په ښار دکامی، سره رود اوخوگیانیو په اولسوالیو اودبهسودو په علاقه داری کی استوگنه لری.

دننگرهار په ولایت کی د دوی شمیرد (۹۴۵۰) تنو په شا اوخوا کی ښودل شوی دی (۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور - ۹۱-۹۲ مخونه.

(۲) نوموړی اثر ۲۷-۲۸ مخونه.

۳- دهلمند په ولایت کې:

دهلمند په ولایت کې دوی دهلمند په مرکز او دنهر سراج او ناد علی په اولسوا لیو کې استوګنه لري او شمیریې په نوموړي و لایت کې (۵۰۱۶) تنه ښو دل شوی دی (۱)

٤- دهرات په ولایت کې:

په هرات کې د دوی اکثریت د اوبه په اولسوالي کې استو ګنه لري .چې د دوی شمیر(۹۸٤) تنو ته رسیږي .

۵- دار زګان په ولایت کې :

دا رز ګان د ولایت په مرکز کې تقریباً (۲۰۰) تنه محمد زیان میشته دي . همدا را ز یو شمیر محمد زی د کابل او لغما ن پـه ولایتو نو کـې هم استو ګنه لري . د دوی یو شمیر کـور نی دپاکستان او هند وستا ن په بیلا بیلو برخو په تیره بیا د هند په پنجاب او هم د د یره دون په ښار کې چې دهند دا ترا پرا دیش په ایا لت کې وا قع دی ا ستوګنه لر ی . په ټو ل افغا نستان کې د د وی مجموعي شمیر د (۵۰۰۰۰) تنو په شا او خو ا کې ښو دل شو ی دی .

مرو ت

جوته ده چې د دغه قو م لوی نیکه دنوحانی یا لوانی زوی او دسیانی ابن لود ی لمسی دی . لوا نی دوی میرمنی در لـودې یـوه یې تو ر ی نـومیده چې د پنځو زامنو مور وه د ویمه یـې شیری نومیده چـې د هغې نه د مر وتو د قوم لو ی نیکه زو کړی دی او د د غـه قـو م نـو م د ده پـه نو م یعنی مر وت سره مشهو ر شوی دی (۲)

مروت په سپینو لو انیو سره هم شهرت لري په پیل کې دوی د کټواز په سیمه

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور (۹۱) مخ

(۲) حیات افغانی ـ۸۵ ۵ مخ .

کی چی اوس د سلیمان خیلو غلجیو په لاس کی دی استوګنه درلوده. که څه هم د دوی اصلی ټاټوبی کټواز و، خو د ګرمی په موسم کی به یی د کوچیانو په څیر خپل اکثره مالونه د وانه په غره کی څرول. دوی به یوازی د کټواز په سهیلی برخه کی په کرکیله بوخت وو چی هلته تراوسه هم د یوی وړی سیمی څخه د مرو-تو په نامه سره مشهوره ده. دوی اوس د بنو د ضلعی د لکی مروت په تحصیل کی اوسیږی او همداراز ډیری یی په پنیاله او د ټانک د تحصیل په شاوخوا کی د بنو په ضلعه کی استوګنه لری. په ۱۹۶۱ کال کی د لکی مروت د تحصیل د خلکو شمیر چی مطلق اکثریت یی مروت دی (۱۴۸۴۴۹) تنو ته رسیده.

د کټواز له سیمی نه د مروتو د لیږدیدو علتونه:

د کټواز له سیمی نه د مروتو د تللو په باب داسی ویل کیږی چی په هغه وخت کی چی د غلجیو د ستری قبیلی د سلیمانخیلو د ښاخ د سلطان خیلو د شانګی لوی ملک آزاد خان ښځه چی وسیلی نومیده د ده د یوه مریی له خوا وتښتول شوه او د مروتو قبیلی ته په ننواتی لاړ نو غلجیو لښکر ترتیب او هلته یی ولیږداو خپل مجرمان یی له دوی نه وغوښتل ولی مروتو د پښتنی ننګ له مخی دغه پناه اخیستونکی دوی ته ور نه کړ د دغه دښمنی په سبب د غلجیو ټولی ښاخونه لکه تره کی، اندړ او نور د سلیمانخیلو په ننګ د مروتو، د دولت خیلو او بیا خیلو سره د جنګ له پاره ملا وتړله او د مروتو اکثره خلک ووژل شول او غلجیانو بریالیتوب تر لاسه کړ له همدی کبله مروت مجبور شول چی د کټواز سیمه پریږدی او د دامان خواته یی په لیږدیدلو پیل وکړ.

په هغه وخت کی د دیره اسماعیل خان د ضلعی د دامان په سیمه کی بلوڅانو استوګنه درلوده او د ټانک په سیمه کی هم پرانګیان میشته وو چی په هغوی باندی دلوانیو له خوا یرغل شوی و او پر هغه ځای باندی یی خپله قبضه ټینګه کړی وه. د لومړی ویش په وخت کی د مروتو قبیلی ته هم څلورمه برخه ورکړل شوه چی تر یوی مودی پوری یی دغه ځای په لاس کی و او د ګرمی په موسم کی به د وانه د

ځمره ختیځی برخی‌ته تللی اودیځنی په موسم کی به بیرته تا نلك ته راتلل تر څو چی ددوی اومسیدو ترمنځ د ښځودیت له کبله شخړی رامنځ ته شوی. څرنګه چی وزیر ددوی د تګ را تګ په یور تنیو او ښکتنیولاروباندی پراته وونو دد ښمنی له کبله غرونوته ددوی تګ راتګ بیخی وترل شو په همدی وخت کی دتانګ دسیمی دلانجوله‌کبله دلوانی داولادی‌ترمینځ دښمنی رامینځ ته شوه دو لت خیلو قدرت وموند اوتریوی جګړی وروسته یی مروت له تانګ نه وایستل.

اودغه قبیله‌دبین ددری‌نه‌نیولی‌دپیزو ددری‌پوری په غرنیو سیموکی میشته شول.

په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمو دنیولو په منظور یرغل وکړاو تا نګ یی‌ونیو خو کتی خیلو دګنډ اپور له قبیلی نه‌مرسته وغوښته او دوی یی بیرته په شاتمبولو تـه مجبور کړل چی ددغه ځای دتسمیی وجه هم دمروتو له نوم څخه اخیستل شوی.

ددوی ملك تقریباً پنځه دیرش مربع میله دی چی له بنو څخه ترمه کړوا او د سلیمان غرونو څخه دهغو تیټوغروتر سلسلی پوری‌رسیږی‌چی لارګی (Largee) له اباسین څخه بیلوی، خواوسیدونکی یی خواره واره دی.

دمروتو بڼی، ځیری اوعادتونـه:

مروت‌غښتلی، لوړغنم رنګه، پراخه تنډی، ګردی‌ځیری‌اوبادامی سترګی لری اوپیاوړی خلك دی دوی؛ زیارګالونـکی، متحمل، صابر، قانع اوبااستعداده‌دی.

دمروتوسپاره توره، ډال اولیندی استعمالوی. خو پـلی یی توری، سپر ونه، غشی اولیندی استعما لوی.

مروتو په پخوازمانو کی په پوونده ډول ژوند کاوه اوسوداګری به یی‌هم کوله خو کله چی په دی سیمه کی میشته شول یوازی دځمکی په چا رواو کروند ګری بوخت اوپه خپل کسب کی ډیرزیارګالونکی دی‌اوآن تـردی چی دکلی‌ملکان‌یی هم په خپله دیوی اوکر کیلی چاری په خپله سرته ر سوی:

که څه هم دمروتوپه سیمه کی دخوراك له پاره غله پریمانه ده، خودځیناك د اوبوله پاره دهغو کلیو نه‌پرته‌چی‌د کمیله، کورمی یادلنګردرودونو په غاره موقعیت

لری په پاتی مروتو کی داوبو تنگسه ډیره ده . دځینو کلیو خلک دلس یا یوولس میله تر واټن وروسته دګمیله داوبو دراوړلو له پاره راځی او ددوی داوبو راوړل د ښځو په غاړه دی چی ددی کار له پاره دخرو نه استفاده کوی .

خوراك یی :

مروت په اوړی کی دغنمو ډوډی او په ژمی کی دباجری ډوډی استعمالوی .

هغه متوسط او غریب خلک چی په سیمه کی یی نخود کرل کیږی نو دغنمو داوړو سره دنخودو نیمایی برخه اوړه هم یو ځای کوی او ډوډی تر ینه پخوی .

دوی دسیمی پیداوار ددوی له خوراك څخه ز یاتیږی ، که څه هم ددوی ورځنی خوراك ساده دی خو په میلمه پالنه کی دخپلی دوسی سره سم کوښښ کوی .

میلمه پالنه :

که چیری په مروتو کی کوم قدر من سړی میلمه شی نو د هغه له پاره پسه حلالوی او دغنمو نازك چپاتی په یو ډول ډبرینی تبی باندی پخوی چی دمروتو ښځی ددغو نازکو چپاتیو په پخولو کی ډیری مشهوری دی . که چیری د میلمنو شمیر لږ وی او څوك دپسه د حلالولو قدرت ونه لری نو میلمنو ته یو یا څو کورنی چرګان حلالوی . دوی د کاسو پر ځای دیو ډول لویو ښانګونو نه استفاده کوی چی ده رښانګ نه ګرد چاپیره اته کسه کښینی او ښوروا یا وریجی خوری .

دوی دقدرمنو میلمنونه پاره د پورتنیو خوړونه پرته ډیر ښه پولاو او غوښه پخوی په خوږو خوړو کی دحلوانه پرته دګوړو بی استعمال هم زیات دی. دګوړو بی ترکیب او دجوړولو طریقه داده چی د ګوړ ی شربت ته ډیر جوش ور کوی او ترپخیدو وروسته یی په ښانګ کی اچوی او دهغه په مینځ کی دپسه دلم غوړی چی داوسپنی په ارکاره کی دژیړو غوړیو په شان ګرم شوی وی او دپاسه پری نازکی ډوډی میده کوی. هغه میلمه چی عام او دکوم بل ملک نه راغلی وی او هغوی یی ونه پیژنی او دمسافر په ډول کلی ته راشی نو دکلی داوسیدونکو ته یوتن په حجرو مات کی غږ کوی چی نن زموږ کلی ته د مو مره میلمانه راغلی دی بیا نو

ددغه ځای داوسیدونکو نه یو تن یا دوه تنه میلمانه په خپلو منځو کې سره ویشي او له خپلو کورونو نه ورته ډوډۍ راوړي. لنډه دا چې د میلمه قدر کوي او وږی تر ینه نه ځي.

د مروتو کلي او د استوګنې ځایونه:

په پخوا زمانو کې چې د اخلکو دایمي استوګنځي نه درلود نو اکثرو به په کیږدیو کې ژوند کاوه. اوس په دوی کې د کیږدیو رواج نشته. خلک په ټولو کلیو کې د خپلې استوګنې له پاره د مزرو څپري جوړوي او د دوی دا خبره سمه ده چې دا وبو د نشتوالي په سبب د څپرو نه پرته د بل ډول ودانیو جوړول ګران کار دی. د دوی د اصلي کلیو نه پرته د خپلو لیري لیري ځمکو د ځارنې او د اوښانو او نورو څارویو د څرولو له پاره په څر ځایو نو کې یا هغه ځای ته نږدې بانډې جوړې جوړوي. مالداران او کروندګري د ضرورت له مخې دوه کورونه جوړوي یو یې په اصلي سیمه کې دویم په بانډو کې. د دوی اصلي کلو ته میله وایي چې مقصد یې مینه ده.

پوښاک یې:

د دوی پوښاک عموماً داسې دی چې کوچنۍ پګړۍ په سر کوي او پراخ او اوږده کمیسونه چې تر پونډیو پورې یې رسیږي اغوندي همدارازد پرتوګ پر ځای په دوی کې د نیلي یا سپین لنګ رواج ډیر دی، خو ملکان د لونګ په ځای پراخه پرتوګونه اغوندي. د دوی ځینې خلک د خپلو سرونو نه دستمالونه هم تاوه وي.

بزګران او غریب خلک د دغو توکرانو پر ځای د پسونو یا د اوښانو له وړیو نه یو ډول توکران جوړوي چې له نیمایي نه یې لونګ او له نیمایې نه یې یو ډول کمیسونه جوړوي چې ګریوانو نه یې څاک داره وي او لستوڼي نه لري.

د مروتو ښځې اکثره سره تور یا نیلي توکران په سر وي او اوږده چین داره کمیسونه چې اکثره سره یا تور رنګونه لري اغوندي. همداراز دوی یو ډول د بل رنګه توکر چې سپینې لیکې لري او پاسنۍ برخه یې پراخه او پایڅې یې پلنې وي اغوندي. د پیغلو نجونو کمیسونه یې چین لرونکي نه دي.

د لواني د زوي مروت د نسب شجره

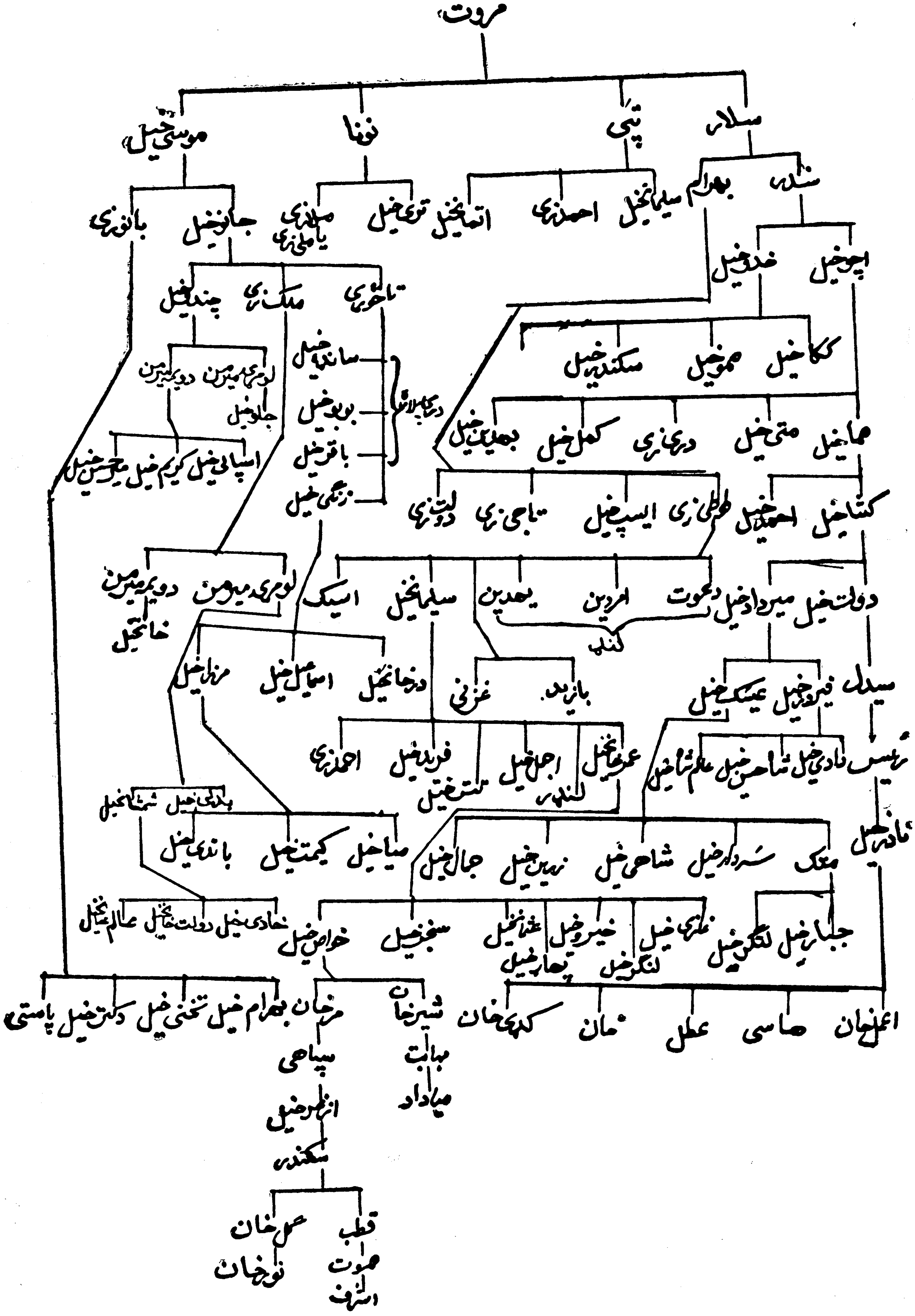

مسعود (مسید)

دغه قبیله په کرلانیو پښتنو کی یوه مشهوره او جنگیا لی قبیله ده. که چیری دنسب شجره یی په غور سره وگورو نوځرگنده به شی چی د وزیرلومړنی زوی خدری دری زامن درلودل چی موسی، محمود او مبارك نومیدل. چی موسی یی په درویش سره مشهور ودمحمود زوی مسعود نومیده چی او لا دی ته یی مسید وز یرهم وا یی (۱).

لویدیځ او جنوب ته یی احمد زی وزیر، شمال ته یی اتمانزی وزیراو د ختیځ خواته دبیټنی قبیلی سره پوله لری .

ددوی سیمه دجنوبی وزیرستان دایجنسی پوری مربوطه ده او دافغانستان سره کوم گډ سرحد نه لری (۲).

ددغی قبیلی اصلی ځای دبرمل غر و چی دسلیمان غره یو ښاخ گڼل کیږی او هغه وخت چی ددغی قبیلی په شمیر کی زیا توالی راغی نو په دغه وخت کی ددغی قبیلی خلکو دخپل اتحاد په زور په خپلو گاونډیو باندی غالب او په خپریدو یی پیل وکړ او تر ټولو دمخه دسلیمان دغر نیو سیمو نه شوال او دهغه شاا وخوا سیمی ددغی قبیلی لاس ته ورغلی چی هلته دمخه شیتك او نور آبا د وو په هغه وخت کی داور مړو قبیله چی په کانی گرم او نورو نږدی سیمو کی میشته وه اکثراً لوگړ او نورو سیمو ته لاړل او ددوی دیراز شمیر په دغه ځای کی پاتی شول . په دغه وخت کی وزیر او مسید وته موقع په لاس ورغله او په هغوی یی یرغل وکړاو په لومړی حمله کی یی دبدر او شهیر سیمی ونیولی او په کانی گرام کی هغو اورمړو چی ددوی سره مقابله وکړه دمسید وله خوا یی ما تی وخوړه. ورو سته یی د بیټنیو قبیله هم د ټا کئد دری او د هغه شا وخوا غرنیو سیمو له یی و ایستله او پخپله یی

---

(۱) حیات افغانی ـ ۵۵۰ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایا لت پښتونستان ـ ۱۱٦ مخ .

په غرڅایونو باندې قبضه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهاټ دضلعې نه نیولې ددیره اسماعیل‌خان ترډرې پورې غزیدلې ده اودسیمې اوږد والی یې (۱٤۰) میله دی (۱)

مسید په دریو عمده ټبرو ویشل شوی دی چې علي زی ، شمن خیل او بهلول زی دی چې هره یوه ټبر یې په نورو ډیرو خیلونو باندې ویشله شوی ده (۲) .

یوانګریز مورخ په خپل مشهوراثروزیرستان کې د مسیدو(مسعودو) پـه باب داسې لیکلي دي :

«مسید په وزیرو کې خوراپیاوړی اوجنګیالي خلک دي. دوی متحمل او سخت سري دي، ښه مسلح او ډیر بې نیازه دي، ځکه چې ددوی احتیاجات دومره طبیعي دي چې د هغوی په نشت کې لاهم دوی ته ځـه زیات تکلیف اوضررنه رسیږي اودهیـڅ رازموا نعو پروانه کوي . دخپل کوچني ټوپک په استعمال کې عجـیب مهارت لري اوپه دې کې خورا ماهردي چې د خپل دښمن له جزوي اووړوکې سهوې څخه ډیره لویه استفاده وکړي . که دښمن په شمیر په وخت اویامدافعه کې ازڅه ضعف یاسهوه وکړ ه دمسیدو اووزیرو له خوا به درنه جزاورمومي اوله داسې پیښوڅخه دوی خورا ښه استفاده کولای شي. په جنګ کې دومره داوضاعومراقب اومواظب وي چې هیڅوک یې محاصره کولای نه شي اونـه یـې دښمن تـرـر اوږخ تیریدلای شي. دوی په عقبي خطوطواوکوچنیو پارټیو باندې په حمله کې خورا بې نظیره ماهران دي اوپه جګړه کې دنوروقبایلو په شان خورا ډیره طبیعي حوصله اوصبرلري او دهرډول مشکلاتواوموانعوسره دومره په صبراوحوصله مجادلـه کوي چې د ډیرتعجب اوحیرانتیاموجب ګرځي، په یوه ګړۍ کې ارامه خوبه بله ګړۍ یې بیاتوپک په اوږوبهترین جګړن شي . په جګړه کې ډیر کسان بې وسلې له وسله لرونکوسره درومي اود توري او یادلاس جګړه که ضرورت ورته پیښ شي کوي یې(۳)»

---

(۱) حیات افغاني -۵۰۲ مخ .

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان (۱۱٦) مخ .

(۳) پښتونستان -۲٤٦ مخ .

٠دمسیدوروا جونه، خوراك، نرخونه او تري کټ مټ دوزیرو په شان دي.

غنم، اوربشي، جوار، شولي، مي، باجري، زدن او پتا تې یې مشهور حاصلات شمیرل کیږي.

دجنوبي وزیرستان هوا په ژمي سړه او په اوړي توده ده، خو څرنګه چې په عمومي ډول غزني سیمه ده نو هوا یې معتدله ده.

دمسیدو مشهور کلي دادي:

مکین، خیسور، دره، نیدون، کانی ګرام، بدر، خلویښتي، شکتوي، وانه، دشر کي سیمه، شهر نه، شم، رزملك، شکي، شوال او نور (۱)

مشهور سیندونه دګومل، تا نـلك زوم، خیسور، شکتوي، سپلي تـوي، وانه تـوي، شوزه، شنګي او شاهوردي (۲)

مسید ښکلي، زړور او جنګیالي خلك دي. سرو یلیم بارتن د دوي دجنګیا لیو میرونـو شمیر (۱۸۰۰۰) زره تنه ښودلي دي. (۳)

د دغي قبـیلـي شمیر د ۱۹٦۱ کـال د احصائیـي لـه مخي (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودل شوي دي (٤).

دمسیدو خیلو نو شجره دراتـلو نـکي مخ په جدول کي وګورئ:

---

(۱) پښتونستان-۲۱٤ مخ.

(۲) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۲۵ مخ.

(۳) پښتونستان-۲٤ مخ.

(٤) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان-۱۱٦ مخ.

مسعود یامسید

- **بهلول زی**
  - ایمل خیل
  - عبدلی
  - باند خیل
  - ملک شی
  - شینکی
  - نظر خیل
  - نالو خیل
  - درمت خیل
  - ګیګا خیل
  - هیبت خیل
  - جلال خیل
  - ګیګا دری
  - امر خیل
  - امری
- **شمن خیل**
  - خالی خیل
  - چار خیل
  - بودین زی
  - ګالی شی
- **علی زی**
  - شمی خیل
  - سلطانی
  - بیتوی
  - خونی خیل
  - بی بی زی
  - استوی
  - بارمی
  - منزی
  - پاتی خیل
  - شامیری
  - کانجیری
  - دراکی
  - سلیمی خیل
  - ګور خیل
  - مل خیل
  - بیچی خیل
  - خونخیل
  - بهادر خیل
  - ګاروړی
  - ګډی خیل
  - ملک دینی
  - پریدی
  - بروتی خیل
  - کی خیل
  - دری پلوری (پلاری)
  - لنګر خیل
  - نوریرګی

(۱)

---

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتو نستان: ۱۱۷ - ۱۱۸ مخونه.

مشوانی

مشوانی په‌اصل کی هر هښتی پښتانه‌دی، خودوی کله ځانونه سیدان بو لی او کله‌یی‌هم په‌کاکړوورګډوی. ددوی اکثره په‌خوا ره ار ه د و ل ژو نـد کوی.

ددوی یوشمیرپه برکونړکی استوګنه لری چی دساپیودکـلـتورا وعنعنا تو تـر اغیزه لاندی راغلی دی اودکونړپه ناری، دانګام اواسمارکی استوګنه‌لری.

دکونړپه ولایت کی ددوی شمیر ۱۰۱٤۷ تنه‌ښودل شوی دی. همدارازیـو شمیر مشوانی دننګرهار ولایت په‌بتی‌کوټ کی‌هم‌استوګنه لری چی ددوی‌شمیر ۲۳۸۵ تنه ښودل شوی دی (۱)

حیات افغانی لیکی: «ددوی ځلورسوه کورنی په‌کوهدامن کی چی‌دکا بـل نـه پنځه ویشت میله شمال خواته موقعیت‌لری‌استوګن دی. دکوهدامن مشوانی په کرکیله‌اوځیـنی یی پـه سوداګـری بـوخـت دی اوهـمدارازدوی دخپلواوښانو په‌ذریعه تجارتی مالونه ان تربخاراپوری انتقالـوی اودوی دهوساژونـد خښتنا ن دی. ددوی څوکوره په‌کندهارکی هم میشته دی. دګندګرپه شما لی برخه یعنی دهزاره ضلعی په‌سری‌کوټ کی‌هم مشوانی اوسیږی، خوددی پته نشته چی‌کلـه هلته تللی دی. پښتانه‌دمشوانی قبیله دستانه اوپیرانوپه نامـه بولی. دوی د نـیک چلند خاوند اندی په‌تیره بیاددغی قبیلی دلودین ځانګ، چی د غلجیوپه ملک کی په متفرق دول سره‌ژوندکوی (۲) پته‌دی پاتی نه‌وی چی یوشمیرمشوانی د هند په ځینو برخوکی هم شته.

دمشوانیو په هکله دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت په‌کتاب کی داسی راغلی دی: «دمشوانیواکثریت‌دد یراوجندول په سیموکی میشته دی. لومړی ددوی ځینوخیلو نود څرځایونوپه ه څه‌خپلی‌رمی د (ښشی کندو) له‌لاری له‌دانګام نه‌شمالی

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ـ ۲۰مخ.

(۲) حیات افغانی ـ ۶۳۲مخ.

غرونوته راوستلي . يوسلواو پنځوس کاله پخوا د دري په ختيځ او شمالي غرونو کي دغرڅايونو شاوخوا يي باندي جوړي کړي. د پسرلي د پيل نه دمخي تر پايه په هغوی په باندونو کي اوسيدل او بيا به د رمو سره د ځنګلونو د روته ښکته کيدل. سل کاله مخکي دمشوانيو ځينو خيلونو خپلي رمي په پاي کي د ځنګل پرځای قاسم اوزوړبراول ته راښکته کړي. په دې وخت کي د غه دواړه کلي نه وو، بلکي لومړي ځينو شپنو دلته کورونه جوړ کړل او په ژمي کي به په کرونو کي اوسيدل وروسته يي د کورونو شاوخوا نا آبادي ځمکي آبادي کړي. کارينو نه (ميني) يي جوړي کړلي او تقريباً د لسو کلونو په دوران کي څو کورونه په کليو بدل شول. د سلو کالو را هيسي دوی د شمالي غرونو په لمنو کي په شاړو ځمکو کي باندي جوړولي چي اوس د قاسم خان اوزوړبراول برسيره د مشوانيو کورونه او کلي دغره په لمنو کي د دري ترخوا لي اسمار ته نژدي رارسيدلي دي.

مشواني د ځينو کورونو نه پرته په عمومي توګه نا داره او لس دي ځيني شتمني کورني د ځمکو سره يو ځای مالداري، تجارت او مامور يتونه لري. د دوی د نا دا رو اکثريت ځيني خلک د سالارزو او ماموند وشپانه او بزګر دي. ځيني د غنمو او وربشو کرلونه وروسته د ميزان په مياشت کي د کار او غريبي له پاره ځنګلونه، باجوړ او د کونړ ولايت مختلفو سيمو ته ځي دلته دوی د جوماتو تو دلرګيانه (دژمي په سړو کي اولس دجوماتو د تود وله پاره لرګي (جمع لرګيانه) نيسي. لرګي له غره څخه لرګي را وړي او د کلي خلک ورته د مياشتي د ير ش منه غله او د اوسيدو کوته ور کوی.)

او يا په کلي کي همسايه کيږي .همسايه مشواني په کلي کي د اوسيدو کوټه پيدا کوی. د دوی نارينه د غرونو څخه لرګي راوړي چي يوګيډي (د شا بار) په يوه من جوارو او ياد هغه معادل په خلو يښت افغانيو خرڅوی. د نورو قبيلو په تناسب په مشوانيو کي د ليږديدنې عمليه ډيره ده. د دوی نيستمن خلک د مني په پای کي د کورو

لږ سامان او دخوړلو مواد په خروبارو ښځې اوناریه یوځای دجنډول، باجوړ
او کونړ په لور روان وی دپسرلی په میاشت کی بیرته دری ته راستنیږی (۱)

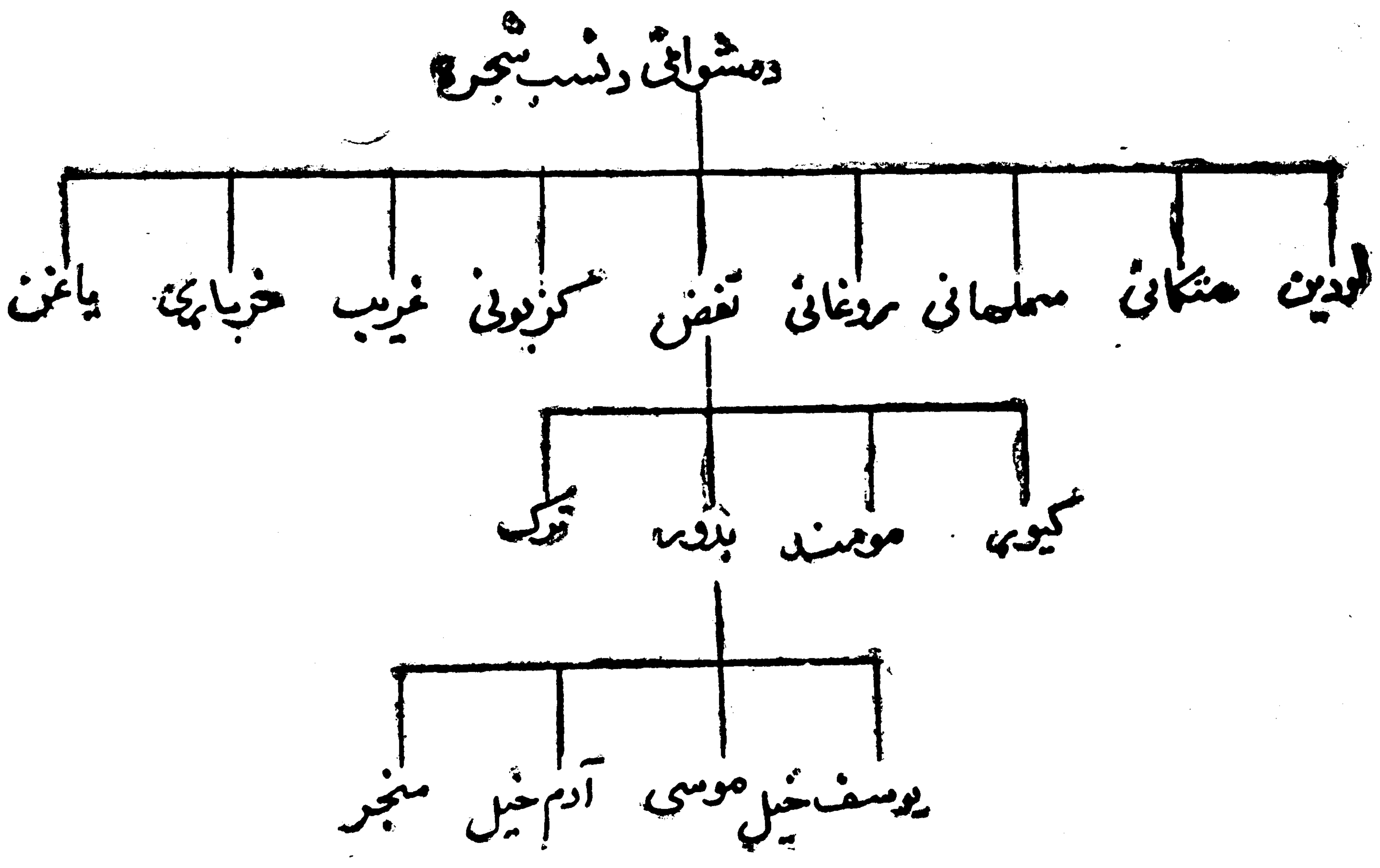

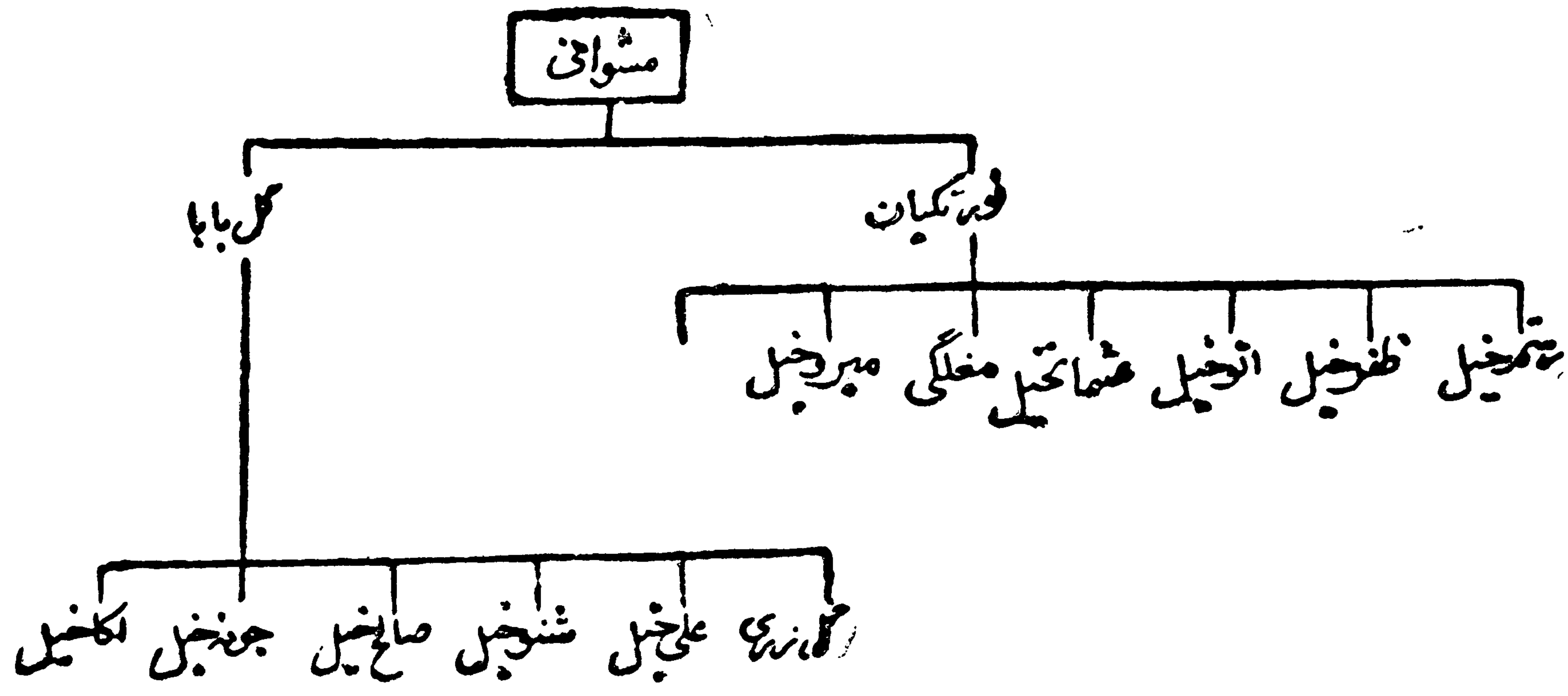

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت ـ ۲۲۶ ـ ۲۲۷ مخونه.

مشانی

دغه قوم هم دنیازی دنسل څخه شمیرل کیږی . ددوی داوی نیکه نوم موسی ابن خاکوابن نیازی وچی دموسی نوم د ډیر استعمال په وجه په عام وخلکو کی په موشیانی یامشانی سره مشهورشو. د دغه قوم خلک لومړی دسرهنګو د قـوم سره دسند ددریاب په ختیځ غاره کی میشته شوی دی لکه چی اوس هم دداو دخیلومشانیو مناخ په داود خیل نومی ځای کی او دموندی مناخ په تیتی کیچی په میانوالی کی موقعیت لری میشته دی. پاتی مشانی دسند ددریاب لویدیځی برخی ته راغلل او میشته شول (۱) مشانی دمروتو او عیسی خیلو په دښمنی کی دمروتـو مـلګری وو. داطـایفه اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لری (۲)

مشانی لویدیځ ته د ختیکو تر غوره پوری قبضه لری .ددوی د هغـو ځمکـو نه پرته چی دسیند په غاره پرتی دی نوری ځمکی یی ښی نه دی خو د بندونو او ها رانی ویالو په ذریعه دللمی ځمکو غنم او باجری ښه حاصل ور کوی .

ددی قبیلی خلک اکثره کینه کښی او کورنی دښمنی پکی ډیری دی. داو دخیل په یوه ګوندی کی او شادی خیلو په بله ګوندی کی دی چی ددواړو ګوند یو تر منځ سخته دښمنی موجوده ده.

---

(۱) حیات افغانی ۵۹۹ مخ .

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼا کی دپیښور چاپ : ۱۹٦٤ کال ۱۳۵۵ مخ .

دمشانی ابن خاکو ابن نیازی دنسب شجره

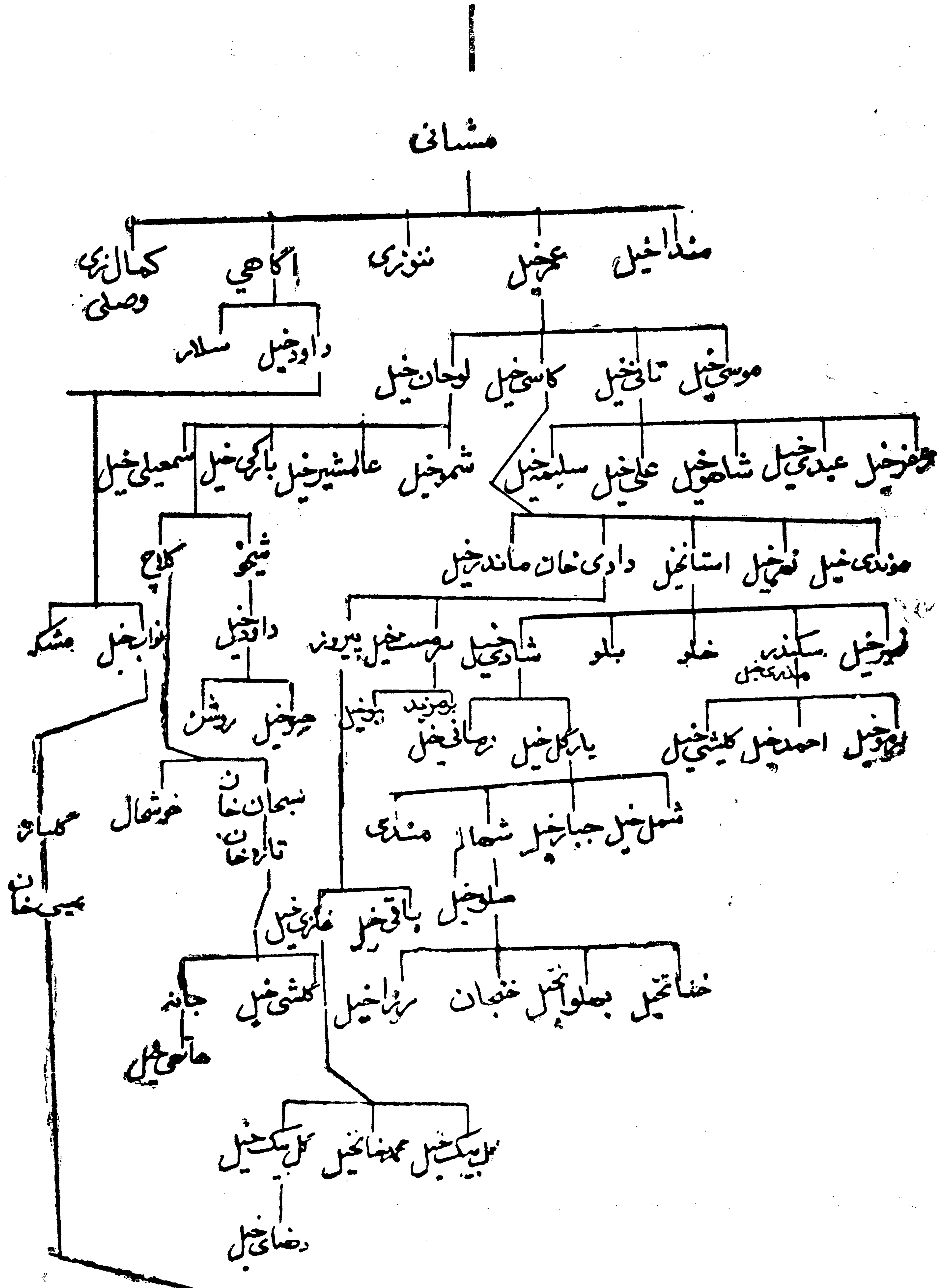

معروف خیل

دوی غلجي پښتانه او د احمدزیو دقبیلي یوه څانګه شمیرله کیږي. دوی دننګرهار ولایت د غلزي حصارک اوسره رود په اولسوالیو کی استوګنه لري؛ په غلزایي حصارک کی د دوی شمیر ۳۳۰۰ اودننګرهار دسره رودپه اولسوالي کی ددوی شمیر ۹٤۱۸ تنه ښودل شوی دی چي زیاتره یي دبالاباغ دسیمي په شاوخوا کی ژوند کوي د معروف خیلو څانګي په لاندي ډول دي:

بادین خیل، شکرخیل، محمدخیل، عبدالرحمن خیل او سرکي خیل.

په غلزایي حصارک کی معروف خیل په لاندنیو کلیو کی میشته دي: یاغی بند، علم کټ، محمدی، ناصرخیل، کلاله، تری، انګورتاك، بهاولی، راغه، جوکان، لاجیګر، سیاب علیا، دوبی او محمد کلا کی.

مقبل

دوی د کرلاني پښتنو په ټولنیز ګروپ کی شامل دي. سهیل ته یي څاځي میدان او سبری، لویدیځ ته یي دمنګلو قبیله، شمال ته یي خوګیاني، شمال ختیځ ته یي څاځي او ختیځ ته یي د دیورند د کرښي سره پوله لري چي دسرحد نه پوري خوا په ستر غوزك، میته، سنګر او کمکي غوزك کی هم مقبل استوګنه لري او د سرحد په دننه کی مقبلو سره قبیلوي اړیکي لري.

هغه مقبل چي د افغانستان په دننه کی ژوند کوي ټول دپتان په اولسوالي کی په دوو درو کی چي دوځ زیګار او لوند زیګار په نامه یادیږي استوګنه لري چي په دغه سیمه کی ددوی شمیر(۱۰٤٦٤) تنو ته رسیږي. دپتان په اولسوالي کی دمقبلو نه پرته منګل او څاځي هم استوګنه لري (۱)

ددوی یو څو کورني دخوست او لکن په سیمه کی هم دهمسایه په ډول ژوند کوي(۲)

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور، ۵۷ مخ.
(۲) حیات افغانی - ٦۲ مخ.

دوی اکثره خلک دکرنی، مالداری‌او سوداګری له‌لاری خپله ګوزاره کوی .
دغه خلک لرګی‌او چار تراش هم خرڅوی .

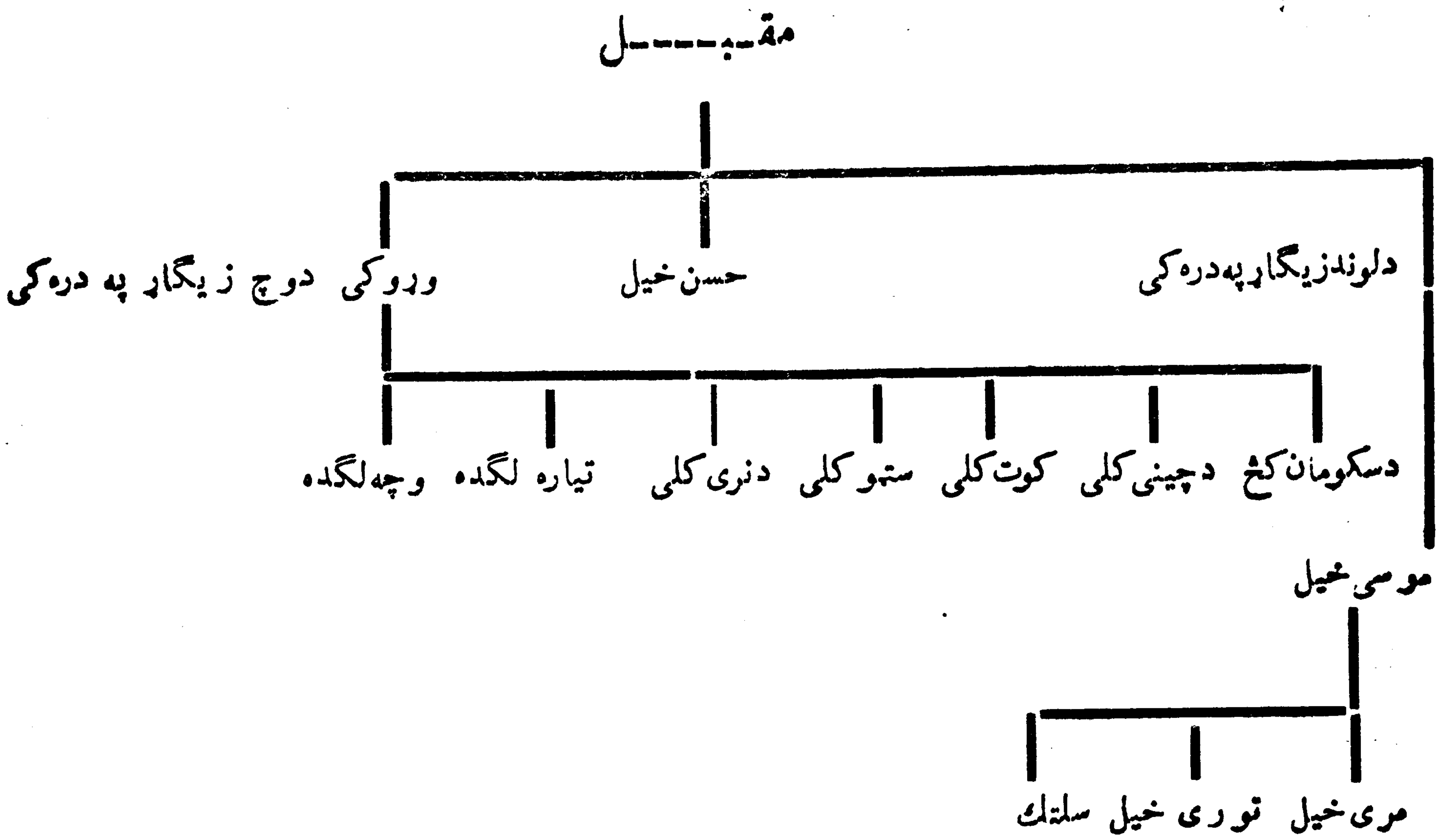

ملا خیل

ملاخیل غلجی پښتانه‌او کثره یی کوچیان دی‌چی‌په‌لاندنیوا تو بناخو نو و یشل شوی‌دی : شاران، پیره‌خیل، عثمان‌خیل، قادر خیل، خواګاخیل، شاهراد خیل، خواجه خیل او الیس خیل . د دوی زیات شمیر دغزنی په اجرستا ن کی‌استوګنه لری‌چی‌شمیر یی (۱۵۹۹۶) تنوته‌رسیږی. څرنګه‌چی‌دوی کوچیان دی نو د یوی متمدنی قبیلی بڼه نه لری (۱) داجرستان دملاخیلو څانګی په لاندی دول دی :

۱ - لنګرخیل
۲ - ادن خیل
۳ - عباس خیل
۴ - خوزه خیل
۵ - رضا خیل
۶ - سید خیل
۷ - عثمان خیل
۸ - قلندرخیل
۹ - پیروخیل
۱۰ - چکمك

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل و لایات سرحدی کشور ۸۴مخ .

ملکزی

دوی خلجي پښتانه دي، خوشمیر یې چندان ډیر نه دی. ددوی بوشمیر د ننګرهار دګوزکو نړیه اولسوالي کې استوګنه لري، خوشمیر یې بیخي لږ دی او بوا زی په دغه ولایت کې یې شمیر د ۲۰۰ تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی (۱)

ملاګوري

دوی سړبني پښتانه او دمومندو د ستري قبیلې پورې اړه لري. دغه ښاخ په څلورو څانګو ویشل شوی دی په دې ډول چې: پهارخیل، تارخیل، احمدخیل او دولت خیل. ددوی په باب ځینې اختلافونه موجود دي. ځینې وایي چې د دغه ښاخ لوی نیکه په وصلي توګه د مومندو پر قبیله ورګډ یږي او دویم روایت دادی چې ددې ښاخ اصلي مورث (لوی نیکه) هم دمومندو له قبیلې څخه و. داسې روایت دی چې یو ورځ څو تنه مومند د لاروهني له پاره یو ځای ته لاړل او کله چې یې دغه عمل ترسره کاوه یو تن ملا هم چې ددوی سره ملګری و له هغوی نه لیري او جلاو دریدا او دوی ته یې په کتلو پیل وکړ دغلو له ډلې نه یوه سړي په پښتو ژبه وویل چې ملاګوري چې دهغې وروسته یې په هغه باندې دملاګوري نوم کیښود او دغه اصطلاح د نوموړي ښاخ دتسمیې وجه شوه. که څه هم د دغه روایت په ر ښتینوالي کې شک موجود دی خو اوس دغه خلک د غرنیو مومندو سره یو ځای دهغو سره په غم او ښادۍ کې شریک دي. ددغه ښاخ اکثره خلک د تاترې په دره کې اوسیږي او دکورنی په چاروبوخت دي :

دحیات افغاني دتاریخ لیکوال محمد حیات خان لیکي: «ددې ښاخ ټول شمیر (۵۰۰) پنځه سوه تنه ښودل شوی دی» (۲)

استاد حمزه شینواري دپښتانه دکتاب په لومړي ټوک کې دملاګورو په باب

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ۸۲ مخ .

(۲) حیات افغانی ۳۵۲ مخ .

داسې لیکي: «ملا ګوري دژبې، لهجې او کړووړو په لحاظ د مومندو دسترقام سره تعلق لري او دپراخې سینې خاوندان دي. دوی دکمکي شلمان نه دلمرخاته په لورد دبر غرنه لاندې پراته دي او دتا تري دمشهور غره په لمنو کې استوګنه لري. دسیمو نومونه یې مرداڼند، شهید مینه، لوړه مینه اوژوره مینه دي. دلته د مرمرو د ډبرو یو کان هم شته او ابرك هم پیداکیږي (۱)»

دوی اکثره دسیند په غاړه استوګنه لري اوشمیر یې په اوسني وخت کې د (۸۰۰۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی.

مندړ

که چیرې دنسب شجره په غور سره وګورونو څرګندېږي چې ددغه قبیلې مشر نیکه مندنومیده چې دخښې یا خشي زوی و. منددوه زامن درلودل دیونوم یوسف وچې اولادې ته یې یوسفزي وایي اوبل یې عمر نومیده. عمر یوزوی درلودچې مندړنومید او اولاده یې په مندړو سره شهرت لري.

داسې روایت موجود دی چې دمندړ پلار عمر چې یوډیر بادیانته انسان و هندته سفر وکړ او هلته یې د یوې قریشي ښځې سره خپلوي وکړه چې مندړ یې دهماغې ښځې نه پیداشوی دی. کله چې عمرپه هند کې مړشو نو وروریې یوسف خیر شو اودخپل وروردکونډې او اولادونو دراوستلو له پاره پسې لاړ. نوموړې ښځې ورته وویل چې ته غواړې ماځان ته په نکاح کړې اوزما مال دځان کړې خو زه ژمنه کوم چې بل میړه به نه کوم هماغه وچې یوسف هم قسم وکړچې داکار به نه کوی تردې وروسته یې او موری ښځه او اولادونه وطن ته راوستل کله چې مندړځوان شونویوسف خپله لور ده ته ور کړه. مندړ درې ځامن درلودل چې منور، خضر اوړځړنومیدل منورهم دوه زامن درلودل دیوه نوم عثمان اودبل نوم اتمان و. عثمان هم دوه زامن درلودل یو یې کمال اوبل یې امان نومیدل. د کمال

(۱) پښتانه، لومړی توك داستاد امیرحمزه شینواري مقاله، کابل ۱۳۴۹ کال ۱۸۲ مخ.

اولادی ته کمال زی وایی چی په خپلو کی په دووځانګو و یشل شوی دی : یوه ځانګه یی مشران زی اوبله ځانګه یی کشرانزی دی :

داتمان اولاده هم دوه ښاخه دی په یو ښاخ کی اکازی کناځزی ، اوعلی زی شامل دی. دوی ته اتمان نامه هم وایی او دا باسین په غاړه دمهابن په جنوب کی میشته دی. توربی ، مینی ، کوټه اومرغز ددوی په علاقه کی مشهور کلی دی .

مندړ دمردان په ضلع کی آنترچملی پوری میشته دی. دچملی ختیځ ته اباسین ، او پدیځ ته بی یوسف زی ، شمال ته یی بونیر او سویل ته یی مهابن موقعیت لری. داسیمه دیوی دری په شکل پرته ده . میدان یی کم اوځمکه یی ناهمواره او غرنی ده دامیلی مشهوره جګره هم په ۱۸۶۲ کال په همدی ځای کی پیښه شوی وه . داسیمه دمندړو مرکزدی. همدارازپه صوبی او مردان کی هم د مندړو مختلفی ځانګی استوګنه لری.

دمندړو ښاخونه اوددوی داستوګنی ځایونه:

ابا خیل : اباخیل په ګنده ، زیده ، هند او شاه منصور کی استوګنه لری .

عمرخیل : عمرخیل په کالادره ، صوابی او مانیری کی اوسیږی.

بهزاد خیل : بهزادخیل په کلابټ کی اوسیږی.

خلوخیل : خلوخیل په پنجتاری ، براکی ، توتایی ، باجا او بام خیل کی استوګنه لری

رځړ : داتپه په پنځوځانګو ویشله شوی ده مانی زی ، ملک زی ، اکوزی ، خضرزی او محمودزی (ماموزی) .

مانی زی : مانی زی په داګی ، ترلاندی ، ترکی ، پرمولی او ادینه کی اوسیږی.

ملک زی : ملک زی په یارحسین ، شیوردره او یعقوبی کی .

اکوزی : اکوزی په دوبیانو ، سره چینه او اسماعلیه کی.

خضرزی : خضرزی په شیوه ، کالوخان اوشهره غوندکی .

اومحمـودزي: پهنړۍ کلي، شيخ جانا، اسوتا او نارنجي کې ميشته دي (۱).
مندړ په کړورو کې يوسفزيو ته ورته دي. حيات محمدخان په هغه وخت کې دمندړو شمير (۱٤۰۰۰) تنه ښودلی دی.

مندوخيل

که څيړي دنسب شجره په غور سره وګورو نو څرګنده به شي چې مندوخيل هم په غرغښتو پښتنو ورګډ يږي.

مندوخيل دژوب د وادي په دواړو غاړو ميشته دي چې دژوب سيند دهندوباغ له غره نه پيل او شمال ختيځ خواته غزيدلی دی او دسر ماغی ترڅنګ د ګومل سره يوځای او جنوب خواته يې مخه کړي ده. دژوب دسيند او به اکثره له ځانه سره نور مواد هم لري چې د کرنې او زراعت له پاره ډيرې ګټوري دي. هغه ويالې چې دژوب دسيند نه بيله شوې او ښکته ځي نو يوې ميدانې سيمې ته رسيږي چې هلته غنم او نور دول دول غله کرل کيږي. دغې ويالې په دواړو غاړو دمندوخيلو کلي پراته دي. همدا راز دغه ميدانی سيمه ښه څرځايونه لري او درمو او څارويو دپوولونه هم ورته ګټه اخلي او په پورتني برخه کې يې دپوونده وو ډيرې کيږ دي ترسترګو کيږي. دژوب دوادی شمالي برخه دسيوناداغ دجنوبي حدله غرنيو سيمو سره پوله لري او د ګومل د دری جنوبي غره کې هغه ځای چې د ژوب، بوری او سليمان غره کې په مينځ کې پروت دی دبابړو او هرپيال د ښاخونو څمکې دي او په ختيځه او سهيلي برخه کې يې يوه غير آباده او شاړه سيمه موقعيت لري چې د ايسوت او موسی خيلو ښاخونه خپلې دمې پيايي او ختيځ خواته يې مخامخ د حسن خيلو او باخيلو شيراني وغر موقعيت لري. دژوب ځمکه حاصلخيزه او اکثره د نهرونو په ذريعه خړوبيږي. د مندوخيلو دود، دستور او کسبونه هغو کاکړو ته ورته دي چې ددوی په مينځ کې دي او دهغوی په شان سپين ږيري، ساده او بې آزاره خلک

(۱) پښتانه دتاريخ په رڼاکې -۱۳۲۲ مخ.

دی. دوی هم دکرنی اومالداری په چارو بوخت دی (۱)

مندوزی

دوی په اصل کی خوګیانی دی، خو په پښتونو کی خوست ته لیږدیدلی دی اواوس د خوست په اویدیځه برخه کی او سیږی. اویدیځ ته یی دځدرانو قبیله اوجنوب ته یی دشمل سیندموقعیت لری چی اسمعیل خیل اومندوزي یی سره جلا کړی دي ختیځ خواته د اسمعیل خیلو سره پوله لري او د شمال خواته هم دځدرانو سره ګډ سرحد لري. ددوي شمیر (۱۲۰۰) کورنیوته رسیږي . دوي اکثره دکرنی په چارو بوخت دي اودښوونی اوروزنی سره زیاته مینه لري (۲)

مندوزی

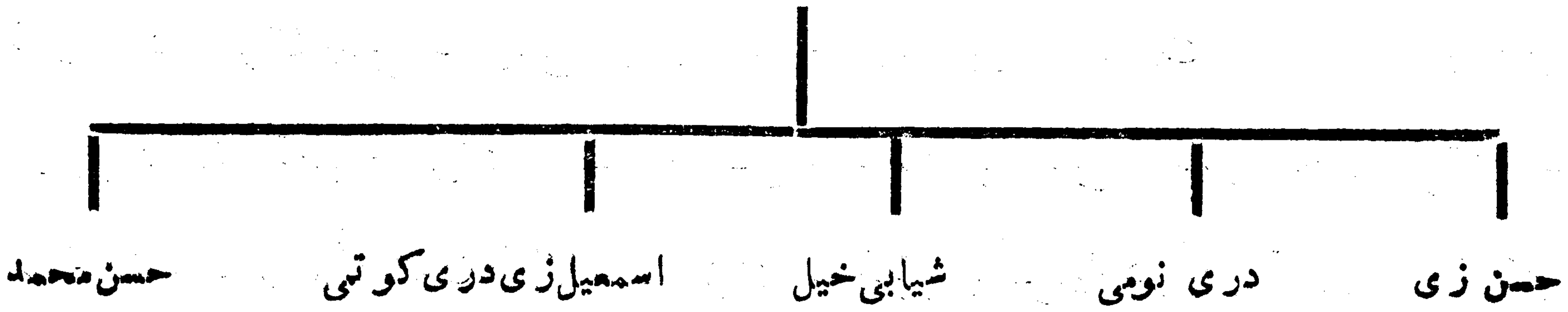

موسی خیل

دوی غر غښتی پښتانه دی او د کاکړو یو عمده ښاخ ګڼل کیږی . دکاکړو دغه ښاخ د بوری د تاریخی ناوی د موسی خیلو په تحصیل کی آبا د دی . په کندهار، زابل، سیوی او د غزنی په ولایت کی له ډیری لرغونی زمانی څخه موسی خیل کاکړ آبا د دی . همدا راز دغزنی ولایت دشلګر په اولسوالی کی هم تراوسه پوری زیات شمیر موسی خیل کاکړ استوګنه لری،

مومند

مومند دسړبن په ټولنیز ګروپ کی یوه دیره ستره قبیله ده اودوی غوریاخیل

(۱) حیات افغانی- ۲۴۳ مخ -

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشورمخ ۶۳ مخ.

پښتانه دي. داسې روایت موجود دئ چې د غوربه اخلور زامن وو چې دولت یار، خلیل، خوګنې او زیرانی نـو میدل. بیادولت یار دوه زامن درلودل چې یو مومند او بل داود نـو میده.

د مومند و کومه اولاده چې په میداني سیمه کې استوګنه لري هغوی ته کوز مومند او کوم چې په غرنی سیمه کې آباد دي هغوی ته بر مومند وایي، خو په اصل کې دواړه یو دي. شمال ته یې باجوړ، لویدیځ ته یې دکونړسیند، جنوب لویدیځ ته یې دخیبر دره او ختیځ ته یې د پېښور ضلعه مـو قعیـت لـري.

د اسلام دین ترخپریدو دمخه دغې سیمې ښه تاریخي اهمیت دراود. داسې ویل کیږي چې اوی کنشکا هم د دې سیمې په شا او خوا کې یوه موده اوسیدلی دی او یو شمیر بو دایي راهبانو هم دلته ژوند تیر کړی دی.

داسې عقیده موجوده ده چې دوی په پیل کې د کندهار په غوره مرغه کې میشته وو چې وروسته له هغه ځایه د غزني لویدیځ د ترنک غاړوته ولیږدیدل. بابر پخپل مشهور کتاب توزک بابري کې چې په (۱۴۵۰) ع کال یې کښلی دی د دغې قبیلې د موجودیت ذکر یې دغزني په سهیل کې کړی دی. څرنګه چې وروسته د دغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نودوی د غزني نه کابل او بیا له هغه ځایه د ننګرهار خواته وخوځیدل او د ننګرهار نه یې د خیبر پر لاره پېښور اود دوی د استوګنه اوسنی سیمې ته لیږد وکړ (۱). هغه مومند چې په افغانستان کې استوګنه لري ددوی سیمې دادي:

۱- دننګرهار پـه ولایت کـې :

د شینوارو په لویي او لسوالي، په مومند دری، لعل پوره، بټي کوټ، کامه، ګوشته، کوزکونړ او دچپرهار په علاقه دارۍ کې استوګنه لري. دننګرهار په ولایت کې ددوی شمیر (۱۷۳۶۷۹) تنـه ښـودل شـوی دی (۲)

(۱) حیاتِ افغانی ۳۴۷ مخ.

(۲) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل و لایات سرحدي کشور، ۲۷- ۲۸ مخونه.

۲- د کونړ په ولایت کې :

دوی د کونړ په ولایت کې په اسدآباد، خاص کونړ، سرکانړیو، نورگل او نرنگ کې میشته دي چې په ټول کونړ کې ددوی شمیر(۶۳۵۸) تنه ښودل شوی دی (۱) همدا راز یو شمیر مومند د هرات د ولایت دانجیل په اولسوالی اود غزنی په ولایت کې هم میشته دي. همدا راز یوزیات شمیر مومند په باجوړ کې هم استوگنه لري.

په پاکستان کې دوی د مومند و په ایجنسی کې استوگنه لري ددغې ایجنسی څلور-خواوې دادي: لویدیځ ته یې افغانستان، جنوب ته یې د خیبر ایجنسی، ختیځ ته یې د پېښور او د پرضلعې او شمال ته د باجوړ دایجنسی سره پوله لري.

ددغې ایجنسی مساحت ۸۸۷ میله مربع دی. همدا راز دخیبر په ایجنسی کې هم یوشمیر مومند اوسیږي چې په دغو دواړو ایجنسیو کې ددوی شمیر(۱۸۸۸۱۲) تنه ښودل شوی (۲) د مومندو مشهور خیلونه دا دي:

۱- خویزی	۱۰- نظرخیل
۲- حلیم زی (الیم زی)	۱۱- عیسی خیل
۳- اوتمانزی	۱۲- برهان خیل
٤- بایزی	۱۳- باره خیل
٥- کوداخیل	۱٤- موسی خیل
٦- کاچی	۱٥- خوگاخیل
۷- اتمرخیل	۱٦- میرو خیل
۸- ترکزی	۱۷- بابازی
۹- خواجه زی	

دمومندو دځینو مشهوروخیلونو داستوگنې ځایونه دادي:

۱- خویزی: دمومندو یو مشهور خیل دی چې ختیځ ته یې گنداب، لویدیځ ته

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور (۱۲) مخ.

(۲) اضلاع ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان -۱۱۹ مخ.

یی کوداخیل اوبابازی اوجنوب ته یی د کونړ سین بهیږی . ددی قبیلی ځمکی للمی دی. دمشهورو کلیو نومونه یی دادی : محمد کور، کنګ، سمغاښی، وچه ژوره، ملا نهیم کلی، زناورچینه، سورابیان اوشین ورسک . داسی ویل کیږی چی ددوی شمیرتقریباً شلو زروتنوته رسیږی .

۲ـ حلیم زی (الیم زی) :

دوی د بایزو په شمال ختیځه برخه کی، په کمالی دره او ګندائوکی استوګنه لری اوپه مومندو کی د دیرنفوذخاوندان شمیرل کیږی .

۳ـ اوتما نزی : د دی قبیلی ختیځ ته دانشکول، لویدیزته یی کندهاری، شمال ته یی ددویزو غرونه اوجنوب ته یی کمالی دره موقعیت لری. داتمانزوځمکه اواره، خاورینه او للمی ده . خلک یی اکثراً د کرکیلی له لاری خپله ګوزاره کوی . دخلکوشمیریی لسوزره تنوته رسیږی او ددوی لوی کلی په لاندی ډول دی :

یخدند اوهاشم کورچی ددوی تر ټول کلی دیخدندپه نامه سره یادیږی .

٤ـ بایزی :

داځانګه دمومندو په قبیله کی دیره مشهوره ده چی دلمرپریواته خواته غرونو کی میشته دی .

۵ـ کوداخیل :

ددی څانګی ختیځ ته خو یزی، لمرپریواته ته یی داتمرخیلودلښکرکلی اوجنوب ته یی بره دره موقعیت لری. ددی څانګی شمیرتقریباً دیرشوزروتنوته رسیږی . دانګریزی استعمارسره په غزاګانو هم دوی دمومندوترنوروخیلونو په نسبت زیاته ونده اخیستی ده اودیرخلک یی شهیدان شوی دی .

٦ـ کاچی :

دادمومندو یوه څانګه ده چی خلک یی دکابل او پیښوروتر مینځ دسوداګری دمالونودحمل اونقل له لاری خپل ژوندتامینوی .

۷ـ المرخيل :

المرخيل د جروبي دري په سهيل کي استو گنه لري او يديځه څنډه يي د دور خيلو سره نښتي. شمځه يي بابازي او کودا خيل او شمال ته يي هم بابا زي پراته دي، ددي قبيلي شمير تخمينا شلو زرو تنو ته رسيږي او مشهور کلي يي عبارت دي له تورخيل، خنجر کلي، وټکي، تني، حاتم کلي، الهکر کلي، قاسم کور، مته، هرلي او مزري چينه.

۸ـ ترکزي :

د تورگري څخه چي داليزو او ترکزو پوله ده تر دانشکول پوري او بيا د دانشکول نه ترمني پوري په برابرخط پراته دي :

۹ـ خواجه زي :

د منډو جورا والکي کوهي نه چي د بايزو او خواجه زو پوله ده تر خاپښي او اتمرخيلو پوري پراته دي .

۱۰ـ نظرخيل :

د اتمرخيلو په جنوب کي د نظرخيلو قبيله ميشته ده . ددوي څمکي غرني دي او خلک يي په مالداري خپله گوزاره کوي . ددي کلي دادي : گوز کلي، برکلي او د ملاخيلو کوز کلي . ددوي د نفوسو شمير دري زرو تنو ته رسيږي .

۱۱ـ بابازي :

بابازي د بيد منې او شمشاد په دروکي ميشته دي . ددوي د سيمي څمکي للمي دي او غنم او اوربشي يي زراعتي محصولات تشکيلوي. يو شمير خلک يي د سودا گري چاري هم پر مخ بيايي . همدا راز برانخيل، عثمانخيل او مصاخيل هم د مومندو مشهوري څانگي دي .

پته دي پاتي نه وي چي يو شمير مومند کونړ د ولايت په پشد، خاص کونړ، د ننگرهار د ولايت په باريکاب لاچه پور، غازي آباد، کامه، د چپرهار په دولتزو، المه، تره لي، غزو کلي، غورآباد، هدي، باسول او هزارناو، ډکه، لال پوره، گوشته، گردي، همدا زد کونړ په شگه، ارخي او سورداگ کي هم ميشته دي .

همدارازدافغانستان په نورووولایتونولکه بلخ ، سمنگان، کندز، هرات، کلات او هلمند کی هم یوشمیرمو منداستوگنه‌لری. یوشمیرمومند په‌افغانستان کی دکوچیتوب ژوند هم تیروی .

دمومندومشهوری دری‌اوداگونه :

(۱)دگنداب دره:

په دی دره کی حلیمزی اوسیږی . ددی دری ختیځ ته دکرپی دغونډیو سلسله پرته ده . لویدیځ ته یی د خاپښی غرواقع دی اوجنوب ته یی دکونړسیند بهیږی . ددی دری اکثره ځمکی للمی دی . ددی دری د خلکو شمیردیرشوزرو ته رسیږی اولوی کلی یی دادی: توره تیزه ، شاتی کور، کټی، سور داگ ، ظفرغونډی او کټه سنگ.

(۲) دپنډیالی‌دره:

په دی دره کی دترکزی‌دښاخ د عیسی خیلو او برهان‌خیلوخانگی استوگنه لری. دا دره لکنډی ته وتلی ده په دی‌دره کی للمی اوآبی ځمکی هم‌شته . دخلکو شمیر یی لسوزروتنوته رسیږی اولوی کلی یی د یخدنډ اوهاشم کورځخه عبارت‌دی.

(۳) کمالی دره.

په دی دره کی د حلیمزی د ښاخ دپوشاخیلواوابراهیم خیلوخانگی استوگنه لری خلک یی‌اکثره‌دبزگری په کارونو بوخت دی او مشهور کلی یی اتوخیل ، غازی‌بیگ‌کوراو کجلک شاه دی .

٤- سرکنډدره :

په‌دی‌دره کی‌میتاخیل‌استوگنه‌لری‌چی‌پښوگاخیلوورگډیږی په‌دی‌دره کی‌دکرنی ځمکی لږی‌دی اوخلک یی‌په‌مالداری گوزاره کوی . ددی ځای خلک دځپلوغرونو لرگی په‌کامه اوکونړکی خرڅوی. ددوی شمیر تقریبا لسو زروتنوته‌رسیږی‌او

مشهور کلي يې سپين جومات ، نري اوبه، سپين تنگي، باره خان ، څپري ، سربند او بيله دي.

همدارازشونگرۍدره، جروبۍدره، شالي‌هولي دره او سلالادره هم د مومندو دلويو او مشهورو درو له جملې څخه دي .

ددانشکول او يخني داگ :

په دې داګ کې اتمانزي او ترکزي عيسی خيل استوگنه لري چې ځمکې يې شبې اوللمې دي .

بهی داګ:

دا داگ (۲٤) ميله اوږدوالي او پنځلس ميله پلن والي لري چې په دې داگ کې کوداخيل، بابازي اوخويزي پراته دي .

دسرکوداګ :

دا داګ دخوګا خيلو او اتمرخيلو دغرونو له منو څخه راغزيدلی او په دیرش ميله اوږدوالي اوشل ميله پلن والي دګوشتي اوخويزو علاقې ته ورغزيدلی پروت دی. په دې داګ کې خوګاخيل، ماماخيل، دورخيل اولږشمير اتمرخيل ميشته دي (۱)

مهمن زی

مهمنزی دسړبن په ټولنيز ګروپ کې شميرل کيږي او دخرشبون د زوی زمندا و لاده ګڼل کيږي . ويل کيږي چې دزمند په اولاده کې دممن زی یا مهمنزی ښاخ دشميرله مخې زيات دی. دغه ښاخ دزمند له پاتې نسل ترټولو وړاندې ديو- سفزيو دقبيلې سره يوځای دارغستان له سيمې نه وشړل شول او ورپسې ديوسفزيو سره يوځای دکابل په نورو پېښو کې شريک وو، خو کله چې دوی دکابل څخه د ننګرهار خواته وکوچيدل نو د دوی ترمينځ ديوی لانجې په سبب جګړه پيښه شوه چې په دغې جګړې کې يوسفزي په دوی باندې بريالي شول. مهمنزي تر څه مودې پورې

(۱) پښتانه لومړی ټوک ۱۲۲ مخ.

په ننګرهار کی اوسیدل. او کله چی د یوسفزیو یومشهورومشرملک احمدغوښتل چی د دلازاکوسره وجنګیږی نوهغه دننواتی په دول مهمنز یوته ورغی او مرسته یی څینی وغوښتله مهمنزی هم په دی شرط ورسره یو ځای شول چی د (اشنغر) سیمه دوی ته ورکړل شی لکه چی توسوبی ورو سته دغه شرط ترسره او اشنغرومهمنزیوته ورکړل شوچی تراوسه هم ددوی په واك کی دی اوددوی مشهورکلی هلته د چارسدی، تنګی نوښهره (نوښار) او پړانګ څخه عبارت دی. (۱)

دوی په عمومی توګه با تعلیمه او متمدن خلك دی. دا ستعماری ضد نهضت مشر اود پښتنو ستر شخصیت خان عبدا لغفا ر خان د مهمنزیو د اتمان زیود ښاخ څخه و.

دمهمنز یو مشهورښاخونه دادی :

۱ ـ الیاس زی

۲ ـ بارك زی

۳ ـ بتوزی

٤ ـ عمرزی

٥ ـ اتمان زی

٦ ـ تنګی

۷ ـ رڅړ

۸ ـ شیرپاو. (۲)

د حیات افغا نی مورخ (۱۲۵) کا له پخوا د دوی شمیر تقریبا (۸۰۰۰) کورنی ښودلی دی اودوی د پیښوردضلعی دچارسدی په تحصیل کی استوګنه لری.

---

(۱) حیات افغانی، ٥٦٦ مخ.

(۲) پښتانه دتاریخ په رڼاکی ۱۲۹۳ مخ شجره.

میا خیل

دوی لودی پښتانه دی او میاخیلو ته میان خیل هم وایی چی دلوانی یا نوحانی ددویمی ښځی توری زوی و . میاخیل په پخوا ز مانو کی ټول پوونده وو او په تجارت او مالداری بوخت وو لکه څرنگه چی ددولت خیلو په برخه کی دامان ته د لوحانی ښاخونو درا تگ څرنگوالی لیکل شوی دی په هماغه ډول دد غه ښاخ خلکو هم دامان ته تگ اوراتگ کاوه او د میاخیلو د استوگنی د مځه په خاص درابن او چودهوان کی سروانیوا ستوگنه درلوده . کله چی دکتی خیلو مشرخان زمان دپرانگی قبیله د تاك او دسوری ښاخ له روږی نه وشړل او په ټاك باندی دولت خیلو قبضه ټینگه او روږی وران شونو ته رهغه څوکاله ورو سته د بختیارقبیلی او دسروانیوتر مینځ چی پخوا یی په درابن باندی قبضه درلوده د زراعت دمینځه تللو په سبب جگړی وشوی .

دبختیار دقبیلی هغه مالداران چی د میاخیلو سره په ښه او بده کی شریك وو سروانیو ته ماتی ورکړه او هغه سروانی چی له مرگ نه بچ پاتی شوی وو هغه یی له دی سیمی نه وشړل او بیا یی د میا خیلو په سلا او مرسته د درابن په سیمه په کلکه سره قبضه ټینگه کړه او اوس ځمکی یی پرخپلو روبرخوو ویشلی .

دوی برخی میا خیلو ته ورکړل شوی او څلورمه برخه د بختیار ولاس ته و رغله او هغه ځمکی یی چی دویالو په ذریعه خړوبیدلی هغه یی هم په خپلو مینځو کی سره وویشلی او له دوارو فاتحو قبیلو نه ځینی خلکو دلته دایمی ا ستوگنه غوره او دکرنی په چارو بوخت شول او ځینو نوروبی په پوونده ډول ژوند غوره کړاو تراوسه پوری په دوارو قبیلو کی دا د لی شته یعنی ځینی یی د ځمکی څښتنان او ځینی یی هم پوونده سوداگردی . دمیاخیلو هیڅ یوه داسی څانگه نشته چی خلك دی از زیادیر په دغو دوو کارونو بوخت نه وی ، خورسید خیل او شادی خیل تقریباً ټول په دایمی ډول استوگنه لری او دکرنی په چارو بوخت دی .

دپوونده میاخیلوځینی سوداګر دیرشتمن دی اوله تولوپووندو ونه میاخیلو لومړی ترلیری لیری ځایونوپوری په تجارت اوسوداګری لاس پوری کړچی په دغه برخه کی دوی له بخارا نه ترکلکتی پوری مشهوردی (۱)

دحیات افغانی دمؤلف حیات محمدخان په قول دمیاخیلوتول شمیرپه هغه وخت کی دری زره کوره ښودل شوی دی چی دهغوی نه یی ځلورمه برخه بختیارتشکیلوی.

ددغی قبیلی نه نږدی اووه ـ اته سوه کورنی په ډیره بند کی استوګنه لری او نږدی پنځه سوه کورنی یی په مرغه کی هم استوګنه لری (۲) .

میچن خیل

دوی اودی پښتانه دی . میچن خیل دخاکو اولاده اودنیازی دقبیلی پوری اړه لری دده په باب داسی ویل کیږی چی یوه ورځ دی په داسی حالت کی چی دصحرا خواته روان اوتیزتګ یی کاوه او دخدای په مینه کی مست و نوکله چی نورو پښتنو دی ولید نو دده دتیزی او چالاکی په نسبت یی ده ته دمیچن لقب ورکړ میچن په پښتوژبه لاسی ژرندی ته وایی له هغی ورځی دده اولاده په میچن خیلو باندی مشهوره شوه چی اوس یی اولاده په مجموعی توګه په میچن خیلو سره یادیږي. (۳)

خلك میچن خیلوته په سپین ځلی اودرنه سترګه ګوري اودرنا وي یی کوي په خطرنا کو وختونو کی ددوي کورو نه د خلکو پناه ځاوي اود ساتنی ځایونه دي .

دمیچن خیلوداکثروخلکو چال چلند نیك اوغوره دي . شیخ میچن دوه زامن لرل چی ددوي دنسب شجره دنیازیو سره یوځاي ذکرشوې ده ددي قوم خلك په متفرق اوخراره واره دول سره استوګنه لری لکه په بنوکی منجاخیل خود دوی زیات شمیرپه ټهتی میچن خیلوکی چی دکورمی درود شمالی برخی ته د ځاورو میلوپه واټن موقعیت لری میشته دی.

---

(۱) حیات افغانی ۲۹۶ - ۲۹۷ مخونه.

(۲) د کابل سلطنت بیان دوهم توك ٦١ مخ .

(۳) حیات افغانی ۸٤۸ - ۸٤۹ مخونه.

دلته دوی په خاص دول باندی دپادونی وړدی دغه قبیله دپاتی نیازیو قبیلی سره ګډاو په دی سیمه کی میشته شوی دی . هغه وخت چی دسرهنګ، عیسی خیلو اوموشانی پښتانه دمروتوله خوا له دغه ځایه وشړل شول نوتر هغه وروسته دغه فرقه دفقیرتوب او سپیڅلتوب له کبله دمروتونه په امن کی پاتی شوه اود پخواپه شان په همدی ځای کی اوسیدل. میچن خیل په افغانستان کی په متفرق دول استوګنه لری . ددوی د(۱۵۷۰) تنوپه شااوخوا کی دننګرهارولایت دسره رود په اولسوالی کی استوګنه لری . (۱) همداراز یو شمیرمیچن خیل د زابل ولایت په کلات کی هم استوګنه لری چی شمیریی د(۳۰۰) تنو په شااوخوا کی ښودل شوی دی .

میانه

دوی سړبنی پښتانه دی اودغی قبیلی خلك په مجموعی دول په کوم خاص ځای کی استوګنه نه لری ، بلکی پخواره واره او تیت اوپرك دول ژوندکوی . څرنګه چی د دوی شمیرډیرلږدی نوپه افغانستان کی یی نوم چندان شهرت نه لری . ددغی قبیلی څخه دتوغ ښاخ د بنګښوپه سیمه اوله پاتی ښاخونونه یی ځینی دکندهارپه شااوخوا کی اوسیږی .

دشکوڼ له اولادی دکتران دځانګی یوشمیردګرانګ په سیمه کی میشته دی. له یوه روایت له مخی حضرت سلیمان چشتی چی مزاریی ددیره غازیخان ضلعی په توسه نومی ځای کی دی د دغی قبیلی څخه و (۲)

[۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۲۸ مخ .

(۲) حیات افغانی ، ۲۵۷ مخ .

د میانه ابن شرخبون ابن سړبن د نسب شجره

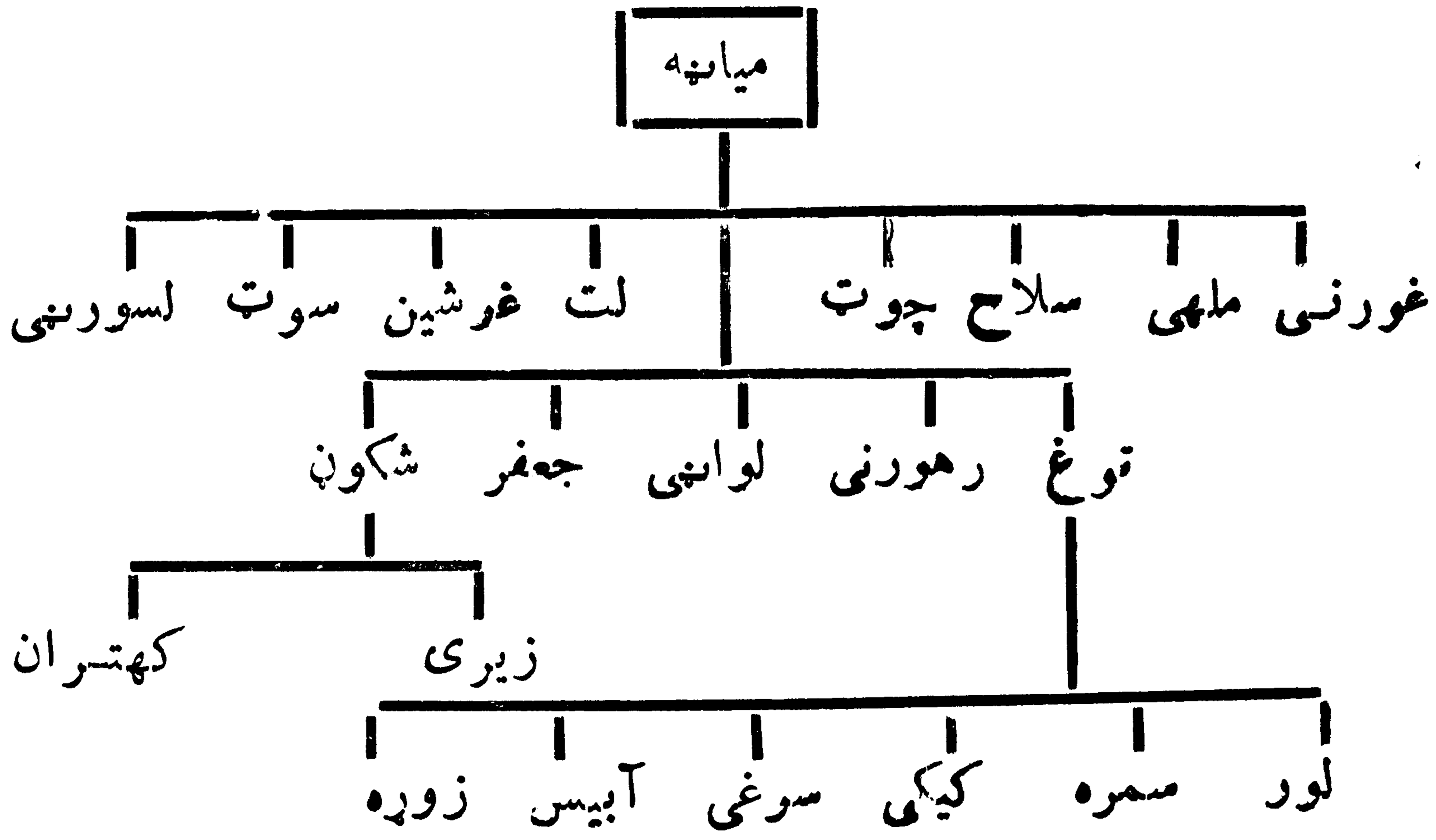

منګل

د نسب د شجرې د لیدلو څخه څرګندیږي چې منګل په اصل کې کرلاني پښتانه دي.

منګل د پکتیا ولایت د سترو قبیلو له جملې څخه شمیرل کیږي. شمال ته یې ځاځي، شمال ختیځ ته یې څمکني او مقبل، او لویدیځ ته یې ځاځي، شمال ختیځ ته یې څمکني او مقبل، لویدیځ ته یې توتاخیل او احمدزي او جنوب ته یې ځدران او د خوست قبایل او ختیځ ته یې سبوري او مقبل پراته دي (۱)

د ځینو راپورونو له مخې دوی تقریباً شپږ اووه سوه کاله د مخه د هني د قبیلې سره یو ځای د بنو په سیمه کې اوسیدل او د شیتکو د غلبې په وجه یې د بنو سیمه پریښوده او د خوست او کورمې لویدیځو غرنیو سیمو ته راغلل او هلته میشته شول چې تر اوسه پورې هم هماغلته استوګنه لري (۲)

منګل اکثره د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. د دې له پاره چې ځمکې یې لږې دي نو کرنه هم په کې لږه ده. دوی ډیر جنګیالي خلک دي. منګل عموماً د خپل ژوندانه اړتیاوې د لرګو د سوداګرۍ او موټرونو چلولو له لارې تأمینوي.

منګل د پکتیا ولایت د موسی خیلو او جاني خیلو په اولسوالیو او د قلندر په علاقه دارۍ کې استوګنه لري خو دوی یو شمیر په سید کرم، ځاځیو، څمکنیو، ځاځي میدان او خوست

---

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۷ مخ.

(۲) حیات افغاني، ۲٦۱ مخ.

په او یه اولسوالی کی هم ژوند کوی .

همدارازد دوی تقریباً (۱۰۰۰) زر کورنی د دیورند د کرښی نه پوری خوا په ټری منگلو او کوتری منگل کی چی په کورمی ایجنسی پوری مربوط دی میشته دی چی شمیر ئی ۷۰۶۸ تنه دی او دافغانستان ده منگلو سره نژدی اړیکی لری.

منگل د کرنی او مالداری نه پرته عموماً د چارتراشو د لرگیو تجارت هم کوی .

دهغه راپور له مخی چی په ۱۳۵۴ کال کی د پکتیا د وخت د والی له خوا د پلان وزارت ته ورکړ شوی وددوی شمیر د پکتیا په ولایت کی (۱۱۹۲۱۴) تنو ته رسیده همدارازددوی یوزیات شمیر خلك په سعودی عربستان او د خلیج په نورو عربی هیوادونو کی په مزدوری بوخت دی (۱)

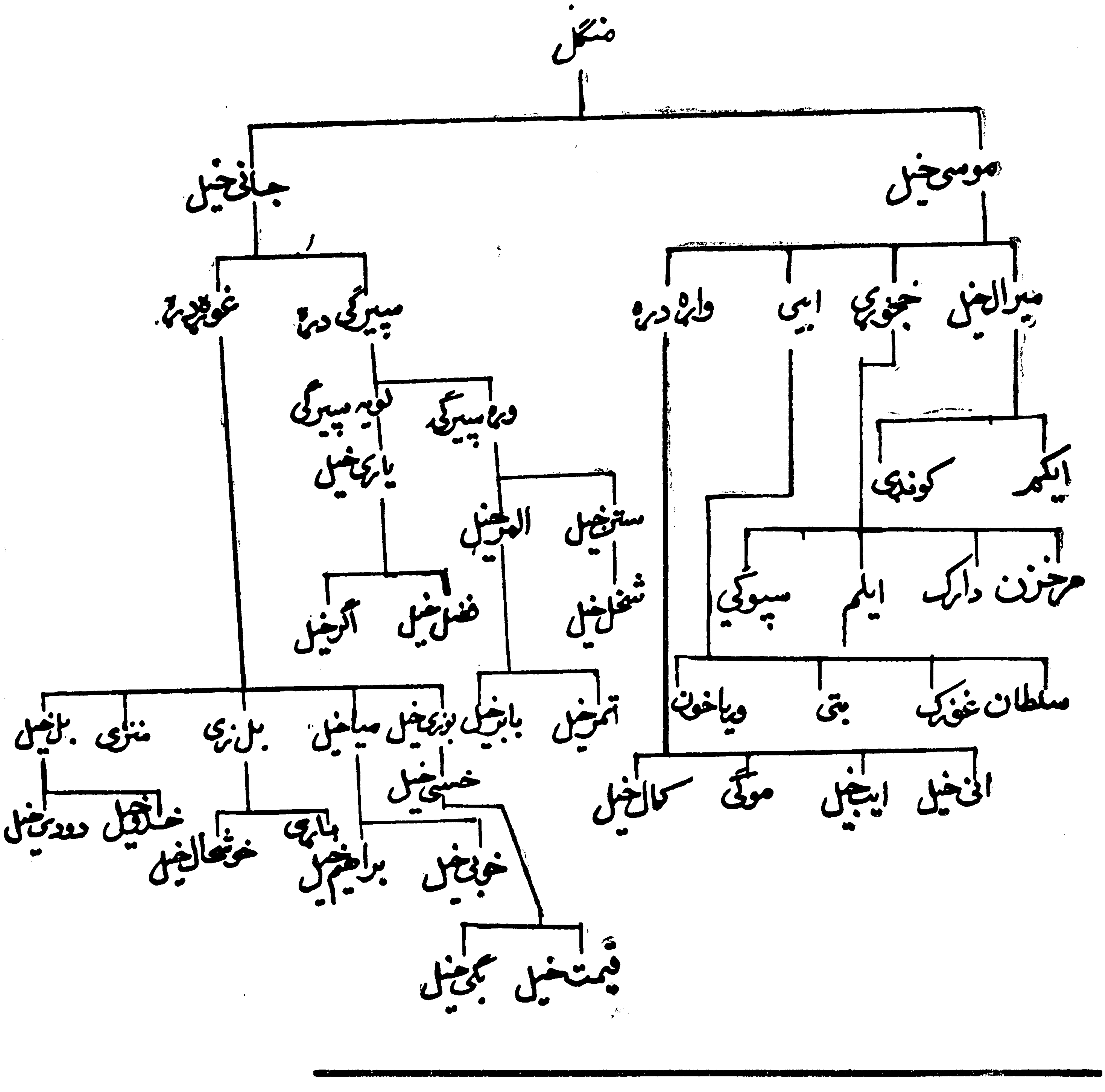

---

(۱) معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدی کشور ۴۷ مخ.

ناصر

دوی متوزي پښتانه او د غلجي پوستر ښاخ گڼل کیږي. د حیات افغاني مولف د ناصرو پښتنو په باب داسې لیکي: «ناصر د استوګنې کومه بیله او علیحده سیمه نه لري دوی اکثره کوچیان دي. د دوی کډې په پسرلي کې د توخوا و هوتکو غلجیو په ملک کې شپې او ورځې تیروي او له دغه ځایه د تجارت مالونه کندهار، کابل او نورو ځایونو ته د خرڅلاو له پاره وړي او د خپلو مووړي او پسونه هم خرڅوي او کله چې داوبو کموالی احساس شي نو اکثره یې داوړي په نیمایي کې د رمو د څرولو د پاره د ښو د پیدا کولو تلاښ کوي ه د منی د موسم په پیل کې د جرګې په دول سره راټولیږي او خپلې کیږدۍ ټولوي او د تودو سیمو یعنې دامان ته چې د دیره اسماعیل-خان په ضلع کې پروت دي روانیږي. په دامان کې هره قبیله ځانته بیل بیل ځای لري چې هلته دوی په ژمي کې استوګنه غوره کوي. د مالواو رمو د څرولو په وخت کې په هر ځای کې چې ښه څرځایونه و موي هلته د خپلو حیوانا تو رمې او ګلې بیایي. پووندہ ناصر په تجارت او مالدارۍ خپلې ورځې تیروي. هغوی د خپلو میږو له وړیو نه کیږدۍ، تغر او نور ضروري شیان او بې او له شیدو نه یې کوچ، پنیر او کرت ترلاسه کوي. په دوی کې د غوایانو، اوښانو او په تیره بیا د پسونو رمې ډیرې دي. د ناصرو کیږدۍ وړې او سپکې دي. ناصر اکثره رښتوني او بې آزاره خلک دي.

قبیلې ویش یې :

د ناصرو قبیله په دریو برخو ویشل شوې ده تور ناصر چې عمرزي یو ته وایي، سره ناصر چې ښو خیلو ته ویل کیږي او سپین ناصر چې ملي زي دي.

د ناصرو ځینې نور مشهور ښاخونه دادي. داودخیل، اتمانخیل او ملي زي چې بیا دغه ښاخونه په نورو فرعي څانګو ویشل شوي دي.

د دوی د استوګنې سیمې :

ناصر په لاندینیو سیمو کې استوګنه لري :

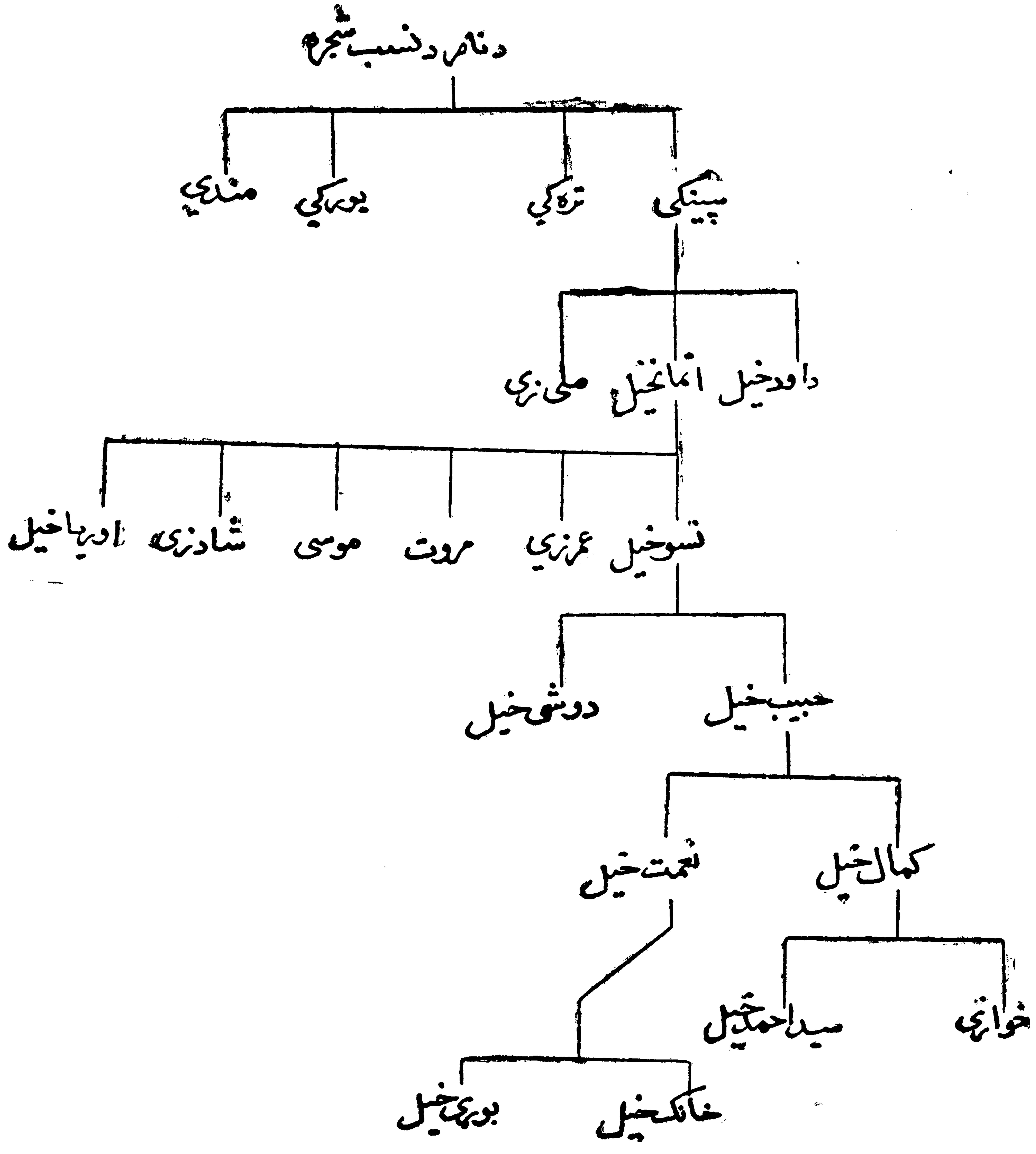

۱ـ دننګرهار په ولایت کی:

دننګرهار په ولایت کی ناصر په حصارك او بتی کوټ کی استوګنه لری او په نورموری ولایت کی یی شمیر (۶۰۹۶) تنه ښودل شوی دی.

۲ـ دلغمان په ولایت کی:

دلغمان په ولایت کی ناصر دقرغیو په اولسوالی کی استوګنه لری چی شمیریی (۷۱۱۹) ته ښودل شوی دی.

۳-دزابل په ولایت کی:

دزابل په ولایت کی هم یوشمیرناصردشاه جوی په اولسوالی اوداتغر په علاقه داری کی استوگنه لری، خوشمیریې دیرمحدوداودشپږسوه (۶۰۰) په شا او خوا کی بدودل شوی دی.

٤- دپروان په ولایت کی:

یوزیات شمیرناصر دپروان ولایت په کوهدامن، شکردری اوکاه دره کی هم استوگنه لری چی دوی هلته یوشمیر باغونه‌هم لری.

ناغر

که چیری دنسب شجره په غورسره وگورونوځرگنده به شی چی دناغر کوچنی قبیله په غرغښتی‌پښتنوورگډیږی .دوی په لومړی سرکی په دووښاخونو ویشل شوی دی چی بیانوری وړی څانگی ورنه مینځ ته راغلی دی.

د«پښتانه‌دتاریخ‌په رڼاکی» لیکوال دناغروپه باب لیکی: «ناغریوه وړه قبیله ده چی اوس په‌کیته‌پرانوورگډه‌ده (۱)»

دځیرنوسره سره ددغی قبیلی په باب پوره اوبشپړمعلومات لاس ته نه دی راغلی. نوځکه ویل کیږی‌چی دایوه مشهوره قبیله نه ده اوکوم ناغرچی موجود دی هغه هم دکاکړوسره گډ شوی دی (۲)

دناغرابن دانی دنسب شجره

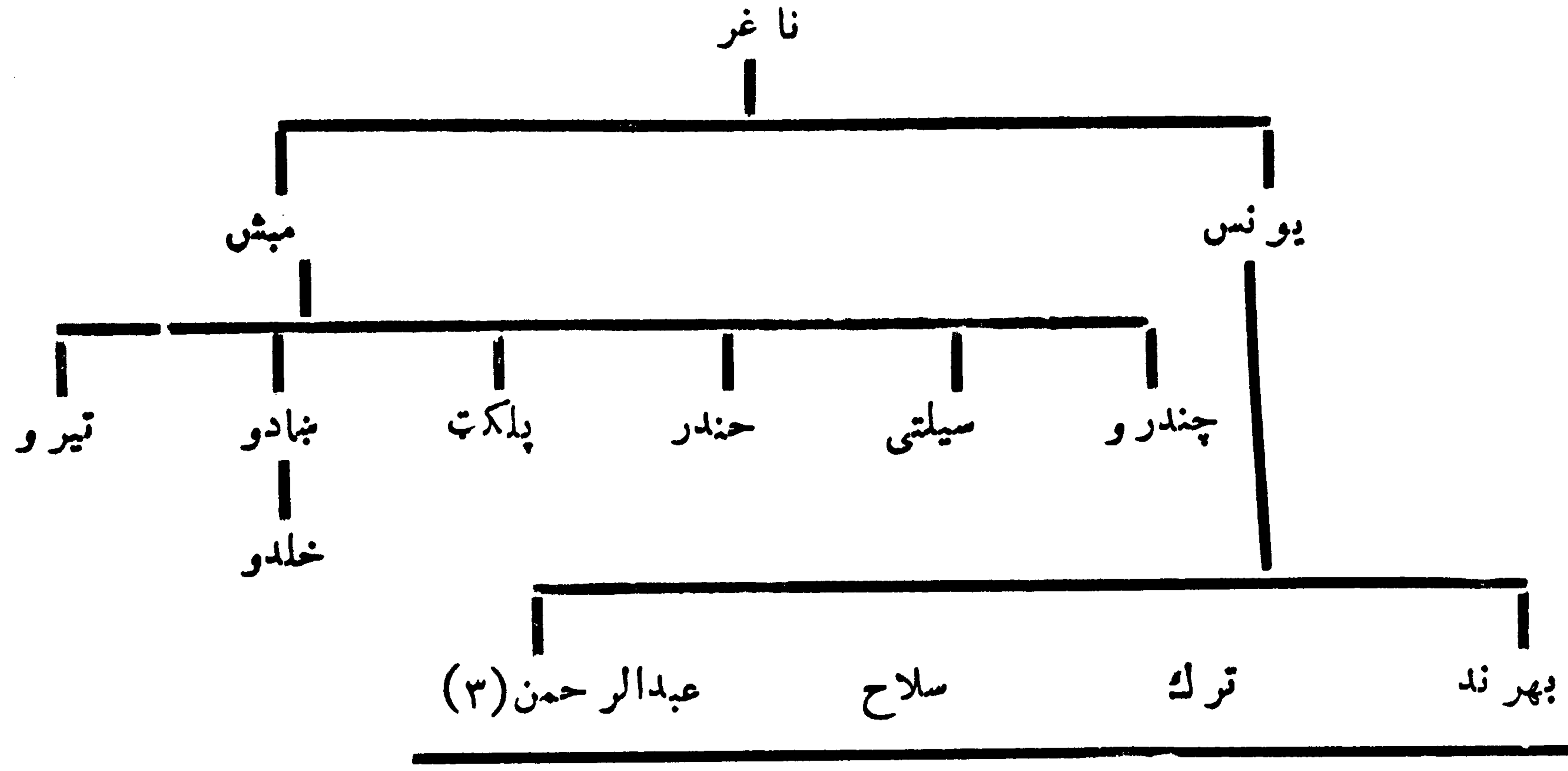

(۱) پښتانه‌دتاریخ په رڼاکی ۱۳۲۹مخ. (۲)حیات‌افغانی ۳۷۰ مخ. (۳)نوموړی اثر ۳۲۳ مخ.

نور زی

نور زی سربنی پښتانه دی چی د درانیو د پنج پای یو ښاخ گڼل کیږی . نور-زی هم د بارکزیو په څیر په شمیر کی ډیر دی او ددوی یوزیات شمیر کوچیان دی . د کوچیانو څخه پرته ډیر شمیر نورزی د کندهار نه ترهراته پوری په بیلابیلو سیمو کی استوگنه لری . د نورزیو ډیره سیمه په فراه اوشین ډند کی ترهراته پوری او پاتی د کندهار جنوب ته پرته ده .

د هغوی کوچیان په دوبی کی د غور څخه ځایرنوته چی د سیاه بند په نامه یادیږی لیږد کوی. په ژمی کی د نیمروز، هلمند او فراه د کوچیانو په نامه سره یادیږی. نورزی ډیرمیلمه پال خلک دی ددوی ځینی خلک په مالداری او د کرنی په چاروهم بوخت دی.

اوس ددوی د استوگنی سیمی اوشمیر په لاندی ډول ښیو :

١- دزابل په ولایت کی :

هغه نورزی چی دزابل په ولایت کی استوگنه لری نو دوی دزابل د مرکزپه کلات، د میزان په علاقه داری او د ترنک او جلدك په اولسوالی کی استوگنه لری چی په نوموړی ولایت کی یی ټول شمیر (١٠٨٤) تنه ښودل شوی دی .

٢- دارزگان په ولایت کی :

نور زیان دارزگان دولایت په لاندینی ځایونو کی استوگنه لری : دزابل په مرکزترین کوټ او دچوره، خاص اورزگان، گزاب، کجران، شهید حساس او ددهراود په اولسوالیو او دنیش په علاقه داری کی چی په اورزگان کی ددوی ټول شمیر (٦٩٩٨٩) تنو ته رسیږی :

٣- د کندهار په ولایت کی :

نورزی په کندهار کی په لاندنیو سیمو کی میشته دی :

د کندهار په مرکز، ددامان، میوند، پنجوایی او سپین بولدك په اولسوالیو او دریگ په علاقه داری کی. په کندهار کی ددوی ټول شمیر(٧٦٨٨٨) تنه ښودل شوی دی

همداراز دوی د ارغنداب دسیند پـه خیتځه غاړه په سپیروان نـومی ځای کی هم استوگنه لری .

٤- د هلمند په ولایت کی:

په دغه ولایت کی نورزی په لاندنیواولسوالیو کی استوگنه لری: د هلمندپه مرکزلښکرگاه، دناد علی، موسی کلا، گرمسیر، ناوه بارکزایی، نوزاداونهرسراج په اولسوالیواودواشیواوریگستان په علاقه داریو کی . په دغه ولایت کی ددوی ټول شمیر (٨٤٥٠٧) تـنه ښودل شوی دی .

٥ - د نیمروزپـه ولایت کی:

په نو موړی ولایت کی دوی دنیمروزدولایت په مرکزاو دخاش رود په علاقه داری کی استوگنه لری چی مجموعی شمیر یی (٨١٨١) تنه دی .

٦- د فراه پەولایت کی:

نورزی، دنو موړی ولایت پەمرکزد قلعه کاه، بالابلوك، بکوا، گلستان اوانار دری په اولسوالیواودخاك سفیدپەعلاقەداری کی استوگنه لری. دفراه په ولایت کی ددوی شمیر (٤٩٧٧٤) تنه دی .

٧- د هرات په ولایت کی:

نورزی دنو موړی ولایت دانجیل، گذری، گلران، غوریانو، کهسان اوادرسکن په اولسوالیو کی میشته دی چی پەنوموړی ولایت کی یی شمیر (١٤٨٣٠) تـنه ښودل شوی دی .

همداراز ددوی یوزیات شمیرد باد غیس په ولایت کی د مرغاب اوغورماچ په اولسوالیو کی هم استوگنه لری .

لنډه داچی د افغانستان په لویدیځو او جنوب لویدیځو ولایتونـو کی ددوی شمیر (٤٨٤٤٩٣) تنه اټکل شوی دی.

نیازی

کمچیری د نیازیو د نسب شجره و گورو نو څرگندېږي چې دوی د متوزیو په توله نیز گورنپ کې شمیرل کیږي او د لودي او لاده ده. نیازي د لودي زوی د خپلو دریو میومنونه دری زامن درلودل یعني: باهي، جمال او خاکو چې په دوی کې باهي چې د سروانی دلور زوی و ډیر پرهیزگاره او باتقوی شخص و. نیازي په پیل کې د غزني په شااوخوا کې اوسیدل. دوی د اند روغلجیا نو د دښمني په وجه له دغه ځای څخه لیږ دو کړ.

په ۱۴۵۱ ع کال چې بهلول لودي په هند کې د پښتنو سلطنت قایم کړ نو دیوه فرمان په ذریعه یې ډیر پښتانه هندته وبلل چې دوی هلته لاړل او په عسکري څانگو کې یې دنده تر سره کوله دوی پر سلطان بهلول لودي باندې ډیر گران وو. د سوري شېرشاه د واکمنی په وخت کې دوی ته لوړ لوړ دولتي پوستونه او منصبونه ورکړل شول چې د دوی په جمله کې هیبت خان نیازي او عیسی خان نیازي د ډیر اقتدار خاوندان ؤ او چې هیبت خان نیازي ته د اعظم همایون لقب ور کړل شوی و او د لاهور او پنجاب صوبه اروتا کلی شوی و. په هندوستان کې نیازیو دومره قدرت او پر مخ تگ تر لا سه کړان تردی چې یې د سلیم شاه سوري سره یې سخته مقابله وکړه چې د دی بغاوت او سر کشی له کبله دوي د تباهي سره مخامخ شول. په افغانستان کې د عیسی خیلو موشانیو او سرهنگ د ښاخونو نه پرته د نیازیو نور ښاخونه او څانگې دومره مشهوري نه دی او اکثره په خواره واره ډول ژوند کوي.

نیازیان د اباسیند په دوا ړو غاړو د کالا باغ نه تر پنیالي پوري او د ختکو د غره د شرقي لمنی نه ترمیانوالي پوري میشته دي. همدارازد بنگښو د سیمي په توغ نومی ځای کې هم نیازي استوگنه لري. که څه هم د نیاز یو ځینی ښاخونه لکه مرهل، کنډي او متهی په پوونده توب او سوداگري باندې بوخت دي خو د شمیر له مخی ډیر لږ دی. د کنډي له ښاخ نه یو شمیر په خوست کې اوسیږي او د ځمکو خاوندان دي.

همدا راز یو زیات شمیر نیازي د لغمان ولایت د الینگار په اولسوالي کې د نیازیو په نامه کلی او نورو کلیو کې استوگنه لري چې شمیر یې هلته (۱۵۳۹)

تنه‌ښو دل‌شوی‌دی. دغزني ولایت دده یک په‌علاقه‌داری کی‌هم یوشمیر نیازی‌استوګنه لري. همدارازدزابل په مرکز کلات، دهلمند دنادعلی‌په‌اولسوالی ، دلوګرولایت په کلنګار اودکابل په شا اوخوا په تیره بیا په شیوکیو کی هم‌یوشمیر نیازی اوسیږی.

دلغمان دالینګار داولسوالي نیازی په لاندنیوکلیوکی میشته دي : اکین آباد، شاآباد، شین‌ګاري، شورآباد، نیازیو، الوخیلو، حاجی‌کلا، میاخیلو، کلاو، سلینکار، قصبه، تیګور، قلعه‌تک، نیمنانی، کوټاخیلو، شیخانوکلااوسنګره کی :

لنډه داچی نیازی دپښتنویوه مشهوره قبیله ده. ددوی دنسب شجره په‌لاندینی جدول کی وګوری:

دنیازی ابن‌لودي ابن‌شاه‌حسین‌غوري دنسب شجره

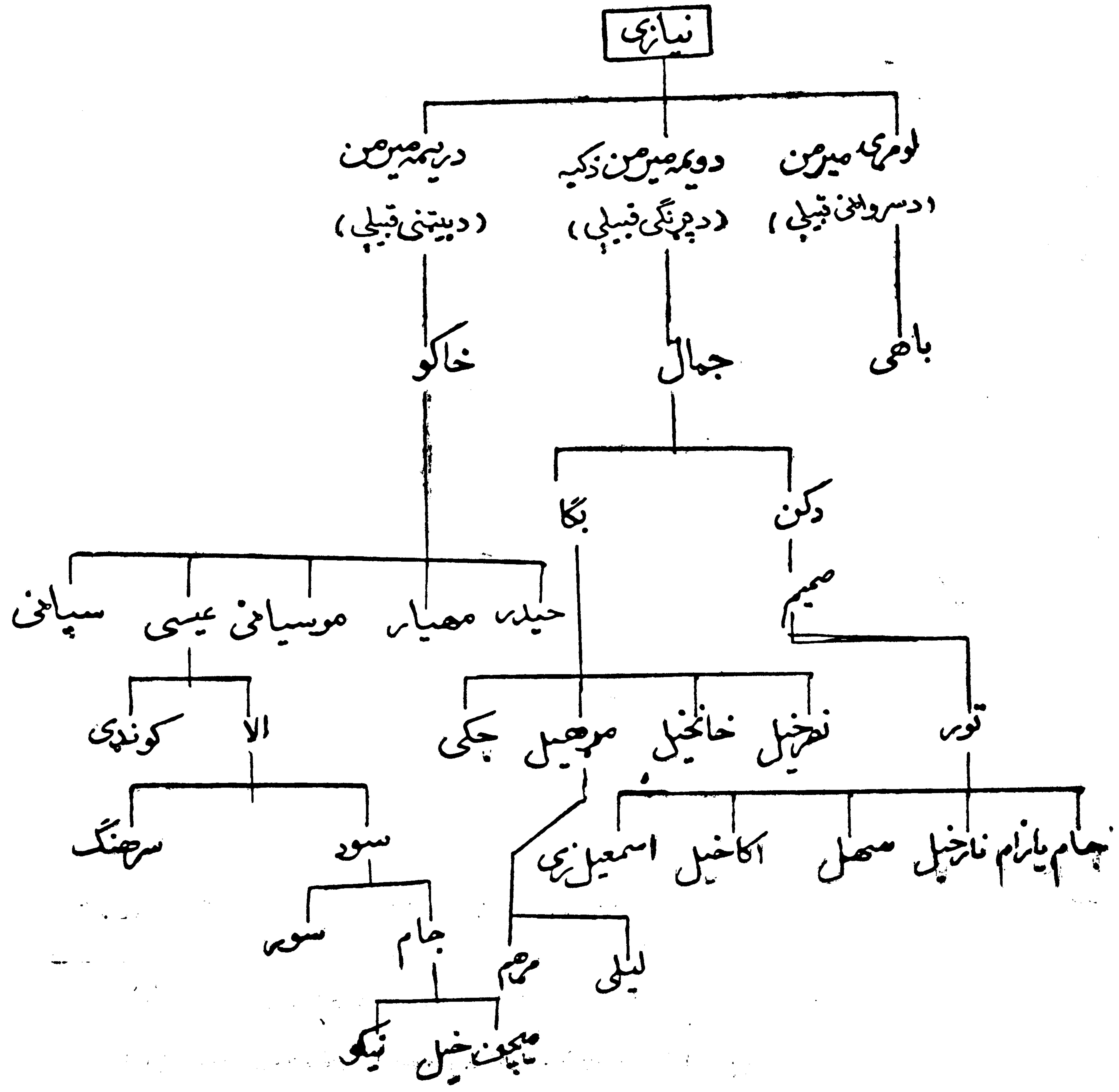

وردګ

دوی په اصل کښې کرلانی پښتانه دي . دغې قبیلې دپیدا ینبت اصلی ټاټوبی دسلیمان دغره لړی دبرمل غردي چې له هغه ځایه څخه وروسته دکرلانی توله قبیله خوره شوه او په اوسنی سیمه کې میشته شول .

ددوی لویدیځ ته دهزاره جات غرونه او پاتې دریو خواوو ته یې دغلجیو دقبیلې سیمې موقعیت لري.

ددوی سیمه دوادي په دول شمالا او جنوباً اوږده پرته ده او ختیځ او لویدیځ ته یې غرونه موقعیت لري . (۱)

ددوي سیمه دپاراپامیزاد او نورو غرونو ترمینځ چې هغه غرونه لوګر له خرواره پیلوي دیوه اوږده ګوګ په دول پرته ده (۲) ختیځ ته غربي په لوګر او خرواره پوري او لویدیځ غربي په هزاره جاتو پوري مربوط دي. هغه سین چې په غلطه دغزنی دسین په نامه نومول شوي دي ددوي دځمکو په جنوب کې بهیږي او د یری ځمکې خړوبوي هندار ازدوردګو شمالي خواوي دلوګر دسین په واسطه اوبه کیږي .

تنګی ، شیخ آباد، سیدآباد ، شنیز ، خوات، جغتو دای میرداد او چک ددوي دسیمې مشهور ځایونه دي.

دسیدآباد ، چک ، جغتو او دای میرداد نه پرته یو شمیر وردګ د کونړ ، هرات ، هلمند ، زابل ، غزنی او بغلان په ولایتونو کی هم استوګنه لري هغه وردګ چې په کونړ کې اوسیږي نو ددوي داستوګنې ځایونه اوي ګوریګا ګانشال او جندول دي. دګانشالیانو مشران وایي چې د دوي اصلی ټاټوبی دوردګو سیمه ده او په ختمه مایار دي. تقریباً ۱۷۰ کلونه مخکې یو شمیر وردګ د دیر سیمې ته راغلل چې ځینی یې د دیر په سیمه کې پاتې شول او د یو شمیر یې دجندول ګانشال ته راغلل . د

---

(۱) حیات محمد خان، حیات افغانی ، ۶۳۱ - ۶۳۲ مخونه .

(۲) الفنستون، دکابل سلطنت بیان دوهم توک ۱۴۴ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

گانشال څخه دور دگو ځینې کورونه یوسلو څلویښت کاله پخوا د اسمارد خانی په دوره کې دانګام ته راغلل. دراتګ نه وروسته دوی، د خان او سالارزو د اولسي ځمکو بزګران شول او یې زګوری یې کوله. دوخت په تیریدو سره دوی به ګوریګاکې شاړې ځمکې آبادې کړې او ځینې ځمکې یې په نغدو پیسو واخیستلې چې اوس هلته یو شمیر وردګ دخپلو ځمکو او ځینې یې هم دا سالارزو د ځمکو بزګري کوي. یو شمیر وردګ ادعا کوي چې د دوی پلرونه او وه نوي کاله پخوا دامیر عبدالرحمن خان دپاچاهۍ په لومړي کال دوردګو له سیمې څخه دلته راوتښتیدل . د دوی پلرونه په ختیځ مایار دی. دراتګ نه وروسته دا سمارخان دوی ته په ګوریګاکې ځمکې ورکړې او دوی دګانشالیا نوسره یوځای استوګن شول. دوی دخپلو ځمکو د بزګرۍ چارې پخپله ترسره کوي . په دوی کې مالداري بیخي لږه ده او دسالارزو او مامو ندوسره بیخي خلط شوي دي. دژبې دلهجې په ګډون د دوی دژوند تول ارخونه د سالارزو او مامو ندو تر اغیزې لاندې راغلي دي (۱) همدا راز دوردګو قبیلې هغه شمیر چې په هرات کې استوګنه لري نو دوي ځانته یوه محله لري چې دوردګانو محله یې بولي او دانجیل دولسوالی په اداري واحد پوري مربوطه ده. یو شمیر وردګ د هلمندو لا یت دناد علی او ناوه بارکزایي په اولسوالیو کې هم میشته دي .

دوردګو دقبیلې یوزیات شمیر کورني دراولپنډي دضلعې په چچ او نتوکې اوسیږي. دوردګو سیمه ډیره شنه، سمسوره او زرخیزه ده، خودمني موسم یې ډیر لنډ دي .غتي وریجې، غنم او اوربشي یې غوره حاصلات دي. وردګ ټول دکرکیلې په چارو بوخت او زیار کښ خلک دي . ځینې خلک یې دمالداري په چارو هم بوخت دي . د دوی کلي کوچني دي .

د دوی د مشهورو خیلونو نومونه په لاندې دول دي : ممکمایار، میرخیل، نوری ، لرم، ګدایي، ملکیارخیل، خورم خیل، ادین خیل، او مصري خیل .

په وردګو کې د میرخیلو ځانګه د شمیر له مخې زیاته ده چې وریښې د مایارو

---

(۱) دپښتنو تولنیز ـ اقتصادي جوړښت ۲۲۷ ـ ۲۲۸ مخونه.

اونوري ځانګې په شميرکې زياتې دي (۱)
حيات افغاني د ټولو وردګو شميرلس زره کوره ښودلي دي (۲)

د وردګو د نسب شجره

وردګ

ملک | معيار | ميرخيل | نوري | لرم | ګدايي

معيار يا مايار

ملکيارخيل | خورم‌خيل | ادين‌خيل | مصري‌خيل

وزير

وزير په کرلانيو پښتنو کې يوه ستره قبيله ده . د روايتونو له مخې دد غې قبيلې مورث علي (لوی نيکه) وزيرنوميده چې د سليمان‌زوی اود کرلان لمسی و.

وزيردوه زامن درلودل چې يويې خدری او بل يې لالی نوميدل (۳)

داسې روايتونوموجود دي چې وزيرلومړی د خوست د شوال غره ته نږدې د برمل په سيمه کې د شيتک د اولادې سره يوځای اوسيدل اود ځوارلسمې عيسوی پيړۍ په وروستيو کې دوی د لويديځ پرخوا و غزيدل اود توچي په قطب د بنو او کوهات په سرحدی غرونوکې استوګن شول او په کرار کرارد کورمې د رودنه د ګومل ترډرې پورې داستوګنې ديره سيمه يې په خپله قبضه کې راوسته او هلته ميشته شول چې ددوی د استوګنې په وجه داسيمه د وزيرستان په نامه مشهوره شوه چې دد غه ځای مساحت (۷۰۰۰) مربع ميله دی (٤)

---

(۱) پښتانه د تاريخ په رڼا کې - ۱۳۷۷ مخ .
(۲) حيات افغاني ۶۳۲ مخ .
(۳) نومړی اثر ۶۳۳ مخ .
(٤) پښتانه د تاريخ په رڼا کې ۱۳۹۱ مخ .

د شجرې مطابق د وزیرلومړی زوی خضری دری زامن درلودل یعنی موسی، محمود او مبارك چې موسی یې په درویش سره هم مشهور و. موسی ته له دې کبله ددرویش لقب ورکړی شوی وچې دی یو پرهیزګاره او زاهد سړی وچې اوس هم دده اولاده دې یـولوی ولی ګڼي او د هغه مزار چې په بومل کې مـوقعیت لري د خاصه و او عام و زیارتګاه ده .

موسی درویش دوه زامن درلودل چې یو یې اتـمان نومیده او اولاده یې په مجموعي توګه د اتمان زیو په نامـه سره شهرت لـري . د وزیرو په خپله ورځنی محاوره کې اتمان زیو او احمد زیو ته درویش خیل یا درویش وزیر هم وایـي.

دخضری ددویم زوی (محمود) زوی مسعود (مسید) نومیده چې اولادې ته یې مسعود (مسید) وزیر وایی او دخضری ددریم زوی (مبارك) زوی ګوربز نومیدچې اولاده یې تراوسه پورې هم دګوربزو په نامه سره یادیږي او دخوست پـه سیـمه کې استوګنه لري (۱)

وزیرپه لومړی سر کې په دوو لویو ښاخونو بانـدې و یشل شوی دی چې داحمد زی وزیرو او اتمانزی وزیرو په نامه سره یادیږي . ددوی سیمه داداری پلوه په دوو واحدونو ویشل شوی ده یو یې شمالي وزیرستان چې اوتمان زی وزیرو کې استوګنه لري او بل یې جنوب وزیرستان چې احمد زی وزیرو کې میشته دی چې د۱۹۶۱ ع کال دسرشمیرنی له مخې په جنو بی وزیـرستان کی داحمدزیـو شمیر (۴۲۳۷۴) تنه او پـه شمالي وزیـرستان کی د اتما نزیو وزیرو شمیـر (۸۹۷۶۳) تنه ښودل شوی و.

همدا راز د بنو په سیمه کې هم یو شمیر وزیر اوسیږي چې داوتمانزیو وزیرو شمیرپکی (۲۴۴۹۹) تنو او داحمـد زیو وزیرو شمیرپکی (۱۵۳۳۹) تنو ته رسیږي. ددغو معلوماتو له مخې څرګندیږي چې ددوی مجموعي شمیر د (۱۷۱۹۷۵) تنو په شا او خوا کې دی:

---

(۱) حیات افغانی ۵۰۴ مخ.

اوتمانزی وزیر دافغانستان سره اوزده پوله لری چی دخوست داویی ولسوالی څخه دپکتیکا دولایت دبرمل تر علاقه داری پوری ادامه مومی.

همدارنګه د ۱۳۶۰ کال داحصائیی له مخی دبرمل دعلاقه داری نفوس چی داوتمانزیو وزیرودولی خیلو څانګو پکی میشته دی (۲۰۵۱۸) تنه ښودل شوی دی: (۱)

دوزیرود قبیلی نوی مشهوری څانګی اوخیلونه په لاندی ډول دی:

۱- اوتمانزی: داوتمانزیو وزیرو خیلونه په دی ډول دی: کابل خیل، ولی خیل، ذلی خیل، ممیت خیل، ابراهیم خیل، مده خیل، توری خیل، منظر خیل، ووزی اخیل، حسن خیل، بوره خیل، خدرخیل اونور.

۲- احمدزی وزیر: داحمدزیو وزیروخیلونه دادی: ذبی خیل، کالو خیل، نصرای، بومی، شبودی، سپیرکی، محمد خیل، سعدی خیل، سودان خیل، سین خیل، هاتی خیل، عمرزایی، سرکی خیل، بودین خیل، بیزن خیل، څوجل خیل، توزی خیل اونور.

۳- مده خیل وزیر: سرکی خیل، علی خون خیل، خضرخیل، لغریادودی خیل، توریا بازید خیل، پایوخیل، وادین خیل، نظرخیل، تخمل خیل، ادم خیل، تورسم خیل، جمیی خیل، دری پلاری، مچه، میرسنی، عمل خیل، بوزی خیل، باشی خیل، خوشکی تنی، اخر اونور (۲)

دوزیرو دقبیلی داستوګنی سیمی:

۱- دشوال سیمه:

په دی سیمه کی دوزیروڅانګی لکه کابل خیل، جانی خیل وملکشی استوګنه لری:

۲- دشاکی سیمه:

شاکی دغرونو په مینځ کی یوه اواره سیمه ده چی ملکشی، میامی، شادیګی

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالات پښتونستان ۹۹ مخ.
(۲) نوموړی اثر، ۱۰۱، ۱۱۷ مخونه.

اوخو ناخیل پکې استوګنه لري. سربیره پردې په دغه ځای کې سدن خیل، هاني-خیل اوسپیرکي وزیر هم میشته دي.

۳- دبرمل سیمه:

دوزیروپه سیمه کې برمل دیوي وادي په شکل موقعیت لري چې ځمکه یې ډېره اودکرکیلې له پاره ډېره مساعده ده چې پکې کابل خیل وزیر استوګنه لري اووزیر ددوبې په موسم کې خپل مالونه پکې څروي چې دموسی درویش مقبره هم دلته موقعیت لري.

٤- درزمک سیمه:

دایوه کوچنۍ سیمه ده چې ښه آب وهوا لري. په دې سیمه کې داوتمانزو وزیرود توري خیلو اوممیت خیلو ځانګې استوګنه لري.

٥- دخیسوردره:

داسیمه ددوړ ود علاقې سویلي برخې ته موقعیت لري. ددې درې په پورتنۍ برخه کې ممیت خیل، په منځنۍ برخه کې یې توري خیل اوپه ښکتنۍ برخه کې یې ددوړو ځانګې استوګنه لري.

٦- شېرنه:

دغه سیمه ددوړولوید یځ ته پرته ده چې مداخیل، خدرخیل اووړو کي په کې استوګنه لري.

۷- دشکتو سیمه:

داهم یوه کوچنۍ دره ده چې په پورتنۍ برخه کې یې توري خیل اوپه منځنۍ برخه کې یې ممیت میشته دي (۱)

۸- وانه:

وانه دجنوبي وزیرستان مرکزدی. داسیمه دوزیرودسیمې دسهیلي برخې ته

(۱) حیات افغانی ٥٠٦ - ٥٠٧ او ٥٠٨ - مخونه.

دگومل دری دهغواو چتوغرونو لري ده چې جنوبي برخه‌یې دگومل تردری پوری وسیږی : وانه دشمال نه سهیل خواته امتداد لری چې اوږدوالی یې تقریباً (۱۵) کروهه دی . دلته یوخوړ بهیږی چې دگومل د سیند سره یو ځای کیږی . دجغرافیوی موقعیت په لحاظ دوانه هوا ددوبی په موسم کی دیره گرمه ده . په وانه‌کی دوتانی چې داو دیو پښتنو یوه څانګه ده استوگنه لری . همدا رنګ په نوروبرخو کی یې ذلی خیل او احمدزی استوگنه لری .

۹ـ دبدرسیمه :

په دی سیمه کی سپیرکی وزیراوشینکی وزیراستوگنه لری چې اوږدوالی یې تـرکانی گرام پوری پنځه کروهه واتن اوپلن والی یې تقریباً یومیل دی .

دوزیروکسبونه:

په پیل کی ددغی قبیلی خلك اکثره دغوایا نواورمو په څرولو اودمالگی په سوداگری بوخت وو ، خواوس اکثره دکرنی ، مالداری او وریو دخرڅلاوله لاری خپله گوزاره کوی . ددوی دپسونوورځ اعلی جنسیت لری . همدا رازدوی دوریو دخرڅلاوله درکه دیره گټه ترلاسه کوی .

غرنی وزیرد وزورمی هم ساتی ، خوپه اواروسیموکی یې وزی لږی دی . دوی داوښانوگلی هم لری ، په تیره بیاهغه کوچیان یې چې دسفراولیږد په وخت کی په هغوباندی دکوراسباب او کیږدی باروی . دوی کله کله ددغواوښانو څخه دمالگی دسوداگری له پاره هم استفاده کوی .

ددوی په سیمه کی غنم ، جوار ، اوربشی‌او وریجی کرل کیږی ، خوپه غرنیو سیموکی ددوی ځمکی دیری لږی دي ، لوځکه‌یې دځمکو حاصل د دوي کلنی ارتیاوي نه‌شی پوره کولاي . همداسبب دي چې په دوي کی ځمکی په‌لوره بیه پلورلی کیږي . ددوي د اواروسیموپه ځمکوباندي اکثره احمد زي وزیر قبضه لري چې دوي عموماً په‌دغوځمکوکی غنم اونخود کري او دمني په موسم

کې باجرې ترهغې اندازې زیاتې دې چې ددوې دخوراك لس چنده‌ته رسیږې اودهغوې دخـر خلاو نه ډیره ګټه ترلاسه کوې.

خوراك یې:

دوې په‌خوړو کې عموماً دغنمو، جوارو اواوربشوله‌ډوډې او همدارازدپسونو له‌غوښو څخه‌ډیره‌استفاده کوې. ددوې ډیرخوندوراوغوره خواړه‌دا دې چې غټې وریجې دڅیروغوړیو سره یو ځاې پخوې.

د معمولي خوړونه پرته ددوې پـه غرو نـوکې دخـر نجې دونې میوه چې دوې یې پورګې بولي اوړه کـوې او اکثره یـې دا وربشو ددو ډې سره ګډ وې او بیا یې خورې.

پوښاك یـې:

۱ـ دنارینه وو پـوښا ك:

ددوې نارینه عموماً اوږدې پګړې چې اوږدوالي یې له دریوګزونه‌تراووګزو پورې‌رسیږې په‌سروې‌اودغه پګړې اکثره‌نیلي‌یاتورنګ‌لرې. د دوې کمیسونه چې د بیلابیلو‌توکرانو‌څخه‌یـې‌جوړوې چین‌داره اوبـې چینه وې. همدا رازدوې‌یوبل دول‌پراخه‌کمیسونه‌چې‌دبیلو وریښو توکرا نو څخه‌یې جوړوې اغـوندې اودوې ورته‌په‌خپله سیمه ییزه اصطلاح یتـکوې وایـې. همداراز دوې ډیرې ښـې شړې هم جوړ وې چې څنډې او مخکینې برخـه یـې په‌ژیړواوسرووریښمو اوسپینسیو ماندې‌ښکـلې کراې شوې وې‌چې‌دغه کارددوې‌دښځوله خواترسره کیږې او ددغو شړیواغوستل په دوې کـې زیات رواج لرې.

۲ـد ښځو جامې:

دوزیروښځې په‌عمومي‌دول‌تورتیکرې په‌سروې‌چې‌دغه‌تیکرې د بیلو‌تر کرانو څخه‌وې، خو ځـوانې ښځې چې دوې ورته په خپله ژبه نـیا زمې ښځې وایـې اونوې پیغلې هغه تیکرې چې چمې یـې بـولي او سرې ژیـړې اوترري لیـکې ولرې

په سروی او ښځینه کمیسونه چې دوی یې خت بولي په عمومي توګه په دوه دوله دي.
لومړی نجلانه خت او دوهم یې ګریوانه خت.

لومړی دول کمیسونه (ختونه) عموما د پیغلو نجونو له خوا اغوستل کیږي او د رنګه ټوکرا نو څخه یې جوړوي، د دغه دول کمیسونو په ټټر باندې خامک دوزي نشته او هم چیندار نه دي. دویم دول کمیسونه چې د واده شوو ښځو له خوا اغوستل کیږي له سور نیلي یا تور رنګه ټوکرانو څخه یې جوړوي او د دغو کمیسونو ګریوانونه ټټرونه په سرو او یا ژیړو ورېښمو باندې ښکلې شوي دي چې دغه کار اکثره له ښځو له خوا ترسره کیږي. د دغو کمیسونو د ټټر لاندېنۍ برخه ترهغې اندازې پورې چیندار وي چې ټول یو دول ښکاري، خو د ټټر برخه یې ډېره تنګه وي چې د دغو کمیسونو او زدوالي د پښو نه ترښنګرو پورې رسیږي.

دواده شوو ښځو پرتګونه له خوډوله ټوکرانو نه چې رنګونه یې ژیړ، نیلي او آسماني وي او هغوی ورته په خپله ژبه بیګمي، ژیړ خیش او سور خیش وایي جوړ شوي وي. دغه پرتګونه چین لرونکي او ښکتنۍ برخې یې تنګې وي، خو د زنګونو نه پورتنۍ برخې یې پراخه وي. هغه وزیر چې په غرونو کې او سیږي او غریب دي د پرتوګ پرځای یو دول پټۍ د ښنګرونه نیولې تر زنګنو پورې تاووي چې دوی د غو پټیو ته په خپله ژبه وربلي وایي. په وزیرو کې د پیغلو نجونو او واده شوو ښځو ترمینځ ډیر ښکاره توپیر په دې کې دی چې پیغلې نجونې یې سپین پرتګونه او ساده بې چینه کمیسونه اغوندي په داسې حال کې چې واده شوې ښځې یې برخلاف او زده چین لرونکي او ګریوان لرونکي کمیسونه اغوندي.

د وزیرو ښځې او خیرې:

د دغې قبیلې اکثره خلک پیاوړي، قوي او اوږدې ونې لري. دوی ښکلي، ګردې سترګې او پراخې تندې لري او او زده ویښتان او څنې پریږدي چې خپل ویښتان د شړشمو په تیلو او ژیړ وغوړ یو غوړوي.

مېلمه پالنه :

داخللك په ډېره مينه اوشوق خپلو مېلمنو اوددوستانو ته مېلمستياوې ورکوي اوکله چې دمېلمنو شمېر ترانو کسانو زيات وي ورته پسه حلالوي اوددوی مېلمانه په عمومي ډول په درې ډوله وېشل کيږي .

١ - دمږه مړی يا ښکره‌وره مړی :

دوی قدرور مېلمنو ته پسه حلالوي اودوسپې په‌اندازه وريجې ، ډوډۍ ، جوارې ، اواوګره‌ورسره پخوی اودغه‌ته دمږه‌مړی ياښکره وره وايي .

٢ - کونډی مړی :

چې په دې مړي کې چرګان حلالوي .

٣ - وچه مړی :

چې‌وچه ټيکله هم‌ورته وايي ، لنډه داچې ددوی مېلمه پالنه دمېلمه‌په حيثيت پورې اړه لري يعنې‌داچې دقدرور مېلمه‌ته ښه‌خواره برابروي . (١)

شمالي وزيرستان

دوزيرو قبيلي دپېژندلو پر برخه کې به بده نه وي‌چې ددوی داستوګنې‌سيمې هم وپېژنو. دجغرافيوي اواقتصادي پلوه‌وزيرستان پوه سيمه ده خودادارې‌پلوه په دوو برخو وېشله شوې ده چې يوېي شمالي وزيرستان او بلېي جنوبي وزيرستان دی. په وزيرستان کې پنځه عمده قبيلې‌استوګنه‌لري : وزير (احمدزی اواتمان زی) ، مسيد (مسعود) دوړ ، ګوربزاو بيټني . چې مسيد ، احمدزي‌وزير‌او بيټني په‌جنوبي‌وزيرستان کې استوګنه لري او بيټني‌داداری پلوپه‌ډيره‌اسماعيل‌خان او بنو پورې مربوط دي. اتمان زی ، وزير ، دوړاوګوربز په شمالي وزيرستان کې اوسيږي .

دپاکستان‌له‌خوا دوه‌تنه‌پوليټيکل‌ايجنټان (Political Agents) ټاکل‌شوی‌دي‌چې

---

(١) حيات افغاني ٥٨٢ مخ .

یو دشمالي وزیرستان په میرامشاه او بل د جنوبي وزیرستان په وانه کی مؤظف دی. دیوه واحد په توګه دوزیرستان څلورخواوی په دی دول دی: او بدیځ او شمال لویدیزته یی دپکتیا او پکتیکا ولایتونه، شمال او ختیځ ته یی کورمه، تل، بنواو دیره اسماعیل خان او جنوب ته یی ژوب او دشیرانیوسیمه موقعیت لری:

دشمالي وزیرستان څلورخواوی:

دشمالي وزیرستان ایجنسی دطوال لبلد په ۷۰ درجو او دعرض البلد په ۳۳ درجو کی موقعیت لری. شمال ته یی دخوست لویه اولسوالی، لویدیځ ته یی دشوال او برمل سیمه، جنوب ته یی جنوبي وزیرستان او ختیځ ته یی دبنو ضلعه موقعیت لری. دشمالي وزیرستان مساحت ۱۸۱۷ مربع میله دی.

دفزیکی اوتوپوګرافی پلوه شمالي وزیرستان په لاندنیوسیمو ویشلای شو: د توچی، وادی دخیسور وادی، د شکتوی وادی، دشیره تله دښته، دکتي وادی او دکورمی دوادی یوه برخه، دپورتني توچی وادی، ددندی دښته، لکه دښته او درزملک دښته. دشمالي وزیرستان مشهور سیندونه توچی، کورمه، کیسوی، خیس او شکتوی دی او اکثره ځمکی یی دتوچی دسیندپه واسطه چی ۶۳ میله اوږدوالی لری خړوبیږی:

شمالي وزیرستان داداری پلوه په شپږواداری واحدونو ویشل شوی دی چی دتحصیل په نامه یادیږی او هغه په دی دول دی: میرا مشاه، دوسلي، دته خیل، سپین وام، میرعلي او رزملک.

د۱۹۶۱ع کال داحصائیی له مخي ددغی ایجنسی شمیر (۱۵۹۳۶۶) تنوته رسیږی چی په سلو کی ۸۲،۸ تنه په پښتوژبه خبری کوی (۱)

جنوبي وزیرستان:

جنوبي وزیرستان یوه غرنی سیمی ده. څلور خواوی یی په لاندی دول

(۱) اضلاع، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۲۱- ۲۲ او ۲۳ مخونه.

دی: شمالي ته یې شمالي وزیرستان، لویدیځ ته یې د پکتیکا ولایت او جنوب ته یې د دیره اسماعیل خان ضلعه موقعیت لري. د جنوبي وزیرستان مساحت ۲۵۵۶ مربع میله دی:

سیندونه یې د لویدیځ نه ختیځ ته بهیږي او د سلیمان د غرونو د لړۍ نه راوتلي او د سند په دریاب کې توئیږي. مشهور سیندونه یې ګومل او تانک زام دي. د جنوبي وزیرستان نور سیندونه خیسور، شکتوي، سپلي توی، وانه توی، شوره، شنګي او شاهوردي:

د جنوبي وزیرستان عمده قبیلې مسید او احمدزي وزیر دي په ۱۹۶۱ ع کال کې د دوی شمیر ۲۳۵۴۴۲ تنه ښودل شوی دی (۱)

د وزیرود نسب شجره

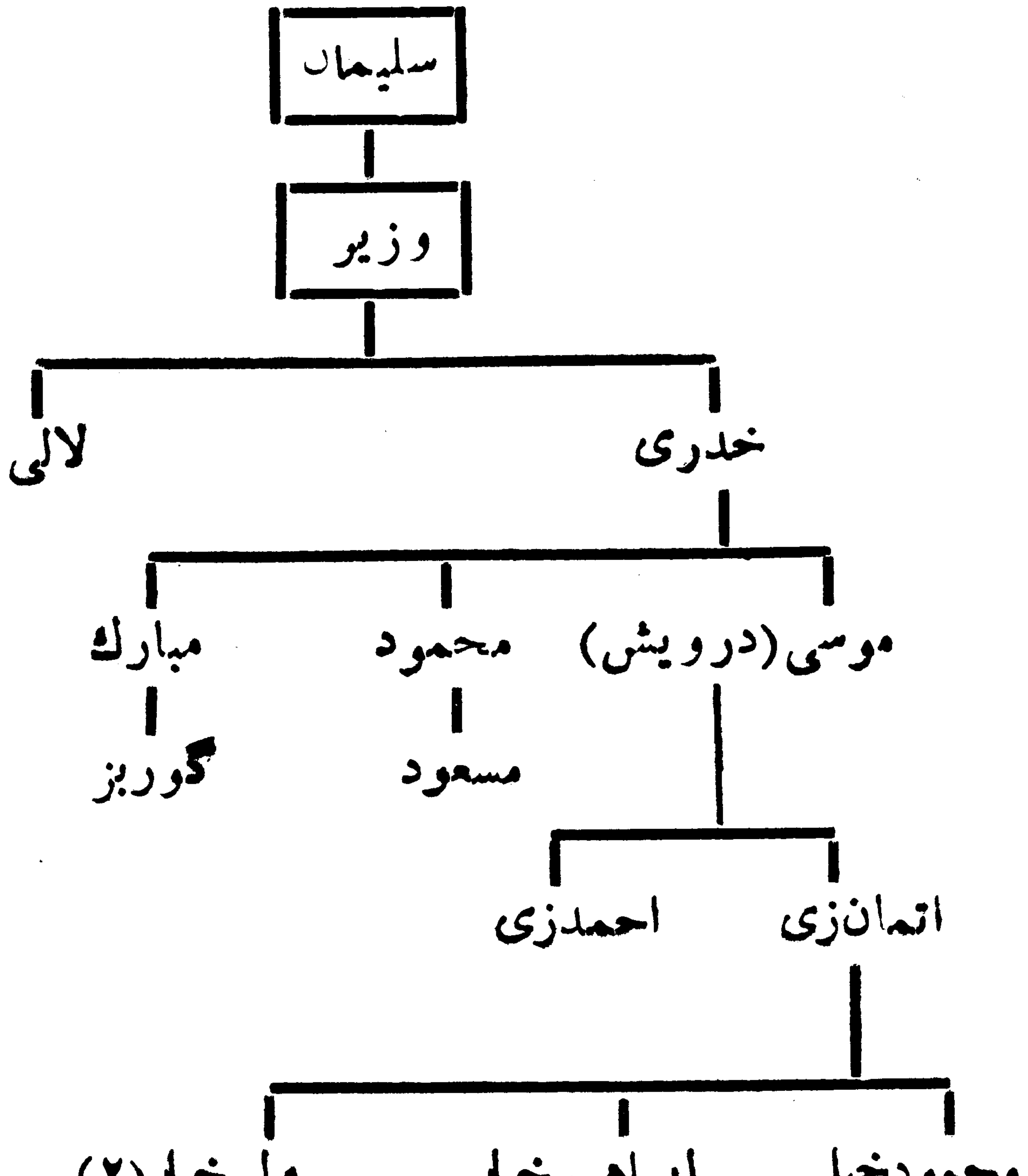

(۱) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالت پښتونستان ۲۵- ۲۶ مخونه.

(۲) پښتانه د تاریخ په رڼا کې ۳۶۳ مخ.

هریپال

هریپال سړبني پښتانه دي او په شیرا نیوورګډیږي. د کیپ یا کپ زی ښاخ چې د ودم اولاده ده هم په هریپال ورګډیږي اودوی دغرنیو سیمو ترڅنګ د ګومل د دري سهیل ته دوابه په سیمه کی پراته دي . ددوی رواجونه، عنعنات اودوداودستور کټ مټ دشیرانیو په شان دی (۱)

هری یوه هندی کلمه ده چې دڅښتن، بادار، خاوندا وخدای په معنا استعمالیږي ددوی یوشمیر په ژوب هم استوګنه لری (۲)

هزاربز

دوی په اصل کی سړبني پښتانه دي او په مومندو پوری مربوط یوښاخ دی : اکثریت شمیریې د ننګرهار دولایت درودات په اولسوالی پوری مربوط په څینو کلیو کې استوګنه لری. ددوی یوزیات شمیر په کابل کی دمیرویس میدان او خوشحال خان مینې په سیمو کې استوګنه لری چې زیات شتمن او دسوداګری په چارو بوخت دی (۳). ددوی شمیر د ۱۳٦۰ کال داحصائیې له مخې د (۳۱۱۰) تنو په شاوخوا کې ښودل شوی دی (٤)

همړ

لکه چې دستوریاني په مبحث کې هم راغلي دي ستوری چې په ستوریاني سره مشهور و پنځه زامن درلودل چې تری، شیخی، مربری اوامرا نو میدل چې ددوی هلوروواړو اولادی ته په مجموعي توګه ګندابور وایی .

دستوری پنځم زوی چې همړ نومیده ده اولاده دستوریاني په نامه سره یادیږي . همړ دری زامن درلودل چې مشا، چرمش او اهدو نومیدل .

---

(۱) حیات افغانی ۲۵٦ مخ .

(۲) پښتو او پښتانه په سهیلی پښتونخوا کی ٤۷۰ مخ.

(۳) ماد هزار بوزو دسپین زیرو اومشرانو سره ددوی په باب همدو مره معلومات ترلاسه کړل (لیکوال)

(٤) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل و لا یات سرحدی کشور ۱۰ مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی دبابړودقبیلې په سهیل کې پراته دي چې یوشمیریې په اوروسیه‌واوبو شمیریې په‌غزنیوسیمو کې استوګنه‌لري. ددوی‌سهیل ته‌کسراني بلوڅان اولوبدیخ ته یې دامرزیوقبیله استوګنه لري . د دوی لوی کلي امکڅ، پیورکوی، وچه‌کوی، منګلي اوګنډي دي . دوی په پیل کې د مالدارۍ په چارو بوخت او پرونده وو . چیرته به یې چې کوم ښه څرځای ولید نوهلته به یې خپله ګوزاره کوله . ډیره موده نه ده تیره شوې چې دوی خپله اوسنۍ سیمه له بلوڅونه تر لاسه کړې وه . دوی ددامان دټولواوسیدونکوقبیلودښاخونونه وروسته میدان ته راغلل اووروسته یې دبابړودسیمې شمالي برخې هم دتورې په زور په خپلوحدودوکې شاملې کړې، دوی به په ژمي کې په همدغه میدان کې او میدل اوپه دوبي کې به د موسی خیلوکاکړوغره ته تلل، خوپه پای کې د دوی ترمنځ یولړشخړې رامینځ ته شوې په پای کې هم‌مجبورشول چې نیمایي خلک‌یې‌خپلې رمې اوڅاروي خرڅ اودکرنې په چارو بوخت شول ، خوپه دوی کې دوش زی ښاخ دپخوا په څیر پ‌ پورنده بوخت دي (۱)

دوی دمنې په موسم کې په‌خپلومځکوکې با جرې اوپه پسرلي کې غنم کرې په حقیقت کې ددوی مځکه دکرنې له پاره چندان مساعده نه ده .

دوی‌دشمیر له پلوه لږدي اوپه اوعمده برخوویشل شوي دي چې احمدزی اوګدارزي نومیږي . دوی ددیره اسماعیل خان په ضلعه کې پراته دي (۲) او د شوروی اتحاددبوه عالم ستانیشفسکي داتنوګرافیکومعلوماتوله مخې چې د۲۰پیړۍ په پیل کې ښودلي دي ددوی شمیرد(۳۵) زروتنوپه شااوخواکې ښودل شوي دي.

هني

ویل کیږي چې دهني قبیله هم دکرلاني قبیلې یوه څانګه‌اوهني د منګل ورورو. څرنګه‌چې دښوپه تاریخ کې راغلي دي دهني قبیله په ښوکې له منګلو سره

---

(۱) حیات افغاني ۲۸ - ۲۹ مخونه.

(۲) اضلاع ، ایجنسی ها وقبایل ایالت پښتونستان ۹۷ مخ .

بوځای اوسیده چی تراوسه پوری په دغه ملک کی دهغی منګلو په نامه شهرت لری. دشیتک اولاره چی بنوزی (بنوڅی) دی او دبنو سیمه اوس ددوی په لاس کی ده تقریباً (٦٠٠) کاله وړاندی یی هغی او منګل له دغی سیمی څخه وشړل چی په دغه وخت کی یوشمیر هغی هندوستان ته لاړل او یوشمیر یی دمنګلو دقبیلی په اوبد یخ غره کی میشته شول (١)

اوس دهغی دقبیلی مشهوره څانګه زومښت، زومښت یازویمشت د ی چی په کورمه کی د سپین غره ختیځ لور ته په غرونو کی آباده او دغه څانګه بیا په نورو څانګولکه: خوبدادخیل، هوتی زی، (واتی زی)، منتوال، منداان او دولت زی باندی ویشل شوی ده.

تاریخ حیات افغانی ددغی قبیلی دوسله والو کسانو شمیر (٩٠٠٠) تنه ښودلی دی. دوی لوړ قلونه لری او مضبوط خلک دی. اکثره خلک یی په کرکیله او د شیانو په خرڅولو بوخت دی. ځینی خلک یی د بهادر خیلو له کان نه مالګه استخراجوی او ګټی ترلاسه کوی.

په دوی کی کورنی دښمنی هم موجودی دی، خود چاسره سخته بهرنی دښمنی نه لری. دوی په یوه غرنی سیمه کی ژوند کوی اوسنی مذهبه او دسمل په ګوندی کی شامل دی. د١٩٦١ع کال دسرشمیرنی له مخی ددوی شمیر (٣٠٧٠٦) تنه ښودل شوی دی (٢)

---

(١) حیات افغانی ٦٣٠- او ٦٣٠ مخونه.

(٢) اضلاع، ایجنسی ها و قبایل ایالات پښتونستان - ٩٠ مخ.

دهـنی دنسب شجـره

دولت — بوغـری — زومخت زومښت بازويمشت — خوست — اودن

خويداد خيل — هوتی زی یاواتی زی — منتوال — منـدان — دولتزی

هـوتـک

هوتک بابا چې د(۶۶۱ — ۷۴۰ هـ ق) پـوري يي ژونـدکاوه دبارروزوی دلولريا توران لمسی اودغلجي کروسي دی چې پـه (۶۶۱ هـ) کال کې پـه اتغر کې زيږيدلی دی. څرنګه چې هوتک يوروحانی شخصيت ونوځکه خلـکو هغه ته په درنـه سترګه کتل اوددير عزت اواحترام پـه سبب يي هغه تـه دبابا لقب ورکـړ چې پـه وروستـه کې پـه هـوتک باباسره مشهورشـو.

دغلجيوپـه قبيله کې دهوتکو ښاخ له دې کبله پـه لومړي سرکې شميرل کيږي چې دغلجيانو پاچا له دغه ښاخ نه راوتلي و. دهوتکو ښاخ پخواد شميرله مخې ديرزيات و، خود غلجيود سلطنت دانتقال اوزوال په وخت کې ددوی په شمير کې لزوالی راغی.

څرنګه چې هوتک بابايو بزرګوار انسان ونوځکه ده داتغر(*) اوسبوري مشري هم پـه غاړه درلوده اودملي مشرپـه نامه ياد يده. کلـه چې مغولـود ارغنداب ددرياب پرغاړه پراتغراواولان باندې تيري وکړنو هوتک باباد ملي مدافعينو په څنګ کې ولاړاو ديوباتجربـه قوماندن پـه توګه يي دافغاني قـواووسوق اواداره کوله. هغه دير غلـګروقواوو په ضد سختي جګـړې وکړې، پـه تيره بيا پـه هغه جګـړه

(*) اتغر مرکب دی د(اته) او(غر) نه يعني اته غرونه اوداهغه ځای نوم دی چې دکلات په سهيل ختيز کې موقعيت لري چې دهوتکواوتوخو داستوګنې ځايونه دي. (ليکوال)

چې د هوتکو او مغولو ترمنځ سورطره نـه نـژدې پېښه شوه د هغـه وخت د شدیدو جګړو نو په جمـله کې شمېـرل کـېږي :

هوتك باباترهغه وروسته چې تېـرې کوونکو نه يې درانـده تلفات وارول او هغوی يې د خپل ملك نه وشړل نو په خپلې قبیلې کې يې ډېر شهرت پیداکړاو دهغه اولاده په هوتکیانوسره مشهوره شوه .

کله چې هوتك بابا په (۷٤۰ هـ ق) کې له دې نړۍ نه سترګې پټې کړې نوتر هغه وروسته دهغه (۲۵) کلن زوی ملکیار د قوم مشرې په غاړه واخیسته . ملکیار بابادېرزړوراو جنګیالی سړی و. کله يې چې د قوم مشري په خپله غاړه واخیسته نوسمدستي دځمکو دآبادولواوکرنې چاروته متوجه شوددده په وخت کې ډېرې شاړې ځمکې آبادې اوډېر کاریزو نه وکیندل شول ترڅوچې تیرې کوونکې د ملکیاردډې اقدام له کبله په ویره کې شول او ترتولو رومبی دهند مغولانودده زراعتي پالیسي اوپرمختګ د فلجولو پـه لاره کې لوی خنـډونه ایجاد اوپه ناڅاپي ترګه يې پرـ سیوری باندې حمله وکړه اود ملکیارسره يې سختي جګړې وکړې. که څه هم په پیل کې پښتنوددې ناڅاپي یرغل له کبله ډېرځاني اومالي زیانونه اوتلفات ولیدل اوډېرې کورنۍ يې له د غه ځایه ژوب، مرغه اووازې خواته وکوچیدلې، خوسره له دې هم پر یرغلګروباندې برهالي او دوی يې له سیورې نه وشړل . (۱)

پەدې باب چې ملـکیارڅوکاله دقوم مشري په غاړه درلوده اوپه کومه نیټه وفات شوی صحیح اوثقه معلومات پەلاس کې نەلرو. بارتولد دهوتکودعروج په باب لیکي:

«د ۱۸ پیړۍ په لومړی سر کې پښتنوپه فارس کې د صفویانود دولت له لویدلو اوپه هند کې د مغولود ستری واکمنۍ لـه نړیـدونـه استفاده وکـړه او هماغسې چې غوري غرنـي (لـه غـور نـه) پـه دولسمه پیړۍ کې اوچت شوي وواو یـوه لویه ستره واکمنۍ يې جوړه کړې وه بیالوري پولې ته ورسیدل (۲)

---

(۱) هوتکي ها ۳- ٤- او ٥ مخونه .

(۲) کابل مجله، ۱۳۳۸ کال ۳ ګڼه ٤۱ مخ.

په ۱۷۰۹ کال میرویس نیکه د غلجیانو (غلجیانو) مشرپر کندهاربرشو او خبره یی دی حدته ورسوله چی دده زوی محمود شاه په ۱۷۲۲ ع کال کی ایران و نیواو دایران ټولواك هم شو نادر شاه چی دغلجیانو له اهمیت نه خبرو د هغوی دماتولو هڅه یی کړه او هم یی دابدالی پښتنو مشران په خپلو لښکرو کی سرلښکران کړل. احمد د ابدالیانو مشرله هماغه وخته هڅه په کندهار کی پایتخت ونیواو افغانی خپلواك دولت یی جوړکړ.»

ایرانی نادرشاه دکندهارترنیولو وروسته دهوتکو د ټباخ پنځلس سوه کورنی ایران، ترکستان او هندوستان ته تبعید کړی چی له هغوی له جملی نه یو شمیر یی په بخارا، مازندران او دایران په اردبیل کی میشته دی.

دافغانستان په څینوولایتونو کی دوی په لاندی دول میشته دی :

۱ - د زابل په ولایت کی :

د زابل په مرکزد کلات په ښار، دشاه جوی او شینکی په اولسوالیواودمیزان او اتغرپه علاقه داریو کی چی په ټول زابل کی ددوی شمیرد (۱۶۱۲۶) تنو په شا او خوا کی ښودل شوی دی (۱)

۲ - دکندهارپه ولایت کی :

یو شمیرهوتك دکندهارپه مرکز کی هم استوګنه لری چی شمیریی د(۲۰۰۰) تنو په شاو خوا کی ښودل شوی دی.

۳ - د غزنی په ولایت کی :

دغزنی ولایت دجغتوداولسوالی درشیدانو په نامه دره کی زیات شمیرهوتك استوګنه لری چی شمیریی داتوزرو تنو په شاواوخواکی ښودل شوی دی. (۲)

(۱) معلومات مختصر در باره اقوام وقبایل سرحدی کشور ۸۹ مخ.

(۲) دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځی داستاد ښاغلی پوهنمل خالق رشید څخه په غزنی کی دهوتکو په باب معلومات.

٤- دنیمروز په ولایت کې:

د نیمروز د ولایت په مرکز زرنج او دکنگ په اولسوالۍ کې یوزیات شمیر هوتک استوګنه لري چې په نوموړي ولایت کې ددوی مجموعي شمیر (٦٣٩٣) تنه ښودل شوی دی. هوتک د زابل په ولایت کې عموماپه مرغه، بادین، دسورغره په دوارو خواووا و دمقر په سهیلي برخوکې د توخو سره یوځای میشته دي او په عمومي دول دکرنې اوسود اګرۍ په چارو بوخت دي:

د هوتکو ښاخونه په لاندې دول دي:

بابزی، ملیزی، لغزی، عمرزی، رمیزی، اکازی، بابوزی، شیرزی، اسحاق‌زی، باوخیل، شریف‌خیل، خودی‌خیل، ملوی‌خیل، اتل‌خیل، شاکم خیل، مندیزخیل، ادی زی‌او کوندی زی (١)

همدا رازیوشمیر هوتک دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالی کی‌هم استوګنه لري چې شمیرېې چندان د یرنه دی: د هوتکوځو کورنی‌د کابل د ښرخی‌پله په شاا وخوا کی‌هم استوګنه لري.

(١) معلومات مختصر در باره اقوام و قبایل ولایات سرحدی کشور ٩٠ مخ.

د هوتک ابن هارو دنسب شجره

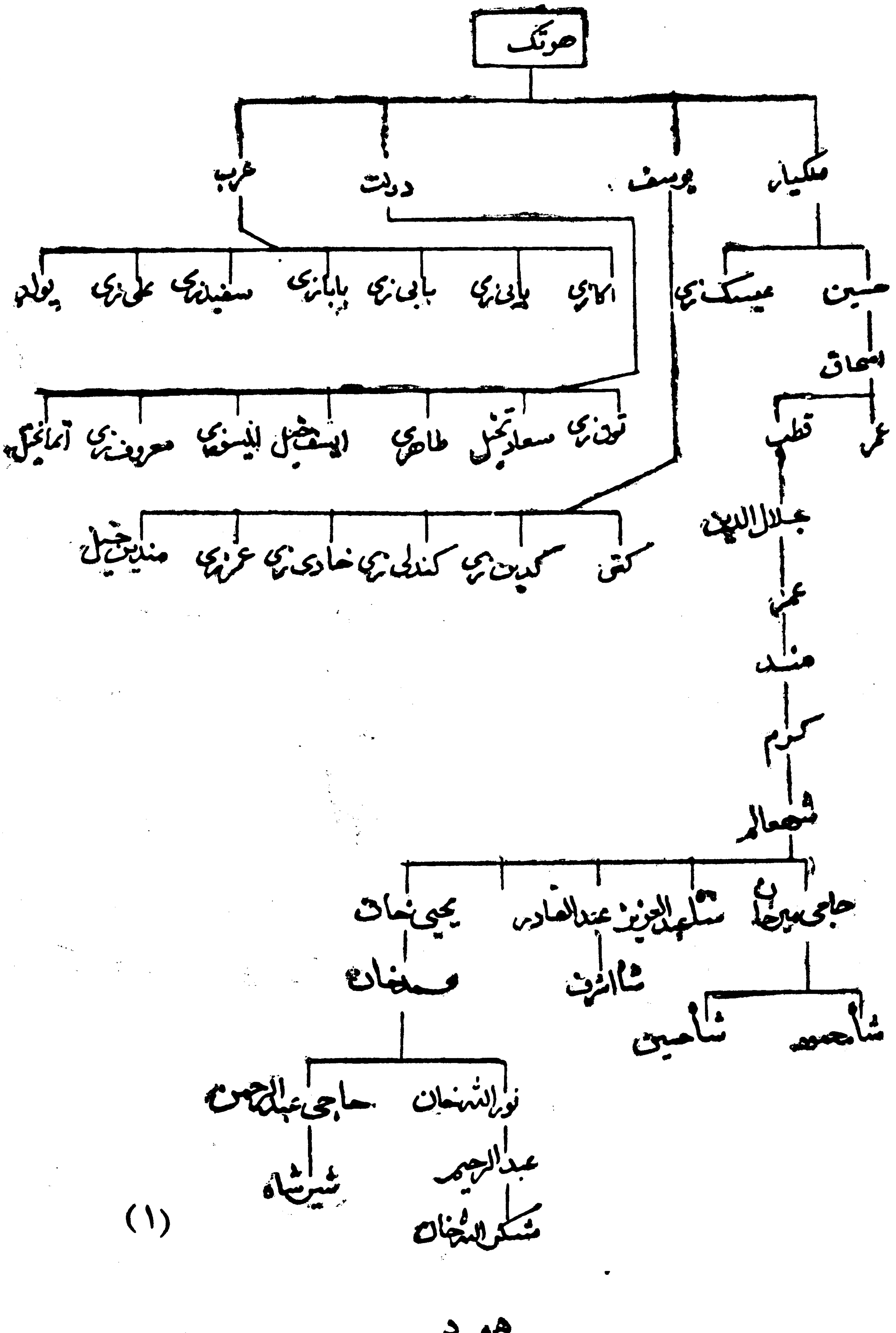

(۱)

هو د

د حیات افغانی په تاریخ کی د لوانیو دنسب په شجره کی دهو د ذکر شوی دی . دا یوه مشهوره قبیله ته ده اونه یی نوم چند ان شهرت لری:

(۱) حیات افغانی ۲۰۷ مخ .

مندړ اویوسفزی، خونن ورځ‌مندړهم دیوسفزیو په نامه سره یادیږی. یوسفزی عموماً په سوات، پیښور، ملکند،مردان اوهزاره کی میشته‌دی.

څرنګه چی دنسب په‌شجره کی راغلی‌دی خرشبون‌دسړبن زوی و. خرشبون دری زامن درلودل چی کند، زمند او کاسی نومیدل.

کند دوه‌زامن درلودل چی یوغری‌نومیدچی دهغه اولاده‌دغوریاخیلو په‌نامه سره یادیږی‌دوهم‌یی‌یی‌خښی، شخی یاخاښی وچی یوسفزی‌هغه‌په‌پښتوژبه د خوخی په‌نامه یادوی.

داخون درویزه په‌قول‌چی په‌دغه قبیله کی‌یی ډیر ژوند کړی دی داسی ویل کیږی‌چی‌دشخی‌یاخاښی لومړنی‌میرمن‌مرجانه نومیده اومند او مک یی زامن وو.

داخون درویزه دوینا‌سره سم‌مند‌دوه‌زامن درلودل. دیوه‌نوم یوسف وچی اولادی ته‌یی یوسفزی وایی دویم عمر نومیده چی اولاده یی په مندړو سره شهرت لری.

داسی ویل کیږی چی یوسف پنځه زامن درلودل چی عیسی، موسی، مالی، اکو او وریا نومیدل. دعیسی یوولس زامن وو. داسی ویل کیږی چی یوځل مغولود دوی څاروی بیولی وو اوعیسی دځپلو زامنو په ملګرتیا مغول تعقیب کړل چی نه‌وموړی دځپلو نهو وارو زامنوسره د مغولوسره په جګړه کی وو-ژل شو. پاتی دوه‌زامن یی‌چی‌ژوندی پاتی وویویی‌حسن نومیده چی‌اولاده یی دحسن زیو په نامه سره یادیږی دویم یی یعقوب نومید چی نسل یی په یعقوب زیو شهرت لری. پته دی‌پاتی نه وی چی‌د عیسی‌یوزوی‌دده‌ترمړینی وروسته هم زیږیدلی‌وچی‌اکانو مید او‌اولاده‌یی په اکازیو سره شهرت لری. دعیسی‌ددری وارو‌زامنو‌اولاده دتورغره‌نه نیولی دمهابن‌ترغرونو‌پوری میشته‌دی او اکازی‌د اباسین په ختیځو غاره اومداخیل داباسیند په لویدیځه غاره آبادی.

دیوسف دوو زامنو اولاده موسی اومالی اولاده په بونیر کی آبادی.

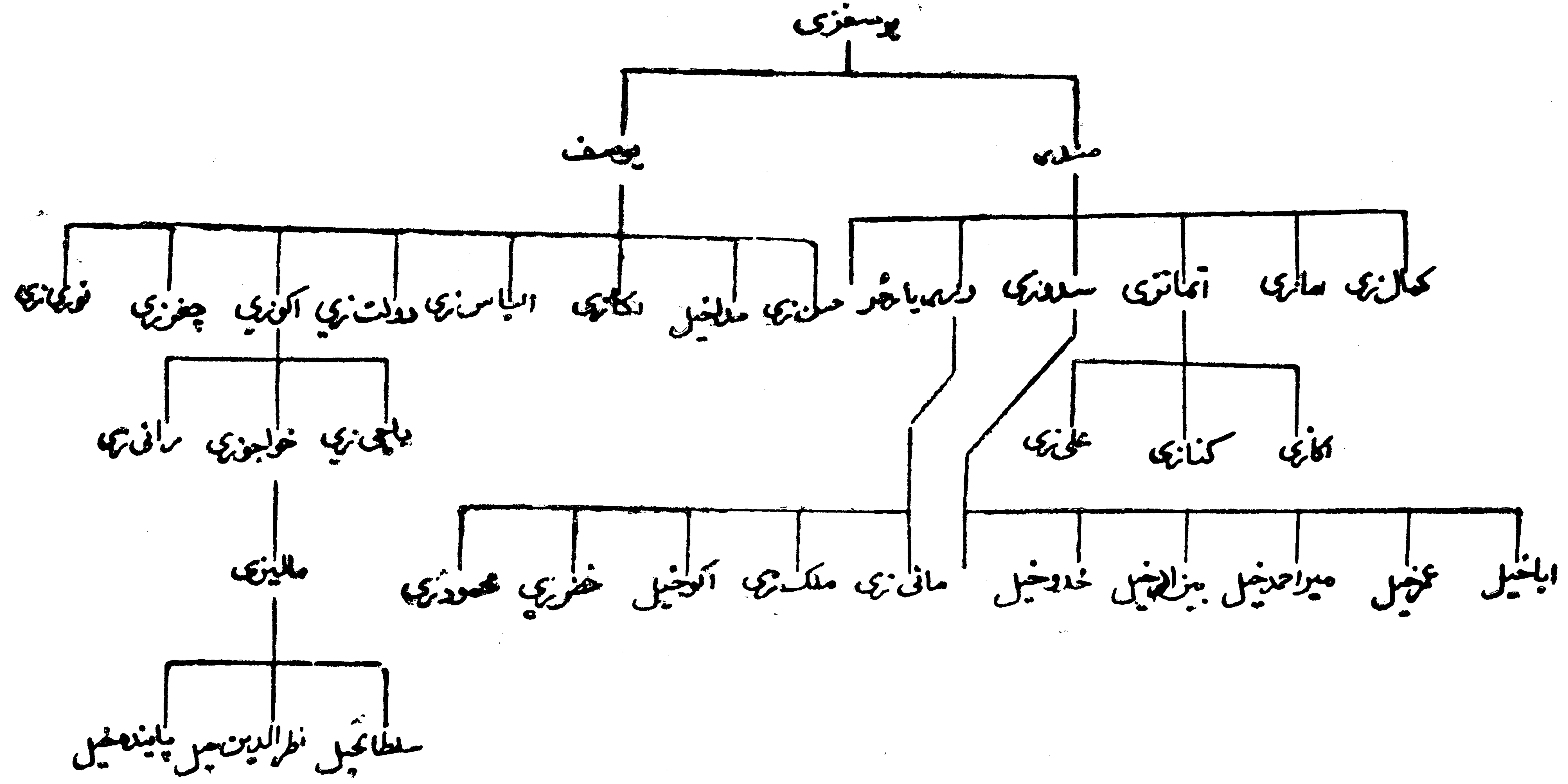
يوسفزی
يوسف
مندڑ
کمال زی
امازی
اتمانزی
سدوزی
اکازی
کنازی
علی زی
حسن زی
ملاخیل
الیاس زی
دولت زی
اکوزی
چغرزی
بائی زی
خواجوزی
رانی زی
مالیزی
سلطانخیل
نظرالدین خیل
پاینده خیل
ابا خیل
عزخیل
میراحمد خیل
خدوخیل
مانی زی
ملک زی
اکوخیل
خضرزی
محمودزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا راز د یوسف د پښتو زامنو په جمله کې اوریا له دی کبله په (بادی) سره مشهور و چې دی دیر کبرجن انسان واو دده اولاده د بادی خیلو په نامه سره یادیږی.
داسې روایت موجود دی چې کله اوریا د خپلو ورونو سره پلرنی جایداد ویشه نو مور یې هم د خپلی برخې غوښتنه وکړه چې په دغه وخت کې ده خپلی مور نه ښکنځلې وکړی او د هغې سپکاوی یې وکړ. چې مور یې هم ورته ښیراوی وکړی او د هغه د ښیراو و د قبلیدو له کبله دده اولاده دیره نه شوه او په چغرزو کې شامل دی.

د یوسف د پنځم زوی نوم اکو و چې اولاده یې په کوز او بره سوات، د براو پنجکوړی کې میشته دی. اکوزی بیا په دوو څانګو ویشل کیږی چې یو یې خواجو زی او بل یې رانیزی دی چې رانیزی هم په او وڅانګو ویشل شوی دی: سم رانیزی او بر رانیزی، سم رانیزی د مقبوضه سیمو نه د ملکنډ تر غرونو پوری آباد دی بر رانیزی د ملکنډ نه پورته میشته دی:

یوسفزی اکثره د کرنې په چارو بوخت دی. ځینې یې د سوداګری چاری هم سرته رسوی.

د یوسفزیو لومړنی استوګنځی:

داسې ویل کیږی چې د یوسفزیو لومړنی استوګنځی غوره مرغې وه چې او رغستا ن ته نږدی د سور غره او غنډ ان تر منځ موقعیت لری. حیات محمدخان په خپل مشهور اثر حیات افغانی کې لیکی: د مرغه نه مقصد چمن او د غورنه مقصد آباد او شین دی چې د دواړو کلمو معنی (شین چمن) دی همدا رنګه یو دول غرنیو ونو ته هم غوره وایې او دغه بوټی ښایې د مرغې په نامه په کوم ځای کې راشین شوی وی او د نومورکه بوټی د زیاتوالی په سبب دغه ځای په غوره مرغه نومول شوی وی.

کله چې پښتنو د کندهار شا او خواسیمې سره وویشلې نو د نورو نو برخه د کند او جمند یعنی د خاښی خیلو او غوریا خیلو ترمنځ و رسیدله. د غه وجه وه چې په ښه بدله کې به د کند او جمند اولاده یو له بل سره مرسته نه

شوه کولای . د آبادۍ په وجه، د خاښي خېلو قبیله چې یوسفزي او مندړیي ښاخونه دي د غوریا خېلو په پرتله تر یوتو ته نژدې دي او د هغوی برخه دارغستان ویاله یا نهر و چې هغه ویاله تر یوتو ته نژدې وه او د هغې ویالې په سر د ښخښي او تر یوتو تر منځ شخړې را منځ ته شوې چې په نتیجه کې د هغه شخړې د وینو په تویولو باندې بدلې شوې. په دغه جګړو کې ترین د خاښي خېلو په قبیلې باندې بریالي او بر لاسه کړ چې ځینې ښخښي و وژل شول او پاتې یې له ملکه وشړل. د زمند او غوریا خېلو څخه هیڅوک د دوی ملاتړ ته را او نه رسېدل، په پای کې د ښخښي قبیلې خپل ورور غوریا خېل ته پناه ور وړه او هغوی دوی ته یوه تو ته خرابه ځمکه ورکړه. ویل کېږي چې د کندهار په ځمکو کې د پسرلي په موسم کې د زیاتو اورښتونو په سبب ډول ډول واښه زرغون کېږي او د اوړي په موسم کې د ګرمۍ په پیل سره دغه واښه وچېږي او تو ډېزې او په دغو وښو باندې ټول کال حیوانات ګوزاره کوي او خوري یې. کله چې د اورښت په موسم کې زیات باران نه وشي نو سیلاب دغه واښه له ځانه سره وړي او رمې او مالونه له سختیو سره مخامخ کېږي له بده مرغه په هغه کال هم د اورښت د زیاتوالي له کبله د غوریا خېلو مالونه او رمې له سختۍ سره مخامخ شول نو په دغه وخت کې دوی بې همتي وکړه او هغه ځمکه یې چې ښخښیو ته ور بخښلې وه په زور یې له دغې قبیلې څخه واخیسته او دغه قبیله له هغه ځای څخه هم وشړل شوه او په ګارا او نوشکي کې مېشته شوه. دغه ځای چې دشت لوط ته نژدې دی د بلوچستان شمال ته پروت دی. د لوط دښته یوه لویه مالګینه دښته ده چې اوس یې بلوڅ خان پرې قبضه لري.

لنډه دا چې په هغه وخت کې یوسفزي یا مندړ چې د خاښي د قبیلې یو ښاخ دی د وګړو شمېر یې ډېر لږ و. څه موده وروسته یعنې د خوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې چې له هغه وخت نه تقریباً شپږ اووه سوه کاله تېرېږي دغه قبیله د ګارا او نوشکي څخه د کابل په لور روخوځېده. د ترکلانیو او ګګیانیو نه پرته چې هغه هم د کرلاني

بیا کړرانی یوسفزي د تراك او ګومل دری له لاری را روان او په دغه قبیله کی ورګډ شول. دمهمن زی و قبیله چی دزمند له نسل څخه ده هغه هم دزمند له پاتی قبیلی څخه ناراضه او دیوسفزیو سره د کابل په لور روانه شوه او کله چی ددغه ځای شا او خوا ته راورسیده نو په دغه ځای کی یی استوګنه غوره کړه او دابوسعید دزوی مرزا الغ بیګ سره یی د تخت د نیولو په وخت کی د بیره مرسته وکړه او د دوی په مرسته تیموریو د کابل په تخت کښینا ست.

مرزا الغ بیګ په پیل کی په دغه قبیلی ډیر مهربان و او کله چی ددغی قبیلی په شمیر او شتو کی زیاتوالی راغی نو د کبر له کبله یی د مرزا الغ بیګ حکومت ته اهمیت نه ورکاوه او سرکښی او بغاوتونو ته یی ملا وتړله. مرزا الغ بیګ چی په دغه وخت کی یی قوت او نفوذ زیات شوی و ددوی دا کارونه ونه شول زغملای نو ځکه یی دهغوی دله منځه وړلو نه پاره په یو لړ اقداماتو پیل وکړ په دغه دول یی دیوسفزیو او ګګیانیو تر منځ بی اتفاقی واچوله او وروسته یی دګګیانیو او خپل پوځ په ذریعه پر دوی حمله وکړه. له دوی څخه یی څو تنه ووژل او پاتی یی د کابل په غرونو او دروکی خواره واره شول. په دغه وخت کی په تیموری قبیله کی دری تنه شیخان موجود وو چی دوه یی سره ورونه وو چی یو یی مراد او بل یی ملد نومیده او د یوسفزیو قبیلی د عیسی زی مناخ څخه و دریم یی شیخ عثمان وچی ملی زی و. یوسفزیو له دغو دریو تنو څخه یی بودلیه کړر د مشرو تاکه او د مرزا الغ بیګ او ګګیانیو سره یی په جګړی لاس پوری کړ. مرزا الغ بیګ سخته ماتی وخوړه. له دغه بریالیتوب څخه وروسته یوسفزی زیات یاغی او خپل سری شول.

مرزا الغ بیګ د سولی نه پرته بله چاره ونه لیدله. ده څو تنه سری یوسفزیو ته واستول. د دوی ملکان یی راوغوښتل او دهغوی یی ډیر عزت وکړ. یوسفزی دمرزا الغ بیګ په دغه چل وانه وغو لیدل او هره ورځ به یی له ده سره تګ او راتګ کاوه. یوه ورځ مرزا الغ بیګ دیوسفزیو اته سوه تنه مشران په داسی حال

کې چې ټول یې بې وسلې وو پرته له یوه تن نه چې دچغرزي دښاخ څخه واود محمدزوی محمود نومیده له ځان سره په پټه یوه چاره راوړې وه میلمانه کړل کله چې محمود دمرزاالغ بیګ بد نیتي ولیدله نوخپلوملګروته یې وویل که ستاسې خوښه وی نو زه به مرزاالغ بیګ ووژنم خوټول وملګرو یې دی له دغه کاره څخه منع کړاوورته یې وویل چې باید دنملک حق اداکړی ښایې دی له موږ سره بدونه کړي .

دجنګاپه نامه یوتن چې دګیانی واودیوسفزیو سره یې دښمني درلوده دکابل پاچامرزاالغ بیګ ته داسې مشوره ورکړه چې په دومره زیات شمیر کسان په یوه ځای کې بې وسلې لاس ته راتلای نه شي باید وخت غنیمت وبولواوټول ووژل شي چې مرزاالغ بیګ هم نوموړی مشوره ومنله اوټول یې ونیول . پرته له یوه تن نه چې ملک احمد نومیده اودمقتولو ملکانو دوروستي غوښتنې په سبب بچ پاتې شونورټول یې ووژل .

ملک احمد دیرځوانمرده او دلوړ همت خاوند و . ددغواتوسووتنوملکانو تروژل کیدووروسته پاتي یوسفزي اوخشي دکابل دشااوخواله په دیر بې وزلې حالت وشړل شول اودننګرهارخواته وکوچیدل . دترکلاني ښاخ په لغمان یالمغان کې میشته شول . څه موده وروسته دیوسفزیواواحمدزیو ترمینځ اختلاف پیداشو اوحصارک ته نژدې ددواړو قبیلوترمینځ سخته جګړه رامنځ ته شوه . په پای کې یوسفزي په دوی باندې بریالي شول . تردغې جګړې وروسته یوسفزي اومندړهم دپېښورخواته وخوځیدل اودخیبر درې له لارې دغه ځای ته ورداخل شول .

په هغه وخت کې دپېښور ښارله نن څخه دیرتوپیردراود . هغه قبیلې چې اوس هلته میشته دي په هغه وخت کې په لویدیځ افغانستان کې اوسیدلې اودپېښور میدان او اواره سیمه اوورسره تړلې نورې سیمې دیوه داسې قوم ترسلطې لاندې شوې چې اوس هیڅ هلته نشته اوشړل شوی دی . دترکلاني قبیله چې پخواپه لغمان کې اوسیده اوس دباجوړ په سیمه قبضه لري .

کله چی یوسفزی د پښتو رختیځ خوسیمو ته را ورسیدل نو د سفید سنګ په نوم یو ځای ته راغلل او ملکانو یې د جرګې په ډول د دلازا ک ولو قبیلې څخه د خپلې ګ وزارۍ له پاره ځمکه وغوښته چی نوموړې قبیلې د سخاوت له مخې یوه ټوټه ځمکه دوی ته ورکړه . کله چی نوموړې قبیله په ځمکه کې میشته شوه نو د شلمانې قبیلې څخه یې داو بو غوښتنه وکړه او کله چی هغوی داو بوله ورکولو نه ډډه وکړه نو د هغوی سره یې په دښمنی لاس پورې کړ .

یوسفزی دوا بې ته راغلل او هلته میشته شول او په دغه ځای کې یې د شلمانی له قبیلې سره چی په پخوا وختو نو کې یې په اشنغر باندې سلطه تینګه کړې وه د جګړې له پاره تیاری ونیو . په دغه جګړه کې د شلمانی قبیله له اشنغر څخه وشړل شوه چی دغه شړل شوی خلك دسوات خواته ولیږدیدل .

دسوات واکمن دوی ته دالادهند په سیمه کې داوسیدو له پاره ځای ورکړ .

دیوسفزي وقبیلې ته داشنغر نه پرته د باجوړ د سیمې هغه برخه هم په لاس ورغله چی د دلازاکو پورې متعلقه ده . په دغه وخت کې دیوسفزیو او دلازاکو تر منځ دښمنی پیل شوه . که څه هم د دغه دښمنی اصلی علت د ځمکې د نیولو له کبله وخو ښکاره علت یې آخون درویزه داسې لیکلی دی : «په هغه وخت کې دلازاك دمیرهٔ لنګر کوټ په سیمه کې میشته وو او یوسفزی په دغه وخت کې په اشنغر کې پراته وو ، خو څرنګه چی دلازاك دمیره لنګر کوټ څرڅایونه ونیول نو دیوسفزیو رمی او مالونه د غو څرځایونو ته تلل او دغه مالونه به د دلازاکو په واسطه لوټیدل او هم کله به چی دیوسفزیو نه کوم تن دسواد ګری له پاره ددوی سیمی ته تګ او راتګ کاوه هغه به یې خوراوه . لنډه دا چی دوی نل ددلازاکو له لاسه په تنګ وا و ملك احمدخان چی په دغه وخت کې دیوسفزیو او مندړو د قبیلې مشر و داسې پریکړه وکړه چی بایډ تو ل دخانې خیلو په مرسته د دښمنی قبیلې سره په جګړه لاس پورې کړ . دمهمن زیو قبیلې سره له دې چی دیوسفزیو سره یې دښمنی درلوده په دغه و خت کې له یوسفزیو سره

یوځای شوه. پهدغهوخت کی ملك احمد دوی ته پهننواتی ور غی اوهغوی هم له یوسفزیو سره مرسته ضروری وګڼله ګګیانی هم لهدوی سره یوځای شول او اتمان خیل لادپیل نهلهدوی سره یوځای و. دتر کلانیو نه پرته نور تول خښی، مهمن زی، اواو تمانخیل هم سره یوځای شول اودلازاکو جګړی ته یی ملاوتړله. لهبلی خوا دلازاك چی پخپلو میړو باندی مغرور وو پهجګړی پیل وکړچی دعیسی دلګیدو په سبب زیات شمیر خښی ووژل شول په پای کی ددواړوترمنځ دتوروپهذریعه دیره کلکهجګړهوشوه او کلهچی ددلازاکودقبیلی مشردزنګی زوی ووژل شونوپهدغهوخت کی دلازاك له میدانه وتښتیدل اودکابل یا لندی سین نهقطب خواته د دوی تول ملك یوسفزیو لاس ته ورغی. ددوی مقصد دتر لاسه کولو وروسته دوی په دی فکر کی شول چی سوات هم ونیسی اوددوی دمشرانو ملك احمد اوشیخ ملی پهاجازه تول قبایلو پهدی اتفاق وکړچی دسوات پهلوری وخوځیږی اودشاه کوټ دری ته نږدی خپله اردوګاه جوړه کړی. دسوات خلك پههغه دری باندی راټول شول اولا ره یی بنده کړه. لندهداچی دوی پهتدریجی دول ددولسو کالو پهموده کی تول سوات ونیوه اود تالاش وادی هم ددوی لاس تهورغله. کلهچی سلطان اویس سواتی په ځان کی دمقابلی کولو توان و نه لیدنو دسوات نهد کافرستان پهلور روان شو او هلته یی دیوه نوی دولت بنسټ کیښود. »

هغهوخت چی یوسفزیو د سوات سیمه ونیوه له نوبیا شیخ ملی نوموړی علاقه په دوی باندی وویشله پهدی دول چی اشنغریی مهمن زیو تهورکړ. ددی لهپاره چی دوی پهننګرهار کی دیوسفزیو دجګړی پهوخت کی چی ددلازاکوسره یی کړی وه دیوسفزیو سره مرسته کړی وه دوایه یی ګګیانیو ته ورکړه چی تراوسه پوری هم هلته استوګنه لری. پاتی ملك یوسفزیو او مند روته پریښودل شو. که څههم د شیخ ملی دویش وخت معلوم نه دی خو داسی اټکل کیږی چی د(۱۵۲۰ع) په شااو خوا کی په ترسره شوی وی.

د یوسفزیو مشهوري څانګې :

حسن زی، مداخیل، اکازی، الیاسزی، چغرزی، نورزی، اکوزی، خواجوزی، باچي زی، رانیزی، مالیزی، سطان خیل، نصرالدین خیل او پاینده خیل.

د استوګنې سیمې او شمیرې :

۱- د دیر په ضلعه کې :

د دیر په ضلعه کې د یوسفزیو بیلا بیلې څانګې لکه : پاینده خیل، نصرالدین خیل، سلطان خیل او عیسی خیل استوګنه لري چې په نوموړې ضلعه کې یې شمیر د ۱۹۶۱ ع کال د سرشمیرنې له مخې (۲۵۹۶۹۶) تنه ښودل شوی دی .

۲- د ملاکنډ په ایجنسۍ کې :

په ملاکنډ کې د یوسفزیو شمیر (۵۸۶۴۲) تنو ته رسیږي .

۳- په سوات کې :

په سوات کې د یوسفزیو شمیر (۶۲۶۹۹) تنه ښودل شوی دی .

٤- د پېښور په ضلعه کې :

د پېښور په ضلعه کې د یوسفزیو شمیر (۱۱۷۱۸۳) تنه ښودل شوی دی .

لنډه دا چې په سوات، پېښور، ملاکنډ، مردان او هزاره کې د دوی مجموعي شمیر (۱۲۸۷۹۶) تنو ته رسیږي .

د پورتنیو سیمو څخه پرته یو شمیر یوسفزي د افغانستان د کونړ، ننګرهار کندز، لوګر او د کابل په ریشخور و کې هم استوګنه لري. په ننګرهار کې یوسفزي د کامې په اولسوالۍ کې استوګنه لري چې شمیر یې د (۱۶۳۱) تنو په شاو خوا کې ښودل شوی دی .

همدا راز یو شمیر یوسفزي د هند په فرخ آباد، بهوپال، کرنال، رام پور، روهیلکنډ، بریلي، نګینه او کشمیر که هم میشته دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه گیری

دپښتنی قبیلو داتنوګرافی په باب دغه لیکنه چې دالفبا په ترتیب سره ستاسو مخی ته پرته ده زما دد وه کلنو علمی هلوځلو اوڅېړ نو نتیجه ده. مادد غه اثر په څېړ نه کی هڅه کړی ده چې پښتنی قبیلی، ددوی ښاخونه، ځانګی اوخیلونـه، ددوی داستوګـنی سیمی، دنسب شجری، ددوی شمیر، دتسمیی وجه اوهمداراز ددوی ددودونو په باب څه ناڅه معلومات وړاندی کړم، خولـکه څرنـګه چې ددغه کتاب په سریزه کی ماکښلی دی چې دغه څېړ نه اکثره په کتابی او کتابتونی څېړنو ولاړه ده اوماله بده مرغـه دمساعد وشریط دنشـتوالی له کبـله ونه شول کولای چی په دغه برخه کی ساحوی څېړنه اوریسرچ وکړم چی البـته دساحوی ریسرچ او څېړنی په صورت کی به داکار نور هم ښه شوی وای ځکه که په دی دی برخه کی ساحوی څېړنـه شوی وای کیـدا ی شو ډیـر هغه موضوعات چی دلته زما په څېړنه کی پاتی دی رابر سیره اوپه ډاګه شوی به وای .

زه بشپړه عقیده لرم که چیری په راتلونکی کی داډول اتـنوګرافیکی څېړنـه ترسره کیږی په حتمی تو ګه دی دساحوی څېړ نو امکا نات او ز مینی برا بری شی څو زما په کار بانـدی یو څـه نو ر معلـو مات هم ورز یات شوی وی، خو سره له دی هم زه دپښتنی قبـیلو په باب له دغـی څېړنی څخه لاندی نتیجه ګیری کوم او خپل پیشنهادونه هم وربا ندی زیاتوم:

۱ـ که څه هم په دغـه لیکنه کی د ځینو قـبیلـو ددود ونو اوددوی دکلتو ر په باب څه ناڅه لیکل شوی دی خو څرنګه چی داکار زما په پروژی پوری اړه نه درلوده نوهغه می په لنډه توګه بیان کړی دی کهپه راتلونکی کی داډول څېړنی

ترسره کېږي نو بیا به نه وي چې کلتوري برخې بې هم په بشپړه توګه وڅېړل شي که څه هم پښتانه په مجموع کې که د پښتنو په هر ترانسیز ګروپ او دلې پورې اړه ولري ډېرورته دودونه، ترخونه او ځانګړې چې بنسټ یې پر پښتونولۍ اېښودل شوي دي، خو دغه دودونه او ترخونه کله کله په بېلا بېلا پښتنې قبیلو کې سره توپیر اري.

۲- زما په عقیده که چېرې په راتلونکې وخت کې داسې څېړنې ترسره کېږي نو دهغو قبیلو په باب چې اتنوګرافیکې څېړنې کېږي ددوی د استوګنې دسیمو او نورو کلتوري برخونقشو او عکسونوته هم اړتیا الیدله کېږي.

۳- که چېرې په دغه برخه کې دراتلونکو څېړنوله پاره د هرولایت په سطحه چې هلته پښتانه اوسېږي یو یوتن با صلاحیته او مجرب محقق وټاکل شي نودا کار به ډېره ګټوره نتیجه ولري.

٤- که چېرې په راتلونکې کې دپښتو څېړنو د بین المللي مرکز په سطحه دقبایلو او کوچیانو د څېړلو په مقصد جلا جلا د یپارتمنتونه جوړ او په دغه برخه کې تکړه او پیاوړي کسان چې په دغه برخه کې د تحقیقاتو او څېړنو توان ولري وټاکل شي نو په راتلونکې کې به په دغه برخه کې زموږ هغه نیمګړ تیاوې لیرې شي چې موږ ورسره لاس او ګرېوان یو.

٥- همدارنګه دپښتنو داتنوګرافۍ په برخه کې باید دپښتو څېړنو دبین المللي مرکز هغه شمېر غړوته چې په دغه ساحه کې پلټنې او تحقیقات کوي د تکړه او مجربو کسانو ترلار شوونې لاندې علمي کورسونه دایر او جوړ شي څو زموږ محققین ترڅېړنو دمخه داتنوګرافۍ په باب علمي پانګه ولري.

په هرحال زه پای کې دخپلې دغې څېړنې څخه دانتیجه ترلاسه کولای شم چې زما دغه اثر چې دپښتنې قبیلو دپېژندلو په باب لومړنی منظم اثر دی بې ګټې به نه وي او دهغو کسانو په ښه توګه به ځواب ورکړای شي چې په دا راز تحقیقاتو بوخت دي.

مأخذونه او منابع

۱-الفنستون، مونت ستوارټ، دکابل سلطنت بیان، دوهم ټوك، ددوکتورمحمد حسن کاکړژباړه، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز، دآریانا مطبعه ۱۳۶۱ هـ . کال .

۲- پانده وال، حسن گل، دپښتنې خیلونو قاموس، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز ۱۳۶۵ هـ کال ، (ناچاپ) .

۳- بړیڅی، حافظ الملك نواب حافظ رحمت خان، خلاصة الانساب (پېښور اکیډیمی) پبلك آرټ پرس، ۱۹۷۳ ع کال .

٤- بینوا، عبدالروف، هوتکي ها، کابل، دولتی مطبه (۱۳۳۵) هـ کال .

٥- بینوا، عبدالروف، د افغانستان نومیالی، لومړی ټوك ، داطلاعاتو وکلتور وزارت، دولتی مطبعه ۱۳۵۳ هـ . کال .

٦- بینوا، عبدالروف ، پښتونستان، کابل عمومی مطبعه، ۱۳۳۰ هـ کال .

۷- پښتانه کوچیان ، دپښتو څیړنو بین المللی مرکز، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۶۰ هـ . کال

۸- پیرمعظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خانی پېښور : پښتو اکیډیمی، پېښور یونیورستی، پبلك آرټ پرس ، ۱۹۷۱ هـ . کال .

۹- حبیبی ، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ ، لومړی ټوك، کابل : دولتی مطبعه ۱۳۲۵ هـ . کال .

۱۰- حبیبی، عبدالحی، دپښتو ادبیاتو تاریخ، دوهم ټوك، کابل، دولتی مطبعه ۱۳٤۲ هـ . کال .

۱۱- حبیبی، عبدالحی، پنجاه مقاله ، داجتماعی علومو مرکز ، کابل : دولتی مطبعه، ۱۳۶۲ هـ . کال .

۱۲- ختک، افضل خان، تاریخ مرصع، (پونیورسیتی بك ایجنسی) ۱۹۸٤ ع کال.

۱۳- حلمي، محمدولي، دغزني تاريخي جغرافيا، داجتماعي علومومركز، كابل دولتي مطبعه، ۱۳٦۲ هـ. كال.

١٤ - دافغان ياد، دمقالومجموعه، دهيواد مل په زيار، دكابل پوهنتون، ۱۳٦۰ هـ. كال

١٥ - دامير كروړياد، د مقالومجموعه، دهيوادمل په زيار، دژبواوادبياتومركز كابل دولتي مطبعه ۱۳٦٤ هـ. كال

١٦ - دپښتنوتوللنيز-اقتصادي جوړښت، دجلات خان حكمتي په اديت او سريزه، دپښتوخيړنو بين المللي مركز ۱۳٦۲ هـ. كال

١٧ - دراحت ياد، دمقالومجموعه، دهيواد مل په زيار، دكابل پوهنتون دژبواواد بياتوپوهنځي، ۱۳٦٤ هـ. كال

١٨- درويزه، اخون، تذكرة الابرار والاشرار، پيښور، ادارهٔ اشاعت سرحد ۱۹٦۰ ع كال.

١٩- دوړ، شيررحمن، (اضلاع، ايجنسي هاوقبايل ايالت پښتونستان) كابل: دقومونو اوقبايلوچارو وزارت ۱۳٦٤ هـ. كال.

۲۰- دوړ، شيررحمن، معلومات مختصردربارهٔ اقوام وقبايل ولايات سرحدي كشور، كابل: دقومونو او قبايلو چارو وزارت، ۱۳٦۳ هـ. كال.

۲۱- رشاد، عبدالشكور دخمكنيومياعمر، داجتماعي علومو مركز دافغانستان دعلوموا كادمي، كابل: دولتي مطبعه ۱۳٦٥ هـ كال.

۲۲- رشاد، عبدالشكور، لودي پښتانه، پښتوټولنه، كابل: (۱۳۳٦)هـ. كال.

۲۳- ساد، خيرمحمد، لرغوني آريائيان، دپښتوخيړنو بين المللي مركز، ۱۳٦۳ هـ كال.

۲٤- سيال كاكړ، ولي محمد خان، پښتواو پښتانه په سهيلي پښتونخواكې، كوټه ۱۹۷٦ ع كال.

۲٥- شينواري، دوست محمد، د افغانستان ژبې اوتوكمونه، پښتوټولنه

(کابل : ۱۳۵٤ هـ .)

۲٦- شینواری ، دوست ، د جرگی مجلې د دریم کال ۱۱- ۱۲- او ۱٤ گڼې :

۲۷- ظفر ، کاکاخیل ، سید بهادرشاه ، پښتانه د تاریخ په رڼا کی ، (پېښوریو- نیورسیټی بك ایجنسی) ۱۹٦۲ ع کال .

۲۸- عطایی ، محمد ابراهیم ، د پښتنی قبیلو اصطلاحی قاموس ، د پښتو ټولنی د بین المللی مرکز دولتی مطبعه ۱۳۵۸ هـ . کال .

۲۹- عطایی ، محمد ابرهیم ، خیل او ویش ، د اجتماعی علوموعلمی او تحقیقی مرکز د افغانستان د علوموا کاد می ، کابل ۱۳٦۰ هـ . کال .

۳۰- غبار ، میرغلام محمد ، افغانستان درمسیرتاریخ ، کابل : دولتی مطبعه ۱۳٤٦ هـ . کال :

۳۱- قاضی عطاءالله خان ، د پښتنو تاریخ ، اومړی ټوك ، کابل ۱۳۵٦ هـ . کال .

۳۲- کامل ، دوست محمد ، خوشحال خان ختك ، اداره اشاعت سرحد ، پېښور ۱۹۵۱ ع کال .

۳۳- گنداپور ، شیر محمدخان ، تواریخ خورشید جهان ، (لاهور : ۱۸٦۷ ع) کال .

۳٤- محمدحیات خان ، حیات افغانی ، پښتو ژباره ، د فرهادظریفی او عبداللطیف طالبی ، کابل : د قومونو او قبایلو چارو وزارت ۱۳٦۲ هـ کال :

۳۵- ناغر ، زردارخان ، صولت افغانی ، کانپور ، ۱۸۷٦ ع . کال .

۳٦- هروی ، نعمت الله ، مخزن افغانی یا تاریخ خان جهانی ، ډهاکه ، ۱۹٦۰ ع کال .

۳۷- هیوادمل ، د محمد هوتك ژوند او مزار ، د بایزید روښان پوهنتون ، د لوړو او مسلکی تحصیلاتو مطبعه ۱۳٦۲ هـ . کال .

۳۸- یوری ، گانکوفسکی ، د درانیانو امپراتوری ، د پوهنوال دوکتور گل محمد نورزی ژباره ، پښتو ټولنه ۱۳۵۷ هـ . کال .

39· H·J· Roverty' Notes On Afghanistan and Baluchistan' London' 1880·

40· Bellew: The Races Of Afghanistan, Delhi' 1980·

41· Kandra and Bawas The History Of Muslim Rule In India, Jullunder Bhambri Printing Press 1976·

42· The Dictionary Of Patan Tribes' Army Headquarter Culcutta' 1910.

د دی اثر دلیکوال نور آثار په لاندی ډول دی:

الف : چاپ شوی آثار:

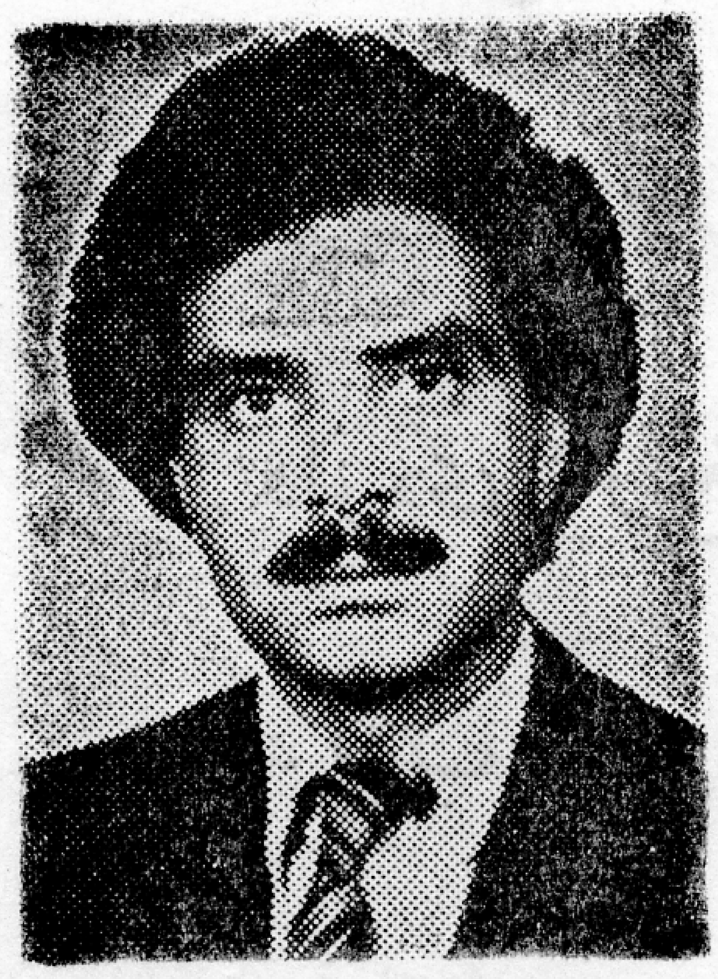

د کتاب لیکوال

۱ـ (دخوشحال خان ختک په نامه اثر ترجمه) چی دافغانستان د علوم واکاډمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۲ـ (دداو دی تاریخ ترجمه) چی د افغانستان دعلومو ـ اکاډمی له خوا د آریانا په مطبعه کی چاپ شوی دی.

۳ـ حیات افغانی (دښاغلی ظریفی سره ګډه اومشترکه ترجمه) چی د سرحدونو چارووزارت "د نشراتو او فرهنګی چارو د ریاست له خوا د آریانا په مطبعه کی په دریوټوکونو کی چاپ شوی دی.

۴ـ پښتنی قبیلی چی همدا اوسنی اثر دی او د علوموا کاډمی له خوا دښوونی ـ اوروزنی په مطبعه کی چاپ شوی دی.

ب . ناچاپ آثار.

۵ـ حیات حافظ رحمت خان، چاپ ته چمتو دی.

۶ـ شیرشاه او د هغه زمانه (دښاغلی ظریفی سره ګډه ترجمه) د چاپ له پاره چمتو دی.

۷ـ سکهان او د دوی مذهبی لارښوونکی (ناچاپ)

هغه آثار چی د دی کتاب دلیکوال له خوا اهتمام شوی دی ، دادی :

۱ـ ارغونی آریائیان .

۲ـ د پښتنو تولنیز ـ اقتصادی جوړښت .

۳ـ خوشحال خان ختیک او دده ادبی مکتب .

٤ـ تورکمی مرغلوی .

۵ ـ د ساحوی ریسرچ د ستونزو او پرابلمونود مقالو مجموعه .

٦ـ خوشحال خان ختیک .

۷ـ داودی تاریخ .

۸ـ د ادب د تیوری اساسونه .

۹ـ سواننامه

۱۰ـ امیر کروړ او رچند پښتو شاعرانـ

۱۱ـ د ننګرهار کرنیزه جغرافیه .

۱۲ـ د اقتصادی سیاست په رڼا کی د تولنیزی ـ اقتصادی پرمختیا پلان جوړونه .

PROPERTY OF ACKU

(c) ketabton.com: The Digital Library

Pashtun Tribes

(paṣtani qabilé)

by

Abdul Latif Talebi

Afghanistan Academy of Sciences
International Centre for Pashto Studies
Kabul, 1991

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library